

LACKICS

OPERA

I

BX1935

L36

c.1

José Angel Benavides.

1080046934

84584107

JURIS PUBLICI
ECCLESIASTICI

PARS GENERALIS
DE ECCLESIA CHRISTIANA
POTESTATISQUE SACRÆ
CUM CIVILI NEXU
OPERA

GEORGII SIGIS. LACKICS J. C.
*et, in regia Tyrnaviensi universitate Juris Ecclesiastici
professoris Publici.*

EDITIO PRIMA MATRITENSIS
IN USUM ACADEMIARUM HISPANARUM.

Capilla Alfonsina
Biblioteca Universitaria

MATRITI,
TYPIS SOCIETATIS,
PRÆLA REGENTE JOANNE JOSEPHO SIGÜENZA ET VERA,
ANNO 1822.

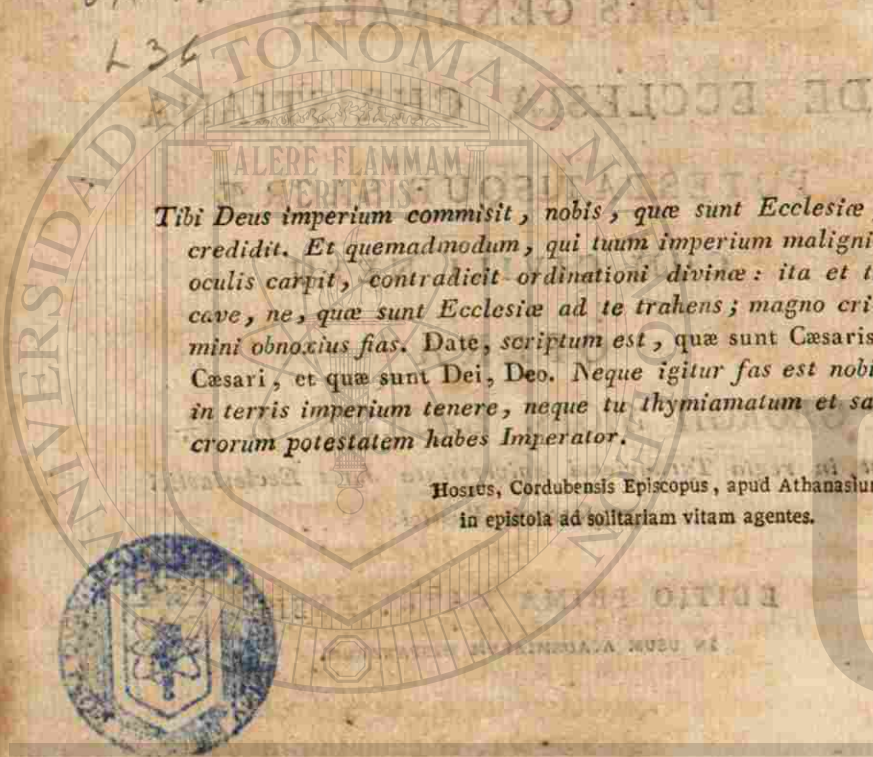
Se hallará en la librería de Matute, calle de Carretas.

ADICION 54190
FONDO BIBLIOTECARIO
DEL ESTADO DE NUEVO LEON

23535

BX1935

L34

Tibi Deus imperium commisit, nobis, quæ sunt Ecclesiæ, credidit. Et quemadmodum, qui tuum imperium malignis oculis carpit, contradicit ordinationi divinæ: ita et tu cave, ne, quæ sunt Ecclesiæ ad te trahens; magno crimini obnoxius fias. Date, scriptum est, quæ sunt Cæsaris, Cæsari, et quæ sunt Dei, Deo. Neque igitur fas est nobis in terris imperium tenere, neque tu thymiamatum et sacerorum potestatem habes Imperator.

Hosius, Cordubensis Episcopus, apud Athanasium in epistola ad solitariam vitam agentes.

FONDO BIBLIOTECA PÚBLICA
DEL ESTADO DE NUEVO LEÓN

(III)

PRÆFATIO VALENTINÆ

EDITIONI APPOSITA.

LECTORI.

Eandem, quam in prima parte, curam diligentiamque posuimus, ut hæc *Præcognitorum juris canonici* pars secunda emendatissime, quo ad fieri posset, ederetur. Conqueritur Lackies §. ult. defuisse sibi plurima subsidia perficiendo huic opusculo necessaria. Scilicet defuerunt ei, ut nos conjicimus, nonnulla SS. Patrum opera, et conciliorum collectiones: ut propterea quæ in doctrinæ confirmationem inde allegat testimonia, non ex ipsis fontibus, sed ex recentiorum scriptis bona fide sumpserit. Quod ille fortasse non potuit, id nos præstitimus. Conciliorum, SS. Patrum, Pontificum testimonia ad optimas editiones exegimus, multisque adeo et propriam restituimus sedem, et veram germanamque lectionem. Pauca sunt, quæ omnino reperire nus-

quam potuimus: quamobrem nec loca indicavimus ubi leguntur. Quæ autem è græco translata sunt, cum exemplaribus græcis contulimus, et si sententiam satis exprimebant, nihil mutavimus; si vero quidpiam minus consonum, minusque græco textui respondens nobis visum fuit, illud emendavimus, intacta reliqua interpretatione. Quod observare poteris §. 73. et 115. in testimoniis è Gregorio Nazianzeno et Theodosio Imperatore desumptis. Hæc verba, *quas oves et quem gregem non solum tunc beatus suscepit Petrus, sed et nobiscum eas suscepit et cum illo eas nos suscepimus omnes*, D. Ambrosio attribuuntur à nostro Lackius §. 84. et 86. Sed quum deprompta sint ex *Lib. de dignit. sacerdotii*, qui etiamsi perantiquus nec contemnendæ auctoritatis, falso tamen adscribitur magno Ambrosio: nos ea expunximus, ac suum cuique loco testimonium Ambrosii legitimum et genuinum substituiimus. Et ne multis te moremur, editionis nostræ præstantiam tumet ipse deprehendes, si cum Vientiensi et Veneta contuleris. Vale.

SYNOPSIS

DOCTRINÆ.

SECTIO I.

DE ECCLESIA CHRISTIANA

EJUSQUE REGIMINE.

CAPUT I.

De Ecclesia christiana ejusque nexu.

I.	Ratio hujus instituti.	Pág. 1
II.	Ecclesia Christiana est societas religionis colendæ causa.	3
III.	Non jam in primordiis humani generis.	4
IV.	Sed à Christo instituta, et per Apostolos propagata.	6
V.	Quod sine ulla probabili ratione negavit Bohmerus fatente ipso Moshemio.	8
VI.	Finis hujus societatis non est præsentis, sed futuræ vitæ æternæ beatitas.	10
VII.	Unio vero duplex, interna una, altera externa.	12
VIII.	Quarum posterior maxime unam efficit et visibilem Ecclesiam, unitate primum Fidei.	14
IX.	Deinde Charitatis Christianorum	

- proprie..... 15
- X. Quæ involvit unitatem capitis,
non tantum in singulis cœtibus
Christianorum..... 16
- XI. Quod fatetur Dodwellus; sed eti-
am in Ecclesia universali.... 18
- XII. Cujus ope omnes inter se Christia-
ni externam fidei et charitatis
communione colunt..... 19
- XIII. Servata canonica membrorum su-
bordinatione..... 20
- XIV. Per diversos ministerii sacri gra-
dus, ex qua existit Hierarchia,
quam ecclesiasticam dicimus... 22

CAPUT II.

De hierarchia ecclesiastica.

- XV. Hierarchia laicos non complecti-
tuitur, quos à ministerio sacro,
nisi rite ordinatos, Christus ip-
se removet..... 23
- XVI. Constat itaque solis clericis va-
rios in gradus distinctis pro va-
rietate muneris, quod obeunt.. 25
- XVII. Ministerium obeunt Diaconi, jussu
Christi ab Apostolis instituti. 27
- XVIII. Quod veteres minime negabant... 28
- XIX. Et instituti quidem non ad mensam
tantum, sed etiam ad sacrum al-
taris ministerium..... 29
- XX. Divinæ pariter institutionis sunt
episcopatus et presbyterium.. 30
- XXI. Et ille quidem hoc tam ordine quam
potestate superior..... 23
- XXII. Quod præter divinarum littera-
rum testimonia sancti et anti-

- quissimi Patres constanter do-
cuerunt..... 35
- XXIII. Inter Episcopos unus est ceteris
superior, instructus primatu u-
niversali..... 37
- XXIV. Qui in D. Petro cœpit..... 38
- XXV. Testantibus id sacris litteris... 39
- XXVI. Et constanti omnium sæculorum
traditione..... 40
- XXVII. Ideo à Christo institutus, ut ca-
pite constituto schismatis tolla-
tur occasio, ut ait S. Hieronymus. 42
- XXVIII. Hinc liquet, gradus hierarchicos
alios esse divini juris..... 46
- XXIX. Alios humani, ab Ecclesia demum
progrediente tempore institutos. 46
- XXX. Non ordinis, tantum, verum etiam
jurisdictionis..... 47
- XXXI. Ad exercendam concinnius potes-
tatem, de qua nunc agendum est. 48

CAPUT III.

De potestate Ecclesiastica generatim.

- XXXII. Potestas ecclesiastica est jus de-
terminandi omnia, quæ ad finem
Ecclesiæ obtinendum apta sunt. 49
- XXXIII. Hoc jure Ecclesiam ab ipso Chris-
to ornatam fuisse..... 50
- XXXIV. Ipse per se satis sæculorum om-
nium usus manifeste evincit... 52
- XXXV. Ceterum originaria hæc potestas
Ecclesiæ tota spiritualis est. 53
- XXXVI. Qualem solam Christus in terris
exercuit..... 55
- XXXVII. Nec aliam omnino futuris post se
gregis dominici pastoribus con-

- tulit. 57
- XXXVIII. Quapropter non in temporalibus,
sed in negotiis spiritualibus di-
rigendis versatur. 59
- XXXIX. Cujus generis sunt res fidei et mo-
rum, in quibus judicandis infal-
libilis Ecclesiæ est auctoritas. 60
- XL. Res item disciplinæ sacræ. 62
- XLI. Verum ita determinandæ, ut ne
quid detrimenti Respublica ca-
piat. 63

CAPUT IV.

De potestate Ecclesiæ legislativa.

- XLII. Determinationibus ab Ecclesia
factis parere fideles debent. 64
- XLIII. Ob subordinationem hierarchicam
à Christo institutam. 65
- XLIV. Unde potestas ferendarum legum,
qua gaudet Ecclesia christiana,
divino ei jure competit. 67
- XLV. In negotiis nimirum spiritualibus,
quæ soli potestati ecclesiasticæ
per se subjecta sunt. 69
- XLVI. In quibus Ecclesia omnes Chris-
tianos in conscientia decretis
suis obligat. 71
- XLVII. Ex quo scilicet sufficenter pro-
mulgata sunt. 73
- XLVIII. Per singulas provincias. 74
- XLIX. Nonsine Principum Christianorum
adsensu. 76
- L. Cujus adsensus ea vis est, ut ca-
nones Ecclesiæ etiam vim publi-
cæ legis sortiantur. 78
- LI. Quemadmodum autem ferre legem,

- ita etiam dispensare Ecclesia
ab ea potest. 79
- LII. Quoties id utilitas vel necessitas,
non privata, sed publica suadere
potest. 80
- LIII. Quod idem de privilegiis quoque et
exemptionibus tenendum est tan-
to magis, quo gravius per hæc
disciplinæ vulnus infligitur. 82
- LIV. Legislativæ potestati inest etiam
potestas tam interpretandi au-
thentice. 85
- LV. Quam abrogandi leges ecclesiasti-
cas: illa divinis etiam, hæc tan-
tum in humanis: etsi in his quo-
que parce ea uti Præsules deceat. 86

CAPUT V.

De potestate Ecclesiæ judiciaria.

- LVI. Potestas Ecclesiæ judiciaria in
causis fidelium controversis cog-
noscendis et dirimendis sita est. 87
- LVII. Quam potestatem Ecclesiæ chris-
tianæ competere. 88
- LVIII. Non tantum ex usu jam inde ab
ævo Apostolorum perpetuo. 89
- LIX. Verum ex Imperatorum etiam con-
fessione evidens est. 91
- LX. Sed in causis dumtaxat ecclesias-
ticis. 93
- LXI. Nam quod progressu temporis cau-
sas etiam profanas per modum
arbitrii audierint Episcopi. 95
- LXII. Id probantibus Imperatoribus fac-
tum est. 96
- LXIII. Quorum gratia nititur, quum in

- his causis adhuc exercent, jurisdictionis externa. 98
 LXIV. Interna enim tota juris divini est, de qua exponunt Theologi. 100

CAPUT VI.

De potestate Ecclesiae coercitiva.

- LXV. Ut ne autem et leges Ecclesiae, et decreta inania sint apud homines mordentes frænum. 100
 LXVI. Inest potestati clavium etiam jus coercendi. 102
 LXVII. Quod non singuli, sed Antistites in Ecclesia exercent. 104
 LXVIII. Irrogandis pœnis spiritualibus. 105
 LXIX. Non etiam civilibus, nisi quatenus leges publicæ indulgent. 107
 LXX. Ad quas solas vindicta sanguinis pertinet, quam Ecclesia nec habet, nec vindicat. 109
 LXXI. Contenta gladio spirituali, cujus vis maxima in excommunicando sita est. 111
 LXXII. Quæ jure quidem societatis sacræ privat, non etiam bonis iis, quæ quis habet, sed non ab Ecclesia. 112

CAPUT VII.

De imperio sacro.

- LXXIII. Ex potestate legislativa, judiciaria, et coercitiva existit imperium sacrum. 115
 LXXIV. Quod proinde juris divini est, iisdemque in rebus dirigendis ver-

- satur, in quibus jura, e quibus componitur. 116
 LXXV. Imperio autem Ecclesiae omnes fideles, etiam Antistites et Reges subsunt. 118
 LXXVI. Quod etsi ab imperio civili penitus differat, verum tamen est imperium. 120
 LXXVII. Et ob id Ecclesiam efficit societatem inaequalem. 123
 LXXVIII. Ex quo consequens est, ut omnis Christianorum cœtus duplici potestate regatur. 125
 LXXIX. Quarum utraque suo in ordine summa est et independens. 127
 LXXX. Id quod nihil repugnare, et fateatur Wolfius et negare vis possunt, qui jura collegialia ita Ecclesiae vindicant, ut Principi non aliter subesse velint, quam ut curam gerat, ne quid Respublica ex usu eorum detrimenti patiatur. 129

CAPUT VIII.

De forma Imperii sacri.

- LXXXI. Determinaturis formam Imperii sacri in subjectum inquirendum est, cui illud immediate inhaeret. 132
 LXXXII. Jacobatius omnem à Christo potestatem Petro soli collatam tribuebat, à quo deinde in ceteros Apostolos dimanaverit, quam opinionem, quod sciam, omnes rejiciunt. 133

- LXXXIII. *Ab hac sententia non multum abest nuperus scriptor, qui sub Itali nomine latens Febronium impetebat, externam jurisdictionem soli Petro tribuens, internam etiam Apostolis.....* 133
- LXXXIV. *Cujus discriminis nullum est prorsus in ullo antiquo monumento vestigium.....* 134
- LXXXV. *Fatetur auctor Anti-Febronii vindicati, datam à Christo Apostolis etiam externam jurisdictionem æque ac Petro; sed eam in hoc ordinariam, in illis extraordinariam statuit.....* 136
- LXXXVI. *Quæ distinctio perinde omnibus Sanctis Patribus incognita tamquam commentitia rejicienda est.....* 137
- LXXXVII. *Nec huic sententiæ S. Optatus, Leo M. alii favent.....* 140
- LXXXVIII. *Ut sincera testimoniorum, quæ objicit, explicatio facile quemque docere potest.....* 141
- LXXXIX. *Episcopi itaque suam à Deo immediate in consecratione potestatem adipiscuntur.....* 143
- XC. *Eamque omnes æqualem in solidum sua quisque in diocesi exercet, Cypriano auctore, subordinatio- ne tamen canonica temperatam.....* 145
- XCI. *Unde immediatum Imperii sacri subjectum est unitum cum suo capite corpus Episcoporum.....* 147
- XCI. *Quo fit ut forma ejus non sit absolute monarchica, sed aristocratie temperata, qualem fuisse ostendit observantia primitivæ Ecclesiæ.....* 146

SECTIO II. DE POTESTATE CIVILI

EJUSQUE AD ECCLESIAM HABITU.

CAPUT I.

De potestate civili in se spectata.

- XCIII. *Potestas civilis, quæ in dirigendis civium actionibus ad communem securitatem sita est.....* 152
- XCIV. *Haud minus quam sacra Ecclesiæ potestas à Deo primum instituta est.....* 153
- XCV. *Cui solidam rerum temporalium administrationem commodavit.....* 155
- XCVI. *In qua pròinde, si delinquant Principes, à solo Deo puniri possunt.....* 157
- XCVII. *Non vel ab Ecclesia, vel à summo ejus Antistite, quod perperam recentior scholà docuit.....* 158
- XCVIII. *Sanctam enim et inviolabilem esse Majestatem, etsi non tam dilucide in sacris litteris expressum foret.....* 160
- XCIX. *Abunde tamen evinceret Christianorum disciplina, non tantum sub ethnicis.....* 162
- C. *Sed sub Christianis Imperatoribus religiose observata.....* 164
- CI. *Cujus lex erat præ ceteris laudabilis, ait Nazianzenus, quæ cle-*

- ricos perinde ac laicos in temporalibus Principi suo subiciebat.* 165
- CII. *Obligans non metu pænæ, sed in conscientia, Augustino interprete.* 167
- CIII. *Neque existimabat vetus Ecclesia, divino se, sed humano jure bona sua possidere.* 168
- CIV. *Unde nefas putabat communibus se civium oneribus subducere.* ... 170
- CV. *Cujus summa auctoritate freti plane statuimus, immunitatem ecclesiasticam non divini, sed humani tantum et civilis juris esse.* 172
- CVI. *Quæ porro supremæ Regum potestati nec præjudicat.* 174
- CVII. *Nec impedire potest, quo minus ii saluti populorum suorum.* 176
- CVIII. *Etiam limitando privilegia jam noxia patriæ, consulere possint.* 178

CAPUT II.

De potestate Principum Christianorum circa sacra generatim.

- CIX. *Potestatem circa sacra, sunt qui Principibus Christianis prorsus abjudicant.* 179
- CX. *Sed hoc vetustissimorum Patrum traditio.* 180
- CXI. *Et cum primis S. Augustini auctoritas luculentissime refellit.* 181
- CXII. *Eam autem nimium extendunt scriptores Protestantium plerique vestustiores.* 182

- CXIII. *Temperatius est recentiorum systema, sed in adsignandis ejus limitibus parum sibi constant etiam novissimi eorum scriptores.* 183
- CXIV. *Fundamentum juris istius non est privilegium Sedis apostolicæ, ut Bellarminus vult persuadere.* 185
- CXV. *Sed ipsum imperium civile.* 187
- CXVI. *Ex quo fuit primum quidem jus determinandi ea, quæ ad religionem sunt adiaphora.* 189
- CXVII. *Jus deinde supremæ ac generalis inspectionis, efficiendique ne quid fieri contingat, ex quo detrimentum Respublica patiatur.* 190
- CXVIII. *Et jus demum advocatiæ ecclesiasticæ, tum in rebus fidei ac morum.* 192
- CXIX. *Tum etiam in negotiis disciplinæ ecclesiasticæ.* 194
- CXX. *In qua, si per abusum ecclesiasticæ potestatis injuriam patiuntur subditi, liber esse debet ad Principem recursus.* 196
- CXXI. *His quatuor fundamentis omnia continentur jura Principum circa sacra: quæ tamen suos intra limites exercenda sunt.* 197

CAPUT III.

De limitibus utriusque potestatis.

- CXXII. *Concordia Sacerdotii et Imperii sita est præcipue in custodiendis religiose limitibus, quos et natura ipsa, et Christus utri-*

(XVI)

CXXIII.	que potestati adsignavit.	198
CXXIV.	Limites autem determinandi sunt ex diversitate finium.	199
CXXV.	Mediorum.	200
CXXVI.	Ex diversa civium et personarum ecclesiasticarum relatione.	201
CXXVII.	Bonorumque ac rerum diverso ge- nere.	202
CXXVIII.	Potissimum vero ex objecti, circa quod versantur, diversitate.	203
CXXIX.	Peroratio ad Auditores.	204

JURIS PUBLICI ECCLESIASTICI PARS GENERALIS.

SECTIO I.

DE ECCLESIA CHRISTIANA EJUSQUE
REGIMINE.

CAPUT I.

DE ECCLESIA CHRISTIANA

EJUSQUE NEXU.

§. I.

Ratio hujus instituti.

Quae tamquam praecognita disciplinae sacrae in ipsis in-
stitutionum initiis tractanda esse doctiores praecipunt, ea
parte quidem, dilucide tamen, nisi fallor, et pro in-
stituto nostro satis explicite exposita sunt. Restat, ut ad
ipsum jam totius doctrinae systema ea, qua coepimus, ra-
tione explicandum progrediamur. Sed ad hoc ipsum doc-
trinae istius systema recte ac scienter intelligendum quan-

(XVI)

CXXIII.	que potestati adsignavit.	198
CXXIV.	Limites autem determinandi sunt ex diversitate finium.	199
CXXV.	Mediorum.	200
CXXVI.	Ex diversa civium et personarum ecclesiasticarum relatione.	201
CXXVII.	Bonorumque ac rerum diverso ge- nere.	202
CXXVIII.	Potissimum vero ex objecti, circa quod versantur, diversitate.	203
CXXIX.	Peroratio ad Auditores.	204

JURIS PUBLICI ECCLESIASTICI PARS GENERALIS.

SECTIO I.

DE ECCLESIA CHRISTIANA EJUSQUE
REGIMINE.

CAPUT I.

DE ECCLESIA CHRISTIANA

EJUSQUE NEXU.

§. I.

Ratio hujus instituti.

Quae tamquam praecognita disciplinae sacrae in ipsis in-
stitutionum initiis tractanda esse doctiores praecipunt, ea
parte quidem, dilucide tamen, nisi fallor, et pro in-
stituto nostro satis explicite exposita sunt. Restat, ut ad
ipsum jam totius doctrinae systema ea, qua coepimus, ra-
tione explicandum progrediamur. Sed ad hoc ipsum doc-
trinae istius systema recte ac scienter intelligendum quan-

topere intersit, veram tenere atque explicatam Ecclesiæ Christianæ notionem, non est cur operose hoc loco demonstretur. Ego quidem certè semper in hac fui sententia, et confirmor in ea quotidie magis, veram ecclesiastici juris, solidam, omnibusque hominum commentis vacuum cognitionem adipisci posse neminem, nisi qui divinæ huius civitatis originem, causam, finem, nexum præterea membrorum subordinationemque, naturam porro atque indolem imperii sacri, formamque regiminis, habitum denique mutuum sacræ ac civilis potestatis, limitesque à patribus sapienter designatos, perspectos habet atque exploratos penitus. Est hæc totius canonice scientiæ velut *notio* quædam *directrix*, in qua determinanda si quid erroris admissum est, aut ambigui relictum luminis, fieri profecto non potest, quin in ipso deinde progressu doctrinæ hæreamus persæpe incerti, et pugnantis secum disciplinæ varietate obscuritateque impediti. Exempla testor tot errorum, tot præjudicatarum opinionum ludibria, quæ una hæc causa peperit, ex quo in scholis *Sanctorum Patrum* sinceram traditionem, et genuinæ vetustatis perspicua documenta cœpimus artificiosa quadam disputandi subtilitate, qua vellemus, ducere: non quod par erat, potius, qua illa ducerent, sequi: parum videlicet memores ejus, quod est præclare à *Vincentio Lirinensi* traditum, modestiæ ac gravitatis christianæ hoc esse proprium: *non sua posteris tradere, sed à majoribus accepta servare.*

SCHOL. Ceterum nemo à me hoc loco exigit, ut, quæ in dogmate de Ecclesia ab adversariis communionis nostræ in controversiam aut olim adducta sunt, aut nunc etiam adducuntur, productis rationibus firmare, et ab objectis argumentis vindicare instituam. Non enim vel meum est disciplinarum prudenter definitos limites movere temere, vel huius instituti controversias de fide, data opera, illustrare. Scilicet lex scribendi hæc mihi proposita est: relicto sanctoris disciplinæ Magistris dog-

mate, ea dumtaxat ex innumeris seligere, et in quodam veluti systema cogere, quæ propius ad explicandam christianæ societatis naturam pertinere mihi visa sunt. Nunc ad rem ipsam venio.

§. II.

Ecclesiæ Christianæ definitio.

Ecclesiæ nomen varie usurpatum à scriptoribus tam Græcis quam Latinis satis omnibus constat. Ego Ecclesiam intelligo illam *Christo* consecratam fidelium multitudinem exteriorem et visibilem, qua omnes tam boni quam mali Christiani in eandem fidei societatem charitatis et communionis vinculo conjuncti, toto licet orbe diffusi, locorumque variis intervallis disjuncti, unum tamen cœtum, unum corpus efficiunt. Hunc cœtum varie *Sancti Patres* definiebant pro varietate ejus, quod erat cuique in disceptatione propositum. *Augustinus*, cui res erat cum Donatistis, qui veram *Christi* Ecclesiam intra Africæ angustos limites inscite concludebant, *Ecclesia est*, inquit (1), *populus fidelis per universum orbem diffusus*. *Cypriano* adversus hominem schismaticum disputanti illa est *plebs sacerdoti adunata, et pastori suo grex adherens* (2). Luculentius utroque *S. Ambrosius*: *est congregatio*, inquit, *quæ in unum connexum corpus atque compactum unitate fidei, et charitatis adsurgit* (3). Ex his fortasse non inconcinne finiri in hunc modum potest, ut sit cœtus hominum ejusdem christianæ fidei societate conjunctorum, qui sub communi legitimorum pastorum regimine verum Deum colunt, ut salutem æternam consequantur.

SCHOL. Erunt, scio, qui, alius aliud in hac de-

(1) *Lib. de agone Christ. cap. 25.*

(2) *Epist. 69. edit. Baluz.*

(3) *Lib. 3. de Offic. cap. 3. n. 19.*

initione, aut, si mavis, descriptione requirent. Sed difficile est ad omnium ingenium sapere. Aut, quæ est alia à doctissimis viris adhuc tradita Ecclesiæ notio, quæ non in alicujus reprehensionem inciderit? Ceterum, si quis hanc nostram comparare cum illis volet, quas Bellarminus, Tournelius aliique dederunt, deprehendet verbis multum, re nihil distare. Abstini autem ab illis consulto, quæ in controversia posita sunt, ne quod minime volebam, statim in principio disceptandum sit. Conf. Honor. Tournel. *curs. theol. tom. 2. quæst. 1. art. 1. et 2.*

§. III.

Ejusdem origo.

Societatis hujus indolem non eam, quam humana opinandi libido commenta est, verum à Deo ipso inditam evolvere dum instituo, initia ejus primum exquirenda sunt. Atque catholicis quidem divinam illius originem esse certum est, sed eam alii ad ipsa rerum creaturarum initia referunt. Honoratus certe Tournelius (1) totus in eo est, ut Ecclesiam christianorum eandem esse persuadeat, quæ dudum ante natum Christum, imo ante legem à Moyse promulgatam extiterit. Neque ego sane is sum, qui andeam negare, permulta esse tam ad fidem quam ad mores pertinentia præcepta, quæ Christiani sunt cum Judæis communia: verum ita censeo tamen, ut hæc quamdam in fide ac moribus consensionem probare possint quidem, Ecclesiam eandem probare minime possint. Neque hoc contendebant veteres illi, quos sententiæ istius auctores sibi exstitisse Tournelius fatetur, Eusebius et Augustinus (2). Neuter enim, si recte intelligo, aliud disputabat quidquam, quam Christum Hebræis fuisse non incognitum, notionem

(1) *Loc. cit. art. 3.*(2) *Nat. Alex. Hist. Eccl. Sec. I. dis. 3.*

quamdam de vera morum sanctitate, quæ nequaquam in nuda externorum rituum observantia consisteret, jam inde à primordiis rerum mortalibus insitam fuisse, neque ullam, nisi per Christum ad salutem viam umquam patuisse. Quo sensu Leo P. gratiam Dei agebat, *quæ semper est universitas justificata Sanctorum, auctam esse Christo nascente non ceptam.* Quæ fidei, ut præmonebam, ac notionum quamdam consensionem, ex qua existit interna fidelium unio, non externam demonstrant societatem Christianos cum Judæis conjungentem (§. II.)

SCHOL. I. Et vero internam hic dumtaxat intelligi unionem Sanctorum, atque internam justorum Ecclesiam testis est idem, quem Tournelius laudat, S. Augustinus *serm. 4. de Jacob et Esau cap. 11. Ecclesiam autem, inquit, accipite, fratres, non in his solis, qui post Domini adventum et nativitatem esse ceperunt, sancti; sed omnes, quotquot fuerunt sancti ad ipsam Ecclesiam pertinent.* Augustino consentit Gregorius M. in *Hom. 19. in Evangel. Qui habet vineam, universalem scilicet Ecclesiam, quæ ab Abel justo usque ad ultimum electum, qui in fine mundi nasciturus est, quot sanctos protulit, tot quasi palmites misit.* Fixlmillner *de Republ. sacr. orig. divin. Ex. 1. §. 18.*

SCHOL. II. Hoc si pro eo, quod libenter ostentat, acumine ad animum suum revocasset Ans. Molitor, abstinuisset utique à jejuna illa observatiuncula, quam §. 1. dissertationis *de bonis Ecclesiæ*, inscite admodum ac illepide adscripsit. Quod ne quis per injuriam à me dictum suspicetur, en ipsa viri hujus verba: *Christi Ecclesia ab exordio mundi usque ad ejus exitum unica in se ipsa atque invariata est: tantummodo in sui constitutione diversa, pro temporum diversitate, existit: perinde atque Romanum Imperium unum atque indivisum fuit, quamvis sui regiminis ratio varias idemdem vices fuerit passa. Eadem multo latioribus patescit spa-*

tiis, accommodatior longe est, et ad sua aptior consilia: sancta itidem atque necessaria: et si tempora spectes, antiquior omni quolibet Imperio ac ditione, utpote quæ orbi ipsi est cœva. Perspicuum inde est quam fallax atque spuria sit Protestantium pene omnium Jurisconsultorum opinio ac loquendi modus, cum adserunt Ecclesiam in civilem ingredi Rempublicam, cum fateri è contrario debeant, civilem Rempublicam in Ecclesiam ingredi; nam cujuscumque rei is ordo est, ut minor in majori comprehendatur. Nonne perperam proferrem civilem Rempublicam in aliqua familia contineri? Quin proferri indubie debet, familiam quamlibet à civili contineri Republica: enim vero cum hæc illis longe sit amplior, illas sibi necessario subdit, non tamen è contra. Cetera ejusdem sunt acuminis, quæ piget adscribere; longa enim est fabula, quam lusit vir politus, immemor, ut videtur, Ecclesiam, quam ab Abele repetit Gregorius M., electorum, inquam, Ecclesiam bonis temporalibus non egere.

§. IV.

Est à Christo.

Itaque externæ istius et à Judæis sejunctæ Christianorum societatis auctor est atque institutor Christus. Quod quidem tam est aperte in sacris litteris proditum memoriæ, ut extra omnem positum controversiam videatur. Quum dies factus esset, inquit Lucas (1), vocavit discipulos suos, et elegit duodecim ex ipsis, quos et Apostolos nominavit. Post hæc autem designavit Dominus (2), et alios septuaginta duos, et misit illos binos ante faciem suam in omnem civitatem et locum, quo

(1) VI. 13.

(2) Luc. X. 1. seq.

erat ipse venturus. Multi vero crediderunt in eum (1), et magna eum sequabatur multitudo, quia videbant signa, quæ faciebat super his, qui infirmabantur (2). Equidem Christus, quum ita amplius triennio de vera salutem æternam adipiscendi via populum Judaicum erudiret, nihil ipse prætermittebat eorum officiorum, quæ vetus lex Hebræis imponebat, communionemque cum Judæis tam cultus publici, quam ceterorum à Deo præceptorum rituum et retinebat ipse, et suis idem ut facerent tantisper, commendabat: interitum tamen tam legis ipsius, quam Reipublicæ Hebræorum nec obscure nec infrequenter prædicebat, aliamque à se religionis causa instituendam societatem perfectiori quadam ratione Deum culturam, et per universum terrarum orbem propagandam disertissime prænuntiabat (3). Neque vero prænuntiabat hæc tantum. Cœpit mox ipse sanctioris hujus cœtus fundamenta jacerere: quotquot enim seu ipse seu discipuli ejus huc adducebant, ut Dei se Filium, missumque divinitus humani generis liberatorem palam ac sincere profiterentur (4), eos illico novi fœderis sacris per Baptismum initiari dogmatibusque novis, ac novis vivendi agendique regulis præscriptis à reliqua Judæorum turba segregari jubebat, inque suam tamquam familiam cooptari. Habebat igitur Christus jam tum ovile suum, habebat oves suas: Et animam meam pono pro ovibus meis, inquit (5), et alias oves habeo, quæ non sunt ex hoc ovili, et illas oportet me adducere, et vocem meam audient, et fiet unum ovile et unus pastor. Quapropter dubitari omnino non potest, quin Christus, utut legem veneraretur ipse et coleret, re tamen vera à Judæorum Ecclesia cum suis secessionem fecerit, diversamque ab illa societatem reli-

(1) Joann. VII. 31.

(2) Joann. VI. 2.

(3) Joann. IV. 21. Luc. XIX.

(4) Matth. X. 33.

(5) Joann. X. 15.

giosam condiderit, quæ per omnem sensim orbem ab Apostolis horumque discipulis propagata, ipsius deinde nomine christiana est appellata.

SCHOL. Josephus *Antiq. Judaic. lib. 18. cap. 4.* Conf. Natalis Alexander in *Hist. Eccles. vet. testam. ætat. sext. diss. 10.* Mosheim de reb. Christian. ante Constant. M. Sec. I. §. 5. Fixlmillner *loc. cit.* §. 19. Schmetterer *Introd. in univers. jus canon. diss. 1. cap. 2.*

ALERE • LAMMAN §. V.

Conjectura Bohmeri refellitur.

Atqui hoc tamen in controversiam revocabat Justus Henn. Bohmerus, cui viro si credimus, nec Christus separatim hujus generis cœtum instituit ullum, nec Apostoli, donec facta Gentilium ad Christum accessione, et nata hos inter ac Judæos de legalium necessitate controversia, illos quidem hæc ipsa ratio cogeret res suas ab his sejunctas habere, quod institutum subinde Hebræorum suos etiam persequentium furore propagatum, urbis demum ac templi excidium perfecit (1). Bohmero post multos alios novissime adsensus est Rotfischerus in ea, quam de origine potestatis ecclesiasticæ scripsit, commentatione (2), qui quidem omnes, si recte conjecit doctissimus Rautenstrauchius, veriti, ne, si Ecclesiam seu societatem diversam et peculiarem divinitus institutam admittant, etiam jura eidem quæpiam divinitus competere, quæve proinde illi auferri, et in Principem transferri non possint, abstruere cogantur; primum illud, unde hæc cetera consequuntur, infictari maluerunt (3). Sed inficiandi causam idoneam nullam video. Bohmerus quidem certe, qui in hac firmanda opinione ope-

(1) *Dissert. 8. ad Plin. cap. 2.*

(2) *Sec. 1. §. 4.*

(3) *Inst. jur. pub. eccles. §. 3.*

ram videtur non segnem collocasse, nihil dixit, quod eam juvet magnopere.

SCHOL. Habent causas suas viri docti quidam, maxime inter Jureconsultos, inquit Mosheim *loc. cit.* cur libenter concedere nolint, Jesum Christum, dum inter Judæos viveret, secessionem cum suis ab Ecclesia Judaica fecisse, novamque societatem hominum Deum colentium erexisse à cœtu Judaico distinctam. Mihi vero hoc in primis certum et perspicuum esse videtur. Quicumque nova dogmata proponit, novamque vivendi et agendi formam præscribit; eos, qui hæc dogmata recipiunt, hancque vivendi normam probant, per sacram quamdam ceremoniam à reliqua turba secernit, et in familiam suam cooptat; cum his sociis suis conventus singulares celebrat; denique frequentissime eos exhortatur, ut, quam semel amplexi sunt, credendi vivendique normam constanter teneant: is, nisi totus fallor, novam civitatem religiosam in populo condit, suosque veterem certa ratione deserere jubet. Hæc vero omnia Servator fecit. Primum omnes, quos erudiebat, hoc docebat, in se Messiam patribus Judæorum à Deo promissum advenisse :: qui hæc dogmata et præcepta placere sibi profitebantur, eos à discipulis suis sacro ritu lustrari volebat Joan. IV. 1. 2. et per hanc ceremoniam divinam virtute prædictam jure civitatis veluti donabat: lustratos secum conjunctissimos esse, publiceque fidem suam et spem in ipso positam declarare volebat: cum his cultus divini causa sæpe conveniebat: hos de imminente civitatis et religionis Judaicæ exitio aliisque rebus adcurate erudiebat. Mitto reliqua, quæ huc referri possunt.

§. VI.

Finis Ecclesiae Christianae.

Est itaque ut religionis ita societatis Christianorum idem auctor *Christus*, idem omnino *finis*. Ac cetera quidem, in quas variis de causis mortales saepe coeunt, societates vitae hujus fere interituras olim felicitatem consecantur. Nam et ipsa, quae aliis omnibus et magnitudine praestat et nobilitate, civilis societas beatam se ac felicem prorsus reputat, quum ab omni secunda metu, rebus, quibus ad vitae commoditatem abundat, tranquille perfrui potest (1). At Christianorum sanctior est ac sublimior finis: beatitas nimirum, non hujus vitae et quae corporis commodis circumscribitur, sed ea, quae est animae, et ad futuram vitam pertinet, obrinenda per fidem in *Christum* humani generis liberatorem (§. V.). Quod aperte *Servator* docuit, quando legationis, quam obibat, rationem redditurus, quia descendit de caelo, agebat (2). non ut faciam voluntatem meam, sed voluntatem ejus qui misit me :::: Haec est autem voluntas Patris, qui misit me, ut omnis, qui videt Filium, et credit in eum, habeat vitam aeternam, et ego resuscitabo eum in novissimo die.

COROL. I. Liceat hinc nobis nonnulla ducere con-
sectaria, quae in juris Ecclesiastici publici systemate rite
constituendo permagni sunt usus. Primum hoc esto: fi-
nem Ecclesiae Christianae propositum, ab eo, cujus ad-
ipiscendi causa civiles societates coaluerunt, diversum
esse prorsus ac spirituales; fine Rerumpublicarum prae-
stantiorem quidem ac sanctiorem, minime vero vel al-
terum alteri subordinatum vel contrarium: quorum il-
lud Bellarminus disputabat, hoc effutiebatur temere homo,

(1) Wolf. Jur. nat. tom. 8. cap. 1. §. 13.

(2) Joan. VI. 38. 40.

ingenio valens et acumine, sed impio interdum Rous-
seawius. Vid. Hein. Gotter. Scheidemantel, *Regum*
jus ac ratio (vulgo, *razon de estado*) *pro acceptione ac*
moribus principalium populorum §. 12. et 17.

COROL. II. Ex hoc autem consequens est alterum
superiore haud minus perspicuum: quoniam ex finibus
societatum obligationes ac leges, ex his porro officia
ducuntur ac jura sociorum; leges quibus Ecclesia Chris-
tiana regitur, et officia quae à suis deposcit, juraque
quibus seu ipsa sacra haec societas seu membra ejus sin-
gula gaudent, ita esse comparata, ut legibus, officiis,
juribus civilibus, aut haec illis adversari per se omnino
nequeant; non magis certe, quam rectae rationi quid-
quam esse potest consentaneum, quod sit à vera reve-
latione alienum. Apposite S. Augustinus, lib. 19. de Ci-
vit. Dei cap. 17. Haec, inquit, caelestis civitas, dum
peregrinatur in terra, ex omnibus gentibus cives evo-
cat, atque in omnibus linguis peregrinam colligit so-
cietatem; non curans quidquid in moribus, legibus in-
stitutisque diversum est, quibus pax terrena vel con-
quiritur vel tenetur; nihil eorum rescindens, nec de-
struens, imo etiam servans ac sequens: quod licet di-
versum in diversis nationibus, ad unum tamen eum-
demque finem terrenae pacis intenditur, si religionem,
qua unus summus ac verus Deus colendus docetur, non
impedit. Vid. Sam. Puffendorf. de concord. verae polit.
cum relig. christ. quae disputatio exstat in disputationi-
bus academicis selectis Lond. Scan. 1675. 8. et Joann.
Franc. Buddei diss. de concord. relig. christ. statusque
civil. Hal. 1704. 4.

COROL. III. Quoniam deinde media rationem con-
tinent finis, ut proinde alterius, quam ipse sit, natu-
rae esse nequeant; manifestum est, media, quibus Ec-
clesia Christiana ad finem sibi propositum contendit, non
temporalia sed spiritualia esse oportere: quod Paulus
significare velle visus est, quando arma militiae nostrae
:

carnalia esse negavit. Vid. Auctor tract. de potest. eccl. et temporal. propos. 1. art. 1.

COROL. IV. Denique quo omnes tandem ecclesiasticas constitutiones referri debeat, hinc apertum est: scilicet, ut civilium societatum leges rerum dumtaxat publicarum bonum ac salutem respiciunt, ita legibus Ecclesiae is unus scopus propositus esse debet, ut ad eam vitae rationem perpetua constantia consecrandam dirigant fideles, qua efficiantur digni ea, quam immortalis hic animus expectat, aeterna beatitudine. Nam haec nobis *suprema societatis lex* est: haec *salus Ecclesiae*, ac *commune Christianorum bonum*; non *salus ac dominantis cleri tranquillitas*, quod aperto nimio et indigno eruditione viri odio disputabat Bohmerus in *diss. praelim. de s. r. leg. ecclesiast. praemissa, tom. 1. Jur. eccles. Protest. Conf. Pla. Fixlmillner loc. cit. §. 10. pag. 14. seq.*

COROL. V. Non est tamen boni communis in Ecclesia, et privati eadem, quae in civitate, ratio. In hac enim hoc illi ita subjectum est, ut quum unius pauciorumque privatim commodum in collisionem venit cum salute publica, necessario cedat. Aliud in societate Christianorum obtinet, in qua, ut ait vir clar. Steph. Rauttenstrauch. *Sicuti nemo unus renuntiare saluti suae aeternae jure potest, nec ullo eam prodigere casu cuiquam fas et integrum est, ita sane saluti singulorum praecipue invigilandum, ut non possit universum corpus aliquorum membrorum pernicie curari, debeantque ad exemplum Magistrum nonaginta novem oves derelinqui potius, ut centesima reportetur ad caulas. Inst. jur. publ. eccles. §. 55. Quod ipsum ante observavit de Marca lib. 2. cap. 16. §. 7.*

§. VII.

Ejusdem societatis unio.

Unio societatis istius duplex est, interna, quae in

animorum quadam consensione sita oculis hominum inconspicua est, nisi per opera fidei et virtuti congrua, ut *Christus ipse docuit, e fructibus eorum cognoscetis eos* (1); et *externa*, quae duplici potissimum vinculo continetur *fidei* nimirum, cujus una est atque eadem apud omnes professio (2), et *charitatis*, quo omnes, qui ubique sunt Christiani, in unum corpus unamque societatem conjunguntur (§. II.). Hanc unionem sunt qui ex arbitraria hominum confederatione repetant. Verum nihil certius est profecto, quam exteriori hanc unionem non minus quam priorem illam expressa *Christi voluntate* niti, qui in constituendis illis determinandisque, non *Doctoris* dumtaxat et *Magistri* vices obibat, sed *legislatoris ac supremi* in Ecclesia à se collecta *Rectoris*, pro ea nimirum summa potestate, quam sibi à *Patre suo caelesti* traditam esse ipse nobis apud *Matthaeum* testis est (3) dicens: *Data est mihi omnis potestas in caelo et in terra: euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti: docentes eos servare omnia quaecumque mandavi vobis.* Nam sicut impossibile est sine fide placere Deo (4), qui in spiritu et veritate adorandus est (5), et ex toto quidem corde, ex tota anima, ex tota mente et virtute (6); ita neminem *Christus* pro suo se agniturum edixit, qui se coram hominibus negaverit (7). Itaque ab omnibus apertam nominis sui, eademque professionem exigit, sine qua nemini ad regnum à se conditum viam patere voluit. Haud minus perspicuum est alteram de diligendo praeceptum, quo custodiendo se quisque discipulum *Christi* probat: *Mandatum novum do vobis, inquit, ut diligatis invicem; sicut*

(1) *Matth. VII. 16.*

(2) *Irenaeus lib. 1. cap. 10.*

(3) *Cap. XXVIII. 18.*

(4) *Ad Hebr. XI. 6.*

(5) *Joann. IV. 23.*

(6) *Marc. XII. 30.*

(7) *Matth. X. 32. seq.*

dilexi vos, ut et vos diligatis invicem. In hoc cognoscent omnes, quia discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad invicem. Joann. XIII. 34. XV. 12. 13. 17.

§. VIII.

Hinc una est Ecclesia Christi.

Primum unitate Fidei.

Unio hæc fidelium omnium unam efficit Ecclesiam Christi, eamque non interna tantum et invisibili, verum externa quoque ac visibili unitate, quam fidei et charitatis vinculo continet (§. VII.) Unde apposite S. Ambrosius Ecclesiam dicebat congregationem, quæ in unum connexum corpus atque compactum unitate fidei et charitatis adsurgit (§. II.) Una autem Ecclesia dicitur maxime ob fidem, quæ apud omnes eadem esse omnino debet. Ob eam Christus, dum jam prope abesset, ut traderetur inimicis, Ecclesiam suam Patri cœlesti commendans, primum quidem pro Apostolis suis, tum etiam pro omnibus, qui in se olim credituri unam consensione sua Ecclesiam effecturi sunt, rogabat: Non pro eis autem rogo tantum, sed et pro eis, qui credituri sunt per verbum eorum in me, ut omnes unum sint (1) Et Paulus in ea, quæ est ad Ephesios, epistola hoc præ ceteris inculcat sollicitè, ut occurramus omnes in unitatem fidei et agnitionis Filii Dei :::: ut jam non simus parvuli fluctuantes, et circumferamur omni vento doctrinæ (2) Ex hac una fide Ecclesiæ unitatem etiam Patres æstimabant. Tertullianus libro de præscriptionibus omnes per totum orbem dispersas ecclesias unam appellavit Ecclesiam, propterea quod eadem fide unam omnes præbent

(1) Joann. XVII. 20.

(2) Cap. IV. 13. 14.

unitatem. Similiter Theodoretus (1), communiter, ait, omnes ecclesiæ ad unam rediguntur ob consonantiam verorum dogmatum. Et explicatius vetus Auctor commentarii, qui Hieronymo olim adscriptus est: Ecclesia, inquit, (2), ex pluribus personis congregatur, et tamen una dicitur propter unitatem fidei. Cui plane consentit Euthymius (3): si loca respicias, plures sunt, ait, si religionem et fidei communicationem, omnes, quæ ubique sunt ecclesiæ, unam constituunt fidelium Ecclesiam. Mitto alia quæ huc referri possunt.

§. IX.

Deinde Charitatis.

Quoniam autem nullum schisma non sibi aliquam confingit hæresim, ut recte ab Ecclesia recessisse videatur ut Hieronymus ait (4); neque schisma vel scissio fieri potest, nisi diversum aliquid sequantur, qui faciant, ut Augustinus (5): præter unitatem fidei (§. VIII.) alio Ecclesiæ vinculo opus fuit, quo juncti inter se Christiani solliciti essent, quod Apostolus mandat (6), servare unitatem in vinculo pacis; atque ita omnes idem saperent, eandem charitatem habentes, unanimes id ipsum sentientes (7). Quo loco non obscure Paulus indicat, ad conservandam fidei unitatem necessariam esse unitatem pacis et charitatis, quam in illa contineri fideles diserte pronuntiabant Episcopi Africæ exsules in Sardinia (8) Membra, scribunt, Ecclesiastici corporis ::

(1) In P. alm. XLVII.

(2) In P. alm. XXIII.

(3) In P. alm. LXXXVIII.

(4) Ad Tit. cap. 3.

(5) Contra Cresc. lib. 2. cap. 9.

(6) Ad Ephes. IV. 3.

(7) Ad Philipp. II. 2.

(8) Tom. 4. Concil. pag. 2733. edit. Venet.

in unitate fidei compages retinet charitatis. Ipse Apostolus charitatem Corinthiis commendaturus sententiarum præcipue ac doctrinæ unitatem commendabat: *Obsecro vos, fratres, per nomen Domini nostri Jesu Christi, ut id ipsum dicatis omnes, et non sint in nobis schismata, sitis autem perfecti in eodem sensu, et in eadem sententia.* I. ad Corinth. I. 10.

§. X.

Ex qua unitas capit.

Verum hæc pacis et charitatis unitas, quam in propriis veræ Ecclesiæ notis *Sancti Patres* connumerant, non ex ea consistit charitate, qua diligere homo hominem etiam à fide alienum debet, sed ex charitate quadam speciali Christianorum propria, qua adhærentes suis quisque pastoribus et Episcopis nullo dissidio divulsis, nulla opinionum ac sententiarum varietate disjunctis, ita inter se fidei consensione junguntur, ut *id ipsum omnes sentientes* eandem omnes fidei unitatem pacis vinculo custodiant (§. VIII. IX.). In hunc sensum *Patres* visibilem Ecclesiæ Catholicæ unitatem interpretati sunt, Cyprianus præcipue, cujus permulta sunt in hanc sententiam testimonia minime vel obscura vel ambigua. Christo, ait (1), *illi sunt Ecclesia plebs sacerdoti adunata, et pastori suo grex adhærens* (§. II.) Unde scire debet, Episcopum in Ecclesia esse, et Ecclesiam in Episcopo, et si qui cum Episcopo non sint, in Ecclesia non esse: et frustra sibi blandiri eos, qui pacem cum sacerdotibus Dei non habentes obrepunt, et latenter apud quosdam communicare se credunt; quando Ecclesia, quæ catholica una est, scissa non sit neque divisa, sed sit utique connexa et cohærentium sibi invicem sacerdotum glutine copulata. Similiter ad Rogatianum: *Hæc sunt,*

(1) In Epist. 69.

inquit, *initia hæreticorum, et ortus atque conatus schismaticorum male cogitantium, ut sibi placeant, et Præpositum superbo tumore contemnant. Sic de Ecclesia receditur, nec altare profanum foris collocatur, sic contra pacem Christi et ordinationem, atque unitatem Dei rebellatur.* Et rursus in epistola ad Cornelium: *Neque aliunde hereses obortæ sunt, ait, aut nata sunt schismata, quam inde, quod sacerdoti Dei non obtemperatur, nec unus in Ecclesia ad tempus sacerdos, et ad tempus iudex vice Christi cogitatur.*

SCHOL. Plura dabit Jos. Bingham. *orig. ecclesiast. lib. 16. cap. 1. §. 6. vol. 7. pag. 26. seq.* Verum hæc suffiunt, ut intelligatur, quid de externa pacis unitate Cyprianus senserit. Rectene autem ita sensit Cyprianus? Bohmero in *diss. 8. ad Plin. et Tertull. cap. 4.* sentire ille quidem ac docere visus est consentaneæ usui et observantiæ ætatis, qua vivebat; sed doctrinæ Evangelii et Apostolorum exemplo parum conformiter. Quod si ita est, mirum, exstitisse neminem aut Cypriani æqualem, aut ex iis omnibus qui haud ita multo post Ecclesiis Christianis summa cum et pietatis et doctrinæ existimatione præfuerunt, virum sacrarum litterarum sat peritum, vel christiæ veritatis tam amantem, qui eum, hæc tam sæpe tam constanter ac publice disputantem, monuisset saltem, ne auctoritatis suæ studio, quod suspicatur Bohmerus, huc se adduci patiatur, ut veritati à majoribus traditæ vim iniquissimam inferat. Quod quia factum non constat, doctrinam Cypriani Ecclesiæ totius doctrinam fuisse credendum est. Bohmeri autem de Ecclesia Christi systema, cujus gratia sæpe eruditus ille vir in veteres Patres, Cyprianum maxime, injurius est, adeo apud ipsos Protestantes, Theologos potissimum vacillat, ut prope absit à ruina, quam jam dudum minatur. Kippingii hujus, quod adfirmo, conatus testes esse possunt.

§. XI.

Ejusque necessitas intelligitur.

Itaque Cyprianus principium unitatis in unaquaque Ecclesia Episcopum esse statuit, cui proinde ab omnibus obtemperari oporteat, si modo et ipse cum ceteris Ecclesiae Catholicae Episcopis pacem colat (§. X.). Neque enim adsentiri Dodwello possumus ita Cyprianum interpretanti, ut egisse illum putemus non de illius Ecclesiae unitate quam catholicam hodie dicimus, quae nimirum omnes ambitu suo per terrarum orbem Ecclesias particulares complectitur, sed de ipsis dumtaxat Ecclesiis particularibus (1): quam interpretationem ex ipso Cypriano egregie refellit novissimus editor Benedictinus à congregatione Sancti Mauri (2). Ipse quoque Moshemius in disputationibus historicis tanquam à mente Sancti Martyris alienam aperte rejicit. Nec immerito: negari enim profecto non potest, quin non Cyprianus tantum, verum alii etiam Sancti Patres visibilem quamdam Ecclesiae unitatem tribuerint, eamque ab uno repetierint Episcopo, quem unitatis hujus originem ac centrum statuebant, hoc autem de solis Ecclesiis particularibus ut accipiat, Dodwellus nihil attulit, quod persuadeat. Est autem, quod omnino dissuadeat: nam, si unus, quod non diffitetur, ad particularis Ecclesiae unitatem Episcopus necessarius est, nihil restat, quam ut ad unitatem totius Ecclesiae unum pariter Episcopum necessarium esse fateamur (3). Id quod ipsum ante Grotius, Cowellus, Cartwrightus, Gookerus, Ballerinius, memorati (4) vehementer probant. Verissime igitur Nicolius in expositione symbo-

(1) *Dissert. 7. in Cypr.*(2) *In praef. §. 1. pag. 14. edit Venet.*(3) *Tom. 1. pag. 603. seq.*(4) *De vi ac rat. primat. cap. 8. §. 6.*

li (1): *Necesse est, inquit, ad unitatem Ecclesiae, non solum ut omnes particularis ecclesiae ministri, laici videlicet et ecclesiastici Episcopo suo adhaereant; verum etiam ut inter Episcopos primus existat, qui omnibus praesideat, prospiciatque omnibus quaecumque ad conservandam unitatem necessaria sunt.*

COROL. Exterior itaque ac visibilis Ecclesiae christianae unitas duabus potissimum rebus continetur, fide (§. VIII.) et charitate (§. IX.). Ad eam conservandam necessaria est unitas Episcopatus, non in ecclesiis tantum singulis (§. X.), verum etiam in Ecclesia catholica (§. XI.). Unde duo sunt, quae homines potissimum ab Ecclesia divellunt: haeresis nimirum, qua fidei unitas, et schisma, qua pax et charitas dissolvitur.

SCHOL. Ex his potissimum rebus ajo exteriorem Ecclesiae unitatem aestimandam esse. Ceterum non ignoro pluribus de causis Ecclesiam unam dici posse. Febronius tom. 3. pag. 313. seq. Unam Sacramentorum participationem superioribus duobus capitibus adjiciunt plerique ad plenam corporis ecclesiastici unitatem exprimentam. Verum haec non tam unitatem ipsam, quam unitatis significationem ac medium innuit: id quod de aliis etiam, quae ad unitatem referri solent, censendum esse ait recte Ballerinius de vi ac ratione primatus cap. 10. §. 2.

§. XII.

Notio communionis catholicae.

Itaque certum nobis esse debet, unitatem non minus quam Ecclesiam ipsam oportere visibilem esse: nulla enim esset, ut Augustinus ait (2), securitas unitatis, nisi pateret. Quae autem conspicua oculis sit unitas, ea non in amore et interna dilectione, sed in ex-

(1) *Artic. 9. part. 1. cap. 2.*(2) *Lib. 3. in Parmen. n. 28.*

terna et manifestis declarata indiciis charitate sita est: quam *catholicae communionis* nomine veterum more significamus. Unde conficitur unitate pacis visibili Ecclesiae *macassarum* (§. IX.) communionis catholicae unitatem ita contineri, ut una *Christi* ac visibilis Ecclesia non nisi in unica communione reperiatur, à qua qui absumt, in Ecclesia non sint. Ut autem omnes *Christi* fideles catholicae communionis vinculo colligati unam constituere ac visibilem Ecclesiam dicantur, non hoc necesse est, ut singuli inter sese nullo medio uniti communicent, quod ne fieri quidem potest; sed ut cum suis quisque Episcopis uniantur et communicent (§. X.), quorum mutua communione et canonica per varios gradus subordinatione universum christiani nominis corpus in unam cogitur communionem Episcopi unius, qui unitatis catholicae centrum est et origo (§. XI.): ex qua omnium Christianorum cum centro suo communione illa existit catholica pacis et charitatis unitas, quam *qui non tenet, Dei legem non tenet, non tenet Patris et Filii fidem, vitam non tenet et salutem*. Cyprianus de unitate Ecclesiae.

§. XIII.

Involvit membrorum subordinationem.

Etsi autem omnes Christiani fraternae charitatis vinculo juncti ejusdem corporis membra sint (§. XII.), eorumdem Sacramentorum participes (§. XI.) per quae pariter ad beatiorum vitam omnes contendunt (§. VI.), non est tamen vel idem omnium in eodem coetu munus vel potestas eadem; quod *Apostolus* in priore ad Corinthios epistola adeo perspicue tradidit, ut omnem videatur dubitandi facultatem ademisse (1). Hunc locum respiciens *S. Gregorius Nazianzenus*, ordo, ait, in Ecclesie

(1) *Cap. XII.*

siis quoque constituit, ut alii oves sint, alii pastores: alii praesint, alii subsint ac pareant: alius velut caput sit, alius pedes, alius manus, alius oculi, alius aliud quoddam corporis membrum ad totius Ecclesiae concinnitatem ac utilitatem vel inferius vel praestantius (1). Itaque Christianorum non eundem esse in Ecclesia ordinem, evidens est, quippe quorum alii quidem praesint et regant, alii regantur ac subsint. Sed nec horum, quibus gubernandae societatis cura commissa est, eadem est omnium functio, auctoritas eadem. Unde graduum varietas ac subordinatio, quae superiorem hunc, illum jubet esse inferiorem, ne, dum pares jure omnes esse desiderant, disjunctis sententiis dissolutaque communione unitatem divellant Ecclesiae necessariam (§. XII.).

SCHOL. Agnovit hanc necessitatem subordinationis Gasp. Zieglerus, eamque auctore ipso Deo institutam diserte adfirmat. Comparatio ista apostolica, inquit, non integro tantum Ecclesiae coetui, sed etiam, et praecipue quidem; ministerio ecclesiastico, quod speciale in ea corpus constituit, applicari potest. Nisi enim alius in eo oculum, alius manum, pedem alius, et sic deinceps repraesentaverit, fieri non potest, ut *ὡς ἄνθρωπος καὶ κἀν τῷ* quod jubet *Apostolus* (2), fieri et expediri omnia queant::: Et voluit adeo ipse Servator Ecclesiae suae architectus, dum *οὐρανοῦ* istius aedificii delineavit, ut plures sub diversis ordinibus, quos praescripsit, ad structuram istam concurrerent, suamque quisque sibi assignatam portionem pro modo facultatum suarum ab ipso Deo concessarum extrueret::: Quae quum ita sint, bono consilio et maximo cum Ecclesiae compendio in ipso etiam ministerio ecclesiastico propter diversos ordines constituti sunt, tum qui regerent, tum qui regerentur, qui utrique tamen ad certas vicissim leges adstringi debent, si quidem inter eos perpetuam consistere veli-

(1) *Orat. 26. de moderat. in disput. servanda.*(2) *I. Corinth. XIV. 40.*

mus harmoniam::: Necessariam inter Ecclesiae ministros talem subordinationem dicimus, quæ regendi et parendi, partes distribuit::: pares enim et æquales ubi esse cupiunt omnes, quid aliud inde sperandum, nisi inordinata confusio, disceptis sententiis, ac præpæstis temporibus omnia pessime disturbans. In præf. ad tract. de superintend.

§. XIV.

Et diversos ministerii sacri gradus.

Atque hic graduum, muneribus ac potestate distinctorum quidem, certa tamen lege subordinatorum concinnus ordo *hierarchia ecclesiastica* dicitur. Quare aliud est *status* Ecclesiae, aliud *hierarchia*. Ille clerum à plebe separat: hæc ordinem exprimit ac subordinationem eorum, quos *Christus* instituit ministros ac dispensatores mysteriorum (1), atque Episcopos posuit regere Ecclesiam Dei (2). Unde vulgo duplex statuitur, *ordinis* una, altera *iurisdictionis*. Utraque arctioribus quidem in principio, ac postetiam aliquandiu, limitibus circumscripta constitit, utramque aucto fidelium numero, et propagato sensim credentium cœtu explicari magis ac distinguere necesse fuit; sed ratio tamen utriusque, et a *Christo* indita forma (§. IV.), quæ præter multitudinem credentium, *Episcopos* Apostolici muneris heredes (3), et *Presbyteros* discipulorum locum obtinentes (4) sub uno *Christi* in terris *Vicario* (§. XII.) fide et charitate in unum corpus conjungit (§. II.), eadem semper atque invariata retenta est. Verum hæc nobis jam paullo explicatius disputanda sunt.

(1) 1. Corinth. IV. 1.

(2) Act. XX. 28.

(3) Cyprian. epist. 42. edit. Balut.

(4) Hieron. epist. ad Fabiol. mans. 6.

SCHOL. Sunt qui *discipulorum* munus extraordinarium fuisse, et ad tempus dumtaxat institutum volunt. Quæ opinio si vera esset, dimittenda utique Hieronymi sententia foret, qui ordinem hunc in Presbyteris perstitisse diserte tradidit. Sed illa profecto vanissima conjectura est, et ipsis sacris litteris aperte contraria. Vid. Frid. Eberh. Rambach in præfat. ad *Blakmori antiq. christ. tom. 1. præf. §. 7.* Sunt porro qui *discipulorum* septuaginta et Apostolorum idem fuisse munus eademque potestatem contendunt. Sed antiqui Patres eo loco discipulos habebant, ut Apostolis gradu inferiores fuisse contenderent: ita Chrysostomus, ita Tertullianus et Clemens Alexandrinus senserunt docueruntque palam, ut intelligi possit, communem eam ductam ab Apostolis traditionem fuisse, quæ hoc minus rejici à quoquam potest, quo magis consentanea est his, quæ de utroque ordine divinis litteris consignata sunt. Vid. cit. præf. §. 6. Mosheim de reb. christ. Sec. I. §. 6. et 7.

CAPUT II.

DE HIERARCHIA ECCLESIASTICA.

§. XV.

Christiani Clerici sunt aut Laici.

In primis duo sunt Christianorum genera *Clericorum* et *Laicorum*. Scilicet ministerium ecclesiasticum, quo nomine ordo illorum, qui docentium, pastorum, regentium munere in Ecclesia funguntur (§. XIII.), venit, certum est, *Christi* ipsius ab institutione originem ducere (§. IV.). Tam enim multa sunt et tam manifesta institutionis istius in divinis litteris testimonia, ut

mus harmoniam::: Necessariam inter Ecclesiae ministros talem subordinationem dicimus, quæ regendi et parendi, partes distribuit::: pares enim et æquales ubi esse cupiunt omnes, quid aliud inde sperandum, nisi inordinata confusio, disceptis sententiis, ac præpæteris temporibus omnia pessime disturbans. In præf. ad tract. de superintend.

§. XIV.

Et diversos ministerii sacri gradus.

Atque hic graduum, muneribus ac potestate distinctorum quidem, certa tamen lege subordinatorum concinnus ordo *hierarchia ecclesiastica* dicitur. Quare aliud est *status* Ecclesiae, aliud *hierarchia*. Ille clerum à plebe separat: hæc ordinem exprimit ac subordinationem eorum, quos *Christus* instituit ministros ac dispensatores mysteriorum (1), atque Episcopos posuit regere Ecclesiam Dei (2). Unde vulgo duplex statuitur, *ordinis* una, altera *iurisdictionis*. Utraque arctioribus quidem in principio, ac postetiam aliquandiu, limitibus circumscripta constitit, utramque aucto fidelium numero, et propagato sensim credentium cœtu explicari magis ac distinguere necesse fuit; sed ratio tamen utriusque, et a *Christo* indita forma (§. IV.), quæ præter multitudinem credentium, Episcopos Apostolici muneris heredes (3), et Presbyteros discipulorum locum obtinentes (4) sub uno *Christi* in terris *Vicario* (§. XII.) fide et charitate in unum corpus conjungit (§. II.), eadem semper atque invariata retenta est. Verum hæc nobis jam paullo explicatius disputanda sunt.

(1) 1. Corinth. IV. 1.

(2) Act. XX. 28.

(3) Cyprian. epist. 42. edit. Balut.

(4) Hieron. epist. ad Fabiol. mans. 6.

SCHOL. Sunt qui discipulorum munus extraordinarium fuisse, et ad tempus dumtaxat institutum volunt. Quæ opinio si vera esset, dimittenda utique Hieronymi sententia foret, qui ordinem hunc in Presbyteris perstitisse diserte tradidit. Sed illa profecto vanissima conjectura est, et ipsis sacris litteris aperte contraria. Vid. Frid. Eberh. Rambach in præfat. ad Blakmori antiq. christ. tom. 1. præf. §. 7. Sunt porro qui discipulorum septuaginta et Apostolorum idem fuisse munus eademque potestatem contendunt. Sed antiqui Patres eo loco discipulos habebant, ut Apostolis gradu inferiores fuisse contenderent: ita Chrysostomus, ita Tertullianus et Clemens Alexandrinus senserunt docueruntque palam, ut intelligi possit, communem eam ductam ab Apostolis traditionem fuisse, quæ hoc minus rejici à quoquam potest, quo magis consentanea est his, quæ de utroque ordine divinis litteris consignata sunt. Vid. cit. præf. §. 6. Mosheim de reb. christ. Sec. I. §. 6. et 7.

CAPUT II.

DE HIERARCHIA ECCLESIASTICA.

§. XV.

Christiani Clerici sunt aut Laici.

In primis duo sunt Christianorum genera *Clericorum* et *Laicorum*. Scilicet ministerium ecclesiasticum, quo nomine ordo illorum, qui docentium, pastorum, regentium munere in Ecclesia funguntur (§. XIII.), venit, certum est, *Christi* ipsius ab institutione originem ducere (§. IV.). Tam enim multa sunt et tam manifesta institutionis istius in divinis litteris testimonia, ut

nulla possint disserendi subtilitate in alium sensum detorqueri (1). Neque vero instituit hoc *Christus* tantum, verum modum etiam doctrinae ac formam praescripsit (2), rationemque administrandi Sacramenta monstravit (3), ac potestatem dedit remittendi retinendique peccata, non omnibus promiscue, sed his dumtaxat, qui vocati rite, et ad ministerium obeundum legitimo modo constituti essent (4). Ut negari non possit, quin et haec et alia huius generis complura, quae ad ministerium sacrum pertinent, ita sint ordinis istius propria, ut sine fraude et injuria, sine violata divinae institutionis lege occupari ab aliis minime possint. Hos autem in alio et à ministris sejuncto ordine connumerari, quid sit, quod vetet, fateor, me intelligere non posse. Etsi vero, quum de re satis constet, nolim de nominibus cum quoquam disceptare pertinacius: non dissimulabo tamen, ad eorum libenter accedere sententiam, qui clericorum laicorumque appellationes ipsis adeo rerum christianarum initiis aequales esse putant.

SCHOL. Id quod contra Seldenum et Rigaltium probat Jos. Bingham *orig. eccles. lib. 1. cap. 5.* et ante hunc Petrus de Marca *in diss. de discrimine clericorum et laicorum ex jure divino.* Justum vero Henningium Bohmerum distinctionem hanc juris esse divini negantem praecipue *dissert. 6. et 9. ad Plinium et Tertullianum* refellunt accurate Auctores memoriarum Trevoltinarum *ad ann. 1712. pag. 1800.* et praeter Kippingium, Buddeum, Moshemium theologos è Protestantium communionem doctissimos, novissime è nostris Placid. Fixlmillner *de rep. sacr. orig. divin. Exercit. 3.*

(1) *Ioann. XX. 21. Matth. XXVIII. 19. Marc. XVI. 15.*

(2) *Gal. I. 8. 9. 12.*

(3) *Corinth. XI. 23.*

(4) *Joann. XX. 23.*

§. XVI.

Clericorum diversi gradus.

Clericorum ordinem universum hierarchia completitur, in varios gradus distributum, quorum alii *divini juris* sunt, alii *ecclesiastici* (§. XIV.). De his deinceps agemus. Ex iis vero postremus est gradus *Diaconorum*, quos dubium nullum est, quin jam primis illis ac beatis Ecclesiae temporibus ad hierarchiam sacram relati fuerint; nam et in sacris litteris frequens eorum injecta est mentio (1), et antiquissimi rerum christianarum scriptores Diaconos constanter ceteris duobus à Deo institutis gradibus Episcoporum scilicet et Presbyterorum accensuerunt. Ita Clemens Romanus, Apostolorum, quod omnes norunt, et discipulus et comes in priore ad Corinthios epistola: *Apostoli*, inquit, *nobis evangelizaverunt à Domino Jesu Christo, Jesus Christus à Deo. Missus est ergo Christus à Deo, et Apostoli à Christo. Itaque: acceptis mandatis: egressi sunt adnunciantes, adventurum esse regnum Dei: Prædicantes ergo per regiones et urbes: Episcopos et Diaconos constituerunt.* Hoc teste perspicuum est, constitutos ab Apostolis Diaconos pariter et Episcopos eodem mandato, quo per regiones et urbes *jussi sunt* adventurum Dei regnum prædicare. Atqui hoc procul dubio Christi mandatum fuit (2); ut appareat Christi mandato institutos ab iis non Episcopos tantum, verum etiam Diaconos. Neque hoc nove, pergit idem Clemens: à multis enim temporibus scriptum erat (3): *constituam Episcopos eorum in justitia, et Diaconos eorum in fide.* Clementi consentit Ignatius in epistola ad Trallianos. *Cuncti reverentur*

(1) *Act. VI. 3. XXI. 8. ad Philipp. I. 1. I. Tim. III. 8.*

(2) *Matth. XXVIII. 19.*

(3) *Isa. LX. 17. ap. Coelest. rom. 1. pag. 171. §. 42.*

tur Diaconos ut mandatum Jesu Christi exequentes ministerio suo; et Episcopum, ut eum qui est figura Patris; Presbyteros autem ut consessum Dei. Sine his Ecclesia non vocatur (1). Neque alia Sancti Polycarpi sententia fuit, quam in litteris ad Philippenses datis scribit: *subiecti estote Presbyteris et Diaconis, sicut Deo et Christo* (2): quod quidem S. Martyr dicturus minime fuerat, si Diaconorum magis quam Presbyterorum institutionem mere humanam credidisset. Quæ autem docebat Polycarpus, ea docebat audita à Joanne, quo præceptore usus est, et à ceteris Christi discipulis: quippe nonnullos Apostolorum, et eorum, qui viderant Dominum, Magistros habuerit et viderit; Hieronymo teste de script. eccles. cap. 27.

SCHOL. I. Primam Diaconorum institutionem Lucas memoriæ prodidit Act. cap. VI. ab iis enim tunc institutis Diaconis ducunt Patres originem Diaconorum, qui posthac constanter in ministerio altaris versabantur: veluti S. Cyprianus in epist. 68. quæ est ad Clerum et plebem Hispaniæ, et Concilium Neo-Cæsareense ann. 314. can. 14. Quæ sententia, si vera est, ut est sane magis certa quam verisimilis, Pfaffii illa in orig. jur. ecclesiast. cap. 2. art. 2. pag. 43. et aliorum probari minime potest, qua septem illos viros munus gessisse statuitur non ordinarium sed extraordinarium Hierosolymitanæ Ecclesiæ proprium; atque idcirco Diaconos, quorum Paulus in epistolis suis meminit, ab Hierosolymitanis illis plane fuisse diversos. Conjecturam hanc nulla probabili ratione niti Moshemius probatum dedit de reb. christ. ante Constant. M. Sec. I. pag. 120. seqq.

SCHOL. II. Aliam muneris hujus interpretationem dedit Just. Henn. Bohmerus in dissert. 5. ad Plin. §. 20. Disputat eo loco vir doctus septem illos viros pauperum curationi præfectos ab Apostolis, non Diaconos fuis-

(1) Ap. Coteler. tom. 2. Bibl. Patr. pag. 22.
(2) Ap. Coteler. tom. 2. pag. 190. §. 5.

se, sed Presbyteros. Dudum ante hunc Thomas Bilsonus Presbyterorum nomine etiam Diaconos in libris novi testamenti indicari statuebat libr. de perpetua eccles. gubern. cap. 10. Burnetus autem septem illos Apostolis prope æquales fecit: Diaconos vero Paulo memoratos Presbyteros interpretatus est. Utraque hæc opinio habet aliquid, quod ad firmandam Bohmeri sententiam conferre potest, quæ si probari posset, sequatur sane necesse est illud, quod efficere magno conatu intendebat, primos cœtum Christianorum Presbyteros, non sacratio- ris ministerii, sed bona pauperum rite administrandi causa potissimum fuisse institutos. Verum nihil inesse ponderis Bohmeri argumentis ostendit Moshemius loc. cit. pag. 122. seqq.

§. XVII.

Diaconorum ordo à Deo institutus.

Ipse tamen etiam Moshemius divinam huic muneris institutionem abjudicat ea maxime ratione, quod Paulus, ubi munera enumerat divinitus inter Christianos instituta (1), nullam plane Diaconorum mentionem faciat, ipse licet aliis in locis, quales esse deceat Diaconos, disertis sententiis præcipiat. Atque in hoc nescio, an quemquam è suis non consentientem habeat. Quorum est illud etiam ministerium Diaconorum in principio non sacrum, sed profanum fuisse in pauperum cura et bonorum communium quotidiana distributione situm: quod quidem ex ipsis Apostolorum actis liquere ajunt, quæ nullum, præterquam quod ad viduarum alimenta pertinet, ministerium Diaconis attribuunt, unde mensarum illos et viduarum ministros vocet S. Hieronymus (2). Huic sententiæ aperte favet Synodus Trullana (3). Humanam au-

(1) I. Corinth. XII. 28. Eph. IV. 11.

(2) In Epist. ad Evang.

(3) Can. 16.

tem Diaconatus originem esse *S. Cyprianus* non dissimulabat, dum in epistola ad Rogatianum (1) monet eos: *Meminerint, quoniam Apostolos, id est, Episcopos, et Præpositos Dominus elegit: Diaconos autem Apostoli post adscensum Domini in cælos sibi constituerunt episcopatus sui et Ecclesiæ ministros.*

§. XVIII.

Respondetur contrariis.

Sed hæc profecto tanti non sunt, ut communem Ecclesiæ Christianæ sententiam antiquissimorum Patrum traditione firmatam (§. XVI.) cogant deserere. Nam *Cyprianus* jubet quidem meminisse Diaconos, se post adscensum Domini constitutos demum ab Apostolis, Episcopos vero à *Christo*; nec tamen hoc voluit *S. Martyr*, quasi horum quidem ordo divinæ, humanæ illorum esset originis: sed hoc voluit *Christum* per se, ut ait schola, Episcopos, Diaconos vero per Apostolos instituisse, quod ipsum etiam satis grave ad conciliandum Præpositis honorem, reprimendamque Diaconorum temeritatem fuit, qui Episcoporum auctoritatem vilem habebant. Alioqui *Cyprianum* Diaconorum ordinem non minus quam Presbyterorum à Dei ipsius institutione repetiisse, dudum est, quod viri docti penitus confecerint. Operam vero Diaconorum, quos à plebe selectos Apostoli leguntur ordinasse, ad mensarum curam dumtaxat et subsidium viduarum pertinuisse, ut credam, vetant sanctiora eorundem ministeria, quæ in Evāgelio prædicando et in Sacramentis administrandis præstitisse eos ipsæ divinæ litteræ testantur (2). Vetant etiam luculenta *Ignatii* et *Polycarpi* (§. XVI.), tum et *Cypriani* (§. XVII.)

(1) *Epist. 64.*(2) *Act. VII. et VIII.*

testimonia (1). Et amabo! cur easdem prope in Diaconis quas in Episcopo dotes requirit *Apostolus* (2), si tam vile eorum, ut contenditur, ministerium fuit? an tantum necesse fuit adhibere studium in deligendis qui prandia mensasve pararent, ministris? cur his constituendis non sola suffecit plebis electio? cur oratione? cur manuum impositione opus fuit? nimirum *idcirco tam diligenter hæc et caute convocata tota plebe gerebantur, ne quis ad altaris ministerium vel ad sacerdotalem locum indignus obreperet.* *Cypr. epist. 68.*

§. XIX.

Instituti sunt ad ministerium sacrum.

Neque vero *S. Hieronymus*, dum mensarum eos ac viduarum ministros vocat, alia eis ac præstantiora ministeria adimit. Idem enim *S. Doctor* Diaconos habebat, ut Cleri partem laicis *Christi* mandato superiore (3), parique cum Episcopis et Sacerdotibus continentiae lege adstringi probat ex eo, quod immaculatam cum Presbyteris hostiam offerant (4), et in tertio *Sacerdotii* gradu collocat (5). Dum igitur Diaconorum quorundam fastum repressurus, ministerii, quæ institutionis occasionem præbuit, vilitatem objiciebat, non decebat hæc in eum torquere sensum, ut à ministerio altaris eos penitus removisse putaretur. *Trullanæ* vero *Synodi* nihil moror auctoritatem, quæ dum Constantinopolitanæ Ecclesiæ usui regulæ Neo-Cæsareensi adversanti ficta interpretatione præsidium adferre voluit, prodere traditionem *PP.* maluit, quam institutum desere-

(1) *Bingham orig. eccles. lib. 2. cap. 20.*(2) *I. Tim. III.*(3) *Lib. 1. adv. Jovin. 34.*(4) *Ad Pama h. epist. 48. n. 10. edit. Veron.*(5) *Ad Heliod. epist. 14. n. 8.*

re, ut doctissimus *Espenius* observat. Ceterum Diaconorum ordinem altaris ministerio addictum non negat Synodus, qualem in Ecclesia Græca semper exstitisse nemini dubium est.

SCHOL. Conf. Natalis Alexander in *Histor. eccles. Sec. I. dissert. 7.* Dionys. Petavius in *diss. ecclesiast. lib. 2. cap. 1.* et alii ex Theologis nostris passim.

§. XX.

Episcopatus pariter et Presbyterium divinæ sunt institutionis.

Præter Diaconos Deo ita præcipiente ab Apostolis ordinatas (§. X.) duo sunt alii ab ipso Servatore nullo medio instituti ordines, Episcoporum et Presbyterorum, quorum hi successionis jure discipulorum, illi Apostolorum in Ecclesia ejus locum obtinent (§. XIV.). Ac de Episcopis quidem hoc clarissime traditum est memorie à Tertulliano, Clemente Alexandrino et Origene, qui omnes proximo post ævum apostolicum sæculo vixerunt (1). Sanctum vero Cyprianum iis prope æqualem in eadem fuisse sententia, è pluribus ejus locis testatissimum est. Episcopos enim Apostolis vicaria ordinatione successisse adserit in Epistola ad Florentium (2). Alibi, quoniam Apostolos, inquit, id est, Episcopos et Presbyteros Dominus elegit (3). Ob eam rem episcopalem auctoritatem Ecclesie gubernandæ sublimem et divinam potestatem vocat (4). Cum primis autem hoc docet in ea epistola, quæ est ad Lapsos, cujus hoc initium est: Dominus noster, cujus præcepta metuere et observare debemus, Episcopi honorem et Ecclesie suæ ra-

(1) Bingham orig. eccles. lib. 2. cap. 1.

(2) Epist. 69.

(3) Epist. 65.

(4) Epist. 55.

tionem disponens in Evangelio, loquitur et dicit Petro: Ego dico tibi, quia tu es Petrus, et super istam petram::: Inde per temporum et successionum vices Episcoporum ordinatio et Ecclesie ratio decurrit, ut Ecclesia super Episcopos constituatur, ut omnis actus Ecclesie per eosdem Præpositos gubernetur. Quum hoc itaque divina lege fundatum sit, miror quosdam audaci temeritate sic mihi scribere voluisse (1) Nam hoc quidem loco conceptis verbis adfirmat, divina lege fundatum esse, ut omnis actus Ecclesie per Episcopos gubernetur. Unam eis addo Nicæni Concilii tempore clarissimum Præsulem Sanctum Athanasium ita scribentem Dracontio: quod si constitutio Ecclesiarum tibi non placet; aut nullam omnino mercedem Episcopi functioni destinatum arbitraris; et Servatorem, qui eam ita instituit, contemnis: oro te, ne istiusmodi quid in mentem admittas, neque auctores istiusmodi consiliorum sustineas. Non enim ista digna sunt Dracontio. Nam quæ Dominus per Apostolos instituit, et bona sunt et firma persistunt. Quod si autem episcopalem functionem, de qua hic Athanasio sermo est, Servator instituit, si Dominus per Apostolos, quin ea divino jure instituta sit, profecto nemini dubium esse potest.

COROL. Unde inanis est distinctio quorundam inter divinum jus et apostolicum, ita ut Episcopatum apostolico, non divino juri tribuendum existiment. Nam quum, ut scite observat Beveregius, Apostoli in Ecclesia propaganda et stabilienda divinitus inspirati atque adjuti fuerint, nihilque fecerint, nisi quod à Christo traditum acceperant, et nihil Christus διὰ θεοῦ, nisi quod à Deo; quare distinguendum sit, vel quomodo distinguatur inter jus apostolicum et divinum, se prorsus nescire. In Cod. canon. eccles. primit. vindic. lib. 2. cap. 11. §. 18.

(1) Epist. 27.

§. XVI.

Et illi quidem his tam ordine, quam potestate superiores.

Ut autem de divina Episcopatus origine veterum dubitabat nemo (§. XX.), ita Episcoporum supra Presbyteros auctoritatem ad divinam pariter institutionem mira omnes consensione referebant. Certe ab ipsis inde Apostolorum temporibus usque ad Aërium hominem dignitatis quam christianæ pacis cupidiorum nemo unus exstitit, qui Presbyteros ejusdem, atque Episcopos ordinis esse statueret. Contra ea vero omnes, quorum ad nostram memoriam conservata sunt monumenta, ubi ecclesiasticos ordines enumerant, tres istos, Episcoporum scilicet, Presbyterorum et Diaconorum velut distinctos, atque alterum altero superiorem recensent: id quod à viris doctissimis adeo perspicue, adeo luculenter demonstratum est, ut ex hac tanta Patrum consensione victi etiam, qui repugnabant maxime, confiterentur denique vix sexagesimo ab Apostolis anno, nullam facile reperiri Ecclesiam, quæ non ab uno quodam ac singulari Episcopo administrata fuerit, ceteris Presbyteris præidente, summamque in universo cœtu auctoritatem exercente. *Bevereg. loc. cit. §. 16.*

SCHOL. I. Hoc autem ipsum ejusmodi est, ut causam penitus conficere videatur *Beveregio loc. cit. §. 17.* Primo enim, inquit, primos Apostolorum successores, quos latere non potuit, quomodo Apostoli Ecclesiam perpetuo administrandam fore decreverant, pientissimos fuisse viros, totosque Christi cultui devotos, nemo vel negare potest vel dubitare qui christianam religionem præsert. Tanta enim fide, tanta pietate, tanto in Christum amore præditi erant, ut Evangelium ab ipso prædicatum sanguine suo consignare semper parati es-

sent, quippe qui se suaque omnia Christo dedicarant. Quocirca si potuissent, haud dubie numquam voluissent quivis eorum majorem sibi supra fratres suos potestatem usurpare, quam Dominus ipsis prius concesserat. Hoc enim cum vera pietate neutiquam consistit, ac propterea in tam sanctos piosque viros cadere non potuit: Quid enim in Christum magis impium, quam sacrum ipsius institutionem sacrilega manu violare? in fratres quid magis iniquum, quam suis eos privilegiis spoliare, et totam istam auctoritatem, quæ ipsis omnibus in commune à Christo commissa fuerat, sibi soli arrogare? Hæc tam egregia sunt ista facinora, quæ presbyteranæ paritatis adsertores primis Apostolorum discipulis et successoribus imputare non erubescunt, dum eos statim post Apostolorum obitum se supra fratres suos insolentia dominatus extulisse adseverant: Et præterea ut si potuissent, numquam voluissent; sic etiam è contrario, si voluissent, numquam potuissent aliam quam apostolicam ecclesiasticæ administrationis formam ubique saltem terrarum introducere ac stabilire. Si una, fateor, alterave dumtaxat ecclesia à singulari Episcopo gubernata fuisset, suspicari forsitan liceret, aliquam apostolicæ institutioni violentiam ibi nefarie illatam esse. Res autem longe aliter se habuit. Omnes enim ecclesiæ ab Apostolis constitutæ, etiamsi magno locorum intervallo disternatæ, sibi que invicem vix nomine tenus cognitæ, in unam eandemque regiminis formam conspirarunt: adeo ut secundo nondum adulto sæculo, ac proinde statim post Apostolorum obitum nullam invenire sit ecclesiam, quæ non à singulari Episcopo administrata fuerit. Quod fieri nequaquam potuit, nisi omnes ecclesiæ eandem disciplinæ atque administrationis formam una cum fide ab Apostolis traditam accepissent, cetera. Conf. *Rauttenstrauch instit. jur. publ. eccles. sect. 1. cap. 7. §. 102.*

SCHOL. II. Primus fuit sæculo IV. Aërius, qui

Episcopatus, quem fertur ambiisse, spe dejectus, Episcopum à Presbytero nulla re differre ausus est adseverare, hæreticis ob eam rem adnumeratus, Augustino teste *de hæresib. cap. 53. Cujus dogma supra hominum captum furiosum et immane* vocat Epiphanius *hæres. 75. Sepultam diu doctrinam Aërii Wicetefus, quem et ipsum Wigorniensis episcopatus spes fefellisse dicitur, recoxit, discipulum nactus Calvinum Inst. lib. 4. sect. 2. §. 2. pag. 392. Ab hoc acceptam sententiam acerrime propugnabant Salmasius lib. de Episcopis et Presbyteris, quam sub nomine Walonis Messalini edidit Lygdun. ann. 1641. David. Blondellus in apologia pro sententia Hieronymi de Presbyteris et Episc. Amstelod. ann. 1646. Franc. Buddeus Exerc. de orig. et potestate Episcoporum. Jen. 1702. Just. Henn. Bohmer. diss. 7. ad Plin. et Tertull. cap. 3. pag. 393. seqq. alii passim. Salmasio et Blondello responderunt non è nostris tantum Dionysius Petavius in libris de hierarchia ecclesiastica, Morinus de sacris ordinat. part. 3. exercit. 3. Natalis Alexander in Hist. ecclesiast. sec. IV. diss. 44. Joann. Dartis lib. de Episcopis et Presbyteris, et eorum differentia, verum etiam ex Britannis eruditissimi viri Thomas Bilsonus de perpetua Ecclesiæ Christi gubernatione. Lond. 1611. 4. Joann. Pearsonius in vindic. Ignatian. part. 2. cap. 13. Beveregius in cod. can. Eccles. primit. vindic. lib. 2. cap. 11. Hansmondus libro de Episcopis et Presbyt. Lond. 1611. Franc. Prokesby in Hist. hierarchiæ Ecclesiæ primitivæ per tria sæcula, et initium quarti. Lond. 1712. germanice nuper edita. Bingham orig. ecclesiast. lib. 2. cap. 1. vol. 1. pag. 53. seqq. Jac. Usserius de origine Episcoporum, ut alios non commemorem.*

§. XXII.

Quod ex sacris litteris constat.

Leve enim est profecto, in quo vim magnam posita esse putabat Bohmerus (1) nomen Episcopi etiam Presbyteris in sacris litteris interdum tribui. Nam ut demus hoc liberaliter, quod tamen sunt qui in dubium revocent; quid hinc confeceris amplius, quam in principio Christianorum cœtuum Præpositos alio nomine appellatos fuisse, deinde vero invaluisse, ut Episcopi dicerentur ii tantum, penes quos in unaquaque ecclesia summa regendi potestas esset? de quo quidem ego nolim disputare pertinacius. Quid enim appellationum hæc seu varietas seu communio ad evertendam Episcoporum vetustamen momenti habet, dum constet, viventibus ipsis et probantibus Apostolis, in ecclesiis saltem majoribus uni præ ceteris eminenti principatum fuisse attributum? Et magnum habet hæc sententia præsidium, inquit Moshemius (2), quod numquam, quidquid etiam laborent, dejicient presbyteriani qui nominantur, in Angelis illis, ad quos datæ sunt epistolæ, quas S. Joannes jussu ipsius Servatoris septem Asiaticis Ecclesiis misit (3). Certe liquet has epistolas vel obiter legenti, Angelos istos homines esse auctoritate præditos, quibus et vitia familiarum, in quibus versabantur dedecori ac virtutes laudi dari potuerint. Similem huic Timothei fuisse auctoritatem à Paulo illi commendatam ex eo potest perspicue intelligi, quod ea auctoritate quemadmodum eum uti deceat, sollicite monet: ne scilicet manus cuiquam cito imponeret: adversus Presbyteros accusationem ne reciperet, nisi sub duobus tribus-

(1) Cit. diss. cap. 3. §. 8.

(2) De reb. christ. ante Const. sæc. I. §. 41.

(3) Apocalyp. II. et III.

ve testibus: ut hæc custodiret omnia sine præiudicio, nihil faciens in alteram partem declinando (1). Quæ quidem admonitiones frustra fierent, inquit *Beveregius* (2), ac inaniter, imo inepte et ridicule, nisi *Timotheus* et ordinandi, et accusationes contra Presbyteros prolatas audiendi, et causas denique ecclesiasticas iudicandi potestatem accepisset. Atque huiusmodi potestas fuit etiam *Titi* in insula Creta, quod ex epistola ad eum scripta apertum est. *Huius rei gratia reliqui te Cretæ*, ait Apostolus (3), *ut ea, quæ desunt, corrigas, et constituas per civitates Presbyteros, sicut et ego disposui tibi*. Quam autem in Asia *Timotheus*, *Titus* in Creta potestatem exercuerunt, eandem fuisse in aliis etiam qui tum ecclesias habuerint sibi creditas, pro certissimo potest recipi.

COROL. Itaque hierarchia ecclesiastica non demum post ætatem Apostolorum novo ausu introducta est, sed in ipsis adeo rei christianæ initiis ex ipsius Christi mandato instituta est ordinataque, ita ut quemadmodum *Diaconi* gradu inferiores suberant Presbyteris (§. XVI.) ita hi Episcopis (§. XXI.) tamquam qui supremam in omni fidelium cœtu, non dirigendi tantum, verum regendi etiam ac disponendi potestatem à Deo ipso collatam exercebant (§. XXII.). *Attendite vobis*, scriptum est de his, *et universo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei* (1). Recte proinde Tridentini Patres: *Si quis dixerit, in Ecclesia catholica non esse hierarchiam divina ordinatione institutam, quæ constat ex Episcopis, Presbyteris et ministris, anathema sit*. Sess. 23. can. 6.

(1) *I. Thm. V. 19. seqq.*

(2) *Lec. cit.*

(3) *Ad. Tit. I. 5.*

(4) *Act. XX. 28.*

§. XXIII.

Primatus à Deo institutus.

Atque hæc quidem singulorum est cœtum hierarchia sapienter ita per diversorum graduum legitimam subordinationem temperata, ut in uno demum totius cœtus supremo pastore desineret (§. XIII.). Quæ autem istam Præpositi unius singularem auctoritatem in singulis Ecclesiis exigebat, ut concordia scilicet inter Presbyteros servari, conventus ecclesiæ cogi ac gubernari, fluctus et factiones forte in populo nascentes sine strepitu et dissensione componi possent (1); eidem in Ecclesia Catholica ex innumera particularium cœtum multitudine in unam societatem compacta multo magis locum esse oportere evidens est. Nam, quod prudenter monet *Hugo Grotius* (2): *ordo sive in partibus sive in toto continetur principatu quodam, sive Præpositi unitate*. Est quidem populi sui unum atque essenziale caput *Christus* (3): sed visibilis Ecclesiæ Catholicæ unitas (§. XI.) visibilem et conspicuam omnibus Præpositi unitatem deincepscebat. Unde unum omnibus schismatis tollendi causa (4), tamquam principem potestatis suæ vicarium præposuit, qui quidem non dominans in clero arbitrarium (5), sed ad normam Evangelii charitate ac lenitate temperatum imperium exerceret: oves pasceret ipse forma gregis factus (6), ceterosque ejusdem gregis pastores à *Spiritu Sancto* positos tamquam fratres ac comministros regeret coleretque (7).

(1) *Moshemius loc. cit.*

(2) *Vot. pro pac. eccles. art. 7.*

(3) *I. Corinth. III. 11. ad Ephes. I. 22.*

(4) *Hieron. adv. Jovin. lib. 1. n. 26.*

(5) *Matth. XX. 25.*

(6) *I. Petr. V. 3.*

(7) *Matth. XX. 26. Luc. XXII. 31.*

SCHOL. Qui hujus naturæ est primatus, eum cur aut indoli Ecclesiæ adversum, aut injurium Christo, et libertati discipulorum ejus inimicum putem, nullam causam reperio. *Præcipua* atque *essentialis* potestas semper Christi est Ecclesiæ suæ proprii capitis; Episcoporum, et Primatis *vicaria* et *ministerialis*. Inde est, inquit Barthel. *opusc. Jurid. tom. 2. de jure reform. §. 2. quod in Episcopatu animarum nostrarum Christus nullum habeat successorem, sintque Apostoli et Episcopi Christi in terris dumtaxat vicarii, potestatem tantum ministerialem, non absolutam habentes.*

§. XXIV.

Primum Petro collatus est.

Eximio huic muneri in Ecclesia gerendo, quem ex Apostolis suis destinaverit *Servator*, jam tum haud obscure indicabat, quando Petro dicebat: *Tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam. Et tibi dabo claves regni cælorum. Et quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum et in cælis, et quodcumque solveris super terram, erit solutum et in cælis* (1). Clavium enim nomine gubernandæ Ecclesiæ eamque peculiarem Petro tributam potestatem hoc loco, constans est *Sanctorum Patrum* traditio. Etsi enim *petram*, super qua ædificaturum se *Christus* Ecclesiam suam significat, alius quidem *Christum* ipsum, *fidem* alius et *confessionem Petri*, alius denique cum Petro reliquos etiam Apostolos ac discipulos interpretetur; nihil tamen hæc interpretandi varietas isti, quam dicebam, traditioni detrahit. *Petrum* enim ea voce peculiari quadam ratione significari, quotquot *litteralem*, cujus præcipuam in disceptando rationem haberi nemo ignorat, textus sensum

(1) *Matth. XVI. 18. 19,*

eruerere conati sunt, mira consensione ab iis traditum reperio.

SCHOL. I. Quod adductis eorum testimoniis ostendunt Honor. Tournellius *tom. 2. de eccles. pag. 21.* Petr. Colletus *prælect. theol. tom. 7. part. 2. pag. 226.* Natalis Alexander in *Hist. eccles. sæc. I. diss. 4.* Petr. de Marca *diss. de discr. cleric. et laic. cap. 3.* et nuper in originibus ecclesiasticis celeberrimus Mamachius.

SCHOL. II. Clavium potestas omnem complectitur potestatem, quæ in regendo populo fidei eoque ad salutem æternam perducendo versatur. Negat hoc quidem Bohmerus *diss. 3. ad Plin. §. 7.* Seldenius *de synedr. lib. 2. cap. 7. §. 2.* Vitringæ *de synag. vet. lib. 3. part. 1. cap. 10.* Lightfooti in *horis hebraicis* interpretationem sequutus. Alias aliorum interpretationes recenset Pfaffius *orig. jur. eccles. pag. 9. seqq.* Conf. Placid. Fixlmillner *de reipubl. sacr. orig. divin. Exercit. 2. sect. 1. §. 3. pag. 35. seqq.*

§. XXV.

Quod ex sacris litteris constat.

Eandem Petri præ ceteris Apostolis prærogativam probat similis huic locus Joannis *cap. XI. (1)*, ubi quum *Christus* iterum ac tertio *Petrum* interrogasset; *Simon Joannis, diligis me plus his?* respondisset autem *Petrus: Domine, tu scis quia amo te: Christus* semel iterumque subjicit, *pasce agnos meos*; postremo autem, *pasce oves meas*. Pascendi enim munere dignitatem contineri cum potestate conjunctam, non ex divinis modo litteris, verum ex aliis etiam aliorum scriptis ostendit Barthelius (2), juxta illud de Davide: *Tu pasces populum meum Israël, et tu eris dux*

(1) *Vers. 15. seq.*(2) *Loc. cit.*

super Israël (1). Ut quid autem repetita hæc de amore interrogatio? cur repetitum de pascendo Domini grege mandatum datur Petro, si nullum peculiare, nullum à ceteris Apostolis distinctum ei munus collatum est? ut alia taceam è sacris litteris argumenta, veluti quod primus omnium, quoties Apostolorum initur census, nominetur (2); seorsim sæpe à ceteris ponatur tamquam qui principatum obtineat (3); atque alia hujus generis complura Bellarmino in primis anxie conquisita (4), quæ Petrum fuisse ceteris Apostolis prælatum non ambigue insinuant.

SCHOL. Neque sane rem conficiunt, qui Petrum ceteris ordine præpositum ajunt, quia aliis seu ætate, seu vocatione antiquior fuerit. Nam ad vocationem quod attinet, Andreæ Petro priorem fuisse, ex Joann. cap. I. 40. seqq. intelligi potest. Uter autem duorum fratrum ætate alterum superaverit, quoniam scriptura tacet, definiri pro certo non potest, ut non diffusetur Basnage *annal. eccles. polit. ad annum 30. §. 33.* Baronius tamen Andreæ ætate majorem putavit *annal. ann. 31. §. 24.* qua in re Epiphanium *hær. 51.* auctorem habet.

§. XXVI.

Et Sanctorum Patrum traditione.

Cui quidem interpretationi omnis Sanctorum Patrum suffragatur traditio. Innumera pene sunt eorum in hanc rem testimonia, quæ præ ceteris diligentissime in cultissimo christianarum antiquitatum opere collegit eruditissimus Mamachius, è quibus adferemus pauca. Sanc-

- (1) *II. Reg. cap. V. 2.*
 (2) *Matth. X. 2. Marc. III. 16.*
 (3) *Marc. I. 36. Luc. VIII. 45. Act. II. 14.*
 (4) *Lib. 1. de Rom. Pont. nap. 4.*

tus Basilius (1), Beatus ille Petrus, inquit, omnibus discipulis prælatus; cui soli majora data, quam aliis sunt testimonia, qui prædicatus est beatus, cui claves regni cælorum concreditæ sunt. Cyrillus Hierosolymitanus (2): Petrus Apostolorum summus et princeps, quo nomine etiam à Gregorio Nazianzeno et Ephremio Syro insignitus est. Joannes Chrysostomus (3): gravem post illum casum; nam nullum negationi par malum: sed tamen post tantum malum iterum eum ad priorem honorem revehit: Ecclesiæ præfecturam ipsi per univ-
 versum mundum tradidit. Theodoretus (4): Hac de causa Christus Dominus noster Apostolorum principem, cujus confessionem velut basim quamdam et fundamentum Ecclesiæ defixerat, fluctuare et errare permisit. S. Augustinus (5) Ecclesiæ personam gestare Petrum ait, propter primatum, quem in discipulis habuit. Quod etiam alibi repetit (6): Ecclesiæ Petrus Apostolus propter Apostolatus sui primatum gerebat figurata generalitate personam::: Natura unus homo erat, gratia unus christianus, abundantiore gratia unus idemque primus Apostolus. Et ut omittam alios, S. Leo (7): De toto mundo, ait, unus Petrus eligitur, qui et univ-
 sarum gentium vocationi, et omnibus Apostolis cunctisque Ecclesiæ Patribus præponatur, ut quamvis in populo Dei multi sacerdotes sint, multiq; pastores, omnes tamen proprie regat Petrus, quos principaliter regit et Christus.

SCHOL. Hæc profecto veram esse non sinunt tam doctrinam eorum, qui omnem abesse ab Ecclesia primatum volunt, quam horum etiam, qui elapso pro-

- (1) *In proem. de jud. Dei n. 7.*
 (2) *Cath. 2. n. 19.*
 (3) *Hom. 5. tom. 2. pag. 311.*
 (4) *Epist. 77. pag. 947. tom. 3.*
 (5) *In Psalm. CVIII. n. 1.*
 (6) *Tract. 124 in Joann. n. 5.*
 (7) *Serm. 3. in anniv.*

ximo sæculo in ejus communionem S. Paulum adsciverunt auctore potissimum Martino de Barcos, cujus viri opinatio præter alios accurate confutata est ab Illust. de Marca in *diss. de singulari primatu Petri*. Conf. Natalis Alexander *cit. dissert.* Quod autem Paulus palam et in faciem Petro restitisse creditur ex capite secundo epistolæ ad *Galatas*, id vero huic, quem propugnamus, primatui tam parum officit, quam quidem illud, quod nonnulli è Sanctis Patribus utrumque simul Romæ Episcopatum gessisse memoriæ prodiderint; nam ut horum, quæ sunt, haud difficilem interpretationem habent, ita illud (etsi demus Cephæ à Paulo reprehensum eundem esse Petrum, quod tamen rationibus non prorsus contemnendis impugnavit auctor dissertationis *Cephas non Apostolus sed discipulus Antiochiæ à Paulo reprehensus*, Erfordiæ excusæ) rarum quidem, sed sanctum posteris præbuit in Petro exemplum, ut Augustinus ait (1), *quo non dedignarentur, sicubi forte recti tramitem reliquissent, etiam à posterioribus corrigi.*

§. XXVII.

Ratio primatus instituti.

Nunc de ratione ac fine, quem in primatu instituendo sibi Christus proposuit, inquirendum est. Hoc autem dum facio, non id quæro, quæ causa Christo fuerit, ut Petro potius, quam alii cuiquam ex Apostolis eam dignitatem conferret. Qua quidem in re non una est Patrum sententia. Hieronymus illum ceteris prælatum statuebat, quod senior esset (2). Hilarius contra, et Joannes Chrysostomus, quod primus à Christo vocatus primus etiam in eum crediderit (3). Alius caritatem, alius insignem ejus confessionem causam fuisse putabat. Sed,

(1) *Epist. 82. n. 22.*(2) *Lib. 1. adv Joann. n. 26.*(3) *Hom. 9. de pæn.*

ut præmonebam, id hoc loco non quærimus. De causa agitur instituendi primatus, quam certum est, unitatem fuisse Ecclesiæ Christianæ. (§. XI.) Hujus enim causa Christus (1) *alios dedit::: pastores et doctores ad consummationem sanctorum, in opus ministerii, donec occurramus omnes in unitatem fidei* (§. XIII.). Ejusdem gratia unum inter plures eminentiore gradu collocavit, ut, quod ait S. Hieronymus, *capite constituto schismatis tolleretur occasio* (§. XII.). Bono unitatis, inquit apposite in eandem sententiam Optatus Milevitanus (2), *Beatus Petrus, cui satis erat si, post quod negavit, solam veniam consequeretur, et præferri Apostolis omnibus meruit, et claves regni cælorum communicandas ceteris solus accepit. Negare non potes, scribit alibi* (3), *scire te in urbe Roma Petro primo cathedram episcopalem esse collocatam, in qua sederit omnium Apostolorum caput Petrus, unde et Cephas appellatus est: in qua una cathedra unitas ab omnibus servaretur, ne ceteri Apostoli singulas sibi quisque defenderent: ut jam schismaticus et peccator esset, qui contra singularem cathedram alteram collocaret.* Similia his Augustinus (4), Pacianus Barcinonensis Episcopus (5), et præ ceteris explicite ac frequenter S. Cyprianus tum epist. 70. tum lib. de unitate Ecclesiæ: *Super unum ædificat Ecclesiam, inquit: una est Ecclesia à Christo Domino super Petrum origine unitatis et ratione fundata; namque exordium ab unitate proficiscitur, ut Ecclesia Christi una monstretur.* Itaque causam instituti primatus unitatem fuisse christianæ societatis certissimum est. Nunc, quæ hinc sequantur, videamus.

COROL. I. Atque in primis quidem hinc expeditum est prorsus, primatum in Ecclesia catholica ab ipso humani generis Servatore institutum, divini, non humani

(1) *Ad Ephes. IV.*(2) *Lib. 7. de schism. Donat. cap. 3.*(3) *Lib. 2. rap. 2.*(4) *Tract. 118. in Joann. n. 4.*(5) *Epist. 3.*

juris habendum esse. Hoc Cyprianus perspicue affirmat laudato de unitate libro: *Quamvis Apostolis omnibus post resurrectionem suam parem potestatem tribuat::: tamen ut unitatem manifestaret, unitatis ejusdem originem ab uno incipientem sua auctoritate disposuit.*

COROL. II. Primatum in persona Petri institutum prerogativam fuisse non illi propriam ac temporalem, verum perpetuam, haud magis dubium cuiquam esse potest, qui reputare secum volet, unitatem in Ecclesia visibilem, quæ instituendi primatus una causa fuit (§. XXVII.) perpetuam esse oportere. Hugo Grotius eo, quam nuper laudavi, loco, posteaquam ordinem sive in partibus, sive in toto in præpositi unitate contineri adfirmasset, et hoc est, subjicit, quod in Petro nos Christus docuit::: *Hic ordo in Ecclesia semper manere debet, quia semper manet causa, id est, periculum à schismate.*

COROL. III. Hinc fit, ut quemadmodum Petrus, ita successores ejus legitimi in primatu ejusdem sint catholicæ unitatis centrum, atque ita etiam omnino appellentur: quod Irenæus lib. 3. *contr. hæres. cap. 3.* de Ecclesia Romana agens significat, dum ait: *Ad hanc enim ecclesiam propter potiorem principalitatem necesse est omnem convenire ecclesiam, hoc est, eos, qui sunt undique fideles.* Nempe hoc ideo, ut animadvertit doctissimus Massuetus diss. 3. art. 4. §. 30. ut unitas inter tot Episcopos totque singulares ecclesias tam longe à se invicem distantes, foveri, omniumque consensus facilius explorari posset, nec omnes emergentibus quibuscumque controversiis maximo cum singularum gravamine simul in unum locum convenire cogerentur; necesse erat primam aliquam inter omnes ecclesiam constitui, quæ ceteris omnibus præesset, ceteris pro jure invigilaret, ac veluti quoddam unitatis centrum esset, in quod omnes confluentes, ejusdem fidei et communionis nexu colligerentur.

COROL. IV. Ex quo ipso manifestum est porro, pri-

matum hunc non ordinis esse dumtaxat et honoris, qualem haud gravate concedent etiam hi qui adversantur maxime, verum auctoritatis etiam et jurisdictionis; ea nimirum potestate ornatum, quæ ad unitatem Ecclesiæ catholicæ tam fidei quam pacis conservandam necessaria est. De quo lubet adscribere verba Leibnitii ex epistola ad Joann. Fabricium. *Quum Deus sit Deus ordinis, inquit, et corpus unius Ecclesiæ catholicæ et apostolicæ uno regimine hierarchiæque universali continendum juris divini sit: consequens est, ut ejusdem sit juris supremus in eo spiritualis Magistratus terminis se justis continens (hæc verba nunc addo) directoria potestate, omni que necessaria ad explendum munus pro salute Ecclesiæ agendi facultate instructus.* Tom. 1. Epist. pag. 55. edit. Lips. ann. 1734.

COROL. V. Sed hæc quantacumque sit (quod nunc non inquirō), quæ primatui inest, potestas; eam decet ita interpretemur, ut exerceatur ad eum modum, qui sit consentaneus fundamentalibus divinæ hujus civitatis legibus sive scriptis illis in Evangelio, sive per Apostolos traditis, et ab Ecclesia catholica observatis. Regimini Ecclesiæ Christus non solum Petrum, sed et ceteros Apostolos immediate præfecit, ita ut potestas ejus, tametsi ratione primatus superior, non tamen sola sit. *Pares Apostoli inter se et in apostolatu* (ait de Marca, de disc. cler. et laic. cap. 3. §. 40.) *sed ratione habita ad unitatem ecclesiarum servandam, Petrus eximio jure et præcipuo erat caput unitatis, adeoque sub illo respectu erat caput Apostolorum.* Unde colligas, quam absurda quamque Evangelio inimica sit opinio eorum, qui ipsos adeo Apostolos non à Christo, sed à Petro eam, quam exercebant in ecclesiis à se constitutis, potestatem accepisse comminiscantur, ut est ab ipso Bellatmino demonstratum. Lib. 4. de Rom. Pont. cap. 23.

§. XXVIII.

Gradus hierarchici ex jure divino.

Atque hæc est Ecclesiæ christianæ hierarchia, quam ex divina ordinatione accepimus. Nisi quis addere his fortasse velit etiam *Parochorum* institutionem, quorum similiter, quam in sua quisque plebe exercet, potestatem divinitus ortam et à Christo propagatam, tametsi pendentem ab Episcopo, disputant Theologi à Gallia præstantissimi. Nec desunt illis, quibus hanc sententiam probent, argumenta momenti non contemnendi. Leviora certe sunt, quæ opponi solent, atque ita comparata, ut ipsa momentorum infirmitas per se satis gravis esse videatur, quo suspicari quispiam non inepte possit de veritate causæ, quæ rationibus tam infirmis propugnanda est. Sed de his judicent peritiores.

SCHOL. Conf. Ludovic. Thomassinus *de vet. et nov. Eccles. disciplin. lib. 2. cap. 26.* Lud. Habert *tom. 7. de hierarch. Eccles. cap. 6. quæst. 2.* Petrus Colletus *tract. de ordin. part. 2. cap. 5. tom. 7. pag. 291. seqq.* Gaspar Juenin *in commentar. de sacrament. dissert. 9. quæst. 3. cap. 5. art. 3. pag. m. 454. seqq.* Adde his Claud. Fonteji *dissert. de antiquo Presbyterorum jure in regimine Ecclesiæ.*

§. XXIX.

Ex institutione ecclesiastica.

Secernendi proinde ab hac ceteri sunt gradus, quos Ecclesia subinde usu exigente superioribus adjecit. Nam primum, quum aucto fidelium numero unus omnibus superesse Diaconus rite non posset, atque ob id dividendæ ejus functiones essent, quo dignius et cum ma-

jori veneratione exerceri posset tam sancti sacerdotii ministerium (1), instituti sunt Lectores, qui libros sacros adservarent publiceque prælegerent: Ostiarii, qui ecclesiam custodirent purgarentque, et profanos arcerent: Exorcistæ, qui dæmones à catechumenis ceterisque à catholicæ omne obsessis ejicerent: Acolythi, qui Episcopo à pedibus, mandatisque ejus ac litteris ad alios perferendis præsto essent: Subdiaconi, qui Diaconos sublevarent, proximoque gradu essent. Atque hæc sunt origines ordinum, quibus hodiernum clerici distinguuntur. Non tamen eadem omnium ecclesiarum facies, nec semper singuli in unaquaque ordines fuisse. Aliæ enim vel solos Lectores et Acolythos; aliæ solos Lectores et Ostiarios; aliæ præter hos Cantores habuere. Multæ orientales ecclesiæ etiamnum Subdiaconis destituuntur. Sed inde ab Apostolorum temporibus semper et ubique fuerunt Episcopi Presbyteri et Diaconi. Fleurius *institut. jur. eccles. part. 1. cap. 3. §. 5.*

SCHOL. Conf. Morinus *de sacris ordinat. part. 3. exer. 11. cap. 1. seq.* et præter Thomassinum, Petavium, Dartis, Hallierium, etiam ex Anglis Jos. Binghamum *origin. ecclesiast. lib. 3.*

§. XXX.

Etiam quoad hierarchiam jurisdictionis.

Ipsi vero Episcopi, etiamsi omnes in principio potestate pares, procedente tempore pro locorum amplitudine aliis alio facti sunt eminentiores, ait Fleurius. Nam qui in primaria cujusque provincie civitate habitabant, *Metropolitani* seu *Archiepiscopi*, qui autem in civitate à qua plures provincie pendebant, *Exarchi*, *Primates*, *Patriarchæ* vocabantur. Accesserunt his *Cardinales*, *Legati*, *Vicarii* sedis apostolicæ, aliaque (1) *Trid. sess. 23. cap. 2.*

plura ejus generis officia, de quibus in parte speciali agetur diligenter.

SCHOL. De singulorum in episcopatu graduum originibus varie viri etiam doctissimi sentiunt. Ego ita statuo: Etsi apostolica ecclesiarum quarundam institutio ad conciliandam his quamdam præ ceteris auctoritatem nonnihil contulerit, omnem tamen ex illa auctoritatem repeti non posse. Etenim hæc una si causa statuatur eminentioris dignitatis potestatisque, cur Hierosolymitana ecclesia prima omnium, et ab ipso Christo fundata (§. IV.) Cæsareæ subdita sit? cur Antiochena ordine posterior est Alexandrina? cur Constantinopolitana patriarchalibus ecclesiis connumerata? His quidem explicandis vulgata de origine patriarchalium sedium doctrina non sufficit profecto. Ut de Metropolitibus Exarchisque diocesium nihil commemorem, quorum in ecclesiasticis politia adeo congruit cum politia civili imperii Romani Constantino imperatore introducta, ut certum magis quam verisimile videatur, illam ad exemplum istius compositam fuisse. Quare superiori hæc quoque adjudenda est ratio, etsi hanc deinde in novis Metropolitibus Ecclesiæ instituendis neglectam interdum, aut parum pensi habitam fuisse non inficier. Jos. Bingham *orig. eccles. lib. 9. cap. 1. vol. 3. pag. 371. seqq.*

§. XXXI.

Conclusio capituli.

Hactenus de Ecclesia christiana generatim. Quam quidem ex iis, quæ duobus his capitulis disputata sunt, facile intelligi potest, societatem esse à Judæorum cœtu à Christo ipso sejunctam (§. III. seqq.), vinculo non interiore solum, verum externo quoque fidei et charitatis colligatam (§. VII. seqq.), quæ sub communi Episcoporum (§. X. et XI.), atque unius præcipue

Christi in terris vicarii regimine (§. XXII.) christianam religionem colit, ut salutem æternam consequatur (§. VI.).

SCHOL. Ut appareat, nullam Launojo causam fuisse probabilem, cur *lib. 8. epist. 13* Bellarmino insultaret tantopere, corruptæque notionis à veteribus de Ecclesia traditæ reum ageret. Sed ego hoc in Launojo non miror qui in definienda Ecclesia etiam Cyprianum à vero aberrasse contendebat, nactus imitatore Just. Henn. Bohmerum, atque etiam laudatorem *in diss. 8. ad Plin. §. 17. pag. m. 452.*

CAPUT III.

DE POTESTATE ECCLESIASTICA
GENERATIM.

§. XXXII.

Quid sit potestas ecclesiastica.

Omnis societas certum habet sibi propositum finem, in quo obtinendo commune illius bonum situm est (§. VI.). Finis autem sine mediis, aptis illis utique ac proportionatis, obtineri non potest: quæ proinde, si per leges societatis fundamentales determinata non sint, à societate ipsa illoque, qui jura societatis sibi tradita exercet, determinantur necesse est. Itaque nulla ne esse quidem societas potest, in qua non insit facultas, qua jure possit atque pro auctoritate omnia decernere, quæ pro locorum, temporum, aliorumque adjunctorum varietate aptissima ad finem efficacissimaque videbuntur. Hæc ego ad societatem Christianorum transferenda esse plane censeo. Non enim huc adduci me patiar, ut credam omnia à divino fundatore in ipsa ejus institutione adeo

plura ejus generis officia, de quibus in parte speciali agetur diligenter.

SCHOL. De singulorum in episcopatu graduum originibus varie viri etiam doctissimi sentiunt. Ego ita statuo: Etsi apostolica ecclesiarum quarundam institutio ad conciliandam his quamdam præ ceteris auctoritatem nonnihil contulerit, omnem tamen ex illa auctoritatem repeti non posse. Etenim hæc una si causa statuatur eminentioris dignitatis potestatisque, cur Hierosolymitana ecclesia prima omnium, et ab ipso Christo fundata (§. IV.) Cæsareæ subdita sit? cur Antiochena ordine posterior est Alexandrina? cur Constantinopolitana patriarchalibus ecclesiis connumerata? His quidem explicandis vulgata de origine patriarchalium sedium doctrina non sufficit profecto. Ut de Metropolitibus Exarchisque diocesium nihil commemorem, quorum in ecclesiasticis politia adeo congruit cum politia civili imperii Romani Constantino imperatore introducta, ut certum magis quam verisimile videatur, illam ad exemplum istius compositam fuisse. Quare superiori hæc quoque adjudenda est ratio, etsi hanc deinde in novis Metropolitibus Ecclesiæ instituendis neglectam interdum, aut parum pensi habitam fuisse non inficier. Jos. Bingham *orig. eccles. lib. 9. cap. 1. vol. 3. pag. 371. seqq.*

§. XXXI.

Conclusio capituli.

Hactenus de Ecclesia christiana generatim. Quam quidem ex iis, quæ duobus his capitulis disputata sunt, facile intelligi potest, societatem esse à Judæorum cœtu à Christo ipso sejunctam (§. III. seqq.), vinculo non interiore solum, verum externo quoque fidei et charitatis colligatam (§. VII. seqq.), quæ sub communi Episcoporum (§. X. et XI.), atque unius præcipue

Christi in terris vicarii regimine (§. XXII.) christianam religionem colit, ut salutem æternam consequatur (§. VI.).

SCHOL. Ut appareat, nullam Launojo causam fuisse probabilem, cur *lib. 8. epist. 13* Bellarmino insultaret tantopere, corruptæque notionis à veteribus de Ecclesia traditæ reum ageret. Sed ego hoc in Launojo non miror qui in definienda Ecclesia etiam Cyprianum à vero aberrasse contendebat, nactus imitatore Just. Henn. Bohmerum, atque etiam laudatorem *in diss. 8. ad Plin. §. 17. pag. m. 452.*

CAPUT III.

DE POTESTATE ECCLESIASTICA
GENERATIM.

§. XXXII.

Quid sit potestas ecclesiastica.

Omnis societas certum habet sibi propositum finem, in quo obtinendo commune illius bonum situm est (§. VI.). Finis autem sine mediis, aptis illis utique ac proportionatis, obtineri non potest: quæ proinde, si per leges societatis fundamentales determinata non sint, à societate ipsa illoque, qui jura societatis sibi tradita exercet, determinantur necesse est. Itaque nulla ne esse quidem societas potest, in qua non insit facultas, qua jure possit atque pro auctoritate omnia decernere, quæ pro locorum, temporum, aliorumque adjunctorum varietate aptissima ad finem efficacissimaque videbuntur. Hæc ego ad societatem Christianorum transferenda esse plane censeo. Non enim huc adduci me patiar, ut credam omnia à divino fundatore in ipsa ejus institutione adeo

perspicue definita fuisse, ut nulli locus controversiæ relictus sit, simili huic, quæ vivis adhuc *Christi* discipulis Antiochenam ecclesiam gravi dissidio vexabat. Habet igitur Ecclesia quoque jus determinandi media, quæ ad finem suum obtinendum promovendumque sibi necessaria judicat: hoc jus appello *potestatem ecclesiasticam*.

COROL. Finis Ecclesiæ in cultu Dei ex fide in Christum instituendo, et salute animarum situs est (§. VI.). Itaque Ecclesiæ competit jus ea omnia determinandi, quæ ad veri Dei cultum ex religione christiana instituendum, promovendamque fidelium æternam salutem pertinent.

§. XXXIII.

Ejus origo divina est.

Potestas hæc cum ipsa societate nata est (§. XXXII.). ut omnino necesse sit unam fuisse, atque eandem utriusque originem: scilicet idem, qui prima christianæ civitatis fundamenta jaciebat (§. IV.) *Christus*, necessaria quoque potestate illam instruxerit oportet persequendi finis, cujus gratia eam condidit. Quid enim? an sapientiæ illius? an bonitati putabimus consentaneum, insignem quamdam hominum multitudinem, unum in cœtum cogere, eidem scopum præfigere, ad quem conjunctis viribus contendat, destituere tamen medio, sine quo adipisci illum omnino non potest? Et vero satis constat divinis è litteris nihil prætermisum à divino fundatore, quod ad perficiendam illam ac fundandam pertineret. Quo in primis referenda est *potestas clavium* Petro tradita (1), ac *potestas ligandi solvendi*que omnibus ex æquo *Apostolis* concessa (2), qua plenam disponendi regendi que potestatem contineri non modo res ipsa do-

(1) *Matth. XVI. 19.*

(2) *Matth. XVIII. 18.*

cet, ac perpetua *Patrum* et consentiens traditio confirmât, verum ipse etiam sacrarum litterarum usus (1) Non enim moror, quæ de clavium usu ex Hebræorum scriptis *Seldenus* monuit, erudite ille quidem, sed ad rem ipsam parum apte ac verisimiliter, id quod jam pridem ab aliis observatum est (§. XXVII. Cor. IV.). Huic autem potestati quin parendi etiam necessitas adjuncta sit, ne suspicari quidem licet: quæ ipsa non ex arbitraria quadam fidelium confœderatione, sed ex ea venit *Dei* lege, qua hierarchicus Ecclesiæ ordo (§. XXI. seqq.) et necessaria ad tuendam unitatem subordinatio nititur (§. X. seq.).

SCHOL. Ita Cyprianus in epistola ad Cornelium, quæ est apud Baluzium 55. pag. 81. *Quomodo possunt censuram Domini ultoris evadere, inquit, qui talia ingerunt non solum fratribus, sed et Sacerdotibus, quibus honor tantus de Dei dignatione conceditur: Quum hæc tanta ac talia, et multa alia exempla procedant, quibus Sacerdotalis auctoritas et potestas de divina dignatione firmatur; quales putas esse eos, qui sacerdotum hostes, et contra Ecclesiam Catholicam rebelles nec præmonitis Domini comminatione, nec futuri judicii ultione terrentur?* Innumera sunt *Patrum* loca, quæ hanc regendi parendique divinam legem apertissime confirmant, quæ describere hoc loco et longum est nimis et non necessarium. Eam ipse *Christus* non obscure indicat, quando omnia, quæ ligata in his terris solutave legitime fuerint, rata in cœlis futura promittebat, seque sperni contestabatur ab iis, qui spreverint illos, quos ipse populi sui gubernatores elegit.

(1) *Isai. XXII. 22. Apocalyp. III. 7.*

§. XXXIV.

Quod ipse usus satis probat.

Et amabo, unde illa, nisi à Deo sit, in *Apostolos* profecta est potestas, quam post statim quam *Christus* sublimis in cœlum abiit, et promissam ante *divini Spiritus* gratiam in eos effudit, exercuerunt palam ac sæpe, non juncti tantum, ut Hierosolymis, verum singulis etiam in ecclesiis à sese collectis? *Pauli* legite epistolas, et quam sint multa ab hoc uno viro pro data sibi potestate, ut ipse prædicabat, sancita fidelibus præcepta ipsi numerate. Majorem vero quam ceteris *Apostolis* tributam fuisse potestatem *Paulo*, quis tam absurdo est ingenio, ut sibi à quoquam sinat persuaderi? Itaque alterum ex duobus fateamur necesse est: aut hanc, de qua disputamus, à *Christo* collatam in discipulos potestatem fuisse, atque ob id jure *Paulum* violatæ ordinationis divinæ reos egisse, qui Præpositis suis, quod debent, obsequium non præstant; aut insignem fuisse sanctissimorum hominum temeritatem, qui præter *Dei* ac *Magistri sui* disertam voluntatem usurparint potestatem, qua redemptam nuper admodum tam grandi pretio populi Christiani libertatem per summum nefas opprimerent. An hæc autem suspicio magis locum habet in iis, qui proxime post *Apostolos* ecclesiis Christianis regendis præfuerunt? Viris, qui *Apostolos* ipsos audierunt, cum iis conversati sunt, tanta sanctitate morum, ut infensissimos etiam religionis hostes in admirationem conjicerent? Atqui hos pariter præcipua quadam inter suos auctoritate usos certissimum est: auctoritate nimirum successionis lege per *Apostolos* ad se propagata. Nam et hos *Spiritus Sanctus* posuit *Episcopos* regere *Ecclesiam Dei*: quæ regendi divinitus ordinata auctoritas, nisi adjunctam habeat obsequii necessitatem

qualis sit, et quam futura efficax, nihil est necesse ut ego moneam.

SCHOL. De *Episcopis Apostolorum* successoribus alibi exponetur. Nunc id moneo, successionem hanc ad auctoritatem pertinere, quæ perpetuum *Ecclesiæ* regimen spectat; non ad privilegia personalia *Apostolis* concessa, quæ illorum obitu extincta sunt, quæve in eo versabantur, ait de *Marca de discr. cler. et laic. cap. 3. §. 5. Quod Apostoli à Christo ipso in collegium adlecti erant* :: Quod testes fuerunt eorum, quæ docuit, et mirabilem, quæ paravit; quod à *Spiritu Sancto* in veræ fidei professione eruditi nec fallere nec falli poterant in docendis populis tum verbo tum scripto. Plura numerant alii. Erudite totum hoc argumentum prosequuti sunt *Dodwellus*, *Spanhemius*, aliique plures à *Fabricio* memorati in *bibliogr. antiq. cap. 13.*

§. XXXV.

Originaria Ecclesiæ potestas spiritualis est.

Potestas vero ecclesiastica, quoniam omnis ad mentes hominum in hoc cursu vitæ ad beatiorum olim felicitatem adipiscendam dirigendas pertinet (§. XXXII.), non tantum per doctrinæ christianæ prædicationem, verum etiam per sacras expiationes et censuram divinam, quæ contumaciam animos flecteret ad obsequium *Christo* exhibendum, spiritualis esse debebat (1). Et vero hujus generis est potestas, quam *Christus* *Apostolis* suis tradidit, quæ variis in locis Evangelii descripta, inde hauriri debet, ut vera ejus cognitione imbui possimus. Primus est ac præcipuus in hanc rem locus Evangelii apud *Matthæum* (2), ubi data est mihi omnis potestas in cælo et in terra: eunt ergo docete omnes gen-

(1) De *Marca* loc. cit. §. 1.
(2) Cap. XXVIII. 18.

tes, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti: quo loco Evangelii prædicandi et conferendi baptismi plenissimam potestatem accipiunt, spiritualem utique, non profanam; cujusmodi etiam est promissa primum Petro (1), et in omnes deinde Apostolos collata ligandi et solvendi in his terris potestas. Repudianda enim est proculdubio sententia illorum, qui ligandi hanc solvendi que potestatem ita laxè interpretati sunt, ut ad rerum etiam profanarum administrationem proferrent: quod sane factum est contra mentem Servatoris, quam explicite ipse aperuit apud Joannem (2), dum ait: Sicut misit me vivens Pater, et ego mitto vos. Hæc quum dixisset, insufflavit: et dixit eis, Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, et quorum retinueritis, retenta sunt. Itaque ligandi solvendi que potestas eadem est quæ remittendi retinendi que peccata, quod egregie à Patribus probatum dedit Natalis Alexander (3). De Eucharistiæ in memoriam ejus celebrandæ jure tertius locus est apud Lucam (4): Hoc facite in meam commemorationem: quæ quin tota spiritualis sit, nemo est omnium qui dubitet. Neque alterius esse generis putanda est auctoritas coercendi temeritatem Ecclesiam Christi non audientem (5), edendi leges, ministros instituendi, uno verbo, omnis regendi facultas, ad animas refertur, non ad corpora, docente Apostolo: obedite Præpositis vestris, et subjacete eis. Ipsi enim pervigilant, quasi rationem pro animabus vestris reddituri (6). Cetera prætermitto Apostolorum jura ac dona propria, quippe quæ ad successores in episcopatu nequaquam pertinuisse apud omnes in confesso est (§. XXXIV.).

(1) Matth. XVI. 18.

(2) Cap. XX. 21.

(3) Hist. Eccles. sæc. I. dissert. 4.

(4) Cap. XXII. 19.

(5) Matt. XVIII. 17.

(6) Ad Hebr. XIII. 17.

§. XXXVI.

Quod probatur exemplo Christi.

Sicut misit me vivens Pater, inquit Christus, et ego mitto vos (§. XXXV.). Hujus sententiæ hæc vis est, ut pro certissimo habendum sit, aliam Apostolis horumque successoribus potestatem traditam non fuisse, quam quæ in Christo tamquam in Ecclesiæ à se collectæ capite ac supremo rectore fuit (§. IV.) Ea vero qualis fuerit, et quo pertinuerit, ex iis intelligitur, quæ Pilato respondens Christus ait: Regnum meum non est de hoc mundo: si ex hoc mundo esset Regnum meum, ministri mei utique decertarent, ut non traderer Judæis: nunc autem Regnum meum non est hinc :::: Ego in hoc natus sum, et ad hoc veni in mundum, ut testimonium perhibeam veritati: omnis qui est ex veritate, audit vocem meam (1). Quod et Apostolus monet in epistola ad Titum (2), dum Christum scribit venisse, ut mundus per ipsum salvus fieret: ut salvum faceret, quod perierat: ut testimonium perhiberet veritati: ut mundaret sibi populum acceptabilem, sectarem bonorum operum. Quidquamne dici, aut scribi clarius potuit, ut cognosceretur, regnum Christi differre toto genere ab eo, quod est regnum gentium ac populorum, potestatemque cœlesti huic regno propriam nihil habere commune cum potestate, quæ à Deo Principibus data est ad populorum suorum temporalem felicitatem promovendam? Quod autem docuit Servator, id etiam rebus ipsis ac factis probavit. Non enim fuga tantum elusit consilia Judæorum Regem se creare volentium (3), verum etiam rogatus à quodam de populo,

(1) Joann. VIII. 36.

(2) Cap. II. 14.

(3) Joann. VI. 15.

hæreditatis inter se ac fratrem dividendæ ut arbitrium reciperet, homo, inquiebat, quis me constituit iudicem aut divisorem super vos? (1) quo doceret hominem, non suam hanc sed aliorum esse potestatem, ut qui à Deo missus esset ad spiritualia communicanda, non ad dividenda temporalia. Bene, inquit, in hunc locum S. Ambrosius, terrena declinat, qui propter divina descendit: nec iudex esse dignatur litium, et arbiter facultatum.

SCHOL. Non sunt nescius, inquit Du-Pin, de antiq. Ecclesiæ discipl. diss. 7. pag. 439. adversarios nonnullis scripturarum et sanctorum Patrum testimoniis niti, quibus probant Christum regem fuisse, regnorum ac regum terrenorum Dominum; verum illa nihil probant de quo inter omnes non constet. Extra omnem quippe controversiam est Christum Dominum, quatenus Deus est, Dominum esse regnorum ac regum omnium: nec quisquam diffitetur, quin ob arcissimam utriusque in Christo naturæ unionem potestas ista, quæ divinitati convenit, possit non secus ac cetera attributa divina homini in Christo per communicationem, ut loquuntur, idiomatum adaptari, et homo Christus dici Dominus regum omnium, quemadmodum dicitur et Creator, quamvis ratione divinæ naturæ tantum id ipsi competat. Quapropter adversarii frustra multis testimoniis probare moliuntur id de quo nullus dubitare potest, nisi Arius, Photinianus, aut Nestorianus sit. Etenim in hos tantum hæreticos Sancti Patres adducunt scripturæ testimonia, in quibus Christo dominium rerum terrenarum tribui videtur, ut scilicet inde inferant, Christum esse vere Deum, supponentes scilicet eum non habere istud dominium ratione naturæ humanæ. Nam si cum adversariis sentirent, Christum, ut homo est, habuisse istud dominium, perperam omnino ex his locis inferrent, in Christo præter humanam naturam di-

(1) Luc. XII. 14.

vinam esse, ratione cuius rerum terrenarum sit dominus. Ergo ea ipsa testimonia, quæ ab adversariis producantur, ipsorum opinionem evertunt, ostenduntque dominium in temporalia Christo competiisse ratione divinæ naturæ tantum prout Creator est, non ratione humanæ prout Redemptor est, et Ecclesiæ caput: ac proinde quum certum sit Christum Ecclesiæ communicasse tantum eam potestatem, quam habuit ut homo, ut Redemptor et Ecclesiæ caput, non autem illam, quam habuit ut Deus et Creator, pro certo tenere debemus, nullam potestatem temporalem à Christo Ecclesiæ collatam esse.

§. XXXVII.

Et claris divinarum litterarum testimoniis.

Atque ita est profecto. Quid enim? si Christus, si Apostoli disertis sententiis omnem ab Ecclesia temporalem potestatem removerunt; anne tum etiam dubitabimus, quæ illi relicta est, eam non esse præterquam spirituales potestatem? Illud autem mihi non obscure Petrus indicare visus est, quum de officio pastorum, quale esse debeat, expositurus: *Pascite*, inquit, *qui in vobis est, gregem Dei, providentes non coacte, sed spontanee secundum Deum, neque turpis lucri gratia, sed voluntarie, neque ut dominantes in cleris, sed forma facti gregis ex animo* (1). Qua in re Magistri sequutus est sententiam: *Scitis*, ait Apostolis suis, *quia hi, qui videntur principari gentibus, dominantur eis: et principes eorum potestatem habent ipsorum: non ita est autem in vobis* (2). Et iterum apud Lucam: *Reges gentium dominantur eorum, et qui potestatem habent super eos, be-*

(1) I. Petr. cap. V. 2.

(2) Marc. X. 42.

nefici vocantur. Vos autem non sic (1). E quibus quidem verbis non hoc modo apertum est, quæ in rebus profanis administrandis versatur, potestatem auctoritatemque ad Apostolos eorumque successores nihil pertinere, verum illud etiam sacrum Ecclesiæ regimen non dominationis et severi imperii, sed mansuetudinis et charitatis esse regimen, quale scilicet esse decet, quod animorum emendationem ac salutem respicit. Apposite præ ceteris Origenes: Sicut enim omnia carnalia in necessitate sunt posita, non in voluntate, spiritualia autem in voluntate, non in necessitate: sic et principum spiritualium principatus in dilectione subditorum debet esse positus, non in timore corporali.

SCHOL. Omittere non debui egregium prorsus D. Bernardi locum ex libro 2. de consid. ad Eugen. cap. 6. tametsi nonnihil longiusculum. Ita autem habet: Nec enim tibi ille Petrus dare, quod non habuit, potuit; quod habuit, hoc dedit, sollicitudinem, ut dixi, super ecclesias. Numquid dominationem? Audi ipsum: Non dominantes, ait, in clero, sed forma facti gregis. Et ne dictum sola humilitate putes, non etiam veritate, vox Domini est in Evangelio: Reges gentium dominantur eorum, et qui potestatem habent super eos, benefici vocantur; et infert: vos autem non sic. Planum est; Apostolis interdicitur dominatus. I ergo tu, et tibi usurpare aude aut dominans apostolatam, aut apostolicus dominatum. Plane ab alterutro prohiberis. Si utrumque simul habere voles, perdes utrumque. Alioquin non te exceptum illorum numero putes, de quibus queritur Deus sic: Ipsi regnaverunt, et non ex me: Principes exstiterunt, et ego non cognovi. Jam si regnare sine Deo juvat, habes gloriam, sed non apud Deum. At si interdictum tenemus, audiamus edictum: Qui maior est vestrum, fiat sicut junior, et qui præcessor est, sicut qui ministrat. Forma apostolica hæc est: dominatio

(1) Luc. XXII. 25.

interdicitur, indicitur ministratio, quæ et commendatur ipsius exemplo legislatoris, qui sequutus adjungit: Ego autem in medio vestrum sum, tamquam qui ministrat. Quis se jam titulo hoc inglorium putet, quo se prior Dominus gloriæ præsignivit? Fatetur quidem Bernardus nihil impedire, quo minus etiam temporalia possideant Romani Pontifices, at hæc ii qua D. Petri successoribus competere disertissime inficiatur: Esto, ait, ut alia quacunque ratione hæc tibi vindices, sed non apostolico jure; nec enim ille tibi dare, quod non habuit, potuit.

§. XXXVIII.

Objecta ecclesiasticæ potestatis quæ sint?

Teneamus igitur pro certo id quod positum est in principio hujus disputationis, originariam Ecclesiæ christianæ potestatem spirituales esse, et à potestate temporali penitus sejunctam. Quibus autem in rebus determinandis sacra hæc christianæ societatis potestas versetur, haud difficile intellectu est. Nam quum huc tota referenda sit, ut salus fidelium per fidem in Christum humani generis liberatorem obtinenda promoveatur (§. XXXII.), quod quidem efficitur potissimum observandis credendisque à Deo revelatis tam veritatibus quam præceptis: planum est, ad Ecclesiæ jus pertinere determinationem verbi divini seu scripti seu traditi, quoties illud aut revocatur in dubium, aut nimia disputandi interpretandique intemperantia vera fides humanis pernitiöse commentis obscuratur. Neque ego, quod faciunt quidam, Ecclesiæ potestati morum præcepta audeam subducere. Etsi enim talia quæ sunt, humanæ vim rationis prorsus respuant, ac pleraque sint ejusmodi, ut mens rite exulta et præjudicatis opinionibus vacua perspicere illa atque etiam intelligere valeat; infirmius tamen et instabilius humanæ mentis judicium est,

quam ut in re tam ad veram beatitatem necessaria ad-
quiescere illi secure liceat.

SCHOL. Ad hæc firmanda permultum conferre pos-
sunt, quæ disputari solent à Theologis, dum id agunt
ut Ecclesiam ostendant, controversiarum, quæ de fide
ac moribus nascuntur, divinitus nobis datum esse judi-
cem. Melch. Canus *de loc. theologic. lib. 4. 5.* Conf. vir
clar. Placid. Fixmillner *de reip. sacr. orig. div. Exerc.*
2. sect. 1. §. 6. pag. 39. seq. Et necessitatem quidem
auctoritatis istius non modo multi ex ipsa Protestantium
communione eruditissimi acutissimique viri palam sunt,
aperteque professi, (vid. Febronium *tom. 1. cap. 1.*
§. 9.) sed rebus etiam ipsis ac factis confirmare coacti sunt
ut historia Dordrechtanæ atque Charentoniæ synodo-
rum luculentissime docuit. Conf. Bossuet *de variatio-
nibus ecclesiarum Protestantium lib. 14. §. 67.*

§. XXXIX.

Ecclesia in rebus fidei ac morum falli non potest.

At his Ecclesiæ de fide decretis licebitne, inques-
tuto ac sine erroris suspitione fidem adjungere? Imo ve-
ro non licet tantum, verum etiam necesse est prorsus.
Christi enim ipsius præceptum est, quo hominem jube-
mur Ecclesiam, quæ *columna est et firmamentum ve-
ritatis* (1), non audientem tamquam ethnicum ac publi-
canum devitare (2). Quod vero citra omnem errandi suspi-
cionem liceat etiam, promissio facit luculenta *Servatoris*,
qua sese cum Ecclesia sua futurum usque ad consum-
mationem sæculorum pollicitus est (3), missumque iri di-
vinum Spiritum, à quo omnem edocenda veritatem es-

(1) *1. Tim. III. 15.*

(2) *Matth. XVIII. 17.*

(3) *Matth. ult. 20.*

set (1), quod ipsum dudum ante *Isaiæ* vaticinio præ-
nuntiatum est (2). Ecclesiam porro falli nesciam neces-
se est existimasse *S. Irenæum*, ut qui non aliunde,
quam ab illa petendam esse veritatem adseverate con-
tendebat: *Non oportet*, ait, *apud alios quærere ve-
ritatem, quam facile est ab Ecclesia sumere: quum
Apostoli quasi in depositarium dives plenissime in eam
contulerint omnia, quæ sint veritatis* (3). In eam sen-
tentiam disputabat *Tertullianus* libro de præscriptioni-
bus (4): *Hinc igitur dirigimus præscriptionem: si Do-
minus Jesus Christus Apostolos misit ad prædicandum,
alios non esse recipiendos prædicatores, quam Chris-
tus instituit: Quid autem prædicaverint, id est,
quid illis Christus revelaverit, et hic præscribam, non
aliter probari debere, nisi per easdem ecclesias, quas
ipsi Apostoli condiderunt, ipsi eis prædicando tam
viva, quod ajunt, voce, quam per epistolas postea. Si
hæc ita sunt, constat proinde omnem doctrinam, quæ
cum illis ecclesiis apostolicis matricibus et origina-
libus fidei conspiret, veritati deputandam, sine dubio
tenentem quod ecclesiæ ab Apostolis, Apostoli à Chris-
to, Christus à Deo accepit. Consentiant his Patres ce-
teri omnes, Cyprianus, Augustinus, Chrysostomus, alii,
quorum sunt testimonia prope innumera, quæ nulli ob-
noxiam errori auctoritatem Ecclesiæ in his, quæ ad fi-
dem et mores pertinent, non tam probent, quam cer-
tissime demonstrent.*

SCHOL. Consulendi sunt Theologi, quorum est hanc
de visibilis Ecclesiæ infallibilitate controversiam dirime-
re. Nitide, ut solet, ac docte eam persequutus est eru-
ditissimus vir Petr. Maria Gazzaniga in *prælect. theolog.*
tom. 4. cap. 5. seqq.

(1) *Joann. XIV. 16.*

(2) *Cap. LIX. 19.*

(3) *Lib. 3. cap. 4.*

(4) *Cap. 21.*

§. XL.

Potestas Ecclesiæ circa disciplinam.

Præter hanc de fide et moribus decernendi potestatem *Paulus* Ecclesiæ *jus* tribuit, curandi atque efficiendi, ut *omnia honeste et secundum ordinem fiant* (1). Quod quidem *jus* latissime patet, continetque potestatem non modo certis circumscribendi regulis exteriorem *Dei* cultum, divina lege haud determinatum, cujusmodi sunt ritus ac ceremoniæ, locus, tempus, atque alia his similia, præcipiendique illa, quæ sunt instar medii ad eum promovendum; verum removendi quoque omnia, quæ turbare ordinem atque impedire communem finem judicabuntur. His autem capitibus universa Ecclesiæ disciplina concluditur. Unde colligas, hanc haud minus quam illa superiora potestati ecclesiasticæ subjectam esse, quod ipsum perpetua Christianorum et antiquissima observantia luculentissime confirmat.

SCHOL. Usus hic Ecclesiæ christianæ tam certus est, ut diligentia fuerit minime necessaria eum petitis ex historia documentis illustrare. Id addo, Bohmerum ipsum, tametsi in removenda omni ab Ecclesia potestate pertinacissimum, non negare prorsus, disciplinæ ordinandæ facultatem Apostolis à Christo tributam fuisse. Vitringæ enim laudat interpretationem (*in diss. 3. ad Plin. §. 7.*) quam is dedit (*lib. 3. de Sinag. vet. part. 1. cap. 10.*) verborum, quibus Christus ligandi et solvendi potestatem discipulis suis impertitus est. Vitringæ autem hæc sunt: *Concedit Christus Apostolis suis his verbis potestatem varias leges de licito et petito, cujuscumque tandem indolis, condendi in usum et commodum Ecclesiæ, ac si dixisset: Quæcumque vos licita aut illicita pronuntiaveritis, quæ vos præceperitis, vel prohibueritis, ea*
(1) *I. Corinth. XIV. ult.*

ratihabenda sunt in curia cælesti :::: Concedo enim vobis potestatem, quam et Petro jam ante concessi, post meum à vobis discessum talem constituendi disciplinam, quam rerum temporumque conditionem efflagitare censebitis. Quæ laudata Bohmero, ac probata vehementer, nonne cogunt fateri virum doctissimum potestatem hanc in usum Ecclesiæ concessam Apostolis ad posteros dimansse, eamque proinde non populi ejus totius, sed eorum, qui in Ecclesia apostolici muneris heredes exstiterunt? Quid? an Titus eam non habuit à Paulo sibi traditam potestatem? Aut quid sibi voluit Apostolus, dum ideo, ait, reliquit te Cretæ, ut ea, quæ desunt, corrigas?

§. XLI.

Quid in ejus usu cavendum?

Qua in re cavendum est primum quidem, ne quid fiat, quod revelatis à *Deo* veritatibus latisque ab eo legibus adversetur: deinde ne qua in re publicarum rerum felicitati vis ulla inferatur. Nihil enim religio *Christi*, nihil salus interna à nobis officiorum exigit, quæ cum temporali vitæ hujus felicitate non amicissime conspirent (§. VI.), quod innuere procul dubio *Christus* videtur, quando dare nos *Cæsari* jubet, quæ sunt *Cæsaris*, et quæ sunt *Dei*, *Deo*. Quapropter ita in constituenda disciplina versari decet, ad quos ea res pertinet, ut ne quid exinde respublica detrimenti capiat. Cujus rei, quoniam non Ecclesiæ judicium est, sed eorum, qui supremam in regnis potestatem obtinent, dispiciant quam sapienter disputent, qui in definienda ecclesiarum exteriore disciplina nullas summorum Principum partes esse volunt.

SCHOL. Hæ autem summorum Principum partes, quæ sint, et quo usque jura eorundem circa sacra pertineant, exponemus sectione altera.

CAPUT IV.

DE POTESTATE ECCLESIAE

LEGISLATIVA.

§. XLII.

Habet Ecclesia potestatem ferendi leges.

Ecclēsiā suā *Christus* ita constituit, ut potestatem illi non negaverit cuncta determinandi, quæ ad propositum sibi finem securius faciliusque adipiscendum utilia vel necessaria judicaverit. (§. XXXII.) Harum vero Ecclesiæ præceptionum ea vis est, ut simul obsequii necessitatem inferant. (§. XXXIV.) Unde liquet, eas pro regulis habendas esse, ad quarum præscriptam normam omnem vivendi nos agendique rationem attemperare convenit, cujusmodi regulæ, quoniam *legum* trito nomine venire solent, planum est, in potestate ecclesiastica inesse etiam *jus ferendarum legum*, quod *jus potestatem* Ecclesiæ *legislativam* appello.

SCHOL. Necessitatem legum etiam positivarum in Ecclesia christiana qui neget, nemo est, opinor. Nam quod Cicero sapienter monebat, *sine legum imperio nec domum ullam, nec civitatem, nec gentem, nec hominum universum genus stare, nec rerum naturam omnem, nec ipsum mundum posse* (lib. 3. de legib.); quippe quod istud est vinculum, per quod *respublica cohæret*, ille spiritus vitalis, quem hæc tot millia trahunt, nihil ipsa per se futura, nisi onus et præda, si mens illa imperii subtrahatur (Senec. lib. 1. de Clem.): id ad Ecclesiam transferre nihil vetat. Etenim societatem Christianorum, quæ orbem terrarum prope universum complexa, tot sinu suo continet, et tam non lingua magis et

locis quam moribus atque institutis disjunctas nationes, quisquamne est, qui putet ordine magis carere atque externa per leges directione posse, quam alium hominum quantumvis proborum, quantumvis cœtum infrequentem? Quis hoc tam numerosum tamque late patens fidelium corpus apte credat atque debite contineri posse sine quadam veluti compage legum, quæ sua cuique membro officia, suas functiones describant? Conf. Kahkel. in jur. publ. univers. sect. 2. tit. 2.

§. XLIII.

Hujus juris origo divina est.

Hinc autem porro etiam de origine hujus juris liquet; pars enim est (§. XLII.) potestatis illius, quam Ecclesiæ à *Christo* traditam nuper probavimus (§. XXXIII.): quod ipsum aliis etiam certissimisque argumentis confirmare possumus. Scilicet nova *Christum* mandata dedisse (1), eaque non rationem consiliorum sed legum vim (2) apud omnes gentes habitura (3), divinarum litterarum nobis auctoritate exploratum est. Eam vero potestatem in *Apostolos* subinde collatam (4) vicario jure exercendam (5) usus ipse certissime evincit. Quid enim? An leges *Apostoli* nullas tulerunt? an nullas *Paulus*? (§. XXXIII.) Id ego fatebor quidem non illibenter, ut erant primæ hujus ætatis homines promptissima ad obediendum voluntate, consiliis similiora quam legibus instituta videri apostolica; non consentiam tamen, si quis illa è numero legum eximenda contendat. Nimirum consilii ea natura est, ut optionem, ve-

(1) Joann. XIII. 34.

(2) Joann. XIV. 21.

(3) Matth. XXIII. 19. et 20.

(4) Joann. XX. 21.

(5) Luc. X. 16.

lis an nolis adquiescere, non auferat: *Apostoli* obsequium exigunt (1) quod præcipientis auctoritatem indicat, non lenitatem consulentis. Nec magis possum iis adsentiri, qui pacti nescio cuius, liberæque potius conventionis, quam legis efficaciam in his sibi præceptionibusprehendisse visi sunt, ea præcipue moti ratione, quod nihil fere rerum illarum, quæ ad salutem totius Christiani cœtus communem pertinebant, sine communi, plebis etiam, suffragatione egisse umquam legantur *Apostoli*. Primo enim hoc perpetuum non fuit: edita quippe ab iis interdum præcepta nulla communis deliberationis facta mentione certum est. Deinde, quæ ex pactis nascitur obligatio, ea quidem non extenditur, nisi in hos, qui sua se ipsi consensione eidem subijciunt. Cur igitur stringunt apostolica mandata illos etiam, qui numquam consenserunt? *I. Corinth. XIV.* cur, qui alia omnia agunt? *I. Corinth. V. 6.*

SCHOL. Quod acute observavit vir clar. Plac. Fixl-millner *de reipubl. sacr. orig. divin. Exercit. 2. sect. 2. §. 28.* Totus in eo est Just. Henn. Bohmerus, ut Apostolorum statuendi auctoritatem nullam fuisse præcipuam persuadeat. Agit hoc in primis in *diss. de confederata Christianorum disciplina cap. 3. §. 12. seqq.* quæ est tertia inter dissertationes ad Plinium. At enim, quæ adfert, pleraque sunt ejusmodi, ut haud ægre largiri ea Catholici possimus. Alia sunt valde levia atque incerta, ut mirum non sit doctissimum virum ab omnibus, etiam Protestantibus deseri. Moshemius certe jus ferendarum legum Apostolis aperte adscribit in *Instit. Hist. Eccles. sect. 1. part. 2. cap. 2. §. 3.* Hoc idem faciunt Spanheim, Vitringa, Hartmannus, Semlerus, quibus ipse Bohmerus alibi, etsi præter suam opinionem, adsensus est (§. XL.).

(1) *Act. XV. 41.*

§. XLIV.

Eademque auctoritate Ecclesiæ competit.

Hæc sane ita comparata sunt, ut Moshemius, scriptor gravis minimeque præcipientis judicii, *Apostolis* eam potestatem non adscripserit tantum, verum *considerate* quoque *justisque de causis* adscripserit. Miror autem, lectissimum virum illam *Apostolis* ita vindicasse, ut negaret successoribus. Nam quæ instituendæ primum (§. XLII.), ac conferendæ potestatis causa fuit (§. XLIII.) eadem, ut ad successores in regimine Episcopos nihilo diminuta transiret, nonne prorsus exigebat? Distinguit ille, scio, duplex in *Apostolis* munus, *Doctoris* et *Legati extraordinarii* summa cum potestate divinitus missi, quorum illud quidem ad successores derivatum fatetur, non vero isthoc etiam (1). Sed qui ita sentiunt, qua ratione conficiant, docendi quidem munus, non etiam statuendi jus perpetuum esse in Ecclesia oportere, ego non intelligo profecto. Nam si, quod necessaria doctrina sit, inde colligunt doctorum necessitatem, cur non æquo nobis jure adfirmare liceat, necessarios esse in Ecclesia latores legum, quippe quæ sine his non magis diu esse felix potest? (§. XLII.) Video enim hoc nec ipsos quidem adversarios revocare in dubium. Qui, etsi jus hoc alius quidem summis Principibus, alius cœtui ipsi Christianorum, alius demum synodis tribuant: in hoc tamen mirifice consentiunt omnes, carere legibus Christianorum civitatem non posse; ac proinde oportere esse aliquem, qui rogandis etiam legibus providere possit, ne quid res christiana publica detrimenti patiatur (2). Hunc autem quem esse rectius statuemus, quam Episcopos, quibus *Christus* ipse regendæ

(1) *Instit. hist. christ. sect. 1. part. 2. §. 3.*

(2) *Floerck prænot. jur. eccles. §. 1.*

Ecclesiæ curam per *Apostolos* commendavit? (§. XXII.) Nam quæ ex donis *Apostolorum* extraordinariis ratio peti solet, eam, nisi liquido demonstretur, dona hæc ad confirmandam statuendi potestatem, nihil vero ad doctrinam Evangelii animis fidelium suavius insinuandam pertinuisse (quod quidem ut demonstrare quisquam possit, vehementer ambigo) evidens est, ad hanc roborandam opinionem nihil habere momenti, præcipue quum illi adverteretur omnium retro sæculorum usus: quem nihil fuisse aliud quam iniquam usurpationem Episcoporum priscae ætatis, aut seditiosam omnium conspirationem, qui potest, credat; ego à me non impetro (§. XXXIV.) Conf. Greg. Zallwein. tom. 2. pag. 13. 22.

SCHOL. I. Hoc jus Imperatores ipsi tantum abest ut Ecclesiæ Christianæ abjudicarent, ut profiterentur illud etiam palam, legibus suis munirent, coercendosque sciscerent, qui sacris Patrum institutis malitiose adversarentur. Unum audire juverit Justinianum majestatis suæ minime prodigum Imperatorem. *Si civiles leges* inquit *ille in præf. Nov. 137. quarum potestatem nobis Deus credidit, firmas ab omnibus custodiri ad obedientium securitatem studemus, quanto plus studii adhibere debemus circa sacrorum canonum et divinarum legum custodiam quæ super salute nostrarum animarum definitæ sunt?* Et cap. 1. *Si enim illa, quæ à laicis peccantur, generales leges non concedunt extra inquisitionem et vindictam manere; quomodo à sanctis Apostolis et Patribus super omnium hominum salute canonice statuta despicimus?*

SCHOL. II. Bohmerus cit. dissert. cap. 4. §. 17. ut christianæ societatis leges conventionales esse ostenderet, validum sibi præsidium reperisse visus est in epistola Plinii ad Trajanum Imp. in qua de Christianis præter alia refert, *hanc in iis fuisse summam vel culpæ suæ vel erroris, quod essent soliti stato die ante lucem convenire, carmenque Christo quasi Deo dicere secum in-*

vicem, seque sacramento non in scelus aliquod obstringere, sed ne furta, ne latrocinia, ne adulteria committerent, ne fidem fallerent, ne depositum appellati denegarent, cet. At infirmum hoc præsidium est ad id, quod Bohmerus intendit, comprobandum, nisi quis furta etiam, latrocinia, adulteria licita fuisse, aut impunita Christianis ante credat, quam sacramento se ad ea vitanda obstringerent, quod absurdum est. Non magis huic opinioni testimonia favent Patrum, qui neminem, nisi prævia sponsione ad sacrum baptismum admissum perhibent. Nam hoc quidem verum est. Nemo ad societatem Christianorum recipiebatur, nisi qui dogmata se Christi ac præcepta omnia servaturum spondidisset. Bingham. orig. eccles. vol. 4. pag. 270. seqq. Sed quid hoc ad causam Bohmeri? Qui civiles societates primi condiderunt, mutua se consensione, viresque suas unierunt ad communem securitatem procurandam, neque cuiquam ad eam societatem viam patere voluerunt, nisi qui in eandem unionis subjectionisque legem consensum suum accomodasset. Num ob id omnes civiles leges conventionales esse putabimus? Eadem in Ecclesia ratio est. Omnibus enim Christi præceptis qui obedientiam spondet in baptismo, is ea præcepta easque leges non excludit, quibus instituta à Christo hierarchia, et necessaria ad unitatem conservandam membrorum subordinatio nititur, quæ regendi parendique partes ita sapienter distribuit, ut alii præsent, alii vero subsint (§. XIII.). Quæ igitur causa esse potest, quæ nos Ecclesiæ instituta infra legum dignitatem cogat detrudere? Conf. Ans. Molitor in diss. de potest. eccles. legislat. §. 2. n. 8. seqq.

§. XLV.

Objectum hujus potestatis.

Itaque jus Ecclesiæ, quod in rogandis legibus san-

ciendisque versatur, firmiore nititur ratione, quam ut eripi eidem, et in alium transferri temere possit: competitque illud non omnibus etiam de plebe Christianis, verum Præpositis ecclesiarum libera quidem atque independente auctoritate; ad ædificationem tamen corporis Christi, non ad ejus destructionem exercendum (1). Neque enim canonum ecclesiasticorum vel alius est, quam qui Ecclesiæ finis, id est, fidelium interna salus (§. VI.) vel *objectum* aliud, quam negotia fidei ac morum (§. XXXIX.) et disciplinæ ecclesiasticæ (§. XL.) ad eum scilicet modum constituendæ, ut rerum publicarum felicitatem promoveat, non destruat. (§. XLI.) Nullane igitur Ecclesiæ in rebus ac negotiis profanis potestas est, inquires? Est vero, inquam; sed in iis ad æternam salutem dirigendis, non etiam pro arbitrio disponendis. Spiritualis Ecclesiæ potestas est (§. XXXV.) cui regendas animas commisit Deus, regna gubernanda non commisit. Apposite Osius ad Constant. Imp. Tibi Deus imperium commisit, aiebat, nobis, quæ sunt Ecclesiæ, concredidit. Et quemadmodum, qui tuum imperium malignis oculis carpit, contradicit ordinationi divinæ: ita et tu cave, ne, quæ sunt Ecclesiæ, ad te trahens magno crimini obnoxius fias. Date, scriptum est, quæ sunt Cæsaris, Cæsari, et quæ sunt Dei, Deo. Neque enim fas est nobis in terris imperium tenere, neque tu thymiamatum et sacrorum potestatem habes Imperator. Apud S. Athanasium.

SCHOL. Hæc ita quum sint, quid iis faciemus canonibus, decretis, constitutionibus, quæ sunt frequenter de rebus mere profanis editæ? dicam quod sentio pro ingenio meo aperte ac candide: constitutiones, quæ juribus Regum ac Principum majestati propriis derogant, nullius esse roboris contendo. *Opinio enim illa*, inquit Natalis Alexander, *quæ Ecclesiæ, vel Romano Pontifici potestatem tribuit, etiam indirectam, in tempora-*

(1) II. Corinsh. cap. XIII. 10.

lia Regum ac Principum supremorum, falsa est, erronea, verbo Dei et doctrinæ Patrum adversa. In Hist. Eccles. sæc. XIII. diss. 3. art. 3. cui junge diss. 2. ad sæc. XII. art. 9. In ceteris autem interpretandis et ad mentem Ecclesiæ explicandis placent vehementer quæ observavit doctissimus Gibertus *prolegom. part. prior. tit. 8. sect. 1.* qui omnino videndus est.

§. XLVI.

Ejusque efficacia.

Vis legum ecclesiasticarum ad omnes Christianos pertinet. Ac de fide quidem ac morum decretis expedita res est (§. VIII. et XXXIX.); canones vero, qui de rebus naturali jure ac positivo divino non vetitis ad ordinem exteriorem componendum feruntur, plerumque non hoc solet consilio edere Ecclesia, ut ubique locorum necessario admittendi sint. Novit enim nec omnium temporum, nec locorum omnium eandem esse utilitatem. Novit sæpe ipsam consuetudinis mutationem, et si adjuvet, novitate perturbare (1). Novit denique, quum potestatem sibi conceptis verbis datam non ignoret in ædificationem, non in destructionem (§. XLV.), hæc eam utique moderatione exerceri oportere, ut ne quid præter necessitatem obrudatur fidelibus, quod aliquo pacto offendere illos possit. Hæc quippe christianismi est regula, inquit Chrysostomus (2), hæc illius exacta definitio; hic est vertex supra omnia emineas: publicæ utilitati consulere. Quæ quidem in Ecclesia utilitas disjuncta non est ab utilitate singulorum fidelium (§. VI. Cor. ult.). Neque huic conditioni si civiles leges obnoxie non sint, eandem nobis licebit ab ecclesiasticis removerè: amplum enim inter utramque legem

(1) August. epist. 54. alias 115.

(2) Hom. 25. in prior. ad Corinth.

discrimen intercedit, ut imperium differat à principatu sacro, qui in dilectione debet esse positus, non in timore corporali (§. XXXVII.) Quo fit, ut leges, quæ ab hoc principatu proficiscuntur, non necessitate, sed voluntate, non timore, sed dilectione subditorum niti debeant. Vel maxime id lex nostra et legislator noster sanxit, ait Gregorius Nazianzenus (1), ut grex non coacte, sed sponte ac libenti animo pascatur. Quo etiam refero illud Chrysostomi utramque potestatem comparantis: Legibus ac mandatis omnia peraguntur (scilicet in republica), hic vero (in Ecclesia) nihil tale. Neque enim licet ex auctoritate præcipere: non quod omnem præcipiendi auctoritatem à societate Christianorum alienam existimet, sed quod ea semper Ecclesiæ Catholice mens sit, ut novis disciplinæ decretis obligari nolit ecclesias non sine ratione ab iis recipiendis alienas, aliisque legibus ac consuetudinibus jam pridem addictas, et novarum impatientes. Verissima est Leonis P. IX. sententia: nihil obsunt saluti credentium diversæ pro loco et tempore consuetudines, quando una fides per dilectionem operans bona quæ potest, uni Deo commendat omnes (2). Et Gratiani altera: Privatis constitutionibus et propriis informationibus unaquæque ecclesia pro locorum varietate, prout cuique visum est, subsistit et regitur: dist. 11. can. 8.

SCHOL. Conf. de Marca lib. 2. cap. 16. Dum vero res disciplinam ecclesiasticam spectantes potestati Ecclesiæ penitus subducit Lochsteinius part. 2. cap. 9. §. 11. (si modo doctissimi viri mentem assequor ego) id fateor, probare non possum. Quid enim tot vetustissimorum conciliorum canonibus faciemus, quorum, quando ad pacem Ecclesiæ conservandam restituendamve opus videbatur, executionem etiam censuris propositis urgebant prudentissimi juxta ac mitissimi Patres? quod pro-

(1) In Apolog.

(2) In Epist. ad Mich. §. 29. tom. 6. Conc. Hard. pag. 927.

barem, nisi constaret omnibus. Rectius proculdubio de Marca loc. cit. §. 16. Vis ergo et imperium legis à sola Ecclesia pendet, sed executio vim sortitur à consensu eorum, quorum maxime interest. Quapropter cum temperamento quodam recipienda sunt, quæ Auctor princip. jur. publ. eccles. cathol. cap. 6. §. 1. et 2. in hunc modum scribit: Quæ Patribus conciliatis placuerunt, vocabantur canones, id est, regulæ, modesta appellatione provide electæ, ne, si leges dicerentur, invidia dedissent fomentum imperantibus. Hæ regulæ ubi primum à sacerdotibus fuerunt conditæ, exhibebantur Principi, ut ejus auctoritate transirent in leges et sanctiones. De qua vid. de Marca lib. 2. cap. 10. §. 9. et 14.

§. XLVII.

Posteaquam leges publicatæ sunt.

Præter hoc autem, ut effectum sortiantur leges, necessaria promulgatio est: nulla enim religione ad observantiam earum teneri potest, qui sententiam juste ignorat. Modum vero ac rationem promulgandi docere nos veteris Ecclesiæ consuetudo potest: quam quum intueor, eam video Patrum certam fuisse sententiam, ut canonum in conciliis conditorum necessariam per singulas provincias publicationem crederent. Non est dubium hanc consuetudinem ab exemplo Apostolorum sumpsisse originem, quos constat ex actis eorum à Luca consignatis legem in causa Antiöchenæ ecclesiæ rogatam, non Hierosolymis dumtaxat solemnem formulam, verum omnibus etiam ceteris, ad quos ea controversia pertinere poterat, promulgasse. Act. XV. 22. seqq.

SCHOL. Adscribo locum pluribus de causis memorabilem. Tunc placuit Apostolis et senioribus cum omni ecclesia, eligere viros ex eis, et mittere Antiöchiam cum Paulo et Barnabæ Judam, qui cognominabatur Bar-

sabas, et Silam viros primos in fratribus, scribentes per manus eorum. Apostoli et seniores fratres, his, qui sunt Antiochiæ, et Syriæ, et Ciliciæ fratribus ex gentibus salutem. Quoniam audivimus, quia quidam ex nobis exeuntes turbaverunt vos verbis, evertentes animas vestras, quibus non mandavimus: placuit nobis collectis in unum eligere viros, et mittere ad vos cum charissimis nostris Barnaba et Paulo, hominibus, qui tradiderunt animas suas pro nomine Domini nostri Jesu Christi. Misimus ergo Judam et Silam, qui et ipsi vobis verbis referent eadem. Visum est enim Spiritui Sancto et nobis, nihil ultra imponere vobis oneris quam hæc necessaria: ut abstineatis vos ab immolatis simulacrorum, et sanguine, et suffocato, et fornicatione, à quibus custodientes vos, bene agetis. Valete. Illi ergo dimissi descenderunt Antiochiam, et congregata multitudo tradiderunt epistolam. Quam quum legissent, gavisii sunt super consolatione: Paulus vero electo Sila profectus est, traditus gratiæ Dei à fratribus. Perambulabat autem Syriam et Ciliciam confirmandus Ecclesias, præcipiens custodire præcepta Apostolorum et seniorum.

§. XLVIII.

Per singulas provincias.

Hinc tractus est mos, quem post deinde à conciliis generalibus conservatum religiose indubitata pristini ævi monumenta probant. Concilium Arelatense I. quod ex omnibus pene occidentis provinciis Constantini imperio coactum est, post damnatam hæresim Donatistarum, viginti et duobus canonibus disciplinam ecclesiasticam constituit. At quum non censeret æquum iis populum christianum teneri prius quam per provincias publicati fuissent, eam curam Sylvestro Pontifici commendabat, ut, qui majores dioceses teneret, per eum

potissimum omnibus insinuarentur (1). Idem faciebat Nicæna Synodus eodem Imperatore celebrata, scriptisque ad omnes, qui Concilio non interfuerunt, Episcopos litteris, quæ decreta essent, significabat: *Eaque litteris ad vos perscribere necessarium visum est*, ait, ut intelligere positis, cum quæ ibi in quæstionem et disquisitionem vocata, tum quæ decreta sancitaque sint. (2) Sardicensis vero Patres, quæ sibi causa existerit, ut definitiones suas ad Julium P. mitterent, his verbis explicant: *Tua autem excellens prudentia disponere debet, ut per tua scripta, qui in Sicilia, in Sardinia, et in Italia sunt, fratres nostri quæ acta sunt et quæ definita cognoscant, et ne ignorantes eorum accipiant litteras communicatorias, quos extra Episcopatum justa sententia declaravit* (3). Unam his addo Ephesini Concilii epistolam, qua certiores reddit Episcopos, Presbyteros, Diaconos atque plebem christianam universam de rebus ab se adversus Cælestium, Pelagium, Joannem Antiochenum ceterosque ejusdem factionis socios gestis, hac subjecta ratione: *Quoniam oportebat et absentes à sancta Synodo morantesque in urbibus et provinciis ob aliquod impedimentum sive ecclesiasticum sive corporeum, non ignorare quæ de ipsis sunt constituta* (4). Eandem rationem sequutos Patres in conciliis, quæ post hæc habita sunt, et Pontifices quoque in publicandis suis decretis probarem, si probatione diligentiori egeret res omnibus notissima.

SCHOL. Plura exempla hujus consuetudinis habentur in Codice Theodosiano. Constantius Imperator mittit legem de Romanæ ecclesiæ clericorum privilegiis ad Felicem Papam, ut in ecclesiis Romanæ provinciæ legatur ann. 360. lib. 16. tit. de Episc. eccles. et

(1) Tom. 1. Concil. Hard. pag. 262.

(2) Socrates lib. 1. cap. 9.

(3) De Marca lib. 2. cap. 15. §. 5.

(4) De Marca loc. cit. §. 6.

cleric. leg. 14. Omnis. Lex lata ab Imp. Valentiniano, Valente et Gratiano de vita, honestate, conversatione Ecclesiasticorum et Continentium missa ad Papam Damasum lecta fuit in ecclesiis urbis Romæ ann. 370. Ibid. leg. 20. Ecclesiastici. Lex de foro Episcoporum 23. Qui mos ibid. missa ad Episcopos, lecta fuit in ecclesiis. Quam consuetudinem servatam fuisse etiam sub Justiniano Imperatore testatur Novella ejusdem Augusti Constitutio sexta, quæ data creditur ann. 558. in qua, postquam multa de Episcoporum aliorumque clericorum ordinationibus prudenter statuisset, ita decernit: Sanctissimi siquidem Patriarchæ uniuscujusque diœcesis hæc proponant in ecclesiis sub se constitutis, et manifesta faciant Deo amabilibus metropolitans, quæ à nobis constituta sunt. Illi quoque rursus proponant ea in metropolitana sanctissima ecclesia, et constitutis sub se Episcopis manifesta faciant. Illorum vera singuli in propria ecclesia hæc proponant, ut nullus nostræ reipublicæ ignoret, quæ à nobis ad honorem et ad augmentum magni Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi disposita sunt. Conf. Petr. de Marca lib. 2. cap. 15. Gibert proleg. part. prior. tit. 9. Van-Espen in tract. de publicat. leg. eccles. Petrus Colletus præl. theol. tom. 2. tract. de legib. cap. 5. sect. 4.

§. XLIX.

Et summis Principibus probatæ.

Sed nec prætermittenda nobis est hoc loco temere sanctissimorum veteris Ecclesiæ Præsulum in edendis disciplinæ canonibus consuetudo, qua illos antequam regularentur per provincias, probandos Imperatoribus confirmandosque offerre solebant. Res ipsa extra omnem est

posita controversia ipso fatente Baronio (1), non ex actis veterum conciliorum dumtaxat, (quod de Marca ostendit pererudite, ut solet, atque copiose, (2), verum ex Synodis etiam octavo et nono sæculo in Hispania, Gallia, Germania celebratis. Ita Arelatensis Synodus sub Carolo M. habita: Hæc igitur, ait (3), sub brevitate, quæ emendatione digna perspeximus quam brevissime adnotavimus, et Domino Imperatori præsentanda decrevimus: poscentes ejus clementiam, ut, si quid hic minus est, ejus prudentia suppleatur; si quid secus, quam se ratio habet, ejus judicio emendetur; si quid rationabiliter taxatum est, ejus adjutorio divina opitulante clementia perficiatur. Synodi porro Moguntinæ ex eadem ætate præfatio hæc habet: Quatenus ea, quæ paucis perstrinximus capitulis, à vestra auctoritate firmantur, si tamen vestra pietas ita dignum esse judicaverit; et quidquid in eis emendatione dignum reperitur, vestra magnifica imperialis dignitas jubeat emendare (4). Similia his exstant in Turonensi, Cabilonensi, Toletanis atque aliis per multis ex ea ætate conciliis, quæ adscribere nihil necesse est.

SCHOL. Atque hoc faciebant tum Patres, quando ipsi sine Regibus suis synodos celebrabant: quod quidem contingebat rarius. Plerumque enim Reges ipsi in synodis, quas regias vocat Benedictus XIV. de syn. diœc. lib. 1. cap. 1. §. 2. disciplinæ constituendæ auctoritatem impendebant. De his synodis vid. de Marca lib. 6. cap. 24. seq. Steph. Baluz. in cultissima præfatione ad capitularia Regum Francorum. Hujus generis fuisse synodos sub primis Regibus nostris habitas suo loco probabitur.

(1) Ad ann. 856. n. 4.

(2) Lib. 2. cap. 10. §. 7. seqq.

(3) Can. 26.

(4) Pagius crit. ad ann. 813. n. 19.

§. L.

Cujus probationis quæ vis.

Consuetudinis vero istius quæ vis sit quæve ratio, dum quæritur, non una est eruditorum sententia. Baronius agnoscit factum (§. XLIX.), sed ut mos est viri illius, nudum et cum violentia conjunctum potius quam æquo jure. Grebnerus in Germania sacra (1) laudato perperam in eam rem Pagio, officiorum hæc esse verba censet magis quam potestatis regiæ ac subjectionis argumenta. Nempe adulatores hic Episcopos, ille facit Imperatores juris alieni iniquos usurpatores. Henningesius in libro, quem de summa Imperatoris potestate circa sacra inscripsit: Hoc ultimum, ait (2), et summum imperantis judicium decretis atque canonibus tam necessarium est, ut supra consilii nudum nomen ea ad præcepti dignitatem et obligatoriam virtutem elevet. At huic adversatur et ipse Protestantium communione consultus juris Breuningius, qui, quidquid in suis conventibus statuerit (Ecclesia) scribit, non egebit confirmatione, sed sua natura vi pacti obligabit. Approbatione igitur imperantis ad summum ea indigebunt, ut ne sit in his statutis, quo respublica turbari possit (3). Atque ita est profecto. Vis et imperium legis ab auctoritate Ecclesiæ pendet (§. XLVI.). Sed quod attinet ad canones, ait prudentissimus de Marca (4), qui non quidem de fide aut Sacramentorum ritibus, sed de reliqua disciplina feruntur, quia legum perpetuarum vires obtinere debent, et clericorum, imo etiam sæpissime laicorum personas respiciunt, ex quibus

(1) Part. 3. obs. 7. §. 3.

(2) Cap. 8. §. 17.

(3) Instit. jur. eccles. univ. cap. 3. §. 98.

(4) Loc. cit. §. 9.

bus reipublicæ corpus componitur, novamque aliquando disciplinæ formam constituunt, quam plurimi Principum interest, ut ea decreta mature discutiant, antequam eorum executionem publicam et forensem lege sua indulgeant, ne fortassis aut publicæ utilitati aut tranquillitati adversentur. Confirmati autem à Principe canones vim legis publicæ adipiscuntur, quæ necessaria est, ut per omnes imperii provincias executioni tradi possint, et si qui contradicant, auctoritate publica coërceantur.

SCHOL. Colligas hinc, non nudum, quemadmodum apparitores solent, exsequendæ conciliorum sententiæ ministerium præstitisse Principes Christianos, verum jure post sententiæ Patrum auctoritatem suam adjunxisse, habita cum primis ratione disciplinæ, quæ imperii causam non minus quam Ecclesiæ respiciebat. Atque hoc est, quod etsi obscure ac timidius innuere visus est Muratorius lib. 1. de ingenior. moderat. cap. 15. his verbis: Illa autem pars disciplinæ, quæ servatur in politicis legibus, et prospicit rerum temporalium regimini ac distributioni, sæpe, ut valeat, consensu indiget Principum, populorum, aliorumque Episcoporum. Conf. de Marca lib. 6. cap. 22.

§. LI.

Dispensatio ecclesiastica.

Hactenus de legibus in Ecclesia condendis earumque efficacia. Nunc de mutandis illis pauca subjicienda sunt. Est autem legum, quibus societas Christianorum regitur, duplex genus. Unum earum est, quas lex æterna sanxit, ut ait S. Ivo (1), quæ observatæ salutem conferunt, non observatæ eandem auferunt. Alterum illarum, quas posteriorum diligentia ratione utilitatis invenit, non ad salutem principaliter obtinen-

(1) In præf. Decret.

dam, sed ad eam tutius muniendum. In priori genere legum nullæ sunt Ecclesiæ, præterquam in interpretando, partes (§. XXXVIII.). Quapropter merito reprehenduntur passim canonum illi interpretes, qui glossam sequuti dandæ veniæ potestatem summo Pontifici etiam in divino jure faciebant, si qua eam juxta causam suadere possit; quod quidem loquendi genus, nisi ad deliberationem ejus juris referatur, tamquam à ratione alienum prorsus repudiandum esse, verissime de Marca præcipit. At quæ ex genere sunt altero, has ob eandem, quæ peperit, utilitatis et necessitatis causam mutari nihil vetat. Recte Tertullianus, regulam fidei, aiebat (1), unam omnino esse, solam immobilem et irreforabilem: hac autem lege fidei manente, cetera jam disciplinæ et conversationis admittere novitatem correctionis, operante scilicet et proficiente usque in finem gratia Dei. Canonibus autem sæpe hodie derogatur dispensatione, quæ sumitur pro venia legis, quam providam juris relaxationem vocant Jurisconsulti. Ejus effectus hic est, ut canone vim suam obtinente, is, cui indulgetur, à vinculo legis et obligatione pro singulari quodam casu singulari auctoritate superioris liberetur: quo ipso distat à privilegio, quo per modum legis perpetuæ quis ab observando canone eximitur.

SCHOL. Quod hic dispensationem voco, variis tam Græci Patres quam Latini nominibus efferunt, de quibus vid. Franc. Florens in dissert. de dispensat. eccl. tom. 1. pag. 375. seqq. et Petro de Marca lib. 3. cap. 13.

§. LII.

Quando locum habeat.

Dispensationum ecclesiasticarum et multa sunt et antiqua exempla, Petro de Marca et Florenti diligen-

(1) De vel. Virg.

ter et eximio cum judicio collecta illustrataque (1), quæ non tantum veniæ dandæ potestatem, verum usum etiam potestatis ac modum luculentissime commonstrant. Neque enim pro vero admitti potest, quod recentiorum quorundam intemperantia statuēbat, solutum esse lege omni supremi in Ecclesia Antistitis dispensandi arbitrium (2): quod vanum sordidæ adulationis commentum jam olim D. Bernardus egregie refellebat, dissipationem vocans non dispensationem indulgentiam, quæ cæco atque illiberali impetu profunditur. Et in primis quidem infracti canonis gratiam faciebat interdum severa Patrum disciplina, veniam infringendi aut nunquam aut raro dabat: neutram, nisi dum vel necessitas urgebat, vel provocabat utilitas, vel pax et charitas deposcebat. Illam Bernardus, hanc etiam Augustinus æquam lenitatis causam probabat. Prior ita habet (3): Quid? prohibes dispensare? Non, sed dissipare. Non sum tam rudis, ut ignorem positos vos dispensatores, sed in ædificationem, non in destructionem. Denique quæritur inter dispensatores, ut fidelis quis inveniatur. Ubi necessitas urget, excusabilis dispensatio est; ubi utilitas provocat, dispensatio laudabilis est. Utilitas, dico, communis, non propria. Nam quum nil horum est, non plane fidelis dispensatio, sed crudelis dissipatio est. Augustinus vero in epistola 185. alias 50. In hujusmodi causis, inquit, ubi per graves dissensionum scissuras non hujus aut illius hominis est periculum, sed populorum strages jacent, detrahendum est aliquid severitati, ut majoribus malis sanandis charitas sincera subveniat. Nec hoc immerito quidem; nonne enim justissimum esse liquet, ut quæ pro charitate inventa fuerunt, pro charitate quoque, ubi expedire videbitur, vel omittantur, vel intermittantur, vel in aliud forte commodius

(1) Loc. cit.

(2) Contareni epist. ad Paulum 3.

(3) Lib. 3. ad Eugen. cap. 4.

demutentur (1). Utilitatem demum canonica dispensatio eam requirit, quæ est Ecclesiæ ipsius, non propriam; publicam, non privatam. Quod gravissimis verbis adfirmantem audivimus D. Bernardum: confirmat Goffridus Vindocinensis (2). His regulis Gratiani adhuc ætate ecclesiastica dispensatio regebatur, quod ex Decreto ejus manifestum est. Unde intelligi potest, quam circumscriptus ejus usus per mille et amplius in Ecclesia Dei annos fuerit. At recessum ab his est regulis, ex quo, ut ait Fleurius, Pontificum potentia nulla re magis censeretur posse videretur, quam si dispensationes à canonum observantia in infinitum extenderentur. Part. 1. Inst. jur. eccles. cap. 1. §. 17.

SCHOL. Recessum est, inquam, vitio hominum, non Ecclesiæ ipsius, cui imputare illud iniquum est. Conf. Barthel. dissert. de eo, quod circa libert. religion. justum est, cap. 8. §. 28. Nunc vos illud admoneo (verba sunt Augustini lib. 1. de morib. eccles. cathol. cap. 34.) ut aliquando Ecclesiæ Catholicæ male dicere desinatis, vituperando mores hominum, quos et ipsa condemnat, et quos quotidie tamquam malos filios corrigere studet.

§. LIII.

Idem de privilegiis et exemptionibus tenendum est.

Quod de dispensationibus dictum est, id de privilegiis atque exemptionibus valere hoc magis debet, quo gravius disciplinæ vulnus infertur duratura in perpetuum, quam temporaria et quasi momentanea ejus relaxatione. (§. LI.) De privilegiis, inquam, atque exemptionibus illis maxime, quæ Episcoporum divinitus institutam auctoritatem (§. XXI.), et hierarchiam in ecclesiis subordinationem (§. X.) aut soffodiunt tacite, aut

(1) Bern. cap. 2. de præcept. et disp.

(2) De Marca lib. 3. cap. 14. §. 8.

aperte agrediuntur. Cujusmodi privati juris; melioribus temporibus non auditi, quum primum in Cluniacensibus exemplum prodidit Gregorius VII. monarchiæ absolutæ studiosissimus Pontifex, incredibile dictum est quam iniquis novus hic conatus studiis exceptus sit: quod ex Fulberti, Ivonis, Joannis Salisberiensis, Bernardi, Petri Blesensis, aliorumque ejus ætatis sanctissimorum doctissimorumque hominum querelis testatissimum est (1). Et vero docuit ipsa dies, quam perniciosa christianæ civitati enormis hæc facilitas exstiterit, ut mirum non sit, de tollendis aut mitigandis exemptionibus actum persæpe, emendandoque abusu Ecclesiæ universæ non gravi magis quam noxio (2). Sed ut nunc res sunt, etsi ad suetudine temperatum, nondum tamen deletum est penitus scandalum, quod ex hac graduum perturbatione natum est. Quare licet ob hanc causam tollere exemptiones necesse non sit, quia tamen canonum istæ et severioris disciplinæ remissiones interiorum rerum publicarum tranquillitatem non modice lædunt; non alienum à jure summorum esse Principum, si his incommodis pro ea, qua possunt, auctoritate prospiciant, intelliget, opinor, nullo negotio quisquis res superiori tempore gestas diligenter et vacuo à præjudiciis animo expendere volet. De Marca lib. 3. cap. 16. §. 8.

SCHOL. An revocanda igitur privilegia omnino censebimus? De hoc quidem expendant, quibus populi christiani salus à Deo concredita est. Sed si molimina intueor, quibus privilegia exemptionesque suas tueri aggressi sunt homines partium suarum, quam canonum studiosiores: jam eo res adducta videri potest, ut ne reliquum fecerint quidem Ecclesiæ remedium, quo dignitatem suam tueantur. Quum Paulus P. II. bullam Clementis III. qua omnes Mendicantium ordines ad jus commune revocabat, publicare meditaretur, generales ordi-

(1) Espen jur. eccles. part. 3. tit. 12. cap. 4.

(2) Biga diss. jur. publ. eccles. diss. 1. §. 13.

num eorundem Præpositi *provocationis ad concilium generale* formulam adjecerunt, ut Raynaldus narrat *ad ann. 1471. n. 69.* Et si Bzovio et Wadingo fides adhiberi potest, Innocentio mortis causa existit hæc præcipue, quod privilegia ordinum religiosorum paullulum circumscribere ausus esset. Ita scilicet Deo curæ sunt, ut ne monachus Episcopo suo subjiatur. Rursus in concilio Tridentino, quum de revocandis aut mitigandis saltem exemptionibus ageretur, non placuit exemptiones à summis Pontificibus concessas ab alio quam à Romano Pontifice tolli aut minui. Pontificem autem, nisi suam ipsam dignitatem imprudenter conetur labefactare, id quidem facturum numquam Pallavicinus nos jubet credere *in hist. concil. Trid. lib. 12. cap. 13. §. 8.* ubi, *haud inficior*, inquit, *unum ex emolumentis, quæ regularium immunitas secum fert, in eo situm, quod auctoritatem sedis Apostolicæ sustineat, secundum institutionem Christi et Ecclesiæ bonum, quum in comperto sit, omne monarchiæ regimen, quo se illæsum tueatur, opus habere in singulis provinciis aliquo prævalido præsidio ejusmodi subditorum, qui Principi per se ac perpetuo illi dominanti nequaquam subjiçantur. Neo alio pacto*, inquit *lib. 8. cap. 17. §. 12.* laudati ordines sustentandæ Lateranensi basilicæ collabenti, hoc est, Ecclesiæ catholicæ opportuni fuissent: vaticinium profecto, quod re comprobatum est, vel ipso Nicolao Machiavello fatente. Ita purpuratus hic historiographus, dum suæ studet causæ, ignarus sedi Romanæ turpissimam maculam inurit. Quanto rectius Ill. Bossuet: *Certo statui-* mus, inquit, *numquam Ecclesiæ catholicæ, numquam sedi Apostolicæ suam dignitatem constituturam, nisi defensis canonibus adscitisque Episcopis, quos ipse Christus adjutores dederit. In corol. defens. declar. Cler. Gallic. §. 11. in fine.*

§. LIV.

De jure interpretandi.

A dispensatione porro distat *interpretatio*, quæ non in lege relaxanda, sed in vero ejus sensu eruendo ac determinando versatur. *Authentica* est, dum ab ipso legis auctore proficiscitur, aut ab alio, cui hanc ille potestatem contulit. Ejus faciendæ jus pars est potestatis illius, quæ rogandis legibus exercetur. Quapropter dubitari non potest, quin Ecclesiæ christiana potestatem habeat interpretandi leges, non suas modo et ad disciplinam exteriorem pertinentes, verum illas etiam, quæ religionis (§. XXXVIII.) et morum dogmata complectuntur (§. XXXIX.). Huc pertinet Concilii Tridentini decretum: *Nemo suæ prudentiæ innixus in rebus fidei et morum ad ædificationem doctrinæ christianæ pertinentium sacram Scripturam ad suos sensus contorquens contra eum sensum, quem tenuit et tenet sancta mater Ecclesiæ, cujus est judicare de vero sensu et interpretatione Scripturarum sanctarum, aut etiam contra unanimum consensum Patrum ipsam Scripturam sacram interpretari audeat.* Sess. 4.

SCHOL. Conf. Natalis Alexander in *Hist. eccles. sæc. XVI. diss. 12. art. 2. §. 8. seqq.* Melchior Canus de *loc. theol. lib. 4. cap. 4. seqq.* De potestate Ecclesiæ, quam in divino jure tam naturali quam positivo interpretando exercet, nemo est Catholicorum, qui dubitet. Sed applicationem ejus juris cum interpretatione confundunt multi tam Theologi quam Jurisconsulti, quo fit, ut Ecclesiæ auctoritatem alii plus æquo deprimant, alii vero præter Servatoris voluntatem nimium proferant. In hoc vitio cubat, nisi fallor, Innocentii ratiocinium in *cap. 13. de judic.* cujus historiam dedit Jan. à Costa in *comment.*

§. LV.

Et abrogandi leges ecclesiasticas.

Restrictior est ejus in abrogandis legibus auctoritas. Naturalium enim vis immobilis est (1). Nec quæ à Deo revelatæ sunt, novi testamenti leges ulla vi humana tolli possunt (§. LI.) Itaque humanæ relinquuntur, et ab Ecclesia ipsa profectæ leges, quas ex causa etiam abrogari interdum nihil vetat. *Quis nesciat*, ait *Augustinus* (2), *ipsa concilia, quæ per singulas regiones vel provincias fiunt, plenariorum conciliorum auctoritati cedere, ipsaque plenaria sæpe priora posterioribus emendari, quum aliquo experimento rerum aperitur, quod clausum erat?* Verum hac tamen moderatione Ecclesia christiana Pastores suos uti semper voluit, ut conservata statutis *Patrum* reverentia tot sæculorum felici usu roborata, canonibus tam antiquandis quam condendis temperate indulgerent. Neglecta vel obruta potius veteris disciplinæ memoria, et novarum legum jam ipsa sibi pridem gravis moles quantum in Ecclesiam incommodi, detrimenti in res publicas invexerit, ignorare, nisi qui volet, nemo potest.

SCHOL. Conf. Van-Espen in *dissert. de vet. canon. stabilit. et usu*. Et auctor libelli, cui titulus: *Jura Ecclesiastica à Sacris Scripturis deducta*. Aug. Vindel. ann. 1773. 8.

(1) *Lactant. div. Inst. lib. 6. cap. 8.*

(2) *Lib. 2. de Bapt. cap. 3.*

CAPUT V.

DE POTESTATE ECCLESIAE
JUDICIARIA.

§. LVI.

*Quid sit potestas Ecclesiae judiciaria?
seu jurisdictio in specie?*

Pars illa sacrae potestatis, quæ in cognoscendis causis Ecclesiae definiendisque exercetur, *jurisdictio ecclesiastica* in specie vocatur, facultatemque indicat *jus dicendi in negotiis ecclesiasticæ potestati subjectis*. Dicitur autem *civilis*, quum in tribuendo singulis jure proprio versatur; *coërcitiva*, dum pœnas sumit de iis, quæ adversus leges ecclesiasticas temere admissa sunt. De hac proximo capite.

SCHOL. Vocabulum *jurisdictionis* ambiguum est. *Jurisdictionem* ab imperio distinguunt Romani juris interpretes, de quo discrimine Noodt et Averanius fortasse accuratissime exposuerunt. Nostro jure *jurisdictionis* nomine interdum potestas Ecclesiae universa intelligitur: alias eam dumtaxat partem indicat, quæ in jure dicundo versatur: quo sensu in *cap. 16. de offic. judic. ord.* accipi evidens est, dum *jurisdictio causarum omnium ad forum ecclesiasticum de jure spectantium cum censuris ecclesiasticis à ceteris Episcopatus juribus aperte secernitur: et in cap. 18. eod. causarum examinatio et decisio, atque emendæ, seu multæ ad legem jurisdictionis pertinere dicuntur, quam ætas recentior à lege diœcesana separavit*. Conf. Bohmer in *jur. eccles. Protest. tit. 31. §. 11. seqq.* Gasp. Barthel. de *jure reformat. antiq. tom. 1. pag. 134.* Neller in *diatrib. inaugur. de jur. diœcesan. Mogunt. 1751.*

§. LV.

Et abrogandi leges ecclesiasticas.

Restrictior est ejus in abrogandis legibus auctoritas. Naturalium enim vis immobilis est (1). Nec quæ à Deo revelatæ sunt, novi testamenti leges ulla vi humana tolli possunt (§. LI.) Itaque humanæ relinquuntur, et ab Ecclesia ipsa profectæ leges, quas ex causa etiam abrogari interdum nihil vetat. *Quis nesciat*, ait *Augustinus* (2), *ipsa concilia, quæ per singulas regiones vel provincias fiunt, plenariorum conciliorum auctoritati cedere, ipsaque plenaria sæpe priora posterioribus emendari, quum aliquo experimento rerum aperitur, quod clausum erat?* Verum hac tamen moderatione Ecclesia christiana Pastores suos uti semper voluit, ut conservata statutis *Patrum* reverentia tot sæculorum felici usu roborata, canonibus tam antiquandis quam condendis temperate indulgerent. Neglecta vel obruta potius veteris disciplinæ memoria, et novarum legum jam ipsa sibi pridem gravis moles quantum in Ecclesiam incommodi, detrimenti in res publicas invexerit, ignorare, nisi qui volet, nemo potest.

SCHOL. Conf. Van-Espen in *dissert. de vet. canon. stabilit. et usu*. Et auctor libelli, cui titulus: *Jura Ecclesiastica à Sacris Scripturis deducta*. Aug. Vindel. ann. 1773. 8.

(1) *Lactant. div. Inst. lib. 6. cap. 8.*

(2) *Lib. 2. de Bapt. cap. 3.*

CAPUT V.

DE POTESTATE ECCLESIAE
JUDICIARIA.

§. LVI.

*Quid sit potestas Ecclesiae judiciaria?
seu jurisdictio in specie?*

Pars illa sacrae potestatis, quæ in cognoscendis causis Ecclesiae definiendisque exercetur, *jurisdictio ecclesiastica* in specie vocatur, facultatemque indicat *jus dicendi in negotiis ecclesiasticæ potestati subjectis*. Dicitur autem *civilis*, quum in tribuendo singulis jure proprio versatur; *coërcitiva*, dum pœnas sumit de iis, quæ adversus leges ecclesiasticas temere admissa sunt. De hac proximo capite.

SCHOL. Vocabulum *jurisdictionis* ambiguum est. *Jurisdictionem* ab imperio distinguunt Romani juris interpretes, de quo discrimine Noodt et Averanius fortasse accuratissime exposuerunt. Nostro jure *jurisdictionis* nomine interdum potestas Ecclesiae universa intelligitur: alias eam dumtaxat partem indicat, quæ in jure dicundo versatur: quo sensu in *cap. 16. de offic. judic. ord.* accipi evidens est, dum *jurisdictio causarum omnium ad forum ecclesiasticum de jure spectantium cum censuris ecclesiasticis à ceteris Episcopatus juribus aperte secernitur: et in cap. 18. eod. causarum examinatio et decisio, atque emendæ, seu multæ ad legem jurisdictionis pertinere dicuntur, quam ætas recentior à lege diœcesana separavit*. Conf. Bohmer in *jur. eccles. Protest. tit. 31. §. 11. seqq.* Gasp. Barthel. de *jure reformat. antiq. tom. 1. pag. 134.* Neller in *diatrib. inaugur. de jur. diœcesan. Mogunt. 1751.*

§. LVII.

Eam Ecclesiæ competere probatur.

Juris vero dicendi facultas competatne Ecclesiæ christianæ, et quo jure comperat, aut difficile conjectu est. Nam quum naturali quadam ratione potestati ecclesiasticæ insit (1), removeri illa ab Ecclesia non magis potest quam potestas ipsa, ad quam refertur. (§. XXXII.) Sed nec alia ejus origo quam hujus censenda est (§. XXXIII.), divina scilicet è jure clavium repetenda, quas Ecclesiæ suæ impertitus est divinus fundator. Huc enim respexisse Christum arbitror apud Matthæum (2), quando Ecclesiæ jussit denuntiari refractarios, ut quos privata et familiares fratrum cohortationes minime flecterent, auctoritas illius ad saniolem mentem compelleret et æqui juris observantiam. Et vero, nisi hanc demus christianæ societati tributam à Domino potestatem, quo jure Paulus oratione tam acerba Corinthios sua in communione retinentes incestuosum hominem neglectæ disciplinæ reos arguebat, seque de illo, etsi absentem, jam tulisse judicium agebat, ut qui sic operatus esset, traderetur satanæ in interitum carnis? (3) Idem Paulus, dum monet Timotheum, ne adversus Presbyterum accusationem reciperet nisi sub duobus tribusque testibus, dum hortatur Titum, ut quæ deesse in Ecclesia sibi commissa judicaret, pro arbitratu suo corrigeret: nonne hanc potestatem divinitus tributam Episcopis probat apertissime? (§. XXII.) Ut taceam litem Antiochenos inter fideles natam, quam Apostoli ipsi cognitam synodali definitione Hierosolymis composuerunt. (§. XLVII.)

(1) Fixlmill. Exercit. 2. sect. 14. §. 44.

(2) Cap. XVIII. 15. 16. 17.

(3) I. Corinth. V. 3. 4.

SCHOL. Bohmerus quidem in dissert. 3. ad Plin. §. 71. nihil exemplo huic inesse momenti putat, ut judiciorum ecclesiasticorum consuetudinem ex praxi apostolica derivare liceat. Is sententiam synodi pro laudo, ut juris consultorum verbo utar, habet, censetque Antiochenos per modum compromissi causam hanc controversam decisioni Apostolorum et matricis ecclesiæ submississe. Apparet vero plura hic à doctissimo viro sumpta esse, quam ut fide ejus probare possimus. Primum enim Antiochenos controversiam non Apostolorum tantum, verum totius etiam ecclesiæ Hierosolymitanæ judicio subjecisse statuit, quod est aperte contrarium iis, quæ Lucas cap. XV. 2. memoriæ prodidit. Deinde quis hoc putet ferendum, quod fateri omnino cogimur, hanc si placet interpretationem sequi, Apostolos in hac dirimenda controversia non fuisse nisi honorarios ex consensione disceptantium electos arbitros? Erant illi divinitus creati judices ejusmodi controversiarum de Religione: neque liberum idcirco Antiochenis erat, utrum ad eos litem suam deferre vellent, nec ne? verum jus ipsum divinum jubebat eos ad Apostolorum tribunal accedere: ut Moshemius verissime docet de reb. christ. ante Constant. M. sæc. I. §. 56. Ipsa denique Hierosolymitani decreti verba, Visum est Spiritui Sancto et nobis, satis, opinor, indicant, sententiam ab Apostolis pronuntiatam fuisse judicis auctoritate præditi, non honorarii et pro arbitrio adsciti sententiam.

§. LVIII.

Etiam in usu.

Quam hoc primum exemplo habendorum judiciorum formam quasi consecrabant Apostoli, eam retinuit diu apostolici moris tenacissima Patrum religio. Non desunt nec ex prima quidem ætate hujus generis conventuum

judiciorumque celebratorum vestigia à *Tertulliano*, *Cypriano*, *Eusebio* litteris consignata traditaque memoriae posterorum, rariora licet et interdum suboscuro. Nec enim dissimulaverim, caute admodum et temperate Christianorum Præsules jure suo iis precipue temporibus usos fuisse. Suadebat eam moderationem ipsa temporum ratio, ne in suspicionem venirent usurpatæ potestatis non suæ, quam vitare prudentiæ fuit in tanta gentiliū criminandi persequendique et licentia et libidine. At vix hæc silere jussa est, suæque reddita libertati Ecclesia, quum sua illico divinitus tradita jura explicare apertius majoreque cum fiducia cœpit: quæ tantum abest ut religiosi *Principes* ad se revocarent, majestatemque suam iis exercendis lædi quererentur, ut editis etiam constitutionibus Ecclesiæ adjudicarint, non conferentes illi quam non habebat potestatem, sed quam divino jure habebat, et agnoscentes, et pro ea qua pollebant suprema auctoritate confirmantes.

SCHOL. Huc refero illa Constantini dicta magnifice in concilio Nicæno, quæ *Ruffinus lib. 1. cap. 2.* descripsit: *Quum resedisset, suscepit à singulis libellos, quos simul omnes in sinu suo continens, nec in eis quid contineretur, aperiens ait ad Episcopos: Deus vos constituit Sacerdotes, et potestatem vobis dedit de nobis quoque judicandi, et ideo nos à vobis recte judicamur. Vos autem non potestis ab hominibus judicari: propter quod Dei solius inter vos exspectate judicium, et vestra jurgia, quæcumque sunt, ad illud divinum reserventur examen.* Abutuntur hoc quidem loco certe, qui eum hoc consilio proferunt, ut quam ea ætas nondum novit, Episcoporum in temporalibus causis divinitus concessam immunitatem persuadeant: sed probandæ Episcoporum jurisdictioni sacræ peridoneus est, præcipue quum ei adstipulentur constitutiones Imperatorum non paucæ: veluti *Valentiniani et Gratiani leg. 23. Cod. Theod. de Episc. Honorii et Theodosii leg. 41. Cod. Theod. de*

Episc. Arcadii et Honorii leg. 1. Cod. Theodos. de relig. Valentiniani, Theodosii et Arcadii leg. 3. tit. 12. ad calc. Cod. Theod. Justiniani Novell. 83. cap. 1.

§. LIX.

Et Imperatorum confessione.

Hujus juris adeo sibi conscii fuerunt Ecclesiæ christianæ Antistites, ut, dum patientes doctrinæ severioris Principes nacti essent, nihil revererentur vel admonere, vel etiam reprehendere, si quando pravis suorum consiliis huc se adduci passi sunt, ut rebus se ac negotiis religiosis contra, quam fas erat, ingererent. *Desine, queso te*, ajebat *Osius Constantio Imperatori, et memento, te mortalem hominem esse: time judicii diem, teque ipsum innoxium ad eam diem custodias. Ne te rebus misceas ecclesiasticis, nec nobis his de rebus præcipe, sed à nobis potius disce. Tibi Deus imperium commisit, nobis, quæ sunt Ecclesiæ, concedidit (§. XLV.).* Et *Ambrosius* in epistola ad *Valentinianum Jun. (1)* *At certe si vel Scripturarum seriem divinarum, vel vetera tempora retractemus, quis est qui abnuat in causa fidei, in causa, inquam, fidei Episcopos solere de Imperatoribus Christianis, non Imperatores de Episcopis judicare? Eris, Deo favente, etiam senectutis maturitate provector, et tunc de hoc censebis, qualis ille Episcopus sit, qui laicis jus sacerdotale substernit. Cujus juris non ignarus Theodosius Jun. in litteris ad concilium Ephesinum (2):* Igitur *Candidianum*, inquit, *præclarissimum sacrorum domesticorum Comitem ad sacram vestram synodum abire jussimus, sed ea lege et conditione, ut cum quæstionibus et controversiis, quæ circa fidei dogmata incidunt, nihil quidquam commune*

(1) *Epist. 21. n. 4. 5.*

(2) *Tom. 1. Concil. Hard. pag. 1346.*

habeat: nefas est enim, qui sanctissimorum Episcoporum catalogo adscriptus non est, illum ecclesiasticis negotiis et consultationibus sese immiscere. Similiter Valentinianum Imp. quum ad synodum indicendam sollicitatus esset ab Episcopis orientis, quo fides de consubstantialitate, quam pene labefactabit Constantius, restauraretur, præclarum hoc responsum dedisse Sozomenus testatur (1): Sibi, qui unus è laicorum numero erat, non licere se ejusmodi negotiis interponere. Et ideo Sacerdotes et Episcopi, inquit, quibus hæc curæ sunt, seorsim per se, ubicumque ipsis libitum fuerit, in unum conveniant. Vid. Ill. de Marca lib. 2. cap. 5. 6.

SCHOL. Bohmerus in observatione ad cap. 4. Petri de Marca lib. 2. cognitionem de causis fidei largitur, decisionem negat. Hanc Principi summo adjudicat. Quam in re nescio, an ipsi Augustanæ confessioni adhæreat: ita enim illa habet art. 7. Quum igitur de jurisdictione Episcoporum quæritur, discerni debet imperium ab ecclesiastica jurisdictione. Porro secundum Evangelium, seu, ut loquuntur, de jure divino, nulla jurisdictio competit Episcopis ut Episcopis, hoc est, his quibus est commissum ministerium verbi et Sacramentorum, nisi remittere peccata. Item cognoscere doctrinam, et doctrinam ab Evangelio dissentientem rejicere, et impios, quorum est nota impietas, excludere à communione Ecclesie sine vi humana, sed verbo. Hic necessario et de jure divino debet eis Ecclesia præstare obedientiam, juxta illud: Qui vos audit, me audit. Quod si autem necessario et de jure divino Episcopis de doctrina cognoscentibus obedientia præstari debet, amabo, quid est, quod ad vim judicii decisivam præterea desiderare possis?

(1) Lib. 6. cap. 7.

§. LX.

Sed in causis tantum ecclesiasticis.

Ex his porro testimoniis liquido constat, potestatem Ecclesie judicariam propriam illam atque, ut ajunt, essentialem non in causis profanis facinoribusque contra civiles leges perpetratis, sed in fidei ac morum ecclesiasticæque disciplinæ controversiis dirimendis exerceri (§. XXXVIII.). Apertissime in hanc sententiam est Arcadii et Honorii AA. laudata nuper constitutio: Quoties de religione agitur, Episcopos convenit judicare: ceteras vero causas, quæ ad ordinarios cognitores, vel ad usum publici juris pertinent, legibus oportet audiri. Quam repetens Valentinianus III. constat, ait, Episcopos et Presbyteros forum legibus non haberi: nec de aliis causis secundum Arcadii et Honorii divalia constituta::: præter religionem posse cognoscere. Religionis vero causam laxius nonnihil interpretatur constitutio Theodosii, ita, ut causas universim ecclesiasticas Episcopali judicio subjectas esse declaret. Continua lege sancimus, ait (1), nomen Episcoporum, vel eorum, qui Ecclesie necessitatibus serviunt, ne ad judicia sive ordinariorum, sive extraordinariorum judicum pertrahatur: habent illi judices suos, nec quidquam his publicis commune cum legibus, quantum ad causas tamen ecclesiasticas pertinet, quas decet episcopali auctoritate decidi. Quod omnino consentaneum est indoli principatus sacri atque exemplo Christi reprehendentis hominem, qui se rogabat, ut ad dividendam secum paternam hæreditatem fratrem compelleret (§. XXXVI.). Unde S. Bernardus: Non monstrabunt, puto, inquit (2), ubi

(1) Lib. 16. tit. 12. ad calcem Cod. Theod. leg. 3.

(2) Lib. 1. de cons. cap. 6.

aliquando quispiam Apostolorum iudex sederit hominum, aut divisor terminorum, aut distributor terrarum. Stetisse denique lego Apostolos judicandos, sedisse judicantes non lego :: Ergo in criminibus, non in possessionibus potestas vestra: quoniam propter illa, et non propter has accepistis claves regni cælorum: prævaricatores utique exclusuri, non possessores :: Habent hæc infima et terrena iudices suos, Reges et Principes terræ. Quid fines alienos invaditis?

SCHOL. Multa Baronius in ann. ad ann. 57. n. 24. seqq. de judiciaria Ecclesiæ potestate disputabat, et ut apparet, Paulum in I. Corinth. cap. VI. 4. ita capiendum statuebat, ut videatur omnino prohibuisse Christianis jus suum coram ethnico Magistratu prosequi: jussisse autem causas omnes, tametsi maxime civiles, ad Episcopum deferri, ejusque adquiescere sententiæ. Quam doctissimorum annalium ecclesiasticorum scriptoris interpretationem egregiam vocat vir clar. Placid. Fixlmiller Exercit. 2. sect. 4. §. 44. not. censetque à mente Pauli quam longissime aberrasse Espenium, Basnagium, Bohmerum, qui eum textum intelligendum volebant de arbitrio, seu iudicibus litigantium communi compromisso electis, atque adeo publica nequaquam auctoritate præditis. Atqui hæc tamen communis est catholicorum, paucis demptis, loci istius interpretatio, quam nihil video, cur deserendam putemus. Audi enim D. Thomam in eum Apostoli locum: Sed videtur, inquit, esse contra id, quod dicitur I. Petri II. Subditi estote omni humanæ creaturæ propter Deum, sive Regi tanquam præcellenti, sive Ducibus tanquam ab eo missis. Pertinet enim ad auctoritatem Principis judicare de subditis. Est ergo contra jus divinum prohibere, quod ejus iudicio non stetur, si sit infidelis. Sed dicendum, quod Apostolus non prohibet, quin fideles sub infidelibus Principibus constituti in eorum iudicio compareant, si vocentur; hoc enim esset contra subjectionem, quæ de

betur Principibus: sed prohibet, quod fideles non eligant voluntarie infidelium iudicium.

§. LXI.

Audientia Episcoporum.

Non repugnabo, si quis mature in Ecclesia invaluisse consuetudinem contendat, qua Christiani pacis quam-jurgiorum amantiores oborta inter se dissidia Episcoporum arbitriis componenda committere sunt soliti. Sidonius Apollinarius persæpe consuetudinis istius meminit (1), et Synesius partem Episcopalis sui muneris non postremam id ipsum esse dicit (2). Ambrosius porro et Augustinus, quanta assiduitate audiendis fidelium controversiis componendisque vacaverint, ipsi de se testes sunt (3). Occasionem pio mōri præbuit prior Pauli ad Corinthios epistola, in qua Augustino auctore (4) Christianis omnibus præcipiebat, ut dissidiis, si qua nascerentur, dirimendis è suis potius arbitros eligerent, quam non sine quadam Christiani nominis proditione fora gentilium fatigarent. Quod tandem officium ad Episcopos devolutum consuetudine, Constantinus edita lege confirmavit, permittens litigantibus, ut Sozomenus narrat (5), ut ad Episcoporum iudicium provocarent, si magistratus civiles rejicere vellent; eorum autem sententia rata esset, aliorumque iudicum sententiis prævaleret, perinde ac si ab ipso Imperatore data fuisset: utque, res ab Episcopis judicatas Rectores provinciarum eorumque officiales executioni mandarent.

SCHOL. Exstat ad calcem Codicis Theodosiani lex,

- (1) Lib. 3. epist. 12. lib. 6. epist. 2. 4.
 (2) In epist. 105.
 (3) Ambros. epist. 24 August. epist. 213. alias 110.
 (4) De op. Monach. cap. 29.
 (5) Lib. 1. cap. 9.

quam nonnulli pro hac ipsa lege habent, cujus Sozomenus et Eusebius quoque *de vita Constantini lib. 4. cap. 27.* meminerunt. Eam Seldenus genuinam credidit *de uxor. hebr. lib. 3. cap. 28.* quæ si sententia vera est, amplissima jam tum potestas Episcoporum in iudicandis causis fuerit, necesse est. Cautum enim in illa est, uti, si quicumque litem habens sive possessor sive petitor erit, inter initia litis, vel decursis temporum curriculum, sive quum negotium peroratur, iudicium elegerit sacrosanctæ sedis Antistitis, illico sine aliqua dubitatione, etiam si alia pars refragatur, ad Episcopum cum sermone litigantium dirigatur. Ea etiam probata est in Capitular. Reg. Franc. lib. 6. cap. 366. Refertur porro ab Ivone *part. 16. decret. cap. 312.* Gratiano *caus. 11. quest. 1. can. 35. et 36.* et tandem ab Innocentio III. velut à Theodosio edita, et à Carolo M. recepta in *cap. 13. de jud.* Sed validiora sunt Gothofredi argumenta, quam ut eam à Constantino perlatam fuisse credi possit. Bingham *orig. eccles. lib. 5. cap. 2. §. 3.* Espen *part. 3. jur. eccles. tit. 1. cap. 2.*

§. LXII.

Confirmata legibus.

Confirmarunt autem etiam ceteri deinde Imperatores; verum ita, ut appareat, nullam ad Episcopum civilem causam delatam fuisse, nisi quum litigantes sponte eum tamquam arbitrum elegissent. Declaravit hoc disertis verbis Honorius (1): Si qui ex consensu apud sacræ legis Antistitem litigare voluerint, non vetabuntur; sed experientur illius in civili dumtaxat negotio more arbitri sponte residentis iudicium. Et iterum (2): Episcopale iudicium ratum sit omnibus, qui se audiri à Sa-

(1) Leg. 7. Cod. de Episc. aud.

(2) Leg. 8. eod.

cerdotibus elegerint, eamque illorum iudicationi adhibendam esse reverentiam decernit, quam vestris deferri necesse est potestatibus, à quibus non licet provocare. Per iudicium quoque officia, ne sit cassa episcopalis cognitio, definitioni exsecutio tribuatur. Nemo igitur ne quidem contra clericos coram Episcopo expe riri co gebatur. In quorum causis, quum circa medium quinti sæculi jurisdictionem suam plus æquo Episcopi extendere niterentur, *Valentinianus III. (1)* edita lege edixit: Episcopos potestatem non habere iudicandi ne quidem clericos, nisi ex consensu eorumdem per modum arbitrii; neque enim dubium esse, quin nullum Episcopi forum habeant legibus constitutum (2). Primus omnium *Justinianus* fuit, qui fori quoddam privilegium Ecclesiæ ministris indulsit, quod arctis satis in principio limitibus circumscriptum eas procedente tempore vires accepit, ut ægre dignitatem suam potestatemque ipsi adeo *supremi Principes* tuerentur, præcipue ex quo invaluit veteribus toties improbata opinio, qui à sæculari transeunt ad statum clericorum, eo ipso à sæculari potestate eximi. Quam divini juris regulam *Paulus* ignoraverit necesse est, quando in epistola ad Romanos omnem animam potestatibus sublimioribus subditam esse scribebat. *Chrysostomus* quoque ostendit, inquiens, quod ista imperentur omnibus et Sacerdotibus et monachis, non solum sæcularibus. Id quod statim in ipso initio declarat, quum dicit Omnis anima: etiamsi Apostolus, etiamsi Evangelista, sive Propheta, sive quisquis tandem fuerit. Neque enim pietatem subvertit ista subjectio. *Homil. 23. in epist. ad Rom.*

SCHOL. Conf. *Fleurius diss. 7. ad Hist. eccles.* Espen *loc. cit. cap. 3. seqq.* Sunt, qui olim clericis omnino interdictum fuisse existimant adire iudices sæculares, idque canonibus sæpissime cautum esse. Nec ego diffi-

(1) *Novell. tit. 12. tom. 6. part. 2. Cod. Theod.*(2) *Fleurius diss. 7. ad Hist. eccles. §. 4.*

teor, Ecclesiam magis in ministris suis quam in ceteris fidelibus exegisse illam in litigando modestiam, quam Corinthiis tantopere commendabat Apostolus (Esen loc. cit.) tulisse tamen, modo id Episcopo consentiente fieret, certum est. Concilii Andegavensis Patres *can. 1.* ita habent: *Clericis non liceat inconsultis Sacerdotibus suis*, id est, Episcopis, *sæcularia judicia expetere*. Licebat igitur illis consultis: quod etiam ex concilii Agathensis *can. 32.* liquet: *Clericus ne quemquam præsumat apud sæcularem judicem, Episcopo non permitte, pulsare*. De actore enim clerico legendus est canon, non de reo, ut Gratianus *caus. 11. quæst. 1. can. 17.* Addit canon: *Sed si (clericus) pulsatus fuerit (apud judicem sæcularem), respondeat, non proponat*. Quam Sirmondus lectionem genuinam esse probat ex *can. 11.* concilii Epaonensis, qui sic habet: *Sed si pulsati fuerint clerici, sequi ad sæculare judicium non morentur*. Ex his discas, clerico quidem actori non licuisse sine adsensu Episcopi laicum in jus vocare ad sæcularem judicem, licuisse autem laico actori clericum etiam non obtenta venia. Quorum canonum ea videtur ratio fuisse, quod clericus liberæ suæ voluntati relictus est, utrum judicio velit contendere, quam libertatem non habet, dum ipse convenitur. Sed non multo post etiam laicis interdictum est reum agere clericum in foro sæculari absque consensu Pontificis, ut ex Concilii Aurelianensis III. *can. 32.* et Aurelianensis IV. *can. 20.* constat. Conf. Franc. de Roye *instit. jur. can. lib. 3. tit. 4. §. 4. seqq.* Jan. à Costa *lib. 2. tit. 1. pag. 279.*

§. LXIII.

Tandem in propriam jurisdictionem abiit.

Sed et civilis in laicos jurisdictio multum subinde statutos à Patribus limites prætergressa est. Postea-

quam enim aucta primum per episcopalem audientiam (§. LXI.), imperantium deinde beneficio in veram ac propriam jurisdictionem abiisset (§. LXII.), usu demum et diuturna observantia Ecclesiæ plena immunitate acquisitam, non defuerunt juris quidem colores, quibus inducti ecclesiastici judices potestatem in dies magis diminutum ibant. Nam ut de clericis nihil dicam, quorum à foro sæculari exemptionem (qua modeste Patres utebantur et ad modum publicis legibus constitutum) immoderate proferebant (1); ceterarum etiam, quæ laicos concernunt, causarum nullum plane genus est, cujus non potiore partem suæ cognitioni vindicabant. Cui abusu diversas, speciosas interdum, prætexebant rationes, peccati, quæ denuntiationem evangelicam peperit (2), jurisjurandi religionem firmandis rebus gestis adjectam (3), qualitatem personarum miserabilium (4), justitiam in foro sæculari vel protractam vel denegatam (5), nexum ecclesiasticæ causæ cum profana, aliaque his non absimilia, quibus effectum est, ut fori regnum omne diu penes Ecclesiam esset. Sed, ut fit, abusus querelis locum præbuit, causamque non iniquam investigandis stabilendisque remediis, quibus constituto fori utriusque æquo limite, et tranquillitati publicæ et dignitati civilium magistratuum utcumque consultum est.

SCHOL. De Germaniæ institutis vid. *Capitul. Cæs. noviss. art. 14. §. 4. 5.* Faber *Staats-Canzley tom. 4. pag. 656. 696.* de Gallia et Belgio. Esen loc. cit.

- (1) Fleurius diss. 4. in Hist. Eccles. §. 7.
 (2) Cap. 13. de jud.
 (3) Cap. 3. de foro comp. in 6.
 (4) Cap. 15. de foro comp.
 (5) Cap. 6. 10. 11. eod.

§. LXIV.

Quæ sit jurisdictio Ecclesiæ interna.

Præter externam Ecclesiæ jurisdictionem, de qua actum est hactenus, alia est quam internam vocant, et in potestate remittendi retinendique peccata sita est, juxta illud *Servatoris* (1): *Accipite Spiritum Sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis; et quorum retinueritis, retenta sunt.* Sed de hac Theologi.

SCHOL. Conf. vir. clar. Plac. Fixlmillner exercit. 2. sect. 4. §. 51. pag. 132. seqq.

CAPUT VI.

DE POTESTATE ECCLESIAE.

COERCITIVA.

§. LXV.

Potestas coercitiva Ecclesiæ competit.

Jurisdictionis sacræ pars altera, quæ in coercendis delictis salutem Ecclesiæ lædentibus (§. VI.), corrigendisque pravorum moribus, aut in facinorosis penitus è Christianorum societate ejiciendis sita est, *potestatis coercitivæ* nomen habet. (§. LVI.) Constat vero duplici jure, poenas scilicet *decernendi*, et *exsequendi* decretas remittendive. Illud *jus puniendi*, hoc *jurisdictionem Ecclesiæ criminalem* vocant. Potestatem hanc in Ecclesia christiana non postremis demum sæculis, verum prima quoque et puriore, ut ajunt, ætate receptam fuisse,

(1) Joann. XX. 22. 23.

atque interdum exercitam, nemini hactenus, opinor, dubium fuit: adeo enim perspicua hujus rei exempla historia sacra prædidit memoriæ, ut in controversiam adduci nullo modo possit. Sed causa juris quæ sit, cui exercitium illius competat, quove in genere poenarum versetur, hæc sunt, de quibus varie acriterque disceptatum est.

SCHOL. Exercitæ potestatis varia eaque illustria exempla veterum temporum memoria suppeditat. Collegit complura ex Irenæo, Tertulliano, Cypriano, Eusebio, Theodoro ipse Pfaffius *orig. jur. can. pag. m. 122. seq.* quibus addi permulta possunt alia, si opus esset. Ceterum non hoc mihi nunc propositum est, ut universam Ecclesiæ disciplinam explicem, quam pro temporum diversitate aliam atque aliam in hoc capite obtinuisse satis constat omnibus. Quod moneo, ne sit argutus quisquam, qui in vitio ponat, si nihil hoc loco repererit eorum, quæ de *pœnæ* ac *censuræ* discrimine, hujusque variis speciebus acute magis quam vere scholastici disputant. Sciunt qui vetera norunt, nova hæc esse junioris ætatis inventa, enutrita in scholis, ex quibus in forum demum prolata sunt non sine insigni disciplinæ mutatione. Olim crimina etiam ad synodum delata non plectebantur, nisi in ordine ad sacramentalem absolutionem. Nullum ea ætate *fori externi* atque *interni* discrimen, neque alius illi, huic alius præfiebatur judex, qui delictis inquirendis coercendisque auctoritatem impenderet, quod Morinus *de administ. pœnitent. lib. 1. cap. 9. et 10.* probavit. Inventi hujus discriminis laus est propria sæculo duodecimo. Quo recepto semel probatoque, planum fuit eo delabi, ut quæ majores ad *correctionem* maxime *pœnitentiamque* injungebant graviorum etiam facinorum reis, hi per modum *pœnæ ad publicam vindictam*, pronuntiataque ex formula judiciorum sententia, infligerent executionique darent: quo ipso præcipua sinceræ disciplinæ ratio mi-

§. LXIV.

Quæ sit jurisdictio Ecclesiæ interna.

Præter externam Ecclesiæ jurisdictionem, de qua actum est hactenus, alia est quam internam vocant, et in potestate remittendi retinendique peccata sita est, juxta illud *Servatoris* (1): *Accipite Spiritum Sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis; et quorum retinueritis, retenta sunt.* Sed de hac Theologi.

SCHOL. Conf. vir. clar. Plac. Fixlmillner exercit. 2. sect. 4. §. 51. pag. 132. seqq.

CAPUT VI.

DE POTESTATE ECCLESIAE.

COERCITIVA.

§. LXV.

Potestas coercitiva Ecclesiæ competit.

Jurisdictionis sacræ pars altera, quæ in coercendis delictis salutem Ecclesiæ lædentibus (§. VI.), corrigendisque pravorum moribus, aut in facinorosis penitus è Christianorum societate ejiciendis sita est, *potestatis coercitivæ* nomen habet. (§. LVI.) Constat vero duplici jure, poenas scilicet *decernendi*, et *exsequendi* decretas remittendive. Illud *jus puniendi*, hoc *jurisdictionem Ecclesiæ criminalem* vocant. Potestatem hanc in Ecclesia christiana non postremis demum sæculis, verum prima quoque et puriore, ut ajunt, ætate receptam fuisse,

(1) Joann. XX. 22. 23.

atque interdum exercitam, nemini hactenus, opinor, dubium fuit: adeo enim perspicua hujus rei exempla historia sacra prædidit memoriæ, ut in controversiam adduci nullo modo possit. Sed causa juris quæ sit, cui exercitium illius competat, quove in genere poenarum versetur, hæc sunt, de quibus varie acriterque disceptatum est.

SCHOL. Exercitæ potestatis varia eaque illustria exempla veterum temporum memoria suppeditat. Collegit complura ex Irenæo, Tertulliano, Cypriano, Eusebio, Theodoro ipse Pfaffius *orig. jur. can. pag. m. 122. seq.* quibus addi permulta possunt alia, si opus esset. Ceterum non hoc mihi nunc propositum est, ut universam Ecclesiæ disciplinam explicem, quam pro temporum diversitate aliam atque aliam in hoc capite obtinuisse satis constat omnibus. Quod moneo, ne sit argutus quisquam, qui in vitio ponat, si nihil hoc loco repererit eorum, quæ de *pœnæ* ac *censuræ* discrimine, hujusque variis speciebus acute magis quam vere scholastici disputant. Sciunt qui vetera norunt, nova hæc esse junioris ætatis inventa, enutrita in scholis, ex quibus in forum demum prolata sunt non sine insigni disciplinæ mutatione. Olim crimina etiam ad synodum delata non plectebantur, nisi in ordine ad sacramentalem absolutionem. Nullum ea ætate *fori externi* atque *interni* discrimen, neque alius illi, huic alius præficiabatur judex, qui delictis inquirendis coercendisque auctoritatem impenderet, quod Morinus *de administ. pœnitent. lib. 1. cap. 9. et 10.* probavit. Inventi hujus discriminis laus est propria sæculo duodecimo. Quo recepto semel probatoque, planum fuit eo delabi, ut quæ majores ad *correctionem* maxime *pœnitentiamque* injungebant graviorum etiam facinorum reis, hi per modum *pœnæ ad publicam vindictam*, pronuntiataque ex formula judiciorum sententia, infligerent executionique darent: quo ipso præcipua sinceræ disciplinæ ratio mi-

rifice turbata est. Conf. Fleurius *dissert.* 3. in *Hist. eccles.* §. 16. *seqq.* et *dissert.* 7. §. 9. *seqq.* Espen in *tract. histor. can. de censur. cap.* 2. §. 2. 3. et *part.* 3. *jur. eccles. univ. tit.* 11. *cap.* 1.

§. LXVI.

Fundamentum hujus potestatis.

De causa juris istius atque origine in primis vehemens est ac pertinax controversia. Mihi quidem potestatem hanc Ecclesiae divinitus tributam esse certum est ac perspicuum quam maxime. Quum omnis Ecclesiae sollicitudo huic pertineat, ut ad religionem fideles virtutisque verae studium perpetuo colendum informet; eniti utique illam oportet omni, quo licet, modo, ut ne impietati malisque moribus grassari in populo christiano impune liceat, ac pravis exemplis imbecilles animos corrumpere, inque parem turpitudinem pellicere: maxime quod *Christus* ipse hoc ei officium disertis verbis imposuerit, adjecta potestate ejiciendi etiam è societate Christianorum, si qui essent animo tam inflexili, ut ambigam sanioris consilii spem facerent. Si peccaverit in te frater tuus, inquit (1), vade et corripe eum inter te et ipsum solum: si autem te non audierit, adhibe tecum adhuc unum vel duos, ut in ore duorum vel trium testium stet omne verbum: quod si non audierit eos, dic Ecclesiae: si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus et publicanus. Ob hujus officii neglectam curam *Christi* ipsius reprehensionem meruit *Episcopus Pergami* (2); et *Apostolus* minatus *Corinthiis* (3) divinitus se instructum potentia ait ad ulciscendam omnem inobedientiam, qua usurum se adversus illos non dissimula-

(1) *Matth. XVIII. 13. seqq.*(2) *Apocal. II. 14. 15.*(3) *I. Corinth. IV. 21.*

bat, nisi obsequentes se monitis praeberint (1). Eademque auctoritate *Paulus* praecepit *Timotheo* ac *Tito*, increparent inobedientes dure arguerentque cum omni imperio (2), ac *Corinthium* incestus reum segregari ab Ecclesia jubet, quo et ipse verecundia tactus ad frugem redeat, et saluti Ecclesiae consulatur (3). Haec sane, nisi totus fallor, potestatem coercendi facinorosos, atque etiam è societate ejiciendi Ecclesiae divino jure competentem manifesto indicant. Nec alia *Patrum* sententia fuit. Nam dum censuram divinam *Tertullianus* vocat (4), ex jure clavium *Cyprianus* (5), ex ligandi ac solvendi potestate *Augustinus* eam repetunt (6): nonne hoc ipso divino eam jure divinoque consilio Ecclesiae tributam aperte confitentur? Vanam enim fore persaepe legum sacrarum obligationem (§. XLVI.), inefficax Ecclesiae judicium (§. LVII.) pulchre video, nisi quos *Spiritus Sanctus* posuit *Episcopos* regere *Dei* Ecclesiam (§. XXI.) instructos à *Christo* ea demus auctoritate, qua effici possit, ut decretis eorum ac judicatis obedientia praestetur, conservetur unitas, haereses ac schismata cohibeantur, et contumaces redigantur ad obsequium.

SCHOL. Negat *Bohmerus* in laudata saepe *diss. de confederata christ. discipl. cap.* 2. his sacrae Scripturae locis quidquam inesse ponderis ad eam, quam volumus, Ecclesiae auctoritatem probandam; Negarunt ante illum *Seldenus* ac *Lightfootus*, quos suae habet auctores sententiae. Sed *Bohmeri* interpretationem accurate refellit *Pfaffius* in *originibus juris canonici pag.* 7. 19. 65.

(1) *II. Corinth. X. 8. XIII. 10.*(2) *I. Tim. V. 20. Tit. I. 13. II. 15.*(3) *I. Corinth. cap. V.*(4) *Apol. cap. 39.*(5) *Epist. 27.*(6) *Gratian. caus. 24. quest. 1. can. 6. quest. 3. can. 1.*

§. LXVII.

Quibus in Ecclesia competat.

Hinc porro illud quoque manifestum esse reor, ut clavium jus (§. XXXIV.), ita arguendi coërcendique potestatem non cœtui universo, sed iis præcipue à sapientissimo Fundatore mandatam esse, ad quos gubernandi populi sui auctoritatem voluit pertinere (§. XXI. seqq.). Etsi enim haud diffitear, eam primæ ætatis *Pauli*, ut videtur, exemplo (1) receptam fuisse disciplinam, ut in resecandis præcipue à sano corpore morbo infectis membris consilio Episcopi ac suffragatione non presbyterorum dumtaxat ac reliqui cleri, verum plebis etiam christianæ uterentur; ejusque disciplinæ *Cyprianum* aliquoties (2), *clerum* etiam *Romanum* in ea, quæ est ad *Cyprianum*, epistola (3) disertam injecisse mentionem non ignorem: potestatem tamen ipsam hujusque exercendæ facultatem ad Episcopos ecclesiarum eminenti quodam jure pertinuisse, res est *Patrum* traditione, atque observantia ipsa Christianorum adeo certa, ut nulus videatur ne suspicioni quidem relictus locus. Et vero nititur hæc observantia non ambiguo *Christi* præcepto de corrigendo privatim fratre, eoque, si Ecclesiam non audierit, prorsus vitando (§. LXVI.); cui continuo subjiciens, *Amen, amen dico vobis, quæcumque alligaveritis super terram, erunt ligata et in cœlis* (4), satis aperte innuit, *Apostolis* potissimum, et per hos futuris populi Christiani Rectoribus ejus rei curam auctoritatemque à *Servatore* fuisse impositam.

SCHOL. Ligandi enim et solvendi potestatem seu di-

(1) *Loc. cit.*

(2) *Epist. 9. 57.*

(3) *Epist. 31.*

(4) *Matth. loc. cit.*

mittendi retinendique peccata extraordinariam fuisse, et *Apostolis* propriam, quod *Bohmerus loc. cit.* contendebat, negant ingenue eruditissimi quique è Protestantium communione Theologi: *Fechtius* cum primis, ejus in *diss. de clav. ligant. et solv. sect. 1. §. 14.* hæc verba sunt: *Claves regni cœlorum in genere designant omnem sacri officii potestatem. Hæc potestas licet radicaliter penes totam Ecclesiam resideat, patet tamen, Salvatorem certas quasdam personas ordinasse, quæ potestatem hanc administrarent: Erant igitur inter ejusmodi Christi servos primi quidem et principes Apostoli, quibus claves cœli datæ fuere, non privative, ut loqui amant doctores, exclusis aliis consensu aut successoribus, sed cumulative, ita ut præter duodecim Christi discipulos: alii plures mediate vel immediate vocati ministri hac facultate fuerint instructi. Scio quam contentiose *Fechtium* impugnaverit *Gundlingius in prælect. ad Corvinum lib. 4. tit. 43.* Sed *Fechtii* doctrinam suæ ecclesiæ doctrinam esse adfirmavit intelligentior harum rerum *Pfaffius in orig. jur. canon. pag. 20.**

§. LXVIII.

Coërcet Ecclesia pœnis tantum spiritualibus.

Potestatem autem puniendi ecclesiarum Præpositis (§. LXVII.) divino jure cōpetere (§. LXVI.) quum dico, id vero de spiritualibus pœnis tantum, non de civilibus velim intelligi. Ut enim tota, quam à Christo habet, Ecclesiæ potestas mere spiritualis est (§. XXXV.), ita etiam spiritualibus tantum armis exercetur pœnisque, quæ solo divino jure ad Ecclesiam materiali gladio destitutam pertinent, ac bonis privant ab ejus dispensatione pendentibus. Præclare *Chrysostomus* (1): *Regi, inquit,*

(1) *Hom. 4. in illud Esaie: vidi Dominum.*

corpora commissa sunt, sacerdoti animæ: Rex maculas corporum remittit, sacerdos autem maculas peccatorum: ille cogit, hic exhortatur: ille necessitate, hic libera voluntate: ille habet arma sensibilia, hic arma spiritualia. Et in eandem sententiam S. Anselmus: Sunt, ait (1), et ministri saculares à quibus temporalia, et spirituales à quibus debent tractari spiritualia. Datur ergo materialis gladius carnalibus, spiritualis autem ministris spiritualibus. Sed sicut non convenit Regibus, quod ad stolam pertinet, sic nec Episcopus, quæ Regis sunt, exercere debet. Quod quia Petrus, qui figuram spiritualium gerit, materiale gladium quodammodo exercuit, dum auriculam servi amputavit, à Domino increpari meruit. Publicum peccatorem indignum consortio fratrum pronuntiare iussit Servator (§. LXVI.), sed vim majorem non modo non indulsit, verum prohibuit etiam conceptis verbis, reprehendens acriter discipulos ignem è cœlo in Samaritanos, qui eum non receperunt, educere volentes: Nescitis, cujus Spiritus estis. Filius hominis non venit animas perdere, sed salvare (2). Quo ipse Christus aperte nos docere voluit, alienam esse à spiritu evangelii violentiam, quæ ad extorquendam religionem adhibetur. Nihil tam voluntarium est, quam religio, inquit Lactantius (3), in qua si animus sacrificantis aversus est, jam sublata, jam nulla est.

SCHOL. Conf. Du-Pin de antiq. eccl. discipl. dissert. 7. cap. 1. §. 5. Lactantii illum, quem descripsi, locum in nullis se ejus scriptis invenire potuisse scribit Jos. Ulheimer in Comment. de potestate punitiva ecclesiastica et sæculari §. 35. pag. 17. At exstat is tamen integer libro quinto divinarum institutionum capite vicesimo in editione, qua utor, ann. 1525. Quod quidem to-

(1) Auct. enarrat. in Matth. cap. XXVI. quæ Anselmo attribuantur. Coloniae Agrip. 1560.

(2) Luc. IX. 55.

(3) Div. inst. lib. 5. cap. 20.

tum disertissimi scriptoris caput, vellem, Licentiatum hic juris semel atque iterum legat diligenter. Similis est viri istius oscitantia in loco Chrysostomi, opinionibus ejus permolesto. Verba Sancti Patris hæc sunt: Neque enim possunt quilibet homines pari facilitate curari, ac pastor curat ovem. Hic enim opus perinde est ligare, ab alimento abigere, urere, secare; sed potestas medicinæ accipiendæ non penes illum est, qui remedium admovent, sed penes illum, qui morbo laborat. Hoc enim quum nosset admirandus ille vir, Corinthiis dicebat: Non enim dominamur fidei vestræ, sed adiutores summus gaudii vestri. II. Corinth. I. 23. Christianis enim sacerdotibus minime omnium licet lapsus peccantium vi corrigere. Exteri quidem iudices facinerosos homines, qui secundum leges deliquerunt, magna cum auctoritate cohibent, ac vel invito à moribus pristinis arcent: hic autem non vim adferre, sed suadere tantum oportet: Neque enim nobis facultas à legibus data est ad delinquentes coercendos; ac ne, si data esset, haberemus ubi vim hujusmodi potentiamque exercere possemus, quum Christus eos æterna corona donet, non qui coacti, sed certo animi proposito à peccatis abinent. Lib. 2. de Sacerd. cap. 3. Quid ad hæc Ulheimerus? Ait se in operibus Sancti Chrysostomi hæc invenire nullibi potuisse, licet diversas, inquit, eorum editiones non sine insigni labore evoluerim ipse, atque idem ab aliis fieri curaverim: ut adeo hunc anonymi locum, quem sancto huic Patri adscribit, pro ipsius ingenti partu merito habeam. Papæ!

Non etiam per se civilibus.

Et vero nihil prope magis contestatum est, quam in ea semper Ecclesiam christianam sententia fuisse, ut nul-

lam sibi crederet datam divinitus facultatem, qua ipsa per se jure quemquam posset vi adhibita ad obsequium compellere, inque eos, qui dicto parum audientes essent, corporalibus poenis bonorumque temporalium privatione animadvertere. Docere, hortari, suadere, ob-
jurgare, movere gradu ecclesiastico, Sacramentorum usu arcere, et publicum peccatorem Christianorum commu-
nitione indignum declarare, hoc sui esse muneris, sui juris censuit: quæ si omnia parum proficerent, gravio-
ribusque remediis ad pacem tuendam arcendosque im-
probos opus esset, licere quidem sibi existimavit Prin-
cipum ac Magistratum implorare auctoritatem, æquæ,
quorum ipsa non posset, frangeretur contumacia (1); sed
ipsa sibi decernendæ poenæ facultatem non sumebat (2).
Diu post *Imperatorum* beneficio factum est, ut eo jure
Episcopi monachorumque superiores ornarentur, non ad
publicam exercendam vindictam, sed ad corrigendos pa-
terna severitate filios (3), intra quem modum adhibitam
castigationem non existimabant vel adversam lenitati
Evangelii, vel pietati veræ inimicam (4). Non potest
error metu corrigi, fateor; sed erroris causa sæpe, *con-*
tumaciæ vero semper in voluntate posita est, quam inter-
dum non infeliciter temperata castigatio emendat (5). Ita-
que habet Ecclesia potestatem à Christo sibi traditam
coercendi facinorosos mediis spiritualibus, habet jus pa-
ternæ castigationis, habet decernendæ poenæ etiam cor-
poralis facultatem summorum Principum beneficio tribu-
tam, sed ad modum legibus publicis constitutum exer-
cendam. Quam si migravit ætas recentior, si beneficii
dudum immemor alienam tamquam propriam sibi juris-
dictionem arripuit, si hanc exercuit, non ut emendaret,

(1) Bingham orig. eccles. lib. 16. cap. 2. §. 31.

(2) Tract. de potest. eccles. et civ. art. 1. prob. 4.

(3) Ayman de Monast. cast. sect. 1. cap. 1.

(4) Barthel de eo, quod justum est ex lege div. cap. 11.

(5) Barthel loc. cit. §. 16. seqq.

sed ut plecteret, idque suo arbitratu, non intra modum
legibus canonibusque præstitutum: nonne æquum est, ut
Principes ad eam judices ecclesiasticos moderationem re-
vocent, quæ cum mente Evangelii omnem dominatum
abhorrente, cum religionis ac virtutis non simulate natu-
ra, suaque ipsorum suprema potestate conjungi potest?

SCHOL. Haud ægre hinc æstimare unusquisque potest,
quò genere poenarum jure proprio Ecclesia uti possit,
quò pro ea potestate, quam sibi creditam habet ab
Imperantibus Christianis. Evidens est enim, nisi legi-
bus id publicis cautum sit, jus eam non habere quem-
quam privandi bonis, poena pecuniaria coercendi, mule-
tandi exilio (quod non diffitetur ipse Pontifex cap. 10.
de jud. Conf. Espen part. 3. jur. eccles. tit. 11. cap. 1.)
carcere plectendi, aliisque ex eodem genere atrocioribus
poenis, de quarum rigore jam sæculo decimo quarto
querelam ad Joannem Franciæ Regem delatam Fleurius
narrat ad ann. 1351. Quid nostra ætate actum sit, do-
cet Rauttenstrauch. Inst. jur. eccles. publ. §. 48. seqq.

§. LXX.

Nullò modo capitali.

Si scholam audis, nullum est genus poenæ, quò
Ecclesia jure suo animadvertere non possit. Corpus, bo-
na, famam, jura tam munerum quam successionum om-
nia illi subicit. Nihil illa Principibus vult in acceptis
referte. Nec mirum, quoniam et ipsos privari regnis
posse Principes aperte docet. Neque enim esset, inquit
Jo. de Dicastillo (1), satis Ecclesiæ provisum, si ca-
reret potestate puniendi poena temporali: ac proinde si
aliquis Princeps defecit à fide, summus Pontifex illum
privare regno, et alium substituere potest. Et ne quid
deesset ad doctrinæ istius absurditatem, existit Ulhei-

(1) Tract. de censur. disput. 1.

merus nuper, cui, natura rerum spectata, Ecclesie quoque competere jus immittendi penam capitalem visum est (1); eodem jure in veteri testamento usos esse sacerdotes: immemor fortasse illius, quod est à Cypriano in epistola ad Pomponium scriptum egregie: Interfici Deus jussit sacerdotibus suis non obtemperantes, et iudicibus à se ad tempus constitutis non obaudientes. Et tum quidem gladio occidebantur, quando adhuc et circumcisio carnalis manebat: nunc autem quia circumcisio spiritalis esse apud fideles servos Dei cœpit, spiritali gladio superbi et contumaces necantur, dum de Ecclesia ejiciuntur (2). Quod et Augustinus postea docuit in libro de fide et operibus (3): Phinees Sacerdos, inquit, adulteros simul inventos ferro ultore confixit, quod utique degradationibus et excommunicationibus significatum est, esse faciendum hoc tempore, quum in Ecclesie disciplina visibilis fuerat gladius cessaturus.

SCHOL. Ac ne quis exempla nobis opponat Pontificum hanc sibi auctoritatem vindicantium, adscribo Petri Damiani egregium prorsus responsum lib. 4. epist. 9. ad Older. Firman. Episcopum: Sicut ipse Dei Filius cuncta mundi obstacula non per districti examinis ultionem, sed per invictam superavit inconcussæ patientiæ majestatem; ita docet mundi rabiem potius æquanimiter ferre, quam vel arma corripere, vel ledenti læsionibus respondere, præsertim quum inter regnum et sacerdotium propria cujusque distinguantur officia, ut et Rex armis utatur sæculi, et Sacerdos accingatur gladio spiritus, qui est verbum Dei :::: Si ergo pro fide, qua universalis vivit Ecclesia, nusquam ferrea corripi arma conceditur, quomodo pro terrenis ac transitoriis Ecclesie facultatibus loricatæ acies in gladios debacchantur? Porro sancti viri quum prævalent,

(1) Cit. diss. §. 37. 38.

(2) Epist. 62. edit. Baluz.

(3) Cap. 2.

hæreticos idolorumque cultores nequaquam perimunt, sed potius ab eis pro fide catholica perimi non refugiant :: Ad hæc si quis objiciat, bellicis usibus Leonem se frequenter implicuisse Pontificem, verum tamen sanctum esse; dico quod sentio, quoniam nec Petrus ob hoc apostolicum obtinet principatum, quia negavit, nec David idcirco prophetiæ meretur oraculum, quia thorum alieni viri invasit; quum mala et bona non pro meritis considerentur habentium, sed ex propriis debeant qualitatibus judicari. Numquid hoc legitur vel egisse vel litteris docuisse Gregorius, qui tot rapinas ac violentias à Longobardorum est feritate perpassus? Num Ambrosius bellum Arianis se suamque ecclesiam crudeliter infestantibus intulit? Numquid in arma Sanctorum quispiam traditur insurrexisse Pontificem? Causas igitur ecclesiastici cujuscumque negotii leges dirimant fori, vel sacerdotalis edicta concilii, ne quod gerendum est in tribunalibus judicum, vel ex sententia debet prodire Pontificem, in nostrum vertatur opprobrium congressione bellorum.

§. LXXI.

Maxima in Ecclesia pœna est excommunicatio.

Itaque summum coërcitionis genus, quo in suos alieno destituta præsidio jure uti Ecclesia potest, excommunicatio est, per quam jure christianæ societatis privamur (1). Quæ quidem ipsa pœnæ istius severitas facit, ut ei locus non sit in peccatis levioribus (2), verum in iis dumtaxat, quæ conjuncta cum scandalo pacem Ecclesie perturbant, et in publicum pernicioosa sunt (3). Ac ne in his quidem summam hanc disciplinæ

(1) Cap. 10. de jud. caus. 24. quest. 3. can. 17.

(2) Caus. 11. quest. 3. can. 8. 41. 42.

(3) Espen part. 3. tit. 11. cap. 7. 8.

severitatem adhibendam censebant majores nostri, si vel laterent (1), vel probata legitime non essent (2), si proposita animo ac decreta melius consilium impediit (3), si præter voluntatem vi majore extorta sunt (4), levioribusve remediis locus esse possit (5), si denique socia criminis multitudo metusve schismatis, aut alterius cujusdam gravioris incommodi usum illius dissuadet (6). Unde intelligi potest, quam circumscripta morum censura esse debeat, dum de summis Principibus eorumque ministris ab Ecclesia arcendis agitur. Etsi enim de jure satis constet, nec hujus severitatis in eos exercitæ melioribus etiam temporibus fortasse desint exempla (7); fieri vix unquam posse, ut telum isthoc in Principes conjiciatur sine ingenti tam reipublicæ quam Ecclesiæ ipsius perturbatione superiorum temporum memoria docet luculentissime.

SCHOL. Conf. Du-Pin in diss. 3. de antiqua Eccl. discipl. pag. 279. seqq. Auct. tract. de potest. eccles. ac temporal. pag. 13. seqq. Jos. Bingham loc. cit. pag. 145. seqq. quibus junge (est enim operæ pretium) vir. clar. de Riegger Instit. jurispr. eccles. part. 4. §. 581.

§. LXXII.

Quæ jure societatis sacræ privat.

Excommunicationem Christianorum Seldenus existimabat similem fuisse illi, quam inter Judæos Apostolorum temporibus obtinuisse à Rabbini traditum est (8).

(1) Caus. 2. quest. 1. can. 19.

(2) Loc. cit. can. 11. 18.

(3) Concil. Neoc. can. 4. 19.

(4) Concil. Ancyran. can. 2. Bingham lib. 16. cap. 2. §. 12. (5) Trident. sess. 25. cap. 3.

(6) Bingham lib. 16. cap. 2. §. 6. seqq. (7) Bingham loc. cit. §. 5.

(8) Bingham loc. cit. §. 5. 8. (9) Fixmill. Exerc. 2. sect. 3. §. 32. seqq.

(10) Fixmill. Exerc. 2. sect. 3. §. 32. seqq.

civili nimirum, non sacrorum communione privantem. Bohmerus contra per illam sacrorum tolli communionem, non civilem contendebat, eamque in externa dumtaxat à cœtu fidelium separatione constitisse: quod posterius quidem adversum est Tertulliano, Cypriano, Augustino, ipso doctissimo viro non diffitente (1); etsi non eam esse Ecclesiæ potestatem iidem Patres docuerint quam sæpissime, ut ligare coram Deo quemquam possit, quem pura conscientia nullius arguit reum criminis (2). Nempe res hæc est. Divinam institutionem si spectes, hi quos indignos fratrum consortio Ecclesia declaravit, eo nobis loco habendi sunt, quo ethnici et publicani, quibuscum nulla publici cultus divini communio esse potest. Itaque primus ac præcipuus, immo si stricte ac proprie loqui velimus, unicus excommunicationis effectus est privatio officiorum spiritualium, inquit Du-Pin (3), non eorum, quæ jure naturali, gentium, aut civili debentur. Ejusmodi quæ sunt, adeo negari excommunicatis non possunt, ut præstari etiam necessario debeant. Verum exiguo admodum tempore intra hos tam angustos limites constitit disciplina Christianorum ut communione in rebus sacris dumtaxat, non civili atque externa conversatione interdiceret. Nam quod ad officia attinet libera amicitia, mutui convictus, aliaque hujus generis, licet non videantur jure divino prohibita esse, ab ipsis tamen Apostolorum temporibus in usu fuit hæc excommunicatis denegare (4); tum ut peccatoribus incuteretur verecundia, aliosque exemplo suo terrent; tum ut devitaretur contagio malorum, in quorum mores facile transformatur arctior amicitia (5). Quare omnino repudianda est eorum sententia, qui hanc per-

(1) Jur. eccles. lib. 5. tit. 39. §. 19. 20.

(2) Espen loc. cit. cap. 6. §. 12. seqq.

(3) Cit. loc. pag. 293.

(4) Du-Pin loc. cit.

(5) Bingham lib. 16. cap. 2. §. 12.

se censuræ ecclesiasticæ inesse vim statuunt, ut quæ quis non ab Ecclesia sed à civitate jura habet, eorum usu legitimo privet. Nam quod postea inter Christianos excommunicati, nisi resipiscant, sint infames, intestabiles, ad quædam vitæ civilis officia inhabiles, id ex eo ortum est, quod Christiani Principes, quoad fieri potest, leges suas ad bonos mores atque evangelicam disciplinam aptent, non quod excommunicatio per se ullo temporali jure bonoque privet. Bossuet in defens. cler. gallic. lib. 1. sect. 2. cap. 22.

SCHOL. Omnem itaque sacræ potestatis modum prætergressus est Gregorius P. VII. quando omnes, qui excommunicatis fidelitate aut sacramento obstricti sunt, apostolica auctoritate à juramento absolvit, et ne eis fidelitatem observent, omnibus modis prohibuit apud Gratian. caus. 15. quæst. 6. can. 4. Conf. Bossuet in defens. cleri gallic. lib. 1. sect. 1. cap. 7. seqq. Natalis Alexander in Hist. ecclesiast. sæc. XI. diss. 2. art. 8. seqq. et sæc. XVI. diss. 6. art. 6. §. 5. Plura de excommunicatione ceterisque Ecclesiæ pœnis alibi. Unum hic moneo, negasse perperam Bohmerum lib. 3. jur. eccles. Protest. tit. 41. §. 43. minorem, quam vocant, excommunicationem ante Innocentium III. cognitam fuisse, ut docuit Bingham lib. 16. cap. 2. §. 7. et 8. Id autem omnino ferri vix potest, quod doctrinæ suæ testes Espenium laudet et Christ. Lupum. Quid? Espenius minorem excommunicationem olim receptam fuisse perhibet? Vide, si lubet, ejusdem capituli (1), ad quod Bohmerus provocat, §. 22. et 23. ac tum, si potes, cum Bohmero in §. 20. sentire Espenium existima. Conf. vir. clariss. Plac. Fixlmillner exerc. 2. sect. 3. pag. 118. seqq.

(1) Part. 3. tit. 11. cap. 4.

CAPUT VII.

DE IMPERIO SACRO.

§. LXXIII.

Est aliquod in Ecclesia imperium.

Esse aliquod in Ecclesia Christi imperium mihi quidem certum est. Enimvero potestatem illi à *Servatore* in ipsa institutione traditam (§. XXXIII.), cui jus inest ferendi leges (§. XLII.), et orta de negotiis sacris dissidia pro auctoritate componendi (§. LVII.) coërcendique pœnis, si qui decretis ejus rebusque judicatis obsequium detrectant adhibere (§. LXV.), imperium vocare quid vetat? quando ipse etiam *Apostolus* hoc ad eam designandam vocabulo usus est (1): et *Gregorius Nazianzenus* in oratione illa percelebri, qua minis Præfecti Cæsarei jacentes civium suorum animos erigere conabatur: *Quid vero, ait, vos Principes et Præfecti? Quid igitur dicitis? Nam vos quoque imperio meo ac throno lex Christi subjicit. Imperium enim et nos gerimus; addo etiam præstantius ac perfectius imperium.* Apte vero atque apposite imperium hoc sacrum est appellatum: nam et societas Christianorum, cui regendæ præest, sacrorum societas est, et sacer quoque finis, utpote in interna animarum salute positus (§. VI.).

SCHOL. Genus hoc loquendi ab usu *Scripturæ* alienum non esse, in qua *imperare* idem sæpe valet, quod

(1) *Ad Tit. cap. II. 15.* Adducit quoque Lackies ex Ignatii epistola ad Trallianos hæc verba: *quid aliud est Episcopus quam is, qui omni principatu et imperio superior est?* Ceterum non inveniuntur in vera et genuina epistola, sed in interpolata.

se censuræ ecclesiasticæ inesse vim statuunt, ut quæ quis non ab Ecclesia sed à civitate jura habet, eorum usu legitimo privet. Nam quod postea inter Christianos excommunicati, nisi resipiscant, sint infames, intestabiles, ad quædam vitæ civilis officia inhabiles, id ex eo ortum est, quod Christiani Principes, quoad fieri potest, leges suas ad bonos mores atque evangelicam disciplinam aptent, non quod excommunicatio per se ullo temporali jure bonoque privet. Bossuet in defens. cler. gallic. lib. 1. sect. 2. cap. 22.

SCHOL. Omnem itaque sacræ potestatis modum prætergressus est Gregorius P. VII. quando omnes, qui excommunicatis fidelitate aut sacramento obstricti sunt, apostolica auctoritate à juramento absolvit, et ne eis fidelitatem observent, omnibus modis prohibuit apud Gratian. caus. 15. quæst. 6. can. 4. Conf. Bossuet in defens. cleri gallic. lib. 1. sect. 1. cap. 7. seqq. Natalis Alexander in Hist. ecclesiast. sæc. XI. diss. 2. art. 8. seqq. et sæc. XVI. diss. 6. art. 6. §. 5. Plura de excommunicatione ceterisque Ecclesiæ pœnis alibi. Unum hic moneo, negasse perperam Bohmerum lib. 3. jur. eccles. Protest. tit. 41. §. 43. minorem, quam vocant, excommunicationem ante Innocentium III. cognitam fuisse, ut docuit Bingham lib. 16. cap. 2. §. 7. et 8. Id autem omnino ferri vix potest, quod doctrinæ suæ testes Espenium laudet et Christ. Lupum. Quid? Espenius minorem excommunicationem olim receptam fuisse perhibet? Vide, si lubet, ejusdem capituli (1), ad quod Bohmerus provocat, §. 22. et 23. ac tum, si potes, cum Bohmero in §. 20. sentire Espenium existima. Conf. vir. clariss. Plac. Fixlmillner exerc. 2. sect. 3. pag. 118. seqq.

(1) Part. 3. tit. 11. cap. 4.

CAPUT VII.

DE IMPERIO SACRO.

§. LXXIII.

Est aliquod in Ecclesia imperium.

Esse aliquod in Ecclesia Christi imperium mihi quidem certum est. Enimvero potestatem illi à *Servatore* in ipsa institutione traditam (§. XXXIII.), cui jus inest ferendi leges (§. XLII.), et orta de negotiis sacris dissidia pro auctoritate componendi (§. LVII.) coërcendique pœnis, si qui decretis ejus rebusque judicatis obsequium detrectant adhibere (§. LXV.), imperium vocare quid vetat? quando ipse etiam *Apostolus* hoc ad eam designandam vocabulo usus est (1): et *Gregorius Nazianzenus* in oratione illa percelebri, qua minis Præfecti Cæsarei jacentes civium suorum animos erigere conabatur: *Quid vero, ait, vos Principes et Præfecti? Quid igitur dicitis? Nam vos quoque imperio meo ac throno lex Christi subjicit. Imperium enim et nos gerimus; addo etiam præstantius ac perfectius imperium.* Apte vero atque apposite imperium hoc sacrum est appellatum: nam et societas Christianorum, cui regendæ præest, sacrorum societas est, et sacer quoque finis, utpote in interna animarum salute positus (§. VI.).

SCHOL. Genus hoc loquendi ab usu *Scripturæ* alienum non esse, in qua *imperare* idem sæpe valet, quod

(1) *Ad Tit. cap. II. 15.* Adducit quoque Lackies ex Ignatii epistola ad Trallianos hæc verba: *quid aliud est Episcopus quam is, qui omni principatu et imperio superior est?* Ceterum non inveniuntur in vera et genuina epistola, sed in interpolata.

pascere, observat vir clar. Plac. Fixlmillner exercit. 2. sect. 2. §. 23. pag. 81. seq. Nec adversantur, quæ ajo, placitis philosophiæ novissime probatis. Gunnerus in prælectionibus ad Dariesii Inst. jurispr. univers. §. 667. Jus, ita is ait, pertractandi ea, quæ suapte natura facultate pollent intellectiva aut alia ad certum quemdam præfinitumque finem, dicitur Principatus aut Imperium. Jus itaque liberas Christianorum actiones dirigendi ad æternam felicitatem consequendam, non invito Gunnero, imperium ecclesiasticum vocari potest. Habet autem Ecclesia, qua societas est, jus determinandi ea, quæ pertinent ad finem sibi propositum obtinendum et promovendum: (Bohmer in princ. jur. canon. §. 7.) habet igitur et imperium. Rursus Ecclesia jus habet adornandi cultum divinum tum ratione actuum sacrorum, tum ratione modi, temporis, loci; jus determinandi ea, quæ instar medii se habent ad eundem finem promovendum; jus removendi impedimenta finis communis. Bohmer. loc. cit. §. 8. Atqui vir clar. Henr. Schei Demantel in libro de Regum jure ac ratione, cet. §. 61. imperium in specie à directorio in hoc distare ait. Verba ejus sunt: Is qui fræna regit imperii, aut potestate viget imperandi ex arbitrio, ut quæ in animo habet facile exsequatur; vel id tantum præstare potest, ut advigilet quo jam statuto leges ac jura servantur. En signa, ad quæ discernitur dominium seu imperium in specie à regimine seu à directorio.

§. LXXIV.

Origo imperii sacri et objectum.

De origine imperii istius atque objecto nulla jam nobis esse potest disceptatio. Omnia quippe, è quibus componitur, jura divina ex institutione orta sunt (§. XLIII. LVII. LXVI.), iisdemque in rebus exercetur, in quibus

potestas clavium quæ tota spiritualis est (§. XXXV.), et in negotiis quæ salutem spectant, dirigendis versatur (§. XXXVIII.). Neque enim audiendi sunt nobis homines acuti illi quidem, sed interdum acuti plus æquo, qui res omnes ac negotia, maxime licet profana, imperio sacro indirecte saltem subjecta esse oportere præcipiunt, spiritualiumque in numero censenda, ubi ad finem supernaturalem referuntur. Quo commento nihil fingi ineptius potuit. Quid enim? an religio Christi, qua ad continendos in officio cives nullum validius esse vinculum boni omnes profitentur, in rebus profanis habenda est, quum ad rerum publicarum securitatem tuendam confertur? Quid est aliud cum ratione insanire, nisi hoc est? Nimirum placuit Christo, cui ordinandæ Ecclesiæ potestatem plenam dedit Pater, etsi in populo hebræo id obtinuit quandoque, ut genus rerum utrumque sacrarum et profanarum unius curæ gubernationique commissa essent, ea ita partiri, ut summis Principibus alterum, alterum Sacerdotibus commendaret. Fuerint hæc, inquit egregie Gelasius P. (1), ante adventum Christi, ut quidam figuraliter, adhuc tamen in carnalibus actionibus constituti, pariter Reges existerent, et pariter Sacerdotes :::: Sed quum ad verum ventum est eundem Regem atque Pontificem, ultra sibi nec Imperator Pontificis nomen imposuit, nec Pontifex regale fastigium vindicavit :::: Christus memor fragilitatis humanæ, quod suorum saluti congrueret, dispensatione magnifica temperans, sic actionibus propriis dignitatibusque distinctis, officia potestatis utriusque discrevit ::: ut et Christiani Imperatores pro æterna vita Pontificibus indigerent, et Pontifices pro temporalium cursu rerum imperialibus dispositionibus uterentur: quatenus spiritalis actio à carnalibus distaret in cursibus, et ideo militans Deo minime se negotiis secularibus implicaret, ac vicissim non ille re-

(1) De anath. vinc. tom. 2. conc. Hurd. pag. 929.

bus divinis præsidere videretur, qui esset negotiis secularibus implicatus. Hæc ille.

SCHOL. Atqui hoc, inquiunt, ita est profecto, si aliud nihil deponat necessitas. At si in quibusdam implexis temporum circumstantiis spirituale imperium Ecclesiæ sine jure in bona ac res temporales subsistere vix aut nullatenus possit, indubitatum nobis esse debet, quod ad finem sibi propositum, etsi spirituale, immo hoc ipsum, quia spirituale, ac proinde superior est, imperium suum Ecclesia exerceri possit ac debeat etiam in temporalia; quum utique Christus, qui jus ad finem dedit, ad media necessaria jus negare minime poterit. Anne vero etiam indubitatum? Vide, nec pigebit, Natalem Alexandrum *Hist. ecclesiast. sæc. XVI. dissert. 6.*

§. LXXV.

Omnes fideles huic imperio subsunt.

Huic Ecclesiæ summo imperio nemo non fidelium subest. Nemo hic vel pastorum vel ovium immunitate gaudet: ac ne is quidem, qui primum inter Christianos ac præcipuum locum obtinet, Romanus Pontifex. *Constanter dico*, ait Sylvester P. II. in epistola ad Episcopum Parisinum, *quod si ipse Romanus Episcopus in fratrem peccaverit, sæpiusque admonitus Ecclesiam non audierit, hic inquam Romanus Episcopus præcepto Dei est habendus sicut ethnicus et publicanus.* Considerate Sylvester Romanum quoque Antistitem clavium potestati subjectum esse adseverat, idque præcepto divino, secundum quod Ecclesiam non audiens monitus ligari etiam ab illa possit, non utique citra sententiam in eum legitime pronuntiatam. Eandem subjectionem conceptis verbis professus est Cælestinus P. I. in epistola ad Episcopos Illyrici, in qua dominantur no-

bis regulæ ait, *non regulis dominemur: simus subiecti canonibus.* Quorum exsequendorum officium nullam magis sedem decere Gelasius scribit, quam primam. Quibus convenienter ex paterna traditione perpensis, confidimus, quod nullus jam veraciter Christianus ignoret, uniuscujusque synodi constitutum, quod universalis Ecclesiæ probavit adsensus, non aliquam magis exsequi sedem oportere, quam primam (1). Quis Gelasium hæc talia et tam adseverate scribentem neget credidisse, haud minus se, quam alium quemquam e cœtu Christianorum Antistitem ad custodienda Ecclesiæ instituta obligatum esse? Quorum auctoritas quanta fuerit Gregorio M. hæc ejus verba indicant (2): *Sicut sancti Evangelii quatuor libros, sic quatuor concilia suscipere et venerari me fateor:: Cunctas vero, quas præfata veneranda concilia personas respuit, respuo; quas venerantur, amplector: quia dum universali sunt consensu constituta, se et non illa destruit, quisquis præsumit aut solvere, quos reliquant, aut ligare, quos solvunt.* Et ne vos diu morer, ita Innocentius, ita Leo M., ita Julius I., ita ceteri demum Pontifices senserunt omnes, qui primis sæculis rei christianæ præfuerunt (3), quorum de se potestateque sua ingenuam ac moderatam confessionem dum expendo, eamque contendo cum studiis doctorum quorundam junioris ætatis, sæpe illud venit in mentem Card. à Turcremata præclare dictum: *Mirum est, quod sancti Pontifices loquantur moderate de potestate eis data, et quidam doctores sive aliqua vero fundamento volunt adulando eos quasi æquiparare Deo.*

SCHOL. De qua re lectu omnino dignissima est Card. Contareni epistola Paulo III. inscripta. Non sum ego tam temere petulans, ut in horum censum referam Card. Orsium scriptorem eruditissimum; sed nescio tamen, an non humani aliquid passus sit, quando in *diss. de Ec-*

(1) In epist. ad Episc. Dard. (2) Epist. 25. lib. 1. (3) Da-Pin. diss. 6. §. 3. pag. 392.

cles. monarch. forma pag. 634. veterum Romanorum Pontificum testimonia, qui se non violatores et infractores, sed custodes et executores canonum profitentur, non alio spectare disputat, quam ut ostendant, Pontifices æque ac supremum quemque Principem, quum apostolicum thronum conscendunt, ad suum profiteantur officium pertinere custodire canones diuturna observantia consecratos, et ut ab omnibus observentur, vigilem curam impendere. Est hæc quidem haud dubia, eaque præcipua primatus illius pars, ut alibi doceo; at vereor tamen, ne dum nimium emollire interpretando veterum dicta conatur, et in suam detorquere, quam propugnare adgressus est sententiam, efficiat id, ut videantur dixisse nihil, saltem non pro eo tempore, quo scribebant. Gregorius M. in epist. 18. lib. 5. ad Joannem Constantinopolitanum: *Ego, inquit, quidquid facere humiliter debui, non omissi, sed si in mea correptione despicio, restat, ut Ecclesiam debeam adhibere.* Nonne manifestum ex his est, majus esse atque superius Ecclesiæ tribunal tribunali Pontificis? Certe quidem manifestius, quam ut commentitia vindicis Anti-Febronii interpretatione vis ejus infringi possit. Conf. illum *part. 2. diss. 4. cap. 6. §. 13.*

§. LXXVI.

Differt ab imperio civili.

Qui omne ab Ecclesia imperium remove maxime student, eos video plerosque in hoc eniti potissimum, ut imperium, quale in rebus publicis obtinet, in Ecclesia nullum esse probent. Quod quidem probare est id, de quo nulla esse potest disceptatio. Quis enim non fateatur, quod est perspicue à Christo ipso traditum, quod *Patres* centies docuerunt, quod res ipsa et na-

tura christianæ societatis prorsus deponit? Distat imperium sacrum à civili, non *origine* quidem, nam utrumque à Deo est; sed *fine* primum, quippe illud quidem æternam humani generis, hoc autem temporalem vitæ istius felicitatem spectat (§. VI.); tum *mediis*, quæ in Ecclesia *spiritualia* sunt et *lenia*, in civitate *corporalia*, et quum res efflagitet, *violenta* interdum, præcipue vero administrandi *modo*. Ecclesia volentes regit, non invitos; non terrore subjicit, sed doctrina; nec corpora custodit ad mortem, verum animas ad vitam servat (1). Abest ab illa omnis dominatus: abest *dominium*, quod vocant, et *potestas eminens* (2): imperium relinquitur *charitate* temperatum et *ministerio* simile ad exemplum *Servatoris*: *Ego autem in medio vestrum sum, sicut qui ministrat* (3). Quod respiciebat *Origenes* *hom. 6. in Isai.* ajens: *Qui vocatur ergo ad Episcopatum, non ad principatum vocatur, sed ad servitutem totius Ecclesiæ: Quia in Ecclesia servus sit omnium, qui præest, suadeat tibi ipse Salvator et Dominus, qui talis tantusque factus est in medio discipulorum, non quasi discumbens, sed quasi ministrans.* Neque hæc tamen tanta imperii istius moderatio quidquam impedit, quo minus ut est ita, verum etiam imperium dici possit (§. LXXIII.).

SCHOL. I. Verum imperium non oritur, nisi dum omnes subditi voluntatem suam in unius voluntatem resolvunt (*Canzius in discipl. moral. §. 1109.*): qualis voluntatum resolutio in Ecclesia locum habere non potest, ut quæ ad colendam religionem inita est, in qua pacto subjici conscientia nequit. *Breuning. in prim. lin. jur. eccles. cap. 1.* Turpe enim est omne de religione pactum, per quod quis fidem suam in alterius hominis confert arbitrium. Virtutis, pietatis, religionis to-

(1) Hieron. epist. 34.

(2) Luc. cap. XXII. 26.

(3) Luc. loc. cit. 27. II. Corinth. IV. 5.

tius principium est honesti rerumque divinarum intelligentia, quæ suaderi quidem et docendo instrui potest, imperio ac vi extorqueri non potest. Nettelbladt in *elem. jurispr. natural. part. 2. lib. 3. §. 736*. Hæc fere sunt, aut ad hæc reduci saltem possunt omnia, quæ obijci imperio sacro cum aliqua specie possunt; de quibus vid. Gasp. Barthel in *tract. de eo, quod circa liber. exercit. relig. ex lege div. justum est cap. 9*. Schmidt *Inst. jur. eccles. cap. 1. sect. 1. §. 1. et 2.*

Schol. II. Nam quod alii ad verum imperium jus etiam vitæ necisque desiderant, id vero nescio quam recte fiat. Dicant hi nobis (verba sunt Zalweinii tom. 4. *princ. jur. eccles. pag. 86.*) quare potestas imperii necessario jure gladii vitæ et necis debeat esse armata? Quid si Dominus Deus, qui solus est auctor vitæ et necis, sibi soli jus gladii reservasset, de cetero autem imperium aliis mediis compulsoriis armasset, et in imperantes cetera omnia jura alias majestati adnexa transtulisset? Dicant nobis, quare solum jus vitæ et necis potestatem imperii constituat? Si dicant, quod hoc solum sit medium, quo homines in suo officio contineri, et ipsa respublica contra injustos adgressores conservari valet et debet; replicamus, ne quidem hoc ipsum remedium esse sufficiens ad hominum malitiam coercendam. An non dantur homines facinorosi, fures, raptores, homicidæ, qui ne quidem pœnam mortis curant? Deinde si id ad conservandum statum necessarium esse dicamus, omnes profecto respublicæ minores cessabunt esse respublicæ, quia necessario debent succumbere civitatibus majoribus præpotentia prævalentibus, hoc ipso quod efficacibus resistendi remediis destituantur. Suscipit ergo potestas imperii majus et minus, nec consistit in indivisibili. Quare ergo ille non deberet habere potestatem imperii, qui habet jus ferendi leges, dictandi pœnas, sola mortis pœna excepta, ejiciendi, proscribendi è communitate, omnibus-

que juribus ad cives et membra reipublicæ pertinentibus privandi?

§. LXXVII.

Ecclesiam efficit societatem inæqualem.

Verum autem in Ecclesia sua imperium si Christus instituit, in aperto est, societatem Christianorum rectoriam esse et inæqualem societatem, in qua proinde sint alii quidem qui imperent, alii qui obediant (§. XIII. seq.). Ac Bohmerus sane non diffitetur, jam ævo Cypriani id moris passim fuisse receptum, ut Episcopi cœtibus suis præessent cum imperio. Tot enim sunt ac tam luculenta *S. Martyris* in hanc rem testimonia, ut in aliam sententiam nulla possint interpretatione commode detorqueri (§. XXXIV.). Verum reperit Bohmerus, quo à se auctoritatem Cypriani everti posse sperabat: scilicet ætate Cypriani id factum ait vir doctus ambitione Episcoporum, ut schema politicum in ecclesias introducere sensim niterentur (1). Sed non animadvertit schema hoc, quod ille politicum vocat perperam (§. LXVII.), multo Cypriani temporibus esse antiquius, atque ad ipsa Apostolorum tempora referri oportere (§. XXI.). Nihil enim apud Irenæum, Ignatium Martyrem, ac Clementem Romanum, imo ipsum Apostolum frequentius, quam obediendum esse Præpositis Ecclesiarum; illis nos subditos esse oportere; sine sententia eorum nihil in Ecclesia esse faciendum (2). Quæ si, quod Bohmerus non negat, in epistolis Cypriani potestatem Episcoporum verumque imperium designant: è duobus alterum fateatur necesse est, aut ipso jam Apostolorum ævo regimen à Christo institutum Episcoporum ambitione turpiter corruptum fuisse, quod absurdum est; aut

(1) In obs. ad Petr. de Marca lib. 1. cap. 3.

(2) Bingham orig. eccles. lib. 2.

id ipsum, de quo testis est Cyprianus, imperium à Christo traditum Apostolis ad horum successores dimanasse. Nempe ut in Carthaginensi concilio III. de baptismo legitur: *Apostolis nos successimus eadem potestate Ecclesiam Domini gubernantes.*

SCHOL. I. Si quis potestatem initio in nuda sitam directione, sensim auctam, et jam ævo S. Cypriani in aliquam imperii speciem abiisse dicat, is profecto parum aut nihil dixerit, inquit Zallwein, tom. 4. princ. jur. eccles. pag. 95. Siquidem imperceptibile est, quod amplissima illa potestas Apostolis concessa, et sine ulla contradictione ab illis liberrime in usum deducta consultis sanioribus philosophiæ et jurisprudentiæ regulis, maxime si ea omnia, quæ Apostoli ordinarunt et disposuerunt, in unum veluti cumulum conjiciantur, fuerit mera potestas directiva omni imperio destituta; ubi nam terrarum illa societas, in qua est tanta potestas directorum, ut ipsis solis, non consultis sociis jus æquale habentibus, omnia et singula ordinare, disponere, statuta condere, negotia publica privative administrare, et magistratus constituere liceat? In omnibus collegiis et societatibus æqualibus ex communi praxi, consuetudine, et observantia frequentiores habentur conventus, et in his communi suffragio tractantur negotia, deciduntur causæ, conduntur statuta, dispensantur officia, distribuuntur ministeria, et bono societatis ac sociorum omni meliori modo providetur, quin Directoribus præter jus relationis cum prærogativa voti informativi aliud jus competat, ut adeo ad ipsos nihil aliud pertinere videatur, quam ut ad conventus referant, proponenda proponant, negotia dirigant, decreta executioni simpliciter mandent. Anne tale quid factum tegimus à Christo et Apostolis? Non nisi semel, aut ad summum bis celebrarunt concilium, et ad id vel totum cætum, vel seniores convocarunt, cetera omnia excluso cætui privative disponunt. (§. XXXVII. in sch.)

SCHOL. II. Amplius itaque aliquid, quam jus nudæ directionis in Apostolos collatum fuisse negari vix potest. Neque enim verum est, omne penitus imperium in sacris improbasse Christum Luc. XXII. 25. 26. dum ait: *Reges gentium dominantur eorum, et qui potestatem habent super eos, benefici vocantur. Vos autem non sic; sed qui major est in vobis, fiat sicut minor, et qui præcessor est, sicut ministrator.* Quod non diffitetur præter alios è Protestantium communione Phil. Jac. Hartmannus de rebus gest. christ. sub Apostolis cap. 3. Si Christus omnem imperantium ordinem in sua republica, id est, Ecclesia sublatum voluisset, ait, Apostoli hoc itidem placito stringerentur: sed cum gentilium solum mores in imperando damnavit, ordo imperantium æque ab Apostolis quam ab aliis fidelium geri potuit, modo non gentilem in modum civilem cum rigore gereretur, uti contextus ipse hanc mentem esse Servatoris legenti suggeret. (§. LXXVI.) Quapropter nihil nobis hic locus obest, etsi demus id, quod scribit Canzius in discipl. moral. §. 2413. Ecclesiam non contineri imperio stricte dicto, clarissimis verbis Christus significat Luc. XXII. 25. 26. ubi manifeste Apostolorum officium imperio civili opponitur. Conf. Natalis Alexander sæc. I. dissert. 4.

§. LXXVIII.

Unde omnis Christianorum cætus duplici potestate regitur.

Potest itaque societas christiana non inepte respública ecclesiastica appellari (1), nec erat, cur ob eam rem tam acri multorum censura dignus putetur Marcus de Dominis. Neque repugnabo pertinacius, si quis sacram hanc rempublicam à civili sejungere, (§. LXXVI.) at-

(1) Zallwein loc. cit. pag. 86.

que ita duas constituere velit, alteram alteri in rebus sui juris minime subjectas, ut fieri video à plerisque disciplinæ istius magistris. Malim tamen ego ob eum, qui quoties civilis quædam societas ad *Christum* accedit, inter utramque intercedit mutue caritatis nexum arctissimamque fidei communionem, unam dicere rempublicam Christianorum, cui duo præsent Rectores suprema præditi potestate: quorum alter quietem publicam, alter felicitatem æternam humano generi procuret *Apostolo* testante (1). In hunc sensum inquit concilium Parisinum sub *Ludovico Pio* celebratum (2): Principaliter itaque totius sanctæ Dei Ecclesiæ corpus in duas eximias personas, in sacerdotalem videlicet et regalem, sicut à sanctis Patribus traditum accepimus, divisum esse novimus. Et concilium ad *Theodonis-villam* ejusdem ætatis cap. 2.: Quia bene nostis ab illo, qui solus merito et Rex et Sacerdos fieri potuit, ita Ecclesiam dispositam esse, ut pontificali auctoritate et regali potestate gubernetur. Similiter *Isidorus Pelusiota* (3) jam dudum ante ex sacerdotio et regno agebat rerum administrationem conflata esse. Quamvis enim permagna utriusque differentia sit (illud enim velut anima est, hoc velut corpus) ad unum tamen et eundem finem tendunt, hoc est, ad hominum salutem. De *Marca de conc. sac. et imp. lib. 2. cap. 2.* Hanc eruditissimi Præsulis sententiam non videtur penitus adsequutus *Hen. Bohmerus obs. 1. ad cit. loc.*

SCHOL. Ita ego Patrum ingenuam simplicitatem potius quam ætatis nostræ subtile acumen sequutus vitare mihi posse videbar perplexas illas et ambiguas plerumque disceptationes, quæ de duarum inter se rerum publicarum habitu agitari solent; utra scilicet earum sit *Pn* altera? quæ prior? quæ posterior? an altera alteri

(1) *I. Tim. cap. II. ad Ephes. cap. IV.*

(2) *Lib. 1. cap. 3. tom. 4. conc. Hard. pag. 1297.*

(3) *Lib. 3. epist. 249.*

subordinata? an sibi coordinatæ? Quæ quidem omnes sacram Ecclesiæ politiam nihil illustrant, obscurant autem et implicant permultum, occasionemque præbent hominibus ingenio validis comminiscendi multa, quæ difficilem quandoque ingenuis etiam viris veritatis explicationem efficiunt. Ingeniose hoc in argumento ludit Auctor *Anti-Febronii vindicati part. 1. diss. 2. §. 13.* ubi inter alia vultu prorsus ad docendum composito, Ecclesiam, si rem accurate perpendimus, statu antiquiorem esse lectorem suum jubet credere. Immo quæ post beatissimum Christi adventum constituta est Ecclesia, quum eadem sit, quæ præteritorum temporum Ecclesia, (§. IV.) ubi imperium aliquod regnumve ingreditur falsis religionibus deditum, nonnisi jus suum recuperat, quod idolorum cultus ac superstitio illi eripuerat. Nam quum homines vera religione deserta Ecclesiam; in cujus gremio societatem inierant, per summum nefas ejecerint, Ecclesia in regiones superstitioso cultu contaminatas invecata non tam illas adire dicenda est, quam eo redire, unde malitia hominum facta fuit extorris. Scire ego pervelim, an eruditus vir hoc quoque à sanctis Patribus traditum acceperit?

§. LXXIX.

Quarum utraque summa est et independens.

Supremam utriusque Rectoris potestatem deliberate dixi justaque de causa: utraque enim Deo immediate, neutra alteri subjecta est in his, quæ sunt sui juris. Ita enim *Gelasius P.* in epistola ad *Anastasium Imp.* apertissime docuit (1): Duo sunt, Imperator Auguste, quibus principaliter mundus hic regitur, auctoritas sacra Pontificum, et regalis potestas. Utraque principalis, suprema utraque, neque in officio suo alteri

(1) *Tom. 1. concil. Hard. pag. 893.*

obnoxia est (1): quod ipsum etiam in libro de anathematis vinculo adfirmat luculentissime. (§. LXXIV.) Gelasio adsentitur prorsus Symmachus in apologetico adversus Anastasium (2): Conferamus, inquit, honorem Imperatoris cum honore Pontificis, inter quos tantum distat, quantum ille rerum humanarum curam gerit, iste divinarum. Tu Imperator à Pontifice baptismum accipis, Sacramenta sumis, orationem poscis, benedictionem speras, penitentiam rogas, postremo tu humana administras, ille tibi divina dispensat: itaque, ut non dicam superior, certe æqualis honor est. Eadem disertissime tradit Gregorius II. in epistola ad Leonem Isaurum (3): Non sunt Imperatorum dogmata, sed Pontificum, quoniam Christi sensum nos habemus. Alia est ecclesiasticarum ordinationum institutio, alia intelligentia sæcularium. In administrationibus sæculi quem habes sensum, in spiritualibus dogmatum administrationibus habere non potes. Et ecce tibi scribo discrimina palatii et ecclesiarum, Regum et Pontificum. Agnosce illa et salvare, nec contentiosus esto::: Nam quemadmodum Pontifex introspectendi in palatium potestatem non habet, ac dignitates regias deferendi; sic neque Imperator in Ecclesias introspectendi, et electiones in clero peragendi, neque consecrandi, vel symbola Sacramentorum administrandi, sed neque participandi absque sacerdotis opera. Sed unusquisque nostrum, in qua vocatione vocatus est à Deo, in ea maneat. Nihil dici, nihil scribi explicatius potuit, ut intelligeretur, duas istas potestates ita muneribus, atque officiis à Christo disjunctas esse, ut ne temporalis potestas in temporalibus ecclesiasticæ, nec ecclesiastica in ecclesiasticis temporali ullo modo subjecta sit.

SCHOL. Neque ex eo, quod Reges pro æterna vi-

(1) *Espen in comment. ad Gratian. ad dist. 96. can. 10.*

(2) *Tom. 5. conc. Labb. pag. 426.*

(3) *Tom. 4. concil. Hard. pag. 15.*

ta Pontificibus indigent, ut ait Nicolaus P., et Pontifices pro cursu temporalium rerum imperialibus legibus utuntur, recte quis colligat, potestates ipsas sibi mutuo in ordine rerum vel spiritualium vel temporalium subditas esse, ut scite advertit Du-Pin de antiqua Eccles. discipl. diss. 7. in præloq. Magnum enim discrimen est, inquit, inter ipsam potestatem et eum qui potestate utitur, ita ut fieri possit, ut is, qui potestate utitur, sit subjectus alteri potestati, quamvis potestas illa, quam exercet, nulli potestati subjecta sit, cet. Quapropter inscienter Auctor Anti-Febronii vindicati part. 1. pag. 243. ex hoc quod Principes in rebus sacris formam Ecclesiæ sequi debeant, ut Pelusiota dicebat, et Gelasius in causa fidei Episcopos solere de Imperatoribus Christianis judicare scripserit, argumentum ducebat, ut ostenderet, civilem potestatem ecclesiasticæ in his, quæ spiritualia sunt, obnoxiam esse, ac proinde statum esse in Ecclesia: inscienter, inquam, hæc scripta sunt, perinde ac si ego, quod Nicolaus P. doceat Pontifices pro cursu temporalium rerum imperialibus legibus uti, et Chrysostomus omnes et Sacerdotes et Monachos sublimioribus potestatibus subditos esse traderit, hinc colligam, potestatem ecclesiasticam in temporalibus obnoxiam esse civili, atque adeo Ecclesiam esse in statu, non statum in Ecclesia. Non itaque falsæ sunt præconceptæ opiniones politicorum, ut vir hic politus scribit, sed falsa est et ridicula Anti-Febronii opinatio, quæ traditioni adeo non consentit, ut nulli rei magis adversetur.

§. LXXX.

Quod nihil repugnat.

Ergo duæ erunt, ais, eadem in republica summæ potestates? Ego vero ajo, inquam. Nam geminam eam-

que independentem in eodem genere potestatem ponere, habet aliquid repugnantiae; duas tametsi summas in diverso genere, quid quæso habet adversum rectæ rationi? *Wolffius*, quem post *Leibnitium* in hac parte philosophiæ principem omnes, qui sapiunt, reputant; *Wolffius*, inquam, ipse hoc ingenue adserit: *Qui absurdum putant ait (1), jus circa sacra separatum ab imperio civili esse, quasi respublica in republica fingatur, judicium omnino præcipitant, nec absurditatem demonstrare valent. Sane in republica Hebræorum jus circa sacra erat penes Pontificem maximum, imperium civile penes Regem, et uterque jus suum habebat pleno jure ac independentem ab alio. Ecquis vero dixerit, hoc institutum fuisse absurdum, etiamsi seponas, quod fuerit divinum. Conf. Zalwein tom. 3. quæst. 2. cap. 5. §. 10. cujus tamen omnia nolim mea facere.*

SCHOL. Sed ita status tamen in statum inducetur, quod imperio civili majestatique summorum imperantium vehementer adversum est. Ego vero adversi video prorsus nihil. Scio, qui isthoc catholicis objiciunt, quid sibi velint. Statum scilicet ecclesiasticum, in quo sacrorum Antistites præter religionem animarumque salutem rerum temporalium et negotiorum partem maximam suæ jurisdictioni subjiciunt; personas, res, bona ecclesiastica omnia imperio civili penitus subducunt; se suosque divino jure exemptos contendunt; jurium bonorumque civilium communione se excludi non ferunt, respuunt autem onerum tributorumque omne genus; postremo Reges etiam summos ac regna suæ potestati directe vel indirecte abnoxia esse volunt; Reges deponunt; regna dividunt: hunc inquam statum cum civili statu componi nullo modo posse contendunt, quod quidem faciunt æquo Jove, consentientibus è communione catholicorum doctissimis tam Theologis quam Jureconsultis. Sed hic status nec à Christo est institu-

(1) *Part. 8. jur. nat. §. 955.*

tus, nec à SS. Patribus traditus: neque talem umquam Ecclesia sibi Catholica vindicavit. Hunc temporum barbaries et ignavia peperit, aluit ignorantia, et scholasticorum otiosa sedulitas ornavit, renitentibus nullo non tempore doctissimis juxta ac sanctissimis hominibus. Status sacri, qualem Servator esse voluit, lex hæc est fundamentalis: *Date Cæsari, quæ sunt Cæsaris, et quæ sunt Dei, Deo.* Secundum quam relicta summis Principibus integra rerum profanarum cura et administratione, religionis tantum et salutis internæ negotia ad suum principatum revocat; imperium Regibus à Deo commissum ipsi etiam religionis Antistites tamquam subditi colunt, leges eorum venerantur, tributum pensitant, ceteraque faciunt omnia boni civis officia, à quibus nullam clementia Principis immunitatem est imperita. Talis autem quum sit Ecclesiæ christianæ status, quum non irrumpat in alienum officium, non transferat regna mundi, non abroget leges magistratum, non tollat legitimam obedientiam, non impediat judicia de ullis civilibus ordinationibus aut contractibus, non præscribat leges magistratibus de forma reipublicæ, sic ut dicit Christus: Regnum meum non est de hoc mundo. Item: Quis constituit me judicem, aut divisorem super vos? Et *Paulus ait Phil. III.* Nostra politia in cœlis est. *II. Corinth. X.* Arma militiæ nostræ non sunt carnalia, sed potentia Deo ad destruendas cogitationes, cet., ad hunc modum quum Ecclesia nostra utriusque potestatis officia discernit, utramque honore adficit, utramque Dei donum et beneficium esse agnoscit (1); possuntne eum Protestantes repudiare, nisi majorum una suorum confessionem de potestate ecclesiastica Augustæ Vindelicorum editam repudiare velint, aut opinationes hominum vitiaque per summam injuriam Ecclesiæ ipsi catholicæ imputare?

(1) Verba sunt mutuata è *confess. Augustana ann. 1530.*

CAPUT VIII.

DE FORMA IMPERII SACRI.

§. LXXXI.

De subjecto imperii sacri.

Ecclēsiā Christi societatem esse rectoriam ac summa quidem potestate præditam, quæ usitato in sacris nomine *clavium potestas* dici solet, superiore capite demonstratum est. Restat, ut penes quem sacrum hoc ac supremum imperium resideat, et quæ sit canonica ecclesiastici regiminis formula, investigemus.

Schol. Imperii forma quum varia esse possit pro arbitratu eorum, qui in societates coeunt, tum vero triplex præcipue in rebus publicis usitata est, *monarchica* scilicet, *aristocratica* et *democratica*. Hæ dicuntur formæ *simplices*. Quæ ex tribus aut duabus saltem aliquid participant, *mixtæ* vocantur, cujusmodi est *monarchico-aristocratica*. Distat ab hac *monarchia limitata*, quæ non ex divisione jurium, sed ex eorum circumscripto legibus exercitio nascitur. Factum esset utique et rectius et utilius, si, qui de regimine sacro Ecclesiæ commentati sunt, exemplo sanctorum Patrum ab his vocum profanarum notionibus ad rerum publicarum formam quam Ecclesiæ declarandam aptioribus abstinuissent. Quoniam tamen in usum semel receptæ sunt, utemur iis et nos, ea tamen cautione, ut non putemus, ullam ex his satis congruam esse ad eam exprimendam regiminis formulam, quam Christum Ecclesiæ suæ præscripsisse à Sanctis Patribus traditum est.

§. LXXXII.

Veterum quorundam Theologorum sententia.

Clavium potestatem Christus in quem proxime, ut ajunt, atque *immediate* contulerit, non una est nec Theologorum nec Jurisperitorum sententia. Una veterum est quorundam, sed paucorum *Turrecrematæ* fortasse (1). et *Jacobatii* solius (2), quibus *Apostolos* non à Christo immediate, sed à *Petro* potestatem, quam exercuisse leguntur, jurisdictionemque accepisse, totumque adeo imperium sacrum in unum *Petrum* collatum fuisse à *Domino*, serio creditum est. Hanc opinionem refellit *Bellarminus* (3) non immerito: est enim, si qua alia divinis litteris adversa liquidissime. *Apostolos* instituit Christus vocans discipulos suos, et eligens duodecim ex ipsis, quos et *Apostolos* nominavit (4). His ait: *Sicut misit me Pater, et ego mitto vos* (5): his ligandi peccata solvendique potestatem ipse Dominus imperitus est (6). Unde *Paulus* se Apostolum dicebat non ab hominibus, neque per hominem, sed per *Jesum Christum* (7). Conf. *Tournellius*, *Colletus*, *Juenin*, et alii Theologi recentiores.

§. LXXXIII.

Quam et quidam recentiores non prorsus deserunt.

Hæ itaque sententia prorsus repudianda est. Alios

- (1) *Sum. de eccles. lib. 2. cap. 54.*
- (2) *Lib. 10. de conc. art. 7.*
- (3) *Lib. 4. de Rom. Pont. cap. 23.*
- (4) *Luc. cap. VI. 13.*
- (5) *Joann. cap. XX. 21.*
- (6) *Matth. cap. XVIII. 18.*
- (7) *Gal. cap. I.*

quod nimis esset perspicue in sacris litteris traditum, quam ut posset in dubium revocari, potestatem clavium *Apostolis* ab ipso esse collatam *Servatore* (§. LXXXII.), aliam eamque geminam viam ingressos reperio. *P. Viator à Cocaleo*, qui sub commentitio *Itali* nomine volumen epistolarum haud exile adversus *Just. Febronium* elucubravit, potestatem clavium, quam *Christus* immediata missione iis tradidit, non tam spectasse ait jurisdictionem fori exterioris quam interioris (1): quæ interpretatio à superiore illa *Jacobatii* refutata à *Bellarmino* haud multum distat, sed nec minus à veritate aliena. Ecquis enim *Sanctorum Patrum* in sacræ Scripturæ memoratis locis interpretandis hoc uspiam discrimine usus est, ut relicta *Apostolis* ceteris interna jurisdictione (§. LXIV.) uni *Petro* externam adjudicet? Imperii sacri vim summam in jure excommunicandi sitam esse ex *Matthæo* constat (§. LXXI.): id autem jus, quod procul omni dubio ad exterius forum pertinet, *Apostolis* à *Domino* immediate tributum esse ex iis manifestum est, quæ subjiciuntur proxime apud Evangelistam: *Amen dico vobis, quæcumque alligaveritis super terram, erunt ligata et in cælo.* Quid *Paulus*? *Ecclesias* ordinat, *Episcopos* instituit, leges rogat, delicta coërcet. Quo jure? nempe jure apostolatus, quod se non ab homine, verum à *Jesu Christo* accepisse contra æmulos probat (§. LXXXIII.) An hæc quoque *Italo* huic Theologo interius magis quam exterius forum spectasse videntur?

§. LXXXIV.

Contra Patrum mentem.

Et quid tandem bonus vir hic SS. Patribus faciet illis, qui quas *Christus* dedit *Petro* principaliter, eas-

(1) Pag. 39.

dem claves *Apostolis* quoque ceteris datas fuisse disertissime tradiderunt? Innumera sunt in hanc sententiam eorundem testimonia, ex quibus adscribo pauca. *Cyprianus* in libro de unitate Ecclesiæ: *Loquitur Dominus ad Petrum: Tu es Petrus :: Tibi dabo claves regni cælorum :: Et quamvis Apostolis omnibus post resurrectionem suam parem potestatem tribuat, et dicat, sicut misit me Pater, et ego mitto vos :: tamen ut unitatem manifestaret, unitatis ejusdem originem ab uno incipientem sua auctoritate disposuit. Hoc erant utique et ceteri Apostoli, quod fuit Petrus, pari consortio præditi honoris et potestatis.* *Basilius* (1): *Petre, inquit, amas me plus his? pasce oves meas. Et omnibus deinde pastoribus ac magistris eandem tribuit potestatem.* *Ambrosius* (2): *Dominus dedit Apostolis peccata solvenda :: Audi dicentem: Tibi dabo claves regni cælorum :: ut et solvas et liges :: Quod Petro dicitur, Apostolis dicitur.* *Hieronymus* (3): *At dicis: Super Petrum fundatur Ecclesia, licet id ipsum in alio loco super omnes Apostolos fiat, et cuncti claves regni cælorum accipiant.* *Similia Augustinus* (4): *Dominus Jesus discipulos suos ante passionem suam elegit, quos Apostolos appellavit. Inter hos pene ubique solus Petrus totius Ecclesiæ meruit gestare personam. Propter ipsam personam quam totius Ecclesiæ solus gestabat, audire meruit: Tibi dabo claves regni cælorum. Has enim claves non homo unus, sed unitas accepit Ecclesiæ :: Nam ut noveritis Ecclesiam accepisse claves regni cælorum, audite in alio loco quid Dominus dicat omnibus Apostolis suis: Accipite Spiritum Sanctum, et continuo, si cui dimiseritis peccata, dimittentur ei; si cujus tenueritis, tenebuntur. Hoc ad claves pertinet, de quibus dictum est, quæ*

(1) *Monast. Const. can. 22.*

(2) *Enarr. in Psal. XXXIII. v. 37.*

(3) *Lib. 1. cont. Jovin. n. 26.*

(4) *Serm. 295. alias 108. de div. cap. 2.*

solveritis in terra, cet. Nonne perspicua sunt hæc in primis, minimeque ambigua? quid igitur? an potestas clavium tributa *Petro* forum dumtaxat internum spectabar? aut si hæc non, cur magis reliquorum Apostolorum?

SCHOL. Addi his possunt Cyrillus Alexand. lib. 12. in Joann. S. Leo serm. 3. in annivers. assumpt. sue. Eucherius Lugd. homil. de natali Petri. Beda lib. 4. cap. 16. in Matth. alique prope innumeri. Du-Pin de antiq. Eccles. discipl. diss. 6. §. 1.

§. LXXXV.

Bellarmini et aliorum sententiâ.

Peropportune his intercedit Actor vindicati Anti-Febronii. Vere, inquit ille (1), Patres adserunt, claves fuisse non soli Petro, sed ceteris etiam Apostolis traditas; sed aliæ claves sunt, quas Petrus cum Apostolis accepit, aliæ quæ uni ipsi fuerunt concessæ. Et ne diu nos suspensos teneat, claves, pergit, Apostolis commissas fuisse claves extraordinariæ cujusdam potestatis, quæ in ipsis quemadmodum apostolatus, cui intrinseca fuit, extinguenda erat: contra ordinariæ potestatis in ipsos quoque Apostolos fuisse claves Petri, quæ proinde ad ejus successores, ac per hos etiam ad Apostolorum successores Episcopos in perpetuum universæ Ecclesiæ commodum permansuræ transmitti debuerunt. Nam vel ipsa, ait porro, episcopalis potestas, quæ extraordinariæ illius pars magna fuit, etsi cum Apostolis interire non debuit, sed semper in Ecclesia perstare (quo illa Christi spectant: ecce ego vobiscum, id est, cum illis quoque, qui post vos pastorum munere fungentur, usque ad consummationem sæculi) non tamen per Apostolos transferri debuit,

(1) Part. 1. diss. 2. cap. 2. §. 6.

sed per Petrum, qui claves solus ceteris (præter Apostolos) communicandas accepit.

SCHOL. Quæ acuti vindicis dicta quo pertineant, facile quisque, qui vel modice in his est studiis versatus, potest animadvertere. Huc nempe, ut ex quo è vivis sublatis sunt Apostoli, omnem regendæ Ecclesiæ potestatem à Christo perpetuam institutam penes unum Ecclesiæ Romanæ summum Antistitem constituisse lectoribus persuadeat: quæ jam dudum Baronii, Bellarmini, Charlasii aliorumque sententia fuit. Omne itaque, si his viris credimus, imperium sacrum Romano Præsuli à Christo traditum est: quandoquidem autem unus superesse cætui universo non possit debite, cogitur ille quidem plures alios in partem vocare pastoralis sollicitudinis, sed potestate instruendos pro arbitratu arctiore laxioreve, eaque ab imperio summi Pastoris in omnibus dependente. Quo efficitur, ut quemadmodum unus est dumtaxat pastor, unus grex, ovile unum, unumque imperium; ita una etiam sit tantum totius orbis diocesis, in qua sub uno summi Pontificis episcopatu ceteri omnes tamquam vicarii suam quisque dominici gregis portionem pascit. Atque, ut dicam paucis, in uno illo Romani Pontificis episcopatu stabiliendo hæc cuncta desinunt: quem, quæ est ecclesia Romana modestia et in sorores suas æquitate, nec nunc sibi vindicat, et olim per Gregorium M. non sine quadam indignatione repulit. Conf. Petr. Collet. Instit. theol. tom. 2. tract. de Eccles. quest. 5.

§. LXXXVI.

Refellitur ex Patribus.

Quæ quam procul absint à sincera Patrum traditione, nullo potest negotio demonstrari. Ac primum quidem, claves Apostolis commissas extraordinariæ cujus-

dam potestatis fuisse apostolico muneri intrinsecæ, ita ut cum eo extingui illam necesse fuerit, sine omni iusta ratione contendit *Anti-Febronii* sui vindex. Contra autem eas omnibus, qui post deinde futuri essent Christiani populi rectores, in *Apostolis* traditas fuisse, communis omnium *Patrum* doctrina est. Non hæc jacto, inquit *Cyprianus* (1), sed dolens profero; quum te iudicem Dei constituas et Christi, qui dicit ad *Apostolos*, ac per hos ad omnes *Præpositos*, qui *Apostolis* vicaria ordinatione succedunt: Qui audit vos, me audit; et qui me audit, audit eum, qui me misit. Ob eam rem *S. Ambrosius* (2): Impossibile videbatur per penitentiam peccata dimitti. Concessit hoc Christus *Apostolis* suis, quod ab *Apostolis* ad *Sacerdotum* officia transmissum est. Et *Nicolaus P. I.* Subiturus tamen ad cælos hanc (*Ecclesiam*) *Apostolis* commendavit, ac per eos tanquam hereditario jure successoribus eorum, nobis scilicet, quos pastores et *Episcopos* ac *Pontifices* super ipsam constituit. Ex quo quidem loco apertum est, quam vere scriptum sit à *P. Zacharia*, episcopalem potestatem cum *Apostolis* quidem extinctam non esse, nec tamen per *Apostolos* transferri ad successores eorundem *Episcopos*, sed per *Petrum* unum debuisse. (§. LXXXV.) Quid enim? an *Episcopi* non sunt *Apostolorum* successores? Atqui hoc adfirmat *Cyprianus*, quum alibi sæpe, tum etiam in epistola ad *Cornelium* (3): Laborare debemus, ut unitatem à Domino, et per *Apostolos* nobis successoribus traditam obtinere curemus. *Firmilianus* (4): Hostes unius *Ecclesiæ* catholicæ, in qua nos sumus, qui *Apostolis* successimus. Concilium *Carthaginense*: Manifesta est sententia Domini nostri *Jesu Christi* *Apostolos* suos mittentis, et ipsis solis potestatem à Patre sibi datam permittentis, quibus nos

(1) *Epist.* 69. (2) *Epist.* 42. (3) *Epist.* 75. inter *Cyprianicas*.
(4) *Lib.* 2. de penit. c. 2.

successimus eadem potestate *Ecclesiam* Domini gubernantes. *Hieronymus* (1): Ubi cumque fuerit *Episcopus* sive *Romæ*, sive *Eugubii* :::: ejusdem meriti, ejusdem est et sacerdotii :::: omnes *Apostolorum* successores sunt. *Episcopi* igitur, qui ex sententia *Cypriani*, vice Christi funguntur, et *ecclesiis* dominicis in toto mundo divina dignatione præponuntur, et *vicarii* Domini sunt, ut *Sanctus Ambrosius* ait, quippe ex *Jesu Christi* sententia per terræ terminos definiti, quod *Ignatius Martyr* confirmat: *Episcopi*, inquam, potestatem episcopalem successionis jure, atque immediate à Christo principali *Ecclesiæ* suæ capite accipiunt, non per *Petrum* nec à Romano Pontifice, ut *Bellarminus* disputat. Quod etiam ex *Apostolo* non obscure colligas *Episcopos* admonente, attenderent sibi, atque universo gregi, in quo eos *Spiritus Sanctus* posuit *Episcopos* regere *Ecclesiam* Dei (2); etsi non nesciam, quantum operæ dederint *Vargas*, *Charlasius*, alii, ut testimonii hujus vim, si fieri posset, infringerent. Conf. *Anti Febr. vindic. part.* 1. dissert. 3. cap. 2. §. 6.

SCHOL. Juvat adscribere verba Theologi, quo nemo felicius *Thomassino* judice in hujus doctrinæ penetralia invasit. Ea hæc sunt: Christum refert *Episcopus*, et vicem ejus in terris gerit, ut sæpe docent *Sancti Patres*. Sicut ergo Christi sacerdotium vim omnem sacerdotalem perfectamque pascendi gregis potestatem complectitur, ita ut varias in ea plenitudine et perfectione conclusas potestates distinguere quidem discernereque liceat, dissociare vero et inter se quodammodo discindere sit piaculum, non secus ac *Divinitatis* ipsius doctes perfectionesque ita distinguimus, ut non dividamus: sic episcopatus plenitudinem sacerdotii et pastoralis muneris perfectionem natura sua continet :::: Christus enim perfectionem sacerdotii à Patre accepit, quando ab

(1) *Epist.* 146. edit. Veron. alias 85.
(2) *Act.* XX.

illo missus est: perfectionem deinde ejusdem sacerdotii seu episcopalem utramque potestatem simul dedit Apostolis, quando misit eos, sicut ipse à Patre missus fuerat; eandem denique perfectionem ipsi tradiderunt Episcopis, mittentes eos, sicut ipsi missi fuerunt à Christo. Conf. Nov. et veter. Eccles. discip. part. 1. lib. 1. cap. 2. §. 14.

§. LXXXVII.

Objectionibus.

Atque hæc diu constans fuit omnium sententia. De episcopalis potestatis causa proxima in Romani Pontificis suprema in Ecclesia auctoritate quærenda, dogma est priscis Ecclesiæ sæculis inauditam: decimo tertio sæculo invehit demum cœpit in theologiam, postquam scilicet philosophicis ratiocinationibus agere, quam Patres consulere plerumque maluerunt, ut ait Illust. Bossuetus (1). Verum hæc unam probant scriptoris istius confidentiam, inquit vindex Anti Febronii. Nonne ex Patrum traditioni nostram doctrinam invicte probavimus? Optatum protuli, ait, de Petro scribentem (2): Præferri omnibus Apostolis meruit, et claves regni celorum communicandas ceteris solus accepit. Recitavi S. Gregori Nysseni verba (3): Per Petrum Episcopis dedit clavem cælestium honorum. Innocentium I. produxi, quum in epistola ad Carthaginense concilium, tum in altera ad Patres Milevitano: in quarum altera, à Petro ipsum Episcopatum et totam auctoritatem nominis hujus emerxisse, ait; in altera vero, præsertim inquit, quoties fidei ratio ventilatur, arbitrar omnes fratres et Cœpiscopo vestros nonnisi ad Petrum, id est sui nominis et honoris auctorem referre debere. Addidi Stephani La-

(1) Lib. 8. cap. 11.

(2) Lib. 7. de schism. Donatist. contr. Parm.

(3) Adv. eos, qui cast. agr. fer.

risæi verba in epistola ad Bonifacium II. Quia Dominus dicente tertio, *amas me? pasce oves meas*, tradidit prius vobis mandatum ostendens, et per vos deinde omnibus per universum mundum sanctis ecclesiis condonavit. Ac tandem Leonem M. adduxi tum in epistola decima, tum in sermone tertio de sui adsumptione ita agentem: *Magnum et mirabile, dilectissimi, huic viro consortium potentie sue tribuit divina dignatio; et si quid cum eo commune ceteris voluit esse Principibus, nunquam nisi per ipsum dedit, quidquid aliis non negavit.* Hæc certe, nisi in alienum omnino sensum detorquantur, illud ipsum significant, quo S. Thomas episcopalem jurisdictionem à Petro ejusque successoribus immediate proficisci denotavit, cum scripsit promissas Petro fuisse claves, ut ostenderetur potestas clavium, per eum ad alios derivanda ad conservandam Ecclesiæ unitatem (1). Post hæc autem quid restat aliud quam ut cum Joanne Episcopo Revennate in epistola ad Gregorium M. (2), Petri sedem universali Ecclesiæ sua jura transmittere; et cum Rhemensis synodi Patribus (3) auctoritatem Episcopis per beatum Petrum principem Apostolorum divinitus collatam fateamur?

SCHOL. Ita P. Zacharia part. 1. Anti-Febr. vindæ dissert. 3. cap. 2. §. 3. pag. 439.

§. LXXXVIII.

Respondetur.

Restat vero, atque illud in primis, quod valde vereor, ne si hæc nimis urgeant adversarii, illud consequatur, quod nimis confidenter Jacobatius disputabat, negat autem Zacharia (§. LXXXV.), ne ipsos qui-

(1) Lib. 4. cont. gent. cap. 76.

(2) Lib. 3. epist. 57. alias 55.

(3) Tom. 6. concil. Hard. pag. 466.

dém sanctos *Christi* discipulos aliunde potestatem suam quam à *Petro* accepisse. (§. LXXXII.) Ut ne tamen, quam repudiant, consecutionem invitis obtrudam, ajo, omnibus his *Patrum* testimoniis plus non posse confici, quam apostolatus æque ac episcopatus instituendi initium in *Petro* factum esse, seu ut *Syricius P.* (1) scribit: *Per Petrum et apostolatus et episcopatus in Christo cæpisse exordium*; et *Cæsarius Arelatensis* in epistola ad *Symmachum*: *A persona beati Petri Apostoli episcopatum sumsisse initium*. Quod quidem et verum est, et interpretationem efficit perspicuam ejus, quod ait *Innocentius*: *A Petro episcopatum omnemque auctoritatem ejus nominis emersisse* (2); nempe tunc, quando *Christus* illi personam *Ecclesiæ* gestanti *claves regni cælorum* pollicitus est. Non enim ut præcipua ad *Petrum*, ita ad eum solum hæc promissio, verum ad omnes etiam reliquos *Christi* discipulos horumque in regenda *Ecclesia* successores pertinebat, *Augustino* docente (3): *Quam omnes essent interrogati, solus Petrus respondit: Tu es Christus: et ei dicitur: Tibi dabo claves: Cum et illud unus pro omnibus dixerit, et hoc cum omnibus tamquam personam gerens unitatis accepit*. Unde fit, ut quum *Optatus solum*, docet, *Petrum accepisse claves ceteris communicandas*, et per *Petrum* *Episcopis* datas *cælestium bonorum claves* *Gregorius Nyssenus*: non is sit horum verborum sensus, quasi vel *Apostoli* auctoritatem suam à *Petro*, vel *Episcopi* à summo Pontifice habeant, quod utrumque traditioni adversum est (§. LXXXVI.); sed quod, ut *Ambrosius* explicare docet, dominicum gregem non solum tunc *beatus Petrus*, verum et *Apostoli*, et universum pastorum collegium, consensione tamen et charitate indivulsa cum capite suo, in quo comprehensi et

(1) *Epist. 3.*(2) *Rauttenstr. §. 406.*(3) *Tract. 118. in Joann.*

quasi complicati omnes erant, quando divina illum hac potestate ornavit *Christus*, pascendum susceperint (§. LXXXIV.).

SCHOL. Elegantissimus in rem meam est Leonis M. locus in *epist. 14.* * *Connexio totius corporis unam sanitatem, unam pulchritudinem facit. Et hæc connexio totius quidem corporis unanimiorem requirit, sed præcipue exigit concordiam sacerdotum. Quibus etsi dignitas sit communis, non est tamen ordo generalis: quoniam et inter beatissimos Apostolos in similitudine honoris fuit quedam discretio potestatis; et quum omnium par esset electio, uni tamen datum est, ut ceteris præmineret. De qua forma Episcoporum quoque est orta distinctio, et magna ordinatione provisum est, ne omnes sibi omnia vindicarent, sed essent in singulis provinciis singuli, quorum inter fratres haberetur prima sententia; et rursus quidam in majoribus urbibus constituti sollicitudinem susciperent ampliore, per quos ad unam Petri sedem universalis Ecclesiæ cura conflueret, et nihil usquam à suo capite dissideret. Cujus unitatis conservationem à Domino per Apostolos omnibus Episcopis traditam Cyprianus commendat in epistola ad Cornelium P. his verbis: Hoc vel maxime, frater, et laboremus et laborare debemus, ut unitatem à Domino et per Apostolos nobis successoribus traditam, quantum possumus, obtinere curemus. Conf. Lud. Thomassinus de veter. et nov. eccles. discipl. part. 1. lib. 1. cap. 50.*

§. LXXXIX.

Episcopi potestatem suam quando adipiscuntur.

Quærit autem porro *Zacharia*, ne sola pugnet

* Editionis Ballerini, quorum lectionem sequuti sumus. Videantur ad hunc locum.

auctoritate, quandonam velimus Episcopos à Christo jurisdictionis potestate donari. *An in consecratione? at tum potestas quidem ordinis confertur*, inquit, *non jurisdictionis, quam ab electis et confirmatis Episcopis, licet non consecratis jure exerceri posse, superiore capite vidimus* (1). Nisi forte adversarii velint tributam prius jurisdictionem iterum in consecratione conferri, quod inane figmentum esset ad declinandum, si fieri posset, hujus vim argumenti solummodo excogitatum :: Aut quum eligitur quis et confirmatur in Episcopum, designari personam, cui Deus jurisdictionem ante episcopalem consecrationem impertiatur, quæ opinatio viam aperit absurdis figmentis (2). Verum nihil his tot figmentis opus est. Ajo itaque, in consecratione potestate non tantum ordinis, sed et jurisdictionis Episcopos à Christo immediate donari. Leve enim est, et ex disciplina sumptum junioris ætatis (3), quod jurisdictionem Episcopi licet nondum consecrati jure exerceant confirmata electione. Vetus Ecclesia confirmationem non sejungebat à consecratione (4): munus fungi jurisdictionis episcopalis, qui ordinem nondum esset adeptus, patiebatur neminem (5); non ignara scilicet, potestatem episcopalem, tametsi ad varia et multiplicia officia pertinentem, unam tamen esse, indivisam ac perfectam à Christo institutam, ut divelli in partes ac scindi non possit. Proinde jurisdictio, quam per confirmationem indipisci hodie dicuntur Episcopi, non est jurisdictio episcopali ordini à Christo ipso adnexa et hierarchica, quam sola tribuit consecratio, sed vicaria quædam et administrativa, qualem ipsa indicat confirmationis formula *Espeno* descripta in *jur. eccles. part. 1. tit. 14. cap. 4. §. 11.*

(1) *Anti-Febr. vindic. part. 1. diss. 3. cap. 1.*

(2) *Cap. 2. §. 4.*

(3) *Cap. 15. de elect.*

(4) *Espeno part. 1. tit. 15. cap. 1.*

(5) *Espeno loc. cit. cap. 4.*

SCHOL. At si jurisdictio, inquires, divino jure adnexa est ordini episcopali, consequens est, ut et Episcopi titulares jurisdictionem habeant; ut jurisdictio Episcoporum restringi, adimi, ampliari non possit; ut ea privati valide tamen peragant omnia, perinde ac valide ordine suo funguntur. Hæc autem cuncta tam falsa sunt quam à canonibus Ecclesiæ aliena. Ita est profecto: sed tu vide sis *Petr. Colletum prælect. theolog. tom. 7. part. 2. tract. de ordin. cap. 4. pag. m. 354. seqq.* *Rauttens-trauch. Inst. jur. publ. eccles. §. 408. seqq.* et alios passim Theologos recentiores, Gallos præcipue, et Jurisconsultos Germaniæ.

§. XC.

An inter se quoad potestatem episcopalem differant?

Ita vero sequatur necesse est, inquit *Bellarminus*, ut Episcopi, sicut ordo est idem omnium, ita etiam jurisdictionis æqualem omnes potestatem acceperint, eamque non certis diocesium limitibus circumscriptam, sed per universam Ecclesiam pertinentem, qualis *Apostolorum* fuit, quorum illi locum obtinent. Atqui hoc ita est profecto. Æqualem omnibus Episcopis à Christo datam fuisse potestatem, sicut æqualis (salva Petri prærogativa) data fuit *Apostolis* sanctorum Patrum testatissima doctrina est (1), quam post *Nic. de Cusa*, *Franc. de Victoria*, *Dom. Sotum*, *Card. Bellarminum* ipsum, aliosque veteres Theologos vehementer probant *Petr. de Marca* (2) et *Lud. Thomassinus* multis in locis apertissime. Ut paci mutux et populorum saluti consuleretur, amplitudo hæc potestatis ad dioceses singulas canonibus coarctata est quidem; verum etsi, inquit *Epiphanius* (3),

(1) *Vid. caus. 24. quæst. 1. can. 18.*

(2) *De sing. prim. Petr. §. 4.*

(3) *In epist. ad Joann. Hierosolym.*

singuli ecclesiarum Episcopi habent sub se ecclesias, quibus curam videntur impendere, et nemo super alienam mensuram extenditur; tamen præponitur omnibus charitas Christi, in qua nulla simulatio est. Rationem Cyprianus dabit in Epistola ad Stephanum (1), copiosum corpus est Sacerdotum, ajens, concordie mutue glutine, atque unitatis vinculo copulatum, ut si quis ex collegio nostro hæresim facere, et gregem Christi lacerare et vastare tentaverit, subveniant ceteri::: Nam etsi pastores multi sumus, unum tamen gregem pascimus, et oves universas, quas Christus sanguine suo et passione quesivit, colligere et fovere debemus. Quocirca apte unum esse episcopatum dicebat (2), cujus à singulis in solidum pars tenetur. Neque est, quod sibi de primatu metuat Bellarminus, quasi cum jurisdictione Episcoporum immediate à Christo accepta cohærere non possit: quam vanam suspicionem jam olim tertio Ecclesie sæculo proscripsit S. Cyprianus.

SCHOL. In eodem de unitate libro, dum sic ait: Loquitur Dominus ad Petrum: super hanc petram::: Tibi dabo claves::: Et quamvis Apostolis omnibus post resurrectionem suam parem potestatem tribuat, et dicat: Sicut misit me Pater, et ego mitto vos, accipite Spiritum Sanctum, si cui remiseritis peccata::: tamen ut unitatem manifestaret, unitatis ejusdem originem ab uno incipientem sua auctoritate disposuit. Hoc erant utique et ceteri Apostoli, quod fuit Petrus, pari consortio præditi et honoris et potestatis: sed exordium ab unitate proficiscitur, ut Ecclesia una monstretur. Conf. Gasp. Juenin. in comment. de sacram. diss. 9. quæst. 1. art. 3.

(1) Edit. Baluz. 67.

(2) Lib. de unit. Ecclesie.

§. XCI.

Subjectum immediatum imperii sacri quodnam est?

Enimvero honoris istud auctoritatisque par consortium nihil impedit eam potestatis discretionem, quæ existit ex primatu: (§. LXXXVIII.) cujus quidem vis hæc est, ut etsi suam singuli Episcopi à Christo potestatem habeant immediate, eamque in parte dominici gregis sibi à Spiritu Sancto commissa in solidum exerceant; (§. XC.) cum quadam tamen ad primatum subordinatione, et in ea, quæ est catholicæ Ecclesie propria, (§. XII. XIII.) tum inter sese, tum etiam cum visibili corporis totius capite sancta communionem exercere debeant (1). Hoc enim est, quod S. Hieronymus ex æquo super omnes Apostolos Ecclesie fortitudinem solidari ajebat (2); unum tamen inter duodecim electum fuisse, ut schismatis tolleretur occasio: seu ut, quod Optatus scribit (3), in una cathedra Petri unitas ab omnibus servaretur, ne ceteri Apostoli singulas sibi quisque defenderent, ut jam schismaticus et peccator esset, qui contra singularem cathedram alteram collocaret. Atque hoc ipsum Episcoporum universum corpus per fidem et charitatem in suo capite conjunctum, ea est unitas, cui à Domino imperium à Patre sibi creditum immediate collatum fuisse Augustinus præ ceteris luculentius adseruit: Has claves, inquit, non homo unus, sed unitas accepit Ecclesie. Hinc ergo Petri excellentia prædicatur, quia ipsius universitatis et unitatis Ecclesie figuram gessit, quando ei dictum est, tibi trado, quod omnibus traditum est. Et alibi: Non enim sine causa inter omnes Apostolos hujus Ecclesie

(1) De Marca, de sing. Prim. Petr. §. 5. seqq.

(2) Lib. 1. adv. Jovin. n. 26.

(3) Lib. 2. schism. Donat. contr. Parm.

catholica personam sustinet Petrus. Huic enim Ecclesiae claves regni caelorum datae sunt, quum Petro datae sunt. Et quum ei dicitur, ad omnes dicitur, amas me? pasce oves meas (1). Similia sunt alia his adeo multa ab eodem dicta sancto Doctore, adeo constanter, ut Natalis Alexander inconcussum manere principium illud ex S. Scriptura et traditione acceptum, et à S. Augustino aperte, frequenter, perseveranter traditum, et inculcatum claves toti Ecclesiae à Christo datas immediate ipsi collatas à sponso auctoritatem ligandi et solvendi, potestatem jurisdictionis in tota universitate Ecclesiae principaliter residere scripserit.

SCHOL. In Hist. eccles. saec. XV. et XVI. diss. 8. art. 3. §. 53. à quo non dissentiant Habertus et Tournelius, quorum ille part. 2. de hierarch. eccles. cap. 5. §. 5. quæst. 2. scripserat: Potestas clavium data est Ecclesiae, hoc est, Pontifici et Episcopis, et his quidem cum subordinatione ad Pontificem Petri successorem. Hic vero de Eccles. quæst. 5. art. 2. Datae sunt etiam immediate unitati, id est, omnibus Apostolis eorumque successoribus Episcopis. Ad hanc sententiam accesserunt novissime viri clar. Schrodt. Inst. jur. canon. lib. 1. tit. 33. §. 749. et Rauttenstrauch Inst. jur. publ. eccles. §. 1. et 76. Monet autem uterque differre hanc, quam amplexi sunt, doctrinam ab ea, quæ Edm. Richeri esse dicitur in libello de Eccles. et polit. potestate tradita, ut qui Ecclesiam sumpserit, ait Schrodt, pro tota multitudine fidelium, cui jurisdictionem ecclesiasticam proprie atque essentialiter competere docuit. Eadem repetit Rauttenstrauch. Richerii manes nolim ego vindicare, sed hoc tamen, quod de Richerio hic dicitur, quam

(1) De agone christiano n. 32. Insignis præterea locus est serm. 149. alias 26. de divers. ubi S. Doctor pro in dubitato habet accepisse à Domino claves Paulum, Joannem, Jacobum, ceterosque Apostolos. Et concludit: Quod uni Petro datum est, Ecclesiae datum est.

absit non à mente tantum, verum etiam ab eo ipso libello, sciunt omnes, qui eum legerunt. Ipse jam questus est Richerius nec uno loco adfinxisse sibi Vallium eam doctrinam, tamquam si docuisset, claves datas etiam laicis, bajulis et cerdonibus. Quam alienus ab hac doctrina vir ille fuerit, ipsa docere potest inscriptio capitis secundi, quæ hæc est: Christus immediate et per se, claves sive jurisdictionem ordini hierarchico contulit per immediatam et realem missionem omnium Apostolorum atque discipulorum, pag. 3. Hoc autem quid aliud significare potest, quam quod ait Schrodtius, se Ecclesiam intelligere regitivam, quæ in Apostolis et Episcopis collective sumptis spectatur? quod quidem multo etiam lucidius apparet ex iis quæ scripsit pag. 4. in hæc verba: Quando igitur missio vera et realis est collatio jurisdictionis auctore Apostolo: Christus autem omnes Apostolos atque discipulos, qui episcopalem et presbyteralem ordinem referebant, immediate, individue et collective misit, sicut à Patre suo, id est cum justa et spiritali auctoritate ad regendam Ecclesiam necessaria, missus fuerat: consurgit, totum ordinem hierarchicum, episcopali et sacerdotali ordine constantem, immediate, proportionate tamen atque subordinate, suam potestatem et jurisdictionem, hoc est facultatem regendi Ecclesiam à Christo derivare. Haud minus vel obscura sunt vel ambigua, quæ habet in fine demonstrationis secundi capitis, pag. 20. Summa hujus disputationis est, ordinem hierarchicum collectivè sumptum claves cum sacerdotio Christi immediate habere à Domino. Egone vero, quum hæc tam perspicue à Richerio tradita lego, mihi à quoquam sinam persuaderi, Ecclesiae nomine ab illo non Ecclesiam regentem, quæ ex Apostolis et Episcopis collectivè sumptis constituitur, sed universam fidelium multitudinem acceptam fuisse? ne, si Petavius quidem hoc testetur.

§. XCII.

Quæ forma imperii sacri?

Atque hinc æstimare nobis licet, opinor, quam ex iis, quæ nuper expositæ sunt, (§. LXXXI.) impe-
randi formis ecclesiasticum regimen proxime referat.
Nam quum huic *Christus* non solum summum Pontificem,
tametsi ampla quadam atque eminenti auctoritate præ-
ditum, (§. XXIII.) verum Episcopos etiam præfecerit
immediate ornatos potestate, subordinata illa quidem, et
intra diocesium limites reducta, propria tamen et or-
dinaria: (§. LXXXVIII.) planissimum est, Ecclesiæ
christianæ regimen nec *pure esse aristocraticum*, in quo
primatus sacri potestas præter modum ac rationem de-
primitur; nec *absolute monarchicum*, quippe quod et cum
ordinaria ac propria Episcoporum divino jure competen-
te auctoritate non cohæret, et praxi apostolicæ, multo-
rumque sæculorum notissimæ cunctis observantiæ per-
spicue adversatur; sed esse *monarchicum aristocratice
temperatum*, in quo primatialis dignitas ad conservan-
dam unitatem divinitus instituta ita eminet, totiusque
Ecclesiæ saluti curam ita impendit, ut de potestate ac
dignitate Episcopis omnibus ac singulis à *Christo* in
solidum commissa nihil penitus detrahatur.

SCHOL. I. Conf. Petrus de Marca in *dissert. de
discrim. cleric. et laicor.* Nec si quis in rebus publi-
cis gubernandis optimam contendat perfectissimamque
regiminis formam absolute monarchicam, eandem ego
continuo cum Card. Orsio ad ecclesiasticam societatem
transtulerim: non ob hoc tantum, quod alia civita-
tum, alia sit Ecclesiæ christianæ ratio: verum etiam
quod hæc res omnis non tam ex philosophiæ humanæ
placitis, ut ait doctissimus Rauttenstrauch. (§. LXXXII.)
quam ex una Christi ceu institutoris Ecclesiæ suæ

voluntate metienda sit. Quæ quidem cujusmodi fuerit,
non ex iis tantum liquet, quæ adhuc dicta sunt copiose,
sed et in primis ex usu primitivæ Ecclesiæ tamquam vo-
luntatis illius divinæ interprete omnium gravissimo. De
quo vide Tourdelium *tom. 1. curs. theolag. pag. 544.*
Rauttenstrauch. *loc. cit. §. 83. seqq.*

SCHOL. II. Aristocratia vero, an monarchia præ-
valeat, si quis rogat, et si recte moneat laudatissimus
Rauttenstrauch, nihil esse necesse omnia ad scholasti-
cum loquendi modulum tam anxie exigere; neque ve-
ro rerum publicarum quidquam intersit, utro modo res
suas agant Prælati Ecclesiarum, modo suos se intra li-
mites contineant: tamen si quis prima Ecclesiæ tempo-
ra cum iis comparet, quæ Gregorio VII. P. posteriora
sunt, animadvertet is, opinor, temperatius olim multo,
quam post deinde sacram Ecclesiæ monarchiam adminis-
tratam fuisse. Conf. Jo. Mod. Pichler *systema regimi-
nis ex Christi institutione §. 14. pag. 45.*

SECTIO II.

DE POTESTATE CIVILI

EJUSQUE AD ECCLESIAM HABITU.

CAPUT I.

DE POTESTATE CIVILI

IN SE SPECTATA.

§. XCIII.

Quid potestatis civilis nomine veniat?

Duæ sunt supremæ potestates, quæ unicuique Christianorum cœtui præsent, sacra et civilis (§. LXXVIII. LXXIX.) De illa diximus sectione superiore. Restat altera hoc nobis loco curatius evolvenda. Civitatis nomine etiam intelligo hominum sui juris multitudinem, quæ sub communi quodam imperio in unam coit societatem causa securitatis. Nulla igitur civitas est sine imperio, seu jure actiones civium arbitrarias ad communem securitatem tam internam quam externam dirigendi: quod jus etiam majestas appellatur, et jura, quæ imperio civili insunt, majestatica. Is, cui in civitate majestas competit, imperans dicitur.

SCHOL. De summo civitatis imperio, juribusque huic adnexis pro dignitate exponere, nec hujus loci est, nec consilii mei. Habet hæc disciplina magistros suos, à quibus qui volent (velle autem debent omnes, qui utiles se olim patriæ cives præstare cupiunt) eam disce-

re possunt. Quæ à studio nostro abesse omnino nequeunt doctrinæ istius dogmata, ea mihi dumtaxat animus est hoc loco prosequi, et sacrarum litterarum sanctorumque Patrum firmare auctoritate, ut intelligat junior ætas, vanas esse criminationes hominum, qui id sibi datum negotii solum putant, ut quæ nesciunt ipsi, aut privatæ rei studio capti aversantur, dum refellere non possunt, de novitate accusant, suspecta plerisque in rebus, ut fere ajunt, et ingrata maxime in causa religionis.

§. XCIV.

Civilem potestatem à Deo institutam probatur.

Ex ea, quam nuper instituimus duarum potestatum collatione, (§. LXXIX.) confici egregie possunt complura ad civilis imperii majestatem illustrandam peridonea. Atque hoc in primis, quod ipsa etiam naturalis ratio docet (1), civilem Regum potestatem perinde à Deo institutam esse ac spiritualem Pontificum. Quod principatus sint, ait Chrysostomus (2), et quod alii imperent, alii subjecti sint, neque omnia casu ac temere ferantur, populis quasi fluctibus hinc et inde circumactis divinæ esse sapientiæ dico. Ideo: dixit Apostolus: Non est potestas nisi à Deo. Similiter Isidorus Pelusiota, potestatem, inquit (3), hoc est, imperium et regnum à Deo formatum atque institutum esse profitendum est, ut ne ornatus in statum inornatum degeneret. In eandem sententiam Theodoretus Cyri Episcopus (4): Deus communis ordinis curam gerens hos quidem imperare, illos vero parere instituit, veluti quoddam

(1) Irenæus lib. 5. cap. 20. 24.

(2) Homil. 23. in epist. ad Rom.

(3) Lib. 2. epist. 216.

(4) In epist. ad Rom.

frænum iis, qui injuste agunt, imperantium timorem incutiens. Adeo vero persuasum hoc sanctis Patribus fuit, ut eam plerique non institutam modo divino consilio, verum etiam conferri singulis tam piis quam impiis regibus, et crederent ipsi et docerent. Ut ceteros prætermittam, *Augustinus* hoc in libris de civitate Dei conceptis verbis adseruit (1): Non tribuamus dandi regni atque imperii potestatem nisi Deo vero, qui dat felicitatem in regno cælorum solis piis; regnum vero terrenum et piis et impiis: Qui *Augusto* imperium dedit, ipsi et *Neroni*; qui *Vespasianis* suavissimis Imperatoribus, ipse et *Domitiano* crudelissimo: et ne per singulos ire necesse sit, qui *Constantino Christiano*, ipse, apostatæ *Juliano*. Non ineleganter itaque *Tertullianus* (2): Inde est Imperator, unde et homo antequam Imperator, inde potestas illi, unde et spiritus.

SCHOL. Nolo ire per omnia veterum scripta, inquit de *Marca de concord. sacerdot. et imper. lib. 2. cap. 2. §. 2.* ut rem apud illos certissimam probationibus inde hausitis evincam adversus eas opiniones, quæ in *Aristotelis* officina conflata, magno studio etiam à *Christianis* arreptæ sunt, ut maximum discrimen ex eo capite constitueretur inter potestatem ecclesiasticam et regiam; quum illa ab ipso Christo per manus ordinationis conferatur Episcopis, qui antea suffragiis cleri et populi sunt electi; hæc autem à populis per suffragia in Principem electum transcribi dicatur. Par enim utrique ex hoc capite reverentia debetur; etsi spiritualis in se dignitate præcellat, et ejus origo conceptis verbis in Evangelio à Christo sancita sit: quia perinde in Reges singulos ac in Episcopos hæc auctoritas à Deo immediate derivatur. Ego quidem de hoc mihi nolim à quoquam litem moveri: neque enim repugnabo vehementer, si quis mediate dumtaxat eam in

(1) Lib. 5. cap. 21.

(2) Apol. cap. 30.

Reges à Deo auctoritatem derivari contendat. Id monito, vetustiore multo Illustrissimi Præsulis sententiam esse, quam ut ad *Ludovici Bavari* tempora revocari possit, ut *Bohmero* placuit.

§. XCV.

Et solidam rerum temporalium administrationem illi demandatam.

Haud minus porro inde perspicuum est, humanarum rerum solidam administrationem regie huic potestati demandatam esse. Ut enim eorum, quæ sunt Ecclesiæ, curam Episcopis imposuit Christus (§. XXXVIII.) ita et omnia, quibus civilis societas eique proposita temporalis hominum salus continetur, Regibus à Deo ac Principibus commissa sunt. Hæc auctoritas ita accipienda est, inquit de *Marca* (1), ut Reges in rebus humanis administrandis nec ipsius ecclesiasticæ potestatis consortium admittant, quæ ita rebus spiritualibus est addicta, ut sine injuria Regum res temporales attingere non possit. In his vero administrandis, ut nullius alterius humanæ potestatis consortium admittunt, ita Deo soli subsunt Reges, soli illi reddituri olim rationes, quidquid gestum ab iis est, seu recte seu perperam. Quod etsi ipsa cuique propriæ vis rationis persuadere possit, juverit tamen Patrum firmare auctoritate eorum gratia, qui quum rationem omnem abjiciunt, hanc repudiare non audent. Itaque *Tertullianus*: Sed etiam quod temperans majestatem Cæsaris infra Deum, inquit (2), magis illum commendo, cui soli subicio: subicio autem cui non adæquo. Sciunt (3) Imperatores quis illis dederit imperium: Sentiant eum Deum

(1) Lib. 2. cap. 2. §. 10.

(2) Apol. cap. 33.

(3) Cap. 30.

esse solum, in cuius solius potestate sunt, et à quo sunt secundi, post quem primi. Et alio loco (1): Colimus ergo Imperatorem sic, quomodo et nobis licet, et ipsi expedit, ut hominem à Deo secundum, et quidquid est, à Deo consequutum, et solo Deo minorem. Hoc et ipse volet: sic enim omnibus major est, dum solo vero Deo minor est. Cui plane consentit Optatus Milevitanus (2): Super Imperatorem, inquit, non est nisi solus Deus, qui fecit Imperatorem. Unde vicem Dei agere eleganter dicitur Hilario Diacono in commentario epistolæ ad Romanos (3): Sciant (Christiani) non esse se liberos, sed sub potestate degere: Principi enim suo, qui vicem Dei agit, subijciuntur. Ob hanc rationem David Rex soli se Deo peccasse agebat (4). In cuius loci expositione Casiodorus de populo scribit: Si quis erraverit, et Deo peccat et Regi. Nam quando Rex delinquit, soli Deo reus est: quia hominem non habet, qui ejus facta dijudicet. Merito ergo Rex Deo tantum se dicit peccasse, quia solus erat, qui ejus potuisset admissa discutere.

SCHOL. Quæ etiam S. Ambrosii et ceterorum omnium interpretatio est. Vid. Du-Pin. antiq. Eccles. discipl. diss. 7. cap. 2. §. 2. Scite igitur Gregorius Turonensis lib. 5. Hist. Franc. cap. 19. Si quis de nobis, inquit, o Rex, justitiæ tramitem transcendere voluerit, à te corrigi potest. Si vero tu excesseris, quis te corripiet? Loquimur enim tibi, sed si volueris, audis: si autem nolueris, quis te condemnabit, nisi is qui se pronuntiavit esse Justitiam? Nam quia dispensationes rerum temporalium Regibus attributæ sunt, (scribit S. Ivo epist. 171.) et Basilei, id est, fundamentum populi et caput existunt; si aliquando potestate sibi concessa abutuntur, non sunt à nobis graviter exa-

(1) Lib. ad Scap. cap. 2.

(2) Lib. 3. cap. 3. (3)

(3) Cap. 13. (4)

(4) Psalm. L. vers. 14.

sperandi, sed ubi Sacerdotum admonitionibus non acquieverint, divino judicio sunt reservandi.

§. XCVI.

In qua si delinquent, à solo Deo puniri possunt.

Ex hoc autem confectum esse plane arbitror, Regem in rebus publicis administrandis delinquentem pœna temporali adfici non posse, nisi à Deo solo, cuius solius judicio sancti eum Patres subjectum esse tradiderunt. (§. XCV.) Idem Cassiodorus, qui negavit in his terris quemquam esse, qui Regis possit admissa discutere, eundem etiam à solo Deo puniri posse præcipit: Quia Rex omnibus superior est, et à Deo solo puniendus. Quod ipsum et S. Ivo adserit; nam quum Reges dixisset divino judicio reservandos, ubi sacerdotum admonitionibus non acquieverint, continuo subjicit: Ubi tanto districtius sunt puniendi, quanto minus fuerint divinis admonitionibus obnoxii. Eandem habet Otto Frisingensis in epistola ad Fridericum Imp. Soli Reges utpote constituti supra leges, divinq. examini reservati sæculi legibus non cohibentur. Unde est illud tam Regis quam Prophetæ: Tibi soli peccavi. Quod ipsum Davidis dictum Innocentius III (1) in rem nostram ita est interpretatus: Sic diceret manifestius; peccatum meum tibi soli relinquitur puniendum, eo quod non alium habeam superiorem, qui me possit punire, quum ipse sim Rex. Aliud est in aliquem peccare, et aliud alicui: in aliquem peccat, qui committit in illum offensam; alicui peccat, qui ejus subjacet ultioni. Rex utique soli Deo, et ceteri vero et Deo peccant et Regi. Ex quo loco in hunc sensum ab antiquis omnibus Ecclesiæ scriptoribus explicato manifestissimum est, in solius Dei esse potestate Reges, et ab eo solo acta horum

(1) In Psalm. panis. IV. (2)

judicari, prava corrigi, ac poenis temporalibus coerceri posse.

SCHOL. Nihil autem est, quod nonnulli hæc ad statum veteris legis ita pertinere contendunt, ut ad hunc legis novæ transferri minime debeat. Hoc, inquam, nihil est; quippe sancti Patres, ut recte observat Du-Pin, ex hoc loco non tantum concludunt Reges Israël haud fuisse subditos Sacerdotibus judaicis, sed universim Reges nulli nisi Deo subjectos esse, quod et ipsum sonat scripturæ locus. Dum enim dicit David, se soli Deo peccare, satis indicat, regalem potestatem in causa esse, ut à solo Deo pendeat, non autem sacerdotii judaici imperfectionem::: Nam quod nonnulli nugantur rationem discriminis inter vetus et novum testamentum hanc esse, quod in antiquo fœdere regnum sacerdotale fuerit, in novo vero sacerdotium regale; puerile plane commentum est, quod refutatione non indiget. Nec enim verum est, aut Reges veteris legis fuisse Sacerdotes, aut Sacerdotes novæ legis esse Reges. Nec illud pertinet B. Petri dictum: Vos autem estis regale sacerdotium, gens sancta: quod de omnibus omnino Christianis dictum est. Diss. 7. cap. 2. §. 2.

§. XCVII.

Non autem ab Ecclesia.

Errant itaque procul omni dubio tam illi, qui majestatem nescio quam realem commenti populo coercendorum Regum potestatem faciunt, si qua in re delinquant atrocius (1), quam hi etiam, qui à conciliorum quorundam sanctionibus indueti (2), et factis paucorum Pontificum moti (3) eam Ecclesiæ auctoritatem obtrudunt,

(1) Scheidemannel jus pub. part. 1. sect. 1. cap. 1. §. 65.

(2) Anti-Febr. vindicat. part. 1. diss. 2. cap. 5. §. 5.

(3) Bellarm. lib. 5. de Rom. Pont. cap. 8.

ut non punire tantum Reges, verum regnis etiam exuere, et liberare subditos possit nexu, quo Principibus suis ac patriæ adstringuntur. Obtrudunt, inquam, invitæ ac reluctanti. Novit enim illa traditam sibi à Christo potestatem totam esse mere spirituales, (§. XXXV.) animarum saluti procurandæ addictam, (§. XXXVIII.) non rerum humanarum administrationi, quam integram ac solidam Regibus à Deo commissam non ignorat. (§. XCV.) Novit illa porro, summos rerum publicarum Rectores, etsi fideles, Principes tamen esse majestate instructos soli Deo subjecta, (§. XCIV.) qua si abutantur, à Deo solo puniri possunt. (XCVI.) Novit denique imperium in se collatum esse imperium lene, non violentum, (§. LXXVI.) cujus vis summa in excommunicando sita est, (§. LXXI.) id est, spiritualium bonorum privatione, (§. LXXII.) non in adimendis iis, quæ quis non ab Ecclesia, sed à civitate obtinuit. Hæc, inquam, omnia et novit Ecclesia, et credit; et non tam verbis quam rebus ipsis et factis publice aperteque professa est. Cur igitur infamamus illam commentis nostris, quibus non indiget? Cur tam anxio studio propugnamus sententiam, quam omni retro antiquitati inauditam ævi medii calamitas illustri quidem, sed tristi ad memoriam exemplo primum consecravit? (1) an nihil nos movent tot mala? nihil fusus largiter humanus sanguis? nihil liberorum adversus parentes bella? (2) nihil structæ à fanaticis vitæ Principum insidiæ? nihil tot aliæ calamitates, quas hæc una opinatio peperit? Non sunt tam iniquus ego, ut impia hæc consecraria doctissimis adversæ sententiæ patronis probari censeam. Sed cum hæc non sine quodam horrore leguntur, cur non abjiciunt ratiocinia, cur tantopere confidunt factis quibusdam, quæ, ut alicubi Natalis Alexander ait, ad parricidalem et impiam conclusionem

(1) Natal. Alexander sect. XI. diss. 2. art. 9.

(2) Pereira diss. histor. de gestis ac scriptis Gregor. in Henr.

nem vel invitos compellunt? Conf. Fleurius diss. 3. ad Hist. eccl. §. 18.

SCHOL. Non possum itaque, quin communem gallicani cleri de potestate ecclesiastica declarationem anno superioris sæculi octuagesimo secundo editam vehementer probem: Reges scilicet et Principes in temporalibus nulli ecclesiasticæ potestati subjici, neque auctoritate clavium directe vel indirecte deponi, aut illorum subditos eximi à fide atque obedientia ac præstito fidelitatis sacramento solvi posse: eamque doctrinam publicæ tranquillitati necessariam, nec minus Ecclesiæ, quam imperio utilem, ut verbo Dei, Patrum traditioni, et Sanctorum exemplis consonam omnino retinendam esse. Quam doctrinam jam ante erudite propugnatam à Wilhelm. Barclajo in lib. de potestate Papæ in temporalia Principum, et Joanne Barclajo Wilhelmi filio in vindictis pro Regibus ac Principibus adversus Bellarminum, egregie præ ceteris prosequutus est Illustrissimus Bossuetus Episcopus Meldensis quatuor libris prioribus immortalis operis, quod defensionem declarationis cleri gallicani de ecclesiastica potestate inscripsit. De eodem argumento præter Natalem Alexandrum locis præcipue nuper citatis permulta scitu dignissima congegit Anonymus Auctor libri: Histoire du droit canonique tom. 2. cap. 20. et in diss. eidem adnexa sur le droit des Souverains.

§. XCVIII.

*Sancta est majestas civilis et inviolabilis,
ex sacris litteris.*

Adeo vero Reges moveri gradu suo regnisque spoliari non possunt, ut nefas sit Christiano adversus illos vi, vel religionis causa uti. Auctorem habeo doctrinæ istius ipsum Apostolum Petrum, qui, quum nōs sub-

jectos esse jubet, sive Regi tamquam præcellenti, sive ducibus tamquam ab eo missis: quia sic est voluntas Dei: Servi, ait (1), subditi estote in omni timore dominis, non tantum bonis et modestis, sed etiam discoloris. Hæc est enim gratia, si propter Dei conscientiam sustinet quis tristitias, patiens injuste. Quæ enim est gloria, si peccantes et colaphizati suffertis? Sed si bene facientes patienter sustinetis, hæc est gratia apud Deum. In hoc enim vocati estis: quia et Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, ut sequamini vestigia ejus. Ac ne quis hoc de solis dictum dominis putet, Augustinus vetat, id ipsum de omnibus Regibus interpretans his verbis (2): Ille forte impius est et iniquus, tu jam fidelis et justus: indignum est, ut justus et fidelis serviat iniquo et infideli: Quod autem dixi de domino et servo, hoc intelligite de potestatibus et Regibus, de omnibus culminibus hujus sæculi. Aliquando enim potestates bonæ sunt et timent Deum; aliquando non timent Deum. Julianus exstitit infidelis Imperator, exstitit apostata, iniquus et idololatra. Milites Christiani servierunt Imperatori infideli; ubi veniebatur ad causam Christi, non agnoscebant nisi illum, qui in cælo erat. Si quando volebat, ut idola colerent, ut thurificarent, præponebant illi Deum, quando autem dicebat, producite aciem, ite contra illam gentem, statim obtemperabant. Distinguebant Dominum æternum à domino temporali: et tamen subditi erant propter Dominum æternum etiam domino temporali. In eundem sensum accepit D. Thomas (3): Si sit intolerabilis excessus tyrannidis, quibusdam visum fuit, ut ad fortium virorum virtutem pertineat tyrannum interimere, seque pro liberatione multitudinis exponere periculis mortis: Sed hoc apostolicæ doctrinæ non congruit. Docet enim nos Petrus, non bonis tantum et mo-

(1) I. Petr. II. 13. 18.

(3) In lib. ad Reg. Cypr. cap. 6.

(2) In Psalm. CXXIV.

destis, verum etiam discolis dominis reverenter subditos esse :::: Unde quum multi Romani Imperatores fidem Christi persequerentur tyrannice :::: non resistendo, sed mortem patienter et armati sustinentes pro Christo laudantur.

SCHOL. Germanum hunc S. Thomæ factum esse erudite probat Echardus in *Bibl. Ordin. Prædicator.* tom. 1. pag. 337.

§. XCIX.

Exemplo Christianorum sub Imperatoribus ethnicis.

Nec ab hoc Domini præcepto aliena fuit veterum Christianorum consuetudo, optima illius interpret. Nam etsi pessimi interdum homines imperium obtinerent; nec deessent, qui liberandæ reipublicæ obtentu in eorum perniciem conjurabant: eo tamen semper erga crudelissimos etiam fidei persecutores obsequio fuerunt Christiani, ut nefas sibi ducerent, non dicam moliri quidquam in Principes suos, sed ne velle quidem male iis, quibus se Deus ipse subiecisset. Idem sumus Imperatoribus, ait Tertullianus (1), qui et vicinis nostris. Male enim velle, male facere, male dicere, male cogitare de quoquam ex æquo vetatur. Quodcumque non licet in Imperatorem, id ne in quemquam. Quod in neminem, eo forsitan magis nec in ipsum, qui per Deum tantus est. Idem in libro adversus Scapulam (2): Christianus, inquit, nullius est hostis, nedum Imperatoris: quem sciens à Deo suo constitui, necesse est ut et ipsum diligat, et revereatur, et honoret, et salvum velit :::: Itaque et sacrificamus pro salute Imperatoris. Unde quum sæpe Christiani læsæ majestatis rei agerentur ab

(1) *Apol. cap. 36.*(2) *Cap. 2.*

inimicis, eam calumniam non Tertullianus modo (1), verum alii quoque ejus ætatis Patres tamquam à Christiana religione prorsus alienam summo studio repellabant, contestantes palam, nihil magis à Christianorum pietate abhorrere, quam esse quemquam Imperatori suo inimicum. Jubet enim Scriptura sacra, inquit Theophilus Antiochenus (2), ut magistratibus et potestatibus subjiciamur, ac pro iis precemur, ut tranquillam et pacatam vitam agamus. Ac omnibus omnia reddere docet; cui honorem, honorem; cui timorem, timorem; cui tributum, tributum: nec quidquam ulli debere, nisi ut diligamus omnes.

SCHOL. Quare Christianis veteribus (Grotii verba sunt de jure belli et pac. lib. 1. cap. 4. §. 7. n. 9.) qui recentes ab Apostolorum et apostolicorum virorum disciplina eorum præscripta et intelligebant melius et perfectius implebant, summam injuriam fieri puto ab iis, qui quo minus ipsi se defenderent in certissimo mortis periculo, vires putant illis, non animum defuisse. Imprudens certe et impudens fuisset Tertullianus, si apud Imperatores, qui ejus rei ignari esse non poterant, ita confidenter ausus esset mentiri. (*Apol. cap. 37.*) Si enim hostes et apertos, non tantum vindices occultos agere vellemus, deesset nobis vis numerorum et copiarum? Plures nimirum Mauri et Marcomani ipsique Parthi, vel quantacumque unius tamen loci et suorum finium gentes, quam totius orbis? Hesterni sumus et vestra omnia implevimus, urbes, insulas, castella, municipia, conciliabula, castra ipsa, tribus, decurias, palatium, senatum, forum. Sola vobis reliquimus templa. Cui bello non idonei, non prompti fuisset, etiam copiis impares, qui tam libenter trucidamur, si non apud istam disciplinam magis occidi liceret quam occidere? Vide etiam Cyprianum ad Demetr. et Augustin. de civit. Dei lib. 22.

(1) *Apol. cap. 35.*(2) *Lib. 3. ad Autolycum.*

§. C.

Exemplo eorundem sub Imperatoribus Christianis.

Quod si quis autem id factum ideo contendat, quod nulla esset Ecclesiae in Cæsares ethnicos potestas; aliam vero esse rationem in his, qui fidem professi ejus se auctoritati, quam contemnunt, subjecerunt: eum ego velim meminisse non tantum sub *Juliano*, *Constantio*, *Valente*, *Gothorum*, deinde *Longobardorum* Regibus Ecclesia Christiana quid egerit, verum etiam quid docuerit. *Juliano* nuper *Augustinum* testem audivimus qua fide Christiani milites servierint. (§. XCVIII.) Ad-do huic *Gregorium Nazianzenum* (1): Ceterum, inquit, *Dei clementia inhibitus atque repressus est Christianorumque lacrymis*, quas multas multi perfuderunt, quod solum adversus persecutorem remedium est. Solum, inquam, *Ambrosio* etiam teste (2): Coactus repugnare non novi: dolere potero, potero flere, potero gemere: adversus arma, milites, Gothos quoque lacrymae meae arma sunt :::: *Aliter nec debeo, nec possum resistere*. Itaque exploratum est, in ea semper Christianos omnes sententia fuisse, ut minime sibi licere crederent, obtentu religionis persecutionisve Regum se ac Principum imperio subducere, tametsi vires ad audendum perficiendumque non deessent. Unum est, inquit *Gregorius M.* (3), quod breviter suggeras serenissimis dominis nostris, quia si ego servus eorum in morte *Longobardorum* me miscere voluissem, hodie *Longobardorum* gens nec Regem, nec Duces, nec Comites haberet, atque in summa confusione esset divisa. Sed quia Deum timeo, in mortem cujuslibet hominis me miscere formido.

(1) Orat. 1. in *Julian.*(2) Orat. ad *Auxent.*(3) *Epist. ad Sabinian. lib. 4. epist. 47. alias lib. 7. epist. 1.*

SCHOL. Conf. *Du-Pin cit. diss. cap. 2. §. 3.* Insignis est canon 75. concilii *Toletani IV.* sub *S. Isidoro* celebrati ann. 633. quem, non possum, quin hoc loco adscribam: *Servemus erga Deum religionis cultum cum timore: custodiamus erga Principes nostros pollicitam fidem atque sponsonem: non sit in nobis, sicut in quibusdam gentibus, infidelitatis subtilitas impia, non subdola mentis perfidia, non perjurii nefas, nec conjurationum nefanda molimina. Nullus apud nos presumptione regnum arripiat: nullus excitet mutuas seditiones civium: nemo meditetur interitus Regum.* Addo quod *S. Bernardus* in *epist. 170.* ad *Ludovicum Regem Gallorum* scriptum reliquit: *Si totus orbis adversum me conjuraret, ut quidpiam molirer adversus regiam majestatem; ego tamen Deum timerem, et ordinatum ab eo Regem offendere temere non auderem. Nec enim ignoro ubi legerim: Qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit.*

§. LI.

In temporalibus imperio civili etiam clerici divino jure subsunt.

Quod obediendi praeceptum Christianis diligenter *Petrus* commendabat (§. XCVIII.), idem *Paulus* aliquoties repetit, disertissime vero in epistola ad *Romanos* (1), quum ait: *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit: non est enim potestas nisi à Deo: quae autem sunt, à Deo ordinatae sunt.* Itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit :::: Ideo necessitate subditi estote non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam. Quo quidem praecepto non est dubium clericos non minus quam laicos contineri. Apostolo enim non de potestate quacumque, verum ea, quae Principum est, ac civilis, hoc loco sermonem esse (1) *Cap. 13.*

ex contextu apertum est: et Chrysostomus præterea confirmat his verbis: *Duplex imperii genus. Alterum, cujus opera homines et populi et urbibus imperant, ac civilem hanc vitam moderantur, id quod Paulus indicabat, quum diceret: Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit. Quod si autem potestati civili omnem animam subditam esse debere Apostolus docuit, quo tandem modo verum esse potest, clericos jure divino potestati regie non esse subjectos? Joannes Chrysostomus (1), quum eum Apostoli locum expenderet, ostendit, ait, quod ista imperentur omnibus et Sacerdotibus et Monachis, non solum sæcularibus. Id quod statim in ipso initio declarat, quum dicit Omnis anima:: etiamsi Apostolus, etiamsi Evangelista, sive Propheta, sive quisquis tandem fuerit. Neque enim pietatem subvertit ista subjectio. Quam interpretationem Theodoretus, Theophilactus, Eucumenius suam fecerunt; et tamquam nulli obnoxiam dubio probat S. Bernardus in epistola ad Henricum Archiepiscopum Senonensem (2): *Intelligitis quæ dico, cui honorem, honorem. Omnis anima, inquit, potestatibus sublimioribus subdita sit. Si omnis, et vestra. Quis vos excipit ab universitate? Si quis tentat excipere, conatur decipere. Habemus enim, verba sunt Gregorii Nazianzeni (3), inter ceteras nostræ doctrinæ leges hanc quoque cum primis laudandam, et à Spiritu:: præclare constitutam, qua ut servi heris suis, et uxores viris, et Ecclesia Christo, et discipuli magistris ac pastoribus dicto audientes esse atque obtemperare jubentur; ita nobis etiam præscribitur, ut sublimioribus potestatibus pareamus, non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam, ut qui pendendo tributum simus obnoxii. Quare audacter dico, totam ecclesiasticam antiquitatem conspirare in eo, ut crederet doce-**

(1) Homil. 23. in epist. ad Rom.

(2) Tract. de moribus et officio Episc. alias epist. 42. cap. 8.

(3) In orat. 17. ad cives Nazianzenos.

retque, præceptis apostolicis de obedientia Regibus ac Magistratibus debita; Sacerdotes non minus ac laicos, Antistites perinde ac minores clericos in his, quæ salutem civitatis respiciunt, comprehendendi. Cujus judicii auctorem præter alios habes Gelasium P. in epistola ad Anastasium Imp. ubi quantum, ait, ad ordinem publicæ disciplinæ, cognoscentes imperium tibi superna dispositione collatum, legibus tuis ipsi quoque parent religionis Antistites; et Pelagium P. I. Quum igitur (1) de pusillis ista forma præcepti sit, quanto nobis studio ac labore satagendum est, ut pro auferendo suspicionis scandalo obsequium confessionis nostræ Regibus ministremus, quibus nos etiam subditos esse sanctæ Scripturæ præcipiunt? Itaque vim inferri manifestam sententiæ Apostoli existimo ab his, qui eam sic interpretantur, ut omnes quidem sublimioribus potestatibus parere debere concedant, sed ita, ut clerici solis ecclesiasticis, laici vero etiam sæcularibus subiciantur (2): cujus interpretationis veterem nego quemquam auctorem exstitisse.

SCHOL. Conf. Du-Pin cit. diss. cap. 3. §. ult. His omnibus rite expensis, nescio an interpretatio Innocentii III. relata in cap. 6. de majorit. et obed. vel menti Apostoli, vel traditioni SS. Patrum satis consentanea haberi possit. Ceterum cui animus est legere quidquid absurdi in hoc argumento commenta est turba scholasticorum, is adeat Plac. Bockhn in comm. ad Decr. lib. 2. tit. 3. §. 6.

§. CII.

Quod eos perinde ac laicos obligat in conscientia.

Subtilior est recentiorum quorundam, sed æque Principum auctoritati inimica interpretatio, qua personas

(1) Epist. ad Childebertum Regem, tom. 3. Conc. Hard. pag. 331.

(2) Berti de discipl. Theol. lib. 20. cap. 17. n. 11.

ecclesiasticas statuunt legibus publicis teneri quidem in foro externo, non etiam in interno. Quod insulsum scholæ commentum quam sit etiam alienum à doctrina Apostoli, non propter iram tantum, verum etiam propter conscientiam nos Principibus subditos esse oportere præcipientis, præter alios docere potest Augustinus in huius ipsius præcepti expositione. Verba in rem nostram hæc sunt (1): Quod ait, ideoque necessitate subditi estote, ad hoc valet, ut intelligamus, quia necesse est propter hanc vitam subditos nos esse oportere, non resistentes si quid illi auferre voluerint, in quod sibi potestas data est, de temporalibus rebus; quæ quoniam transeunt, ideo et ista subjectio non in bonis quasi permansuris, sed in necessariis huic tempori constituenda est. Tamen quoniam dixit, necessitate subditi estote; ne quis non integro animo et pura dilectione subditus fieret huiusmodi potestatibus, addicit dicens, non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam: id est, non solum ad iram evadendam, quod potest etiam simulate fieri, sed ut in tua conscientia certus sis illius dilectione te facere, cui subditus fueris jussu Domini tui.

SCHOL. Hoc præ aliis dictum est iis, qui tantopere legibus mere penalibus favent, ad quod genus permulti omnes pene politicas Regum ordinationes referunt: quæ doctrina qua ratione cum salute rerum publicarum conciliari possit, ego, dicam ingenue, non intelligo.

§. CIII.

Ecclesia bona temporalia possidet humano, non divino jure.

Quod de personis dictum est (§. CI), idem de bonis Ecclesiæ temporalibus perinde valet. Neque enim bonorum istorum alia ad rempublicam ratio putanda est

(1) In exposit. quarundam rop. ex epist. ad Rom. prop. 74.

quam ceterorum, quæ ab aliis civibus possidentur. Inep- te quidem Marsilius Patavinus temporalia bona possideri ab Ecclesia ejusque ministris divino esse juri adversum adseverabat (1): ipsum tamen divinum jus prædia illis possessionesque addixit nusquam. Unde S. Augustinus non divino illa, sed humano, id est, jure Imperatorum possideri adversus Donatistas disputat. Quo jure, inquit (2), defendis villas Ecclesiæ? Divino, an humano? Respondeant: divinum jus in scripturis habemus, humanum in legibus Regum. Unde quisque possidet, quod possidet? nonne jure humano? Nam jure divino Domini est terra, et plenitudo ejus::: Noli dicere, quid mihi et Regi? Quid tibi ergo et possessioni? per jura Regum possidentur possessiones. Ob eam causam S. Avitus Viennensis Episcopus ajebat Regi suo (3): Quidquid habet ecclesiola mea, immo omnes ecclesiæ nostræ, vestrum est. Quam ingenuam ac liberam professionem vocat doctissimus Sirmondus, Principibus accepta ferri bona Ecclesiæ, quæ vel donarunt ipsi, vel, ut donare liceret, concesserunt. Quo loco refellere eam possumus opinionem, quæ bona in Ecclesiam pie collata ita ejus effici propria, divinoque judicio subijci statuit, ut nullum Reipublicæ jus relinquat, quod in aliis civium bonis obtinet. Etsi enim non negem ego, quin bona hæc quadam ratione ipsi Deo oblata censi possint, quod Patres sæpe, quod diplomata loquuntur, improbante licet audacter Stryckio (4); abuti tamen veterum auctoritate certum est, qui Dei illud qualecumque dominium ita interpretantur, ut impium esse putent in ejus velle communionem venire supremos Principes, ut verissime docet Card. de Cusa (5): Nullus, inquiens, sive ecclesiasticus, sive sæcularis se jure poterit excusare. Omnium

(1) Natalis Alexander sæc. XIV. cap. 3. art. 13.

(2) Tract. 6. in Joann. n. 25.

(3) Epist. 39.

(4) Dissert. de sæcular. cap. 7. §. 23.

(5) Lochstein part. 1. cap. 2. §. 2.

enim bonorum temporalium regimen ad publicam commoditatem prius debet ordinari. Unde Hugo noster scribit, ipsas possessiones numquam à regia potestate posse elongari, quoniam si ratio postulaverit et necessitas, et illis ipsa potestas debeat patrocinium, et illæ ipsæ possessiones debeant in necessitate obsequium. Sicut enim regalis potestas patrocinium, quod dat alteri, non potest non dare: sic ipsa possessio ab ecclesiasticis personis obtenta, obsequium, quod regie potestati pro patrocinio debetur, jure negare non potest. *Lib. 3. de conc. cathol. cap. 39.*

Schol. Ex hoc fundamento complura summorum imperantium jura, quæ in bonis ecclesiarum temporalibus et olim exercuerunt, et nunc quoque exercere possunt, planissima consecutione ducuntur. Hinc enim ex. gr. modum in acquirendis bonis Ecclesiæ ceterisque religiosis coetibus præscribunt. Conf. Neubergers *tractatus de cœnobiorum redditibus*. Hinc administrationi bonorum ecclesiasticorum invigilant, rationes exigunt, dissipationi alienationibusque legibus præcavent. Le Bret. *Promptuarium* pag. 3. Hinc denique onera iis sine suo consensu imponi minime ferunt. De Marca *lib. 6. cap. 12. §. 7. 12. 13.* Lites et controversias de his ortas suæ jurisdictioni vindicant. Espen *part. 3. tit. 1. cap. 4.* Aliaque non pauca, quæ suis singula locis indicabimus ex legibus Patriæ nostræ illustraturi.

§. CIV.

Ac proinde secluso privilegio contributioni obnoxia sunt.

Ex hoc genere obsequii Regibus præstandi locum haud postremum obtinet contributio ad communem patriæ securitatem seu firmandam seu propugnandam necessaria, cujus officii necessitatem ipsa per se recta docet ratio: Christus autem non modo verbis præci-

piens dare Cæsari, quæ sunt Cæsaris, et quæ sunt Dei, Deo (1), sed et facto ipso probavit, census solvens, etsi nihil ipse possideret. Si census Dei Filius solvit, ait S. Ambrosius (2), quis tu tantus es, qui non putes esse solvendum? Et ille census solvit, qui nihil possidebat, tu autem, qui sæculi sequeris lucrum, cur sæculi obsequium non recognoscas? Cur te supra sæculum quadam animi arrogantia feres, quum sæculo sis misera cupiditate subjectus? Et infra (3): Si Christus non habuit imaginem Cæsaris, cur dedit census? Non de suo dedit, sed reddidit mundo, quod erat mundi. Et tu si vis non esse obnoxius Cæsari, noli habere, quæ mundi sunt. Sed si habes divitias, obnoxius es Cæsari. Si vis nihil Regi debere terreno, relinque omnia tuâ, et sequere Christum. Ab hac lege bona ecclesiarum non eximit S. Ambrosius: Si tributum Imperator petit, inquit in oratione ad Auxentium, non negamus: agri Ecclesiæ solvunt tributum. In quo consentientem habet Urbanum P. apud Gratianum (4). Quod in ore piscis invenitur, pro Petro et Domino dari jubetur; quia de exterioribus Ecclesiæ, quod constitutum antiquitus est, pro pace et quiete, qua nos tueri ac defensare debent, Imperatoribus persolvendum est. Sanctum quoque Bernardum in epistola ad Ducem Lotharingiæ ita scribentem (5): Non renuimus Domini nostri sequi exemplum, qui pro se non dedignatus est solvere census; parati et nos libenter quæ sunt Cæsaris Cæsari reddere, et vectigal cui vectigal, et tributum cui tributum: docente Paulo: Ideo enim et tributa præstatis: ministri enim Dei sunt in hoc ipsum servientes. Reddite ergo omnibus debita; cui tributum,

(1) Luc. XX. 25.

(2) Lib. 4. in Luc. n. 73.

(3) Lib. 9. n. 35.

(4) Caus. 23. quæst. 8. can. 22.

(5) Epist. 119.

tributum; cui vectigal, vectigal (1). Ad quem locum respiciens S. Augustinus in libro de catechizandis rudibus: *Dicit apostolica doctrina, ait, ut omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit: et ut reddantur omnibus omnia; cui tributum, tributum; cui vectigal, vectigal; et cetera, quæ salvo Dei nostri cultu constitutionis humanæ Principibus reddimus, quando et ipse Dominus, ut nobis hujus sanæ doctrinæ præberet exemplum:: tributum solvere non dedignatus est.*

SCHOL. In hac tanta sanctorum Patrum consensione quis non miretur ingenium hominum, quibus nihil est tam perspicue, nihil tam candide à veteri traditum Ecclesia, quod in controversiam non adducant, quoties novis scholæ placitis adversum est? Specimen egregii acuminis non contemnendum in hoc ipso argumento dedit Anselm. Molitor in tractatione theologica de ecclesiastica potestate in Ecclesia bona, in qua tot sunt inanes viri argutiæ, tot subtilitates ad rem nihil facientes, quibus prolata à Lochstenio SS. Patrum pro jure Regum testimonia eludere conatus est, ut verear, ea omnia qui vacuo præjudicii animo legerit, ne convenire in hunc virum dicat illa Sancti Hieronymi: *Dum amorem contradicendi sequeris, à quæstionum lineis excidisti, more quorundam loquacium potius quam fæundorum, qui quum disputare nesciant, litigare tamen non desinunt.*

§. CV.

Privilegium hoc humani est et civilis juris.

Ajo: secluso privilegio, quo tam personæ quam res ecclesiasticæ in his, quæ civilem earum statum respiciunt, Principum Christianorum munificentia gaudent. Neque enim profecto immunitas hæc divino è jure re-

(1) *Ad Rom. XIII. 6.*

peti potest, in quo adeo nullum ejus vestigium apparet, ut contra dissertissima exstent præcepta, quæ Christianos ex æquo omnes sublimioribus potestatibus subjiciunt. (§. CI.) Quod ipsum fatentur ingenue non hi tantum, qui ætati nostræ propiores sunt tam Jurisconsulti quam Theologi (1), verum superiores etiam scholastici post D. Thomam plerique omnes conceptis verbis docuerunt. Non magis prima ejus initia Pontificum conciliorumve decretis ferri possunt in acceptis, quod adfirmare nonnullis venit in mentem causæ, opinor, studio magis quam veri exquirendi. Nam quo jure id factum ab Ecclesia probari potest, ut civium partem nobiliorem, bonaque eorundem imperio civili divina lege subjecta Principibus eriperet non consentientibus? Amabo te, potestne Rex quisquam Christianus constitutis Reipublicæ suæ ministris impertiri privilegium, quo hos in spiritualibus Episcoporum potestati minime fore deinceps obnoxios pronuntiet? An illi vero temporalium rerum solida administratio atque independens minus à Deo commissæ est, quam spiritualium Episcopis à Christo? Dicamus igitur quod res est candide, immunitatem ecclesiasticam seu personis à foro et jurisdictione, seu rebus à tributorum onere concessam, gratiam esse Christianorum Principum; ratione quidem, ut tum erant mores, nixam probabili, sed tamen gratiam, quam nos decet, non ex jure canonico metiri, cujus in his rebus nulla vis esse potest, nisi quam receptio illi, aut usus conciliavit (§. XLIX.); nec ex antiquis Imperatorum constitutionibus, qui nullas nobis scribere leges poterant; sed ex legibus ejusque regni propriis: in quibus si quid est ambigui, si quid obscuri, non ipsa sibi jus dicat Ecclesia, quod inani scholasticorum dicterio continetur; sed ab eo est petenda interpretatio, penes quem imperii majestas residet.

SCHOL. Ecclesiasticæ immunitatis totius origo ex le-

(1) *Schmidt. Instit. jur. eccles. tom. 1. §. 395.*

gibus Constantini M. petenda est, cujus pietatem imitati deinceps et Cæsares et Reges eandem vel augebant vel restringebant, prout vel temporum vel locorum ratio exigere visa est: quod ex Thomassino *part. 3. lib. 1. cap. 33. seqq.* et Binghamo *origin. e eccl. lib. 5. cap. 2. §. 5. seqq.* constat. Quando autem hoc ipsum, inquit Rabardæus, per leges et rescripta Christianorum Imperatorum, Regum et summorum Principum indultum est, fidentius summi Pontifices suis litteris et decretis illud diligenter observandum constituerunt: quo sensu debemus interpretari plures canones Sylvestri, Pelagii, Gregorii, Gelasii, Leonis, Bonifacii et aliorum Pontificum, tum etiam decreta antiquorum conciliorum, quæ Gratianus refert. Quod minus acute, meo iudicio, considerarunt illi Doctores, qui ex his absolute probant, jure pontificio simpliciter absque permissu vel consensu Regum et Principum sæcularium hanc libertatem à foro et iudicio sæcularium magistratuum clericis datam et stabilitam fuisse. Optat. Gall. *sect. 2. §. 3. pag. 21.*

§. CVI.

Unde Principum supremæ potestati nihil præjudicat.

Quod autem exemptas à jurisdictione civili personas ecclesiasticas dicimus, id supremæ Regum potestati nihil detrahit. Apposite Barclajus in tractatu de potestate Papæ (1): Principes fideles, ait, exemerunt quidem privilegiis suis clericos à potestate magistratuum inferiorum, sed non exemerunt à potestate sua. Nusquam enim memoriæ proditum est ab ullo scriptore, Principes, qui istis clericis privilegiis donarunt, ita eos à se liberos dimisisse, ut sibi amplius non subessent. Im-

(1) Cap. 35. §. 2.

mo nec potuerunt Principes, nec adhuc possunt, clericos in regnis suis constitutos ea libertate donare, ne ipsorum potestati temporali subsint, neque delinquentes ab iis judicari et puniri possint, nisi eadem opera se principatu abdicent. Atque hæc insignis hallucinatio est multorum, qui juris publici destituti peritia, hæc personarum ecclesiasticarum privilegia ita interpretantur, ut iis ipsam Regum supremam potestatem circumscribi existiment, quo fiat, ut nefas sit vel his ipsis moliri quidquam adversus hanc, ut ajunt, jam dudum præscriptam libertatem. Neque esse, quod metuamus rebus publicis, Bellarminus censet. Cur ita? quia inquit, quos Rex non potest, coërcebunt Episcopi delinquentes clericos. Itane vero? Quid hoc est aliud, verissime Barclajus in vindiciis agebat (1), quam Episcopos ad regale culmen attollere? Cur enim, Bellarmine, instituti sunt Reges, aut quo illorum est potestas? nonne ut Reipublicæ moderentur, paci salutique civium provideant, pœnis et præmiis divisim in merentes? Atqui jam id muneris eripis Regibus, aut saltim cum Episcopis vis esse commune. Demus, si placet, tantisper Episcopis hanc, quam volunt, clericos coërcenti potestatem; auferamus omnem Regibus: quam tutam censetis futuram regnorum securitatem, si solo decretalium jure eam nobis licebit defendere? Judices sæculares sub excommunicationis pœna cognitione atrocissimorum etiam criminum interdicunt: ecclesiasticis vero, si Milleroto credi potest, non concedit umquam clericos brachio tradere sæculari, præterquam trium delictorum reos, inter quos nec sicarii sunt, nec incendiarii, nec incestuosi, nec parricide, nec perduelles, nec proditores patriæ, nec Regicide. Hæc igitur, atque alia his similia criminum monstra, quæ temporum infelicitas nonnumquam etiam in clero detegit, quomodo punientur? An in his quoque exemptioni locum dabimus, licet cum pernicie rerum publicarum?

(1) Cap. 35. §. 2.

Non putem: *Principes non sunt timori boni operis, sed mali. Vis autem non timere potestatem? Bonum fac et habebis laudem ex illa: Dei enim minister est tibi in bonum. Si autem malum feceris, time: non enim sine causa gladium portat. Dei enim minister est, vindex in iram ei, qui malum agit.* Ita Paulus.

§. CVII.

Nec eminenti Reipublicæ in res Ecclesiasticorum dominio.

Similiter bona ecclesiarum temporalia, tametsi Principum beneficio immunia, eminenti Reipublicæ dominio subjecta esse minime desinunt (§. CIII.). Quare nihil immunitas hæc impedire potest, quo minus in publica totius populi necessitate exigere reges ex his quoque bonis subsidia jure valeant ad patriam ab interitu vindicandam. Anne inconsulto etiam, inquires, Romano Pontifice? Immo vero inconsulto etiam. Equidem non ignoro, quibus demum conditionibus *Innocentius P. III.* (1) subsidii istius contributionem fieri passus sit. Sed jam nuper præmonebam, nullam in hac quæstione decretalibus Pontificum vim ex se posse tribui (§. CV.); minime vero omnium illis, quæ supremæ Regum auctoritati derogant (§. XXXVIII.): in quarum numerum hanc, de qua agimus, *Innocentii* decretalem, retulit, nec immerito, *Lochstenius*. Eam enim etsi ego ita esse comparatam pulchre intelligam, ut consentanea sit prorsus omnimodæ, quam videtur affectasse clericorum à potestate civili independentiæ; cum veris tamen civilis juris principiis, quomodo illa possit cohærere, non adsequor. Nam quæ est, quæso, hæc justitia civilis, quæ tum demum necessitati omnibus communi clericos vult consulere, quum bona laicorum jam exhausta sunt

(1) *Cap. 7. de imm.*

penitus? Judicandi de reipublicæ necessitate potestas quomodo, salva majestate civili, Episcopo soli et clero tribui potest? An è bonis suæ potestati subjectis non licebit patriæ, quum extrema necessitas urget, partem reddituum decerpere sine summi Pontificis consensu? Ita *Bonifacio P. VIII.* æquum olim visum est in constitutione sexto decretalium libro inserta (1). Sed quam ipse deinde haud ita multo post, *Philippi* victus constantia, et justis regni Franciæ querelis fatigatus, commoda interpretatione ita temperavit, ut agnosceret in Regibus potestatem a suo nutu minime pendentem.

SCHOL. Conf. Raynaldum in *annal. ad ann. 1297. n. 50.* Natalem Alexandrum in *Hist. eccles. sæc. XIII. diss. 9. art. 1.* et Carolum Fevret de *abusu lib. 1. cap. 8.* Pontificis consensum qui requirunt, ex iis video nonnullos ea niti ratione, quod bonorum ecclesiasticorum suprema cura, proque iis rite administrandis sollicitudo eidem incumbat. Vid. Auctor *vindic. jur. stat. eccles. circa temporalia part. 1. cap. 2. §. 4.* Nam quum ex vi primatus (ita ratiocinatur *Schmidtus loc. cit. §. 298.*) necessaria fluat sollicitudo et cura omnium in orbe ecclesiarum; hæc vero profecto locum habeat in iis omnibus, per quæ status ecclesiarum deterior quacunque ratione fieri queat: negari non posse videtur Pontifici vi primatus curam quoque supremam horum bonorum incumbere. Quod viri clarissimi ratiocinium quam recte se habeat, nunc non disputo: id ajo, quantacunque sit suprema istius vis inspectionis et curæ, eam tamen ita esse temperandam, ut cum summo et independente Regum jure conciliari possit, cui ut jam dictum est aliquoties, Christus instituendo Ecclesiam ordinandoque nihil penitus detractum voluit.

(1) *Cap. 3. de immunit.*

§. CVIII.

Espenio iudice.

Ex his evidenter sequitur, verba sunt Espenii (1), exemptionem clericorum à jurisdictione laica: non è jure naturali vel divino, neque ex ecclesiasticis decretis, sed ex solis Imperatorum et Principum legibus profluere, et de ea statuendum ac judicandum. Unde nec de hac exemptione valet auctoritas decretalium, sive jus commune canonicum, nisi in quantum illud in hoc articulo est receptum expresso vel tacito Principum consensu: Si igitur Principes intelligant exemptionem, qua hactenus gavisii sunt clerici, politico et recto Reipublicæ regimini plurimum officere: quidni possint, et subinde teneantur pro temporum et rerum circumstantiis hæc exemptionum privilegia sua auctoritate limitare atque circumscribere? exemplo veterum Imperatorum ac Regum, quorum receptæ olim constitutiones ac piissimo cuique Antistiti probatæ leges hunc nobis certe præstare usum possunt, ut judicare ex iis liceat, quæ quantumve Regibus, salva dignitate sacerdotii, circa politiam ecclesiasticam potestas competat.

*Schol. Quod de limitanda cleri immunitate post Espenium monui, id ne quis vertat in calumniam, de immunitate ecclesiastica intelligi volo, non de illa qua clerus Hungariæ æqua cum nobilibus conditione fruitur, de qua hoc mihi loco sermo non est. Ceterum de toto hoc immunitatis argumento unus instar omnium esse potest Lochsteinius in egregio prorsus opere Germanice scripto, cui titulus: *Fundamenta pro et contra ecclesiasticam immunitatem in re temporali*. Adde ejusdem *Responsa ad interrogationes circa ecclesiasticam immunitatem*.*

(1) *Jur. eccles. univ. part. 3. tit. 3. cap. 2. §. 4. 12.*

CAPUT II.

DE POTESTATE PRINCIPUM

CHRISTIANORUM CIRCA SACRA GENERATIM.

§. CIX.

Hoc jus quidam prorsus negant.

De potestate Principum Christianorum circa sacra varia est ac multiplex disceptatio. Quorundam adeo delicata religio est, ut vel ipsum nomen ferant iniquius: jus circa sacra confundentes cum potestate ecclesiastica. Quo errore evenit, ut quidquid ejus juris Principibus vindicat intelligentior pars interpretum, id totum de potestate Ecclesiæ detrabi, et credant ipsi, et aliis conentur omni studio persuadere. Quod quidem omnino falsum est: differunt enim hæc duo toto genere. Quæ qui non discernunt, parum abest, quin de violata *Christi* religione arguant Principes etiam pietate minime simulata commendabiles, qui, quod ignorare non possent, quantum ad vitæ etiam civilis stabilem felicitatem intersit, pios esse subditos ac virtutis religionisque non fucatæ studiosos cultores, hanc imperatorii muneris sui curam præcipuam reputabant, nihil prætermittere, quod ad veræ pietatis cultum inter suos promovendum removendaque virtutis impedimenta pertinere posset. Hæc mens *Constantini M.* fuit, cujus exstat epistola apud *Eusebium* (1) post Nicænam synodum scripta, qua egregium promovendæ religionis studium testatus est: hæc *Theodosii*, hæc *Marciani*, hæc *Justiniani*, cujus permultæ supersunt in codice ac novellis de sacris rebus editæ constitutiones. Idemque porro semper piorum Regum in colenda tuendaque religione studium fuit: quæ

(1) *Lib. 3. de vita Const, cap. 17. seqq.*

§. CVIII.

Espenio iudice.

Ex his evidenter sequitur, verba sunt Espenii (1), exemptionem clericorum à jurisdictione laica: non è jure naturali vel divino, neque ex ecclesiasticis decretis, sed ex solis Imperatorum et Principum legibus profluere, et de ea statuendum ac judicandum. Unde nec de hac exemptione valet auctoritas decretalium, sive jus commune canonicum, nisi in quantum illud in hoc articulo est receptum expresso vel tacito Principum consensu: Si igitur Principes intelligant exemptionem, qua hactenus gavisi sunt clerici, politico et recto Reipublicæ regimini plurimum officere: quidni possint, et subinde teneantur pro temporum et rerum circumstantiis hæc exemptionum privilegia sua auctoritate limitare atque circumscribere? exemplo veterum Imperatorum ac Regum, quorum receptæ olim constitutiones ac piissimo cuique Antistiti probatæ leges hunc nobis certe præstare usum possunt, ut judicare ex iis liceat, quæ quantumve Regibus, salva dignitate sacerdotii, circa politiam ecclesiasticam potestas competat.

*SCHOL. Quod de limitanda cleri immunitate post Espenium monui, id ne quis vertat in calumniam, de immunitate ecclesiastica intelligi volo, non de illa qua clerus Hungariæ æqua cum nobilibus conditione fruitur, de qua hoc mihi loco sermo non est. Ceterum de toto hoc immunitatis argumento unus instar omnium esse potest Lochsteinius in egregio prorsus opere Germanice scripto, cui titulus: *Fundamenta pro et contra ecclesiasticam immunitatem in re temporali*. Adde ejusdem *Responsa ad interrogationes circa ecclesiasticam immunitatem*.*

(1) *Jur. eccles. univ. part. 3. tit. 3. cap. 2. §. 4. 12.*

CAPUT II.

DE POTESTATE PRINCIPUM

CHRISTIANORUM CIRCA SACRA GENERATIM.

§. CIX.

Hoc jus quidam prorsus negant.

De potestate Principum Christianorum circa sacra varia est ac multiplex disceptatio. Quorundam adeo delicata religio est, ut vel ipsum nomen ferant iniquius: jus circa sacra confundentes cum potestate ecclesiastica. Quo errore evenit, ut quidquid ejus juris Principibus vindicat intelligentior pars interpretum, id totum de potestate Ecclesiæ detrabi, et credant ipsi, et aliis conentur omni studio persuadere. Quod quidem omnino falsum est: differunt enim hæc duo toto genere. Quæ qui non discernunt, parum abest, quin de violata *Christi* religione arguant Principes etiam pietate minime simulata commendabiles, qui, quod ignorare non possent, quantum ad vitæ etiam civilis stabilem felicitatem intersit, pios esse subditos ac virtutis religionisque non fucatæ studiosos cultores, hanc imperatorii muneris sui curam præcipuam reputabant, nihil prætermittere, quod ad veræ pietatis cultum inter suos promovendum removendaque virtutis impedimenta pertinere posset. Hæc mens *Constantini M.* fuit, cujus exstat epistola apud *Eusebium* (1) post Nicænam synodum scripta, qua egregium promovendæ religionis studium testatus est: hæc *Theodosii*, hæc *Marciani*, hæc *Justiniani*, cujus permultæ supersunt in codice ac novellis de sacris rebus editæ constitutiones. Idemque porro semper piorum Regum in colenda tuendaque religione studium fuit: quæ

(1) *Lib. 3. de vita Const, cap. 17. seqq.*

etsi per se satis valida; si civilibus præterea muniatur legibus, amplior et solidior esse consuevit, ut sanctus Rex noster *Stephanus* in præfatione decreti significare velle videtur. Hoc sensu *Leonem M.* intelligo ita agentem: *Res autem humanæ aliter tutæ esse non possunt, nisi quæ ad divinam confessionem pertinent, et regia et sacerdotalis defendat auctoritas.*

SCHOL. Conf. Moser in diss. de offic. Princip. circa religionem subditorum, et Schmidt in diss. de efficacia religionis in promovenda socialitate.

§. CX.

Contra Patrum traditionem.

Ob eam causam in epistola ad *Leonem Aug.* scribit: *Debes, Imperator, incunctanter advertere, regiam potestatem tibi non solum ad mundi regimen, sed maxime ad Ecclesiæ præsidium esse collatam (1).* Quæ sancti quoque *Isidori Hispalensis Episcopi* piissimi juxta et doctissimi sententia fuit: *Principes, inquit, sæculi nunquam intra Ecclesiam potestatis adeptæ culmina tenent, ut per eam potestatem disciplinam ecclesiasticam muniant. Ceterum intra Ecclesiam potestates necessarie non essent, nisi ut, quod non prævalet Sacerdos efficere per doctrinæ sermonem, potestas hoc impleat per disciplinæ terrorem. Sæpe per regnum terrenum cæleste regnum proficit: ut qui intra Ecclesiam positi contra fidem et disciplinam agunt, rigore Principum conterantur, ipsamque disciplinam, quam Ecclesiæ humilitas exercere non prævalet, cervicibus superbiorum potestas Principalis imponat, et ut venerationem mereatur, virtutem potestatis impertiat. Cognoscant Principes sæculi Deo debere se rationem reddere propter Ecclesiam, quam à Christo tuendam suscipiunt. Nam*

(1) *Leo M. epist. 156. edit. Balleriniqum, alias 75.*

sive augeatur pax et disciplinæ Ecclesiæ per fideles Principes, sive solvatur, ille ab eis rationem exiget, qui eorum potestati suam Ecclesiam credidit. Caus. 23. quæst. 5. can. 20.

§. CXI.

Augustino cum primis sæpe probatam.

Quo loco non obscure refellitur opinio eorum, qui de sola Ecclesiæ defensione ac præsidio citra ullam aliam de rebus sacris statuendi potestatem veteres Patres interpretantur: neque enim defensio, cujus illi meminerunt, eo spectat tantum, ut Ecclesiam ab externa vi securam præsent, sed huc etiam cum primis, ne domesticis vitiis corrupta à pristinis moribus et sincera majorum pietate uspiam deflectat. In hoc, ait *Augustinus (1)*, *Reges, sicut eis divinitus præcipitur, Deo serviunt in quantum Reges sunt, si in suo regno bona jubeant, mala prohibeant, non solum quæ pertinent ad humanam societatem, verum etiam quæ ad divinam religionem. Et alibi (2): Quomodo ergo Reges Domino serviunt in timore, nisi ea, quæ contra jussa Domini fiunt, religiosa severitate prohibendo atque plectendo? Aliter enim servit, quia homo est: aliter, quia etiam Rex est. Quia homo est, ei servit vivendo fideliter: quia vero etiam Rex est, servit leges justas præcipientes et contraria prohibentes convenienti vigore sanciendo. Sicut servivit *Ezechias* lucos ac templa idolorum, et illa excelsa quæ contra præcepta Dei fuerunt constructa, destruendo. Sicut servivit *Josias* talia et ipse faciendo: In hoc ergo serviunt Domino Reges, in quantum sunt Reges, quum ea fa-*

(1) *Lib. 3. contr. Cresc. cap. 51.*

(2) *In epist. 185. alias 50. ad Bonifacium, cap. 5.*

ciunt ad serviendum illi, quæ non possunt facere nisi Reges.

SCHOL. Exemplo Josiæ usus quoque est Carolus M. in præfatione Capitularis Aquisgranensis ann. 789. Sed et aliqua, inquit, capitula ex canonicis institutionibus, quæ magis vobis necessaria videbantur, subjunximus. Ne aliquis, quæso, hujus pietatis admonitionem esse presumptiosam judicet, qua nos errata corrigere, superflua abscindere, recta coarctare studuimus, sed magis benevolo charitatis animo suscipiat. Nam legimus in Regnorum libris, quomodo S. Josias regnum sibi à Deo datum circumeundo, corrigendo, admonendo, ad cultum veri Dei studuit revocare: non ut me ejus sanctitati equiparabilem faciam, sed quod nobis sint ubique sanctorum semper exempla sequenda.

§. CXII.

Variae Protestantium sententiæ.

In hac tanta antiquitatis totius consensione, non caret temeritate negare velle potestatem, quam præterea tam ratio recta commendat, quam Deus ipse disertissimis oraculis comprobavit (1). De causa vero potestatis deque limitibus ejusque amplitudine dum quæritur, incredibile dictu est, quam sint multæ quamque discrepantes inter se doctissimorum virorum sententiæ. Hobbes, dempto hoc uno, Jesum esse Christum Dei, cetera omnia credendi capita negat esse fidei, sed obedientiæ (2). Utr. Huberus interna religionis christianæ ab imperio civili libera pronuntiat, externa omnia eidem subjecit; ea nimirum, ut Floërkus interpretatus est (3), quæ divino jure determinata non sunt: qualia quum

(1) Isai. XLIX. 23. LX. 10. II. Reg. VII. 12. 13.

(2) Huber. de jur. civit. lib. I. sect. 5. cap. I.

(3) Prænot. jur. eccles. §. 12.

sint, Thomasi quidem judicio, admodum pauca (1); facili collectione intelligi potest, quam late huic viro, à quo nihil prope dissentit Bohmerus (2), jura Principum circa sacra pateant. Harum sententiarum nulla est, quam vel ipsi hodie Protestantes probent, ut actum agant, qui his refellendis operam impendunt.

SCHOL. Hobbesium confutabat Huberus; et, qui hobbesianum se nuper professus est, Rousseavium clar. Scheidemantel. Floërkio respondit Keuffel. Thomassi et Bohmeri systema data opera Kippingius convellere studuit, nec, ut ego judico, infeliciter.

§. CXIII.

Doctrina Pfaffii.

Abit in multis à superiorum doctrina systema recentiorum, cujus ferunt auctorem Matthæum Pfaffium Tubingensem olim theologum celebrem. Ejus sunt hæc præcipua capita: Ecclesiam esse societatem in civitate erectam, eoque finem confæderatam, ut cultum divinum ad præcepta Jesu Christi, qui primus hanc societatem instituit, suisque juribus ornavit, agat. Habere imperantes ut in alia omnia in civitate erecta collegia, ita etiam in hac religiosam societatem supremam inspectionem; partim ne quid in iis agatur, quod saluti civitatis adversum esse possit, partim ut, quæ pro libertate subditis competente sic eriguntur, collegia et societates ab omnibus injuriis et insultibus defendantur, et juribus suis atque libertatibus, quas jure vel divino vel humano habent, uti et frui sine turbatione possint. Ex hoc generali supremæ inspectionis officio emergere jura sacrorum, jura in Ecclesiam, absoluta illa et generalia, quæ vocantur, magistratui politico

(1) Diss. de jur. princ. circ. adiaphora.

(2) De extraord. prim. eccles. statu §. 20.

competentia. Quum autem nulla sit in civitate societas, quæ sua sibi jura non servet, suas sibi ipsi leges ordinemque ex pacto, conventionem et confederationem mutua non scribat, et his legibus vivere ab imperante non permittatur; ita *Ecclesiam hoc jus, hanc facultatem habere eo certius esse, quod hæc facultas ab ipso Christo, qui Ecclesiam fundavit, ipsi concessa sit, divino sic munita sigillo, quod violare sane et summis imperantibus nefas fuerit.* Ex hac divinitus data facultate effluere jura sacrorum collegialia et specialia toti *Ecclesiæ competentia, et in tota Ecclesia radicaliter residentia, quæ proinde exerceri à magistratu politico non possint de jure, nisi ex consensu vel præsumpto vel tacito Ecclesiæ.* Ecclesiam vero et posse partem jurium suorum in Principes transferre, et hoc ut faceret necesse etiam fuisse, ex quo numerus Christianorum ita excrevit, ut per totam civitatem diffusus, jam cætus ad horum jurium administrationem commode satis concurrere haud potuerit. Ceterum jura ipsa nihilominus manere radicabiliter penes Ecclesiam, eaque adeo juxta indolem Ecclesiæ, secundum jus divinum, Ecclesia et ipsa, quantum fieri potest, in partes vocata, ad salutem et ædificationem ejusdem exerceri et administrari debere: quos limites si migrent summi Principes, nihil impedit, quo minus revocare jura, quæ commisit, Ecclesia recte possit. Ita eruditus hic theologus in dissertatione de jure sacrorum absoluto et collegiali.

SCHOL. Quid commodi hæc jurium in absoluta et collegialia divisio rebus Protestantium adferre possit, ipse in fine dissertationis enarrat copiosius. Restabat, ut quæ jura sacrorum sint absoluta et majestatica, quæ collegialia, dilucide exponeretur. Sed in his definiendis variant scriptores Protestantium etiam novissimi, quod facile apparet, si quis Moshemium, Pertchium, Floërkium, Wiesenhaberum, Georg. Lud. Bohmerum

conferre volet. Conf. Grebner in Germ. sacr. art: 4. pag. 70. seqq.

§. CXIV.

Fundamentum juris circa sacra ex sententia Catholicorum.

Non ii sumus nos, qui, quod obijci Ecclesiæ nostræ frequenter solet, alienam penitus ab imperio civili curam sacrorum existimemus, (§. CIX. seqq.) aut iis Majestatem juribus privare conemur, quæ illi hanc ipsam ob curam competere necesse est: (§. CXI.) quam criminationem (licet enim hoc nomine compellare) refellunt satis egregie multorum de hoc argumento lucubrationes. Disceptationi obnoxia inter nos sunt eadem, de quibus aut magis inter se Protestantes consentiunt. Capita disceptationis duo sunt præcipua: unum de *fundamento juris circa sacra*; alterum de *hujus limitibus*. De posteriore deinde exponetur. Fundamentum potestatis circa sacra, sunt è nostris pauci quidam, maxime theologi, qui in privilegio quærant à Præsulibus ecclesiarum summis Principibus concessa propter insignia multorum in rem christianam merita. Nam hi quum pro certo reciperent exploratoque, nullas esse omnino Regum ac Principum in iis rebus dirigendis partes, quæ ullo modo religionem spectant; atque ob id ad injuriam Ecclesiæ illiberalemque servitutem pertinere existimarent, si quæ olim à piissimis Imperatoribus gesta historia sacra tradidit memoriæ, *jure proprio* non ex mera Pontificum indulgentia acta fuisse statuamus; pronum fuit eo delabi, ut illa omnia indulgente ac connivente prudenter Ecclesia gesta esse crederent. Quæ quidem *conniventia* usu tot sæculorum firmata vim nacta sit *privilegii*, quo tuti Principes Christiani multarum rerum potestatem sibi non injuste vindicent, quam

usurpare, remoto privilegio, sine summo scelere nequeant. Non audeo damnare usum talium privilegiorum, inquit Suarez (1), sed hoc apostolicæ Sedi remitto. Nam etiam Card. Bellarminus cap. 35. contra Barclajum, quum ille diceret esse in Gallia quædam delicta gravia, quæ privilegiata dicuntur, ipse respondet, ideo dici privilegiata, quia privilegio Sedis apostolicæ indultum est Regibus Francorum, ut ea delicta cognoscere possint. Quibus verbis videtur illam excusationem non improbare, sicut illam non improbant Julius Clarus et Aufrelius, quos allegat.

SCHOL. Quod de privilegiatis in Gallia delictis hic Suarez ex Bellarmino docet, id quidem falsum est. Dicit privilegiata crimina vocari in Gallia, ait Barclajus in vindiciis, de quibus clerici apud regios Judices accusari Papa indulget. Nihil minus. Neque ullam invenies sanctionem, qua id privilegii in clericos Regibus rebusque publicis Papa concesserit: ut facile iudices, non id ordinariæ jurisdictionis Regibus à Papa tributum, qui olim utebantur omni in clericos potestate; sed ipsorum voluntate servatum, qui de suo jure, quod libuit, remiserunt, quod libuit, tenuerunt. Sed et nuper doctissimus Millerotus eleganti illo tractatu, quem scripsit De delicto communi et casu privilegiato, rite ostendit, privilegia clericorum orta à Regibus; ideoque crimina, ob quæ accusantur in foro civili, vocanda proprie delicta communia, quia communi jure de illis cognoscit Magistratus; quæ vero ad Episcopum remittuntur, privilegiata esse dicenda, scilicet quia Regum privilegio indulgetur Episcopis, ut de iis casibus cognoscant et judicent.

(1) Lib. 4. defens. fid. cap. 34. n. 29. alias 31.

§. CXV.

Est ipsum summum imperium.

Sed horum quidem jam dudum explosa sententia est. Norum enim sapientiores civilium jurium magistri, jura Principum circa sacra omnibus communia (nam de juribus speciali titulo quæsitum hic non agimus) si qua sunt, ea non posse aliunde, quam ex fine civilis societatis hujusque regendæ officio derivati. Cujusmodi jura, quum imperio civitatis contineantur, manifestum est, jura circa sacra ad Majestatem referri oportere; eaque proinde non commentitio cuidam Sedis apostolicæ privilegio, sed fundamento inniti divinitus constituto. Quod, ut omnibus est summis Principibus commune, ita nulla vi humana convelli potest. (§. CX. seqq.) Theodosius in litteris ad Cyrillum Alexandrinum datis, quarum testimonium hoc nobis gravius esse debet, quod œcumenici concilii judicio probatæ sint, et in acta relata, non aliam juris sui rationem producebat, quam imperii vim à Deo sibi commissam. Nostræ constitutio Reipublicæ ea, quæ in Deum est, pietate nititur, ait (1), multaque inter hanc et illam cognatio et confederatio intercedit. Nam et se mutuo complectuntur, et utraque prosperis alterius successibus incrementa sumit: quandoquidem ut vera religio justa actione, ita Respublica utriusque ope nixa florescit. Quum itaque Deus imperii habenas nobis tradiderit; iisque, qui imperia nostro parent, pietatis et securitatis quoddam quasi vinculum nos esse voluerit: harum inter se societatem, providentiæ et hominibus medios nos præbentes, indivulsam perpetuo conservare contendimus; pietatique opitulamur ad Reipublicæ incrementum.

SCHOL. I. Vidit hoc, ut fere omnia, Illustrissimus (1) Concil. Ephes. part. 1. cap. 19.

de Marca in opere immortali *de concord. sacerdot. et imperii* lib. 3. cap. 9. §. 8. Ceterum, scribit, etsi formulæ pragmaticorum satisfecerimus, privilegiorum mentione injecta, sincerior mihi videtur hæc respondendi ratio, si mero jure regio in certis articulis, in aliis vero jure patrocinii et tuitionis Principes ad se quam plurima olim traxisse dicamus, quæ à summis Pontificibus perstricta non sunt; ab illis deinde aliquanto tempore cessasse, quum novis decretis sunt vetita: quorum cognitionem iterum resumpserint ad procurandam regnorum suorum ipsiusque ecclesiæ gallicanæ salutem; hanc vero possessionem sine ulla interpellatione summi Pontificis retinuerint ab aliquot sæculis, hodieque retineant. Quæ conniventia Sedis apostolicæ id maxime præstat, ut bona fide Principes in eo negotio tractando versentur, quod ad se pertinere non improbabili ratione putant: ita ut patientia illa, si necesse sit, vicem privilegii et dispensationis subeat, etiamsi in singulis speciebus privilegium exhiberi non possit.

SCHOL. II. Quo jacto potestatis circa sacra fundamento, carere jam possumus illa quorundam inutili sollicitudine, qua se torquent misere, ut ex Sedis apostolicæ diuturna conniventia præscriptionem sequi legitimam evincant, qua Principes jura sua longo tempore nemine interpellante exercita tueantur: imperiū enim majestate tuti colore studiosè quæsito non egent. Similiter autem nihil proficiunt illi, qui jura summis Principibus imperii potestate debita, et his conniventibus aut etiam insciis, à sæculis aliquot partim à Sede apostolica partim ab Episcopis vindicata, præscriptione immemoriali Ecclesiæ quæsita ingenti quidem studio contendunt, verum nihil apud eos profuturo, qui rectiora juris civilis principia edocti probe sciunt jura Majestati propria humanis præscriptionum institutis haudquaquam subjacere.

§. CXVI.

Ex quo fluit primum jus determinandi adiaphora.

Omnis autem Principum Christianorum circa sacra potestas triplici potissimum jure continetur. Atque primum quidem jure ea, quæ neque naturali ratione neque revelatione certam formam habent, atque adeo ad Religionis christianæ substantiam non pertinent, ad eum modum determinandi, quem pax et salus civitatis necessario exigit. Nam quæ sunt ejusmodi, hæc tamquam ad religionem Christi arbitraria, utro modo determinentur, ad salutem Christianorum internam nihil refert, permultum autem sæpe, si civilem felicitatem spectes. Atque hoc jam supra dedimus probatum, in rebus disciplinæ constituendis eum oportere servari modum, ut nihil decernatur civili populorum saluti contrarium. (§. XLI.) Cujus rei judicium quoniam ejus est dumtaxat, qui supremam in Republica potestatem obtinet: (§. CVII.) confectum est, in potestate Ecclesiæ non esse, arbitrariis ejus generis ritibus aliam formam tribuere, quam quæ cum salute civitatis amice conspirat; esse vero in potestate summi Principis non pati, si attentetur quidpiam, quod sit cum hujus detrimento conjunctum. Nam quæ, amabo, vel lex est, vel fingi necessitas potest, ut ritum urgeat Ecclesia cum publica utilitate pugnantem, dum salva fidelium beatitudine aut abesse is omnino potest, aut ad eam formam inflecti, qua ex æquo utrique et Ecclesiæ et Reipublicæ consultum est? *Cælestis civitas*, inquit S. Augustinus, dum peregrinatur in terra, ex omnibus gentibus cives evocat, atque in omnibus linguis peregrinam colligit societatem; non curans, quidquid in moribus, legibus, institutisque diversum est, quibus pax terrena vel conquiritur vel tenetur; nihil eorum rescindens

nec destruens, immo etiam servans ac sequens: quod licet diversum in diversis nationibus, ad unum tamen eundemque finem terrenæ pacis intenditur, si religionem, qua unus summus et verus Deus colendus docetur, non impedit. (§. VI.)

COROL. Ex adverso autem, si institutum quodpiam, respectu ad Rempubicam habito, prorsus est indifferens, pietatem vero ad virtutem adjuvare aptum, sua Ecclesiam in constituendo libertate frui patiantur Reges perinde æquum est. De Marca lib. 2. cap. 6. §. 6.

SCHOL. Hoc illud arbitror esse jus, quod clar. Scrode potestatem imperii civilis condirectivam vocat, pariterque principibus vindicat Instit. jur. canon. lib. 1. tit. 2. §. 112. At vero ex eo, inquit, quod potestas ecclesiastica intelligatur absque detrimento et diminutione imperii civilis, abunde elucescit, causas disciplinæ et politiæ in Ecclesia externæ non exemptas esse à jure regie inspectionis, ne per instituta ecclesiastica violentur jura et libertates status publici; immo referri ad potestatem imperii civilis condirectivam, quatenus hæ causæ cum statu et regimine politico connexionem habent: adeo ut leges ecclesiasticæ et speciatim bullæ pontificiæ disciplinæ, qua mixtæ, non tantum ab auctoritate Ecclesiæ, sed ab imperio et approbatione Regum et Principum sæcularium suam vim obtineant. Similiter etiam Rauttenstrauch jam ante docuit Instit. jur. eccles. §. 62.

§. CXVII.

Deinde jus supremæ inspectionis.

Alterum est jus supremæ inspectionis, situm in potestate cognoscendi omnia, quæ in territorio civitatis à quocumque gerantur, dandique operam, ut ne quid ex iis Respublica detrimenti capiat. Inter alia Majestatis

jura omnes, quod sciam, etiam jus supremæ inspectionis connumerant. Nec immerito (1). Nam quum summam hanc potestatem ideo Regibus à Deo commissam fuisse satis constet, ut populorum suorum felicitatem curent; officii vero istius explendi facultas nulla esse possit, aut perexigua, nisi, quæ geruntur in territorio, nota illi explorataque teneant: sane quidem evidens est, jus simul cum officio datum Regibus exigere, ne quid clam ipsis in civitate fiat, ex quo aliquod in Rempubicam detrimentum possit promanare. Nosse vero quid agatur, noxam publicam oculis tenere, nec habere potestatem impediendi; hoc vero tam secum pugnans est, quam quod maxime. Utrumque igitur jus imperio civili inest. Et quoniam Christus, etsi Regum jura non auxerit, nec diminuerit tamen, (§. XXXVI.) extra omnem nobis controversiam positum esse debet, utramque hanc potestatem, recepta in territorium Ecclesia christiana, imperantibus integram servari illibatamque, tam cognoscendi scilicet quæ aguntur ab illa, quam vetandi pro auctoritate, ne omnino fiat quidquam, quod in Reipublicæ detrimentum possit redundare. (§. CXVI.)

SCHOL. Os hominis! tun' vero audes Christi Ecclesiam in hanc adducere suspicionem, quasi illa sit umquam factura quidpiam, quod nocere possit civitati? Immo vero id ego futurum numquam plane certus sum: sed (quod in aures tibi dictum esto) qui Christiano populo præsumt, singulos esse homines ajo, qui errare possunt, qui affectibus duci, qui servire cupiditati. In his hominum vitiis præcavendis oculatum ego Principem volo, non in periculo ab Ecclesia Christi impendente, quod nullum est. Nec vâlde moveor, si jus istud Principibus Christianis, ac cetera huic conjuncta erapta velis, hoc magis quod Puffendorffium in libro de habitu religionis doctrinæ istius auctorem existisse ferunt. Primum enim in hoc sane turpiter errant. Jus supremæ

(1) Scheidemantel part. 1. cap. 6.

inspectionis pars est præcipua *juris territorialis*, quod nemo civilis philosophiæ gnarus non fatetur jus esse Majestati internum, cui religio christiana nihil penitus detractum vult. Deinde cave, ne si erroneum dicas omne, quidquid à Protestante scriptum est, idque ideo quia scriptum est à Protestante, eveniat tibi, quod multis accidisse memini, ut te ridendum suaviter prudentioribus exhibeas.

§. CXVIII.

Et jus advocatiæ ecclesiasticæ in rebus fidei.

Addo his *jus advocatiæ*, quam vocant, *ecclesiasticæ*, seu tutelæ ac defensionis publicæ, quæ quidem patet quam latissime. Hujus enim vi Reges ac Principes Christiani, etsi in rebus fidei judicandis interpretandisque nullas sibi à Christo relictas partes satis norint, (§. LXXIX.) ac nec eam quidem, quam eis solam *Michaelus* vindicat (1), doctrinam publicam determinandi auctoritatem usurpent; non possunt tantum, verum etiam tenentur (§. CX.) cultum veri Dei omni, quo per naturam religionis licet, modo promovere, impedimenta ejus in Republica removere, dogmata ab Ecclesia definita populis sibi creditis proponere (2), ea pro auctoritate tueri. Quæ si qui contempta Ecclesiæ auctoritate pertinacius impugnant, eaque re dissidio malisque moribus occasionem subministrant, eos justa etiam coërtione compescere (3), aut abesse jussos patriis laribus (4), inque aliam regni provinciam traductos (5) removere procul à consortio integræ partis, ne disjunctis religione animis

(1) *Diss. de jure Princ. circa doctr. publ.* §. 26.

(2) *Caus. 23. quæst. 3. can. 41.*

(3) *Muratorius de ingen. moderat. lib. 2. cap. 11. et 12.*

(4) *Vid. Henniges de Imper. potest. circa sacra cap. 5. §. 3.*

(5) *Uckstardt diss. de jur. transpl. subdit. tom. 1. opusc. 5.*

parum cohæreat sociale vinculum, quo interna civium securitas præcipue continetur (1): nisi aliud suadeat publicæ necessitatis dura lex, quæ sæpe etiam quod minime probes tolerare jubet humaniter et illæsa conscientia (2); sed tolerare tamen ad eum modum, ne justis tolerantia limits ultra, quam par est, in immensum proferantur, ut sapienter ex *Buddeo* monet *Barthelius* (3): *Tolerandi sunt dissentientes*, ajens, ita tamen, ut veritati inde nullum creetur periculum, et qui nostræ curæ concrediti sunt, in discrimen amittendæ salutis æternæ non conjiciantur: tolerandi sunt, non tamen statim facultas impie et pro lubitu errores disseminandi illis est concedenda: tolerandi sunt, simul tamen in viam veritatis ea, qua decet, ratione revocandi. Dabit ergo operam, quantum fieri potest, quisquis imperii habenas tenet, ut veritatis et charitatis communionem in religione vel sartam tectam servet, vel ex zelo secundum scientiam et prudentiam eandem inter subditos reducat; libertatem vero effrænem ultra terminos Reipublicæ et Ecclesiæ positos evagari non patiatur, quo non tantum eos beatos in civili vita, sed etiam æternæ beatitudinis faciat consortes.

SCHOL. Quemadmodum promiscuam de religione sentiendi facultatem tam Ecclesiæ quam Reipublicæ perniciosam esse res ipsa per se docere quemque satis potest, ut immerito reprehendantur Principes, qui, quæ possunt ac licet ratione, hanc credendi, ut libet, impiam libidinem coërcent; ita alienum semper à spiritu Ecclesiæ, et carentem scientia zelum existimavi eorum, qui in revocandis in sinum Ecclesiæ subditis nihil nisi arma et vim clamitant. (§. LXIX. LXX.) Cujusmodi ingenui turpis foetus, tamquam insignis ad deformitatem puer non inique cito è medio sublatus, est libellus auc-

(1) *Hennig, loc. cit.*

(2) *Barthel de eo, quod justum est circ. libert. relig. cap. 12.*

(3) *Loc. cit.*

tore Jo. Damiani Budæ editus, quo vir hic (immemor haud dubiæ præcepti illius divini: *Ex hoc cognoscent vos, quod discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad invicem*) demonstrare conatus est, quod Principes, Magistratus et Dinastæ romano-catholici habita occasione et opportunitate possint ac debeant, acatholicos in suis ditionibus commorantes cogere etiam mediis extremis, quoties mitiora non possunt, ad amplectendam veram et unice salvificam romano-catholicam fidem.

§. CXIX.

Et in negotiis disciplinæ.

Haud minus otiosa est Principum advocatia in munienda Ecclesiæ tam potestate quam disciplina. Sicut enim officii esse sui vere existimant, securam eam à vi atque injuria præstare, jura ejus ac privilegia intacta conservare, auctoritatisque illius, quoties executione indiget ac pudico auxilio, suam adjungere, ut, *quam Ecclesiæ humilitas exercere non prævalet disciplinam, cervicibus superbiorum potestas Principalis imponat* (§. CX.); ita præcipuo etiam quodam studio ecclesiasticam disciplinam prosecutos legimus piissimos Imperantes. Confirmabant canones ab Ecclesia conditos, publicisque legibus muniebant: (§. XLIX.) oblivione aut contemp-
tu sepultos restituebant: tollebant abusus, ac reformabant severam Patrum disciplinam, aut aperte impetentes, aut emollientes sensim enervantesque. Nec patiebantur facile pie à majoribus ac sapienter instituta, vel usu diuturno tamquam in jus regni proprium recepta, novis, invicto populo ac se in consultis, labefactari constitutionibus: iniquum existimantes, mores, quibus diu adsuevit, ut deserat, populum Christianum sine justa causa cogi, aut sine suo adsensu mutari disciplinam

quæ publice recepta in legem abijt civilem, regiæ non minus quam sacræ potestati subjectam.

SCHOL. Conf. Petrus de Marca de conc. sacerdot. et imp. præcipue libro 2. et 3. Non solum interpellati (inquit lib. 2. cap. 10. §. 1.) et rogati Principes ministerium suum ad canonum observationem commodare possunt, sed etiam ex officio in eam curam incumbere tenentur: Ad quæ officia Principes adigi putamus, non ex eo tantum capite quod ea ad felicitatem imperii conducant, quæ quidem ut plurimum cum illis est conjuncta, sed ex eo etiam quod nomen suum Christo dederint, eique caput suum et ipsam regiam dignitatem devoverint. (§. CXI.) Et rursus lib. 4. cap. 1. §. 3. Tanta vero et tam diligens cura à Principibus adhiberi debet custodiæ canonum, ut potiore legum ecclesiasticarum quam civilium rationem habere debeant, ut monet Justinianus in præfatione Novellæ 137. Unde paulo etiam commotior quærit Claud. Pœneus in epistola ad Tit. cap. 3. Si Principum nihil interest rerum sacrarum, cur de negotiis ecclesiasticis in Codice, in Novellis tot augustæ leges atque constitutiones? tot in nostris et omnium Christianorum annalibus edicta regiæ? tot sæcularia consulta? Nec per abusum hæc malamque usurpationem facta ab iis dicat quispiam: non enim decet quemquam dicere (ait Card. Cusanus lib. 3. conc. cath.) sanctissimos Imperatores, qui pro bono Reipublicæ de electionibus Episcoporum et collationibus beneficiorum et observatione religionis multas sacras constitutiones ediderunt, errasse; et ita statuere non potuisse: immo legimus Romanum Pontificem eosdem rogasse, ut constitutiones pro cultu divino, pro bono publico etiam contra peccatores de clero ederent.

§. CXX.

Salva civium libertate.

Ita vero defendendæ Antistitum auctoritati operam impendant Reges necesse est, ut civium suorum capita, fortunas, existimationem tuta simul præsent, adversus abusum sacræ potestatis. Abutentibus enim potestate sua Prælati ecclesiarum vel contra naturalem æquitatem vel contra receptos lege canones, nihil impedit quo minus Regum implorare auxilium si possint, qui vim et injuriam patiuntur; exemplo *Pauli* auxilium *Cæsaris* implorantis adversus injuriam, quam à *Festo* metuebat, ut *Augustinus* docet (1); *Athanasii*, qui à synodo *Tyria* per summum nefas absens damnatus *Constantinum* adiit, rogans ut ipse aut per se aut per novam Episcoporum synodum causam innocentiamque suam examinaret (2); *Joannis Chrysostomi* à *Theophilo* in synodo ad *Quercum* iniquissime condemnati, et *Arcadium Imp.* exorantis, ut vim sibi contra canones illatam auctoritate sua prohiberet (3). Causam juris reddidit *Eunomius* Episcopus *Nicomediensis* in libello ad Imperatores, qui in concilio *Chalcedonensi* lectus, et in acta synodi relatus est: *Deus vobis regnum*, inquit, *et omnium rerum imperium ad salutem orbis terrarum et pacem sanctarum Ecclesiarum juste donavit::: Unde prosternimus nos majestatis vestræ vestigiis*, ut jubeatis arceri injustitiam, quæ adversum nos à Reverentissimo Episcopo *Nicæno* *Anastasio* est præsumpta (4). Similiter *Eusebius* Episcopus *Dorylaei* in libello ad eosdem Imperatores: propositum est, ait, clementiæ ves-

(1) *Epist.* 185. n. 28.(2) *Natalis Alexand. sæc. IV. diss.* 21.(3) *Constantius in epist. Rom. Pontif. pag.* 779.(4) *Tom. 2. concil. Hurd. pag.* 563.

træ, universis quidem sibi subditis providere, et manum porrigere omnibus injuste oppressis, præcipue tamen fugentibus sacerdotio: in hoc divinitati placentes, à qua vobis imperare et dominari sub hoc sole donatum est. Ergo quoniam multa et dirummi sumus perpeSSI à Reverentissimo *Dioscoro* *Alexandriæ* magnæ civitatis Episcopo, adimus vestram pietatem supplicantes justitiam promereri (1). Quare mirari soleo *Cælestinum Sfondrati* virum utique non ineruditum, qui audacter hoc jus novum et nuper admodum mala fide usurpatum ausus est adfirmare (2), cujus exstant tam antiqua tamque illustria testimonia. Nomen novum est, fateor, at res ipsa vetustissima, nec Gallis tantum et Hispanis, sed omnibus regnis catholicis nŕitata: tametsi non ubique appellationis tamquam ab abusu, ut Gallis, aut ut Hispanis, recursus ad Principem nominibus usurpetur. Libertati vero ecclesiasticæ qui hoc jus adversari contendunt, si non videntur meminisse, nullam esse posse in abutendo libertatem. Abusus non libertatis est, verum licentiæ, cujus reprimendæ si quis auferre Principibus potestatem contendat, statim, non quidem sero compariet experimento manifestissimo, inquit *Covarrubias*, quantum calamitatis *Reipublicæ* invexerit. *Pract. Quest. cap. 33. pag. m. 213.*

(SCHOL. Conf. *Petrus de Marca de conc. sacerdot. et imp. lib. 4.* *Hieronymus de Cævallos de cognitione per viam violentiæ in causis ecclesiasticis.* *Carolus Fevret de abusu Van-Espen concordia immunit. eccles. et juris regii.* Alii.

§. CXXI.

De aliis remissive.

Atque hæc de potestate Principum Christianorum

(1) *Ibid. pag.* 70.(2) *Gall. vind. diss. 3. §. 2. pag.* 586.

circa sacra, ejusque causa et origine generatim dicta sumpto. Singula enim, quæ huic potestati insunt jura, innumera prope sunt, nec in hac systematis parte evolvenda. Reliquum est, ut quæ sit potestatis sacræ ad civilem relatio, quive utramque limites contineant, paucis, sed quantum fieri potest dilucide, exponamus.

CAPUT III.

DE LIMITIBUS UTRIUSQUE

POTESTATIS.

§. CXXII.

*Concordia Sacerdotii et Imperii studiose
colenda est.*

Duplex est in orbe suprema potestas, per quam unaquæque Christianorum Respublica regitur, *Sacerdotium* et *Imperium*: (§. LXXVIII.) quorum illud divinis se ministeriis impendit, vitæque futuræ beatam æternitatem curat; (§. VI.) hoc statum Reipublicæ componit, et civilis societatis tranquillitatem vitæque præsentis felicitatem tuetur ac promovet. (§. XCIII.) Utraque à Deo instituta, utraque summa est, (§. LXXIX.) et soli Deo subjecta in his, quæ sui juris sunt: (§. XCVI.) personis, muneribus, negotiis à Christo disjuncta, (§. LXXVI.) et suis porro unaquæque limitibus circumscripta, quibus studiose conservandis populorum felicitas potissimum continetur. *Maxima quidem*, inquit Justinianus Imp. (1) *in hominibus sunt dona Dei à superna collata clementia, Sacerdotium et Imperium; et illud quidem divinis ministrans, hoc autem humanis præsidens ac diligentiam exhibens: ex*
(1) *Novell. 6.*

uno eodemque principio utraque procedentia humanam exornant vitam. Ut autem ad conservandam regnorum tranquillitatem nihil est concordia sacerdotii et imperii validius, nihil optatius; ita nihil facile ad eam perturbandam dissidio eorum pertinacius esse potest, nihil ad memoriam tristius. Itaque summo sibi studio entendum esse arbitrati sunt doctissimi quique prudentissimi-que viri, ut designarent limites utrique potestati à Patribus constitutos, quibus ea, qua par est, religionis custodiendis pacem colamus inter nos concordiam, quam religionis nostræ auctor *Christus* toties discipulis suis commendavit.

SCHOL. Difficile est, fateor, controversos diu et mirum quantopere confusos limites dirimere. At sunt tamen characteres quidam, sunt quædam tamquam vestigia à majoribus haud obscure expressa, et incredibili labore, judicio admirabili ab Illustrissimo de Marca ex omni pene antiquitate collecta, quæ si seposito partium contentioso studio, abjectisque præjudicaturum opinionum pernicioso commentis, sequi constanter placet, transigi fortasse lis isthæc non infelicitèr potest. Tentavit Lochsteinius nostra ætate, et si quid judicare ego de his rebus possum, tentavit egregia cum laude et ingenii et doctrinæ, descriptis haud multis observationibus omnem penitus tollere controversiam. Quo, si quis docuerit rectiora, sequar: tantisper huic viro adhærendo censeo.

§. CXXIII.

Limites utriusque potestatis ex diversitate finium.

Actionum humanarum omnium finis est *vera felicitas*, eaque duplex, *æterna* una potestati sacræ proposita, altera *temporaria*, quam potestas civilis procurat. (§. CXXII.) Possunt itaque omnes cujusvis ho-

circa sacra, ejusque causa et origine generatim dicta sumpto. Singula enim, quæ huic potestati insunt jura, innumera prope sunt, nec in hac systematis parte evolvenda. Reliquum est, ut quæ sit potestatis sacræ ad civilem relatio, quive utramque limites contineant, paucis, sed quantum fieri potest dilucide, exponamus.

CAPUT III.

DE LIMITIBUS UTRIUSQUE

POTESTATIS.

§. CXXII.

*Concordia Sacerdotii et Imperii studiose
colenda est.*

Duplex est in orbe suprema potestas, per quam unaquæque Christianorum Respublica regitur, *Sacerdotium* et *Imperium*: (§. LXXVIII.) quorum illud divinis se ministeriis impendit, vitæque futuræ beatam æternitatem curat; (§. VI.) hoc statum Reipublicæ componit, et civilis societatis tranquillitatem vitæque præsentis felicitatem tuetur ac promovet. (§. XCIII.) Utraque à Deo instituta, utraque summa est, (§. LXXIX.) et soli Deo subjecta in his, quæ sui juris sunt: (§. XCVI.) personis, muneribus, negotiis à Christo disjuncta, (§. LXXVI.) et suis porro unaquæque limitibus circumscripta, quibus studiose conservandis populorum felicitas potissimum continetur. *Maxima quidem*, inquit Justinianus Imp. (1) *in hominibus sunt dona Dei à superna collata clementia, Sacerdotium et Imperium; et illud quidem divinis ministrans, hoc autem humanis prædens ac diligentiam exhibens: ex*
(1) *Novell. 6.*

uno eodemque principio utraque procedentia humanam exornant vitam. Ut autem ad conservandam regnorum tranquillitatem nihil est concordia sacerdotii et imperii validius, nihil optatius; ita nihil facile ad eam perturbandam dissidio eorum pertinacius esse potest, nihil ad memoriam tristius. Itaque summo sibi studio entendum esse arbitrati sunt doctissimi quique prudentissimi-que viri, ut designarent limites utrique potestati à Patribus constitutos, quibus ea, qua par est, religionis custodiendis pacem colamus inter nos concordiam, quam religionis nostræ auctor *Christus* toties discipulis suis commendavit.

SCHOL. Difficile est, fateor, controversos diu et mirum quantopere confusos limites dirimere. At sunt tamen characteres quidam, sunt quædam tamquam vestigia à majoribus haud obscure expressa, et incredibili labore, judicio admirabili ab Illustrissimo de Marca ex omni pene antiquitate collecta, quæ si seposito partium contentioso studio, abjectisque præjudicaturum opinionum perniciosis commentis, sequi constanter placet, transigi fortasse lis isthæc non infelicitèr potest. Tentavit Lochsteinius nostra ætate, et si quid judicare ego de his rebus possum, tentavit egregia cum laude et ingenii et doctrinæ, descriptis haud multis observationibus omnem penitus tollere controversiam. Quo, si quis docuerit rectiora, sequar: tantisper huic viro adhærendo censeo.

§. CXXIII.

Limites utriusque potestatis ex diversitate finium.

Actionum humanarum omnium finis est *vera felicitas*, eaque duplex, *æterna* una potestati sacræ proposita, altera *temporaria*, quam potestas civilis procurat. (§. CXXII.) Possunt itaque omnes cujusvis ho-

minis actiones, qui civilis simul societatis membrum est, duplici cum relatione spectari. Referri primum scilicet possunt ad *salutem hominis internam*, quo respectu solius est ecclesiasticæ potestatis de iis iudicare, eas formare legibus, harumque contemptorem Christianum consentaneis rei naturæ poenis ad obsequium præstandum flectere. (§. LXV.) Easdem vero actiones quum ad *civilem populi salutem* referuntur, civilibus legibus attemperari necesse est, ejusque unius arbitrio subjici, qui summa cum potestate Reipublicæ præest. (§. XCV.)

SCHOL. Itaque nihil vetat quo minus potestas tam sacra quam civilis, sub diversa tamen relatione, in eadem actione Christiani hominis et dirigenda legibus et poenis vindicanda concurrant, quin sit necesse, alteram in alterius transire fines. Aptis rem exemplis illustravit Lochstein. *part. 2. cap. 2. §. 3.*

§. CXXIX.

Mediorum.

Ex finium diversa indole mediorum nascitur diversitas, per quæ ad suum utraque potestas proprium sibi scopum contendit. (§. VI.) Etsi enim nec profana media ad continendos in officio Christianos prorsus inidonea sint, et religionis eximia vis sit in firmanda civili populorum felicitate; sæpeque censurarum sacer horror, quod poenæ civilis metus non potest, atrocissimum arceat, facinus: fallit tamen quisquís vel clavium potestatem Ecclesiæ à Christo traditam civitati adjudicare, vel temporales poenas infligendi jus proprium civitate contra majorum traditionem ad Ecclesiam transferre nequidquam conatur. (§. LXVIII. seqq.) Adjuvare altera alteram potestas debet in procuranda humani generis felicitate; erepta alteri jura sibi vindicare non debet. Christus memor fragilitatis humanæ, inquit Gelasius P., quod suo-

rum salutem congrueret, dispensatione magnifica temperans, si actionibus propriis dignitatibusque distinctis officia potestatis utriusque discrevit, suos volens medicinali humilitate salvare, non humana superbia rursus intercipi, ut et Christiani Imperatores pro æterna vita Pontificibus indigerent, et Pontifices pro temporalium cursu rerum imperialibus dispositionibus uterentur: ut et modestia utriusque ordinis curaretur, ne extolleretur utroque suffultus, et competens qualitatibus actionum specialiter professio aptaretur. (§. LXXIV.)

SCHOL. Lochstein *loc. cit.* §. 6.

§. CXXV.

Statuum.

Ut actionum (§. CXXIII.) ita etiam personarum in Republica christiana existentium alia est atque alia relatio, et pro varietate istius varia subjectio. Omnis enim Christianus civili in societate constitutus Ecclesiæ simul ac civitatis membrum est: ac proinde utriusque simul potestati suo modo subest, et utrique, quibus in rebus debet, obedientiam præstat, Cæsari dando quæ sunt Cæsaris, et quæ sunt Dei, Deo. (§. LXXVIII.) Et quamquam personarum ecclesiasticarum arctior sit quam ceterorum cum Ecclesia conjunctio propter ministerium, cui se addixerunt voto, civium tamen in numero minime esse desinunt: neque enim ministerii à Christo instituti ea natura est, ut cum officio boni civis conjungi commodè non possit (1). Utut igitur in sacri muneris functionibus obeundis Episcopi arbitrio atque Ecclesiæ canonibus potissimum regantur, in ceteris tamen humanæ vitæ negotiis jure reliquorum civium communi utantur necesse est, colantque majestatem Regum suorum, quibus eos haud minus quam sæculares subditos

(1) De Marca lib. 2. cap. 7.

esse oportere ex *Paulo* docuit *Joan. Chrysostomus*. (§. CI.)

SCHOL. *Lochstein loc. cit.* §. 4. et 7. Justinianum Imp. reprehendit de Marca, quod de sacræ liturgiæ ritibus constitutionem ediderit, qua mystica verba consecrationis Eucharistiæ elata voce, non autem demissa, ut solemne erat, proferri jubet; eo quod de ritu sacrificiorum decernere tentet; quæ pars disciplinæ solis sacerdotibus competit *lib. 2. cap. 6. §. 6.* Sed non minus præfinitos à Christo limites prætergressus videtur *Innocentius III.* dum ministros Ecclesiæ sua voluit auctoritate ab omni Principum suorum imperio exemptos. (§. CVII.)

§. CXXVI.

Bonorum.

Non magis arduum fuerit æquos definire limites juris in *bona ecclesiastica*, si modo patientem veri animum adferre volumus, et rem ex se, non ex nostra cupiditate æstimare. Rerum ecclesiasticarum duo possunt distingui genera: unum earum est, quæ ad cultum *Dei* externum omnino necessariae sunt, veluti templa, altaria, calices, et si quæ sunt alia his similia: alterum vero illarum, quæ alendis Ecclesiæ ministris, parandoque ornatui addicta sunt, ut decinæ, prædia, domus, alia. *Illæ*, tamquam *Deo* sacræ Ecclesiæ directioni relictæ sunt, neque extra casum impendentis publicæ necessitatis in alios usus convertendæ. At, quæ res ex genere sunt posteriore, eas imperio civili quis subduxit? Etsi enim Ecclesiæ bona sint propria, etsi alendis ejus ministris pauperibusque destinata, num ob id minus quam aliorum in territorio civitatis sita bona eminenti ejus juri obnoxia sunt? (§. CVII.)

SCHOL. *Lochstein loc. cit.* §. 8. Opposuit quidem *Lochsteinio* dissertationem bene longam *Ansel. Molitor* alio jam loco à nobis citatam, sed multa disserendo nihil proficit. *Æquior* est *Antonius Schmit*, *Instit. jur.*

eccles. tom. 1. cap. 2. sect. 2. art. 2. nec is tamen scholasticorum nuper receptis præjudiciis, tametsi callide tectis, vacuus.

§. CXXVII.

Objecti.

Liquidiores sunt ceteris, et à veteribus luculentius expressi limites, quibus duas istas potestates *objecti*, circa quod versantur, natura circumscripsit. Videntur autem his posse regulis commode comprehendere. (I) In iis omnibus, quæ sunt mere spiritualia, libero Ecclesiæ atque independente jure gaudet, perinde ut (II.) temporalia omnia soli in Republica summi potestati subjiciantur. (§. XCV. LXXIV.) Quod si qua sunt per se quidem profana, arbitrario tamen nexu cum spiritualibus coherrentia, ea (III.) mixti fori negotia sunt habenda, atque ideo utrique potestati ex æquo subjicienda, repudiata illa canonistarum vulgata quidem, sed inepta regula: spirituale tamquam nobilius trahit post se temporale: qua egregie illi sæpe abusi sunt (1). Ex quo consequens est (IV.), ut in utriusque Imperantis potestate sit positum sancitis pro auctoritate legibus certam eis formam præscribere, ita ut (V.) canones ab Ecclesiæ de hoc genere negotiorum conditi tum demum vim publicæ legis sortiantur, cum civilis Imperantis confirmatio accesserit. Si demum (VI.) his omnibus pacato studio expensis orta de jure quæstio dirimi minime possit, non armis nec censuris, sed amico utriusque Principis consensu expedienda est. Quæ sopiendarum hujus generis litium ratio non modo humanitati magis congrua, et saluti populorum securitatisque magis utilis, verum etiam præcepta est; quippe quæ sola religionis christianæ lenitati consentanea est, sola consentiens mansuetudini Ecclesiæ. Quæ S.

(1) *Lochstein. loc. cit.* §. 1. 2.

Ambrossii exemplo edocta dolore quidem potest, potest flere; adversus arma, milites, lacrymæ ejus arma sunt: talia enim sunt munimenta sacerdotum; aliter nec debet, nec potest resistere. (§. C.) Meminerint autem Reges quoque ac Principes hujus mundi, sive augeatur pax et disciplina Ecclesiæ per fideles Principes, sive solvatur. Deum ab eis exacturum rationem, qui eorum potestati suam Ecclesiam credidit. (§. CX.)

Schol. Lochstein loc. cit. §. 9. seqq. Ill. de Riegger Instit. jurisp. eccles. §. 352. seqq.

§. CXXVIII.

Conclusio.

Atque hæc sunt, amici, quæ de Ecclesia à Christo instituta, de potestate illius ac regimine, hujusque ad civile regimen habitu, meo more explicare generatim vobis apud animum meum constitui. An id, quod unice intendebar, ut, qui me vobis ducem in hoc studio elegistis, haberetis, quod in tam ancipiti argumento tuto sequi possitis, adsequutus sim, adfirmare, etsi velim, non audeo. Conabar id quidem certe. Sed abfuerunt multa et abfuerunt non mea culpa, quibus instructum largiter doctorem esse oportet, qui in hac studii istius parte versari cum aliqua nominis sui commendatione desiderat. In his subsidiorum tantis angustiis vereor, ne ignoranti exciderint non pauca, quæ emendatione egeant. Nec deerunt alia, quæ dici concinnius, plura, quæ alio loco dici potuerint: sed vos quidem spero faventes me habiturum judices.

FINIS.

